

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan uudistaminen 3. vaihemaakuntakaavan luonnos

Kaavaselostus

Maakuntahallitus 20.3.2017

Tarkistettu 31.3.2017

Kannen kuvat:

- Alavieskan Saarenkylän tuulivoimapuisto (kuva: Tuomas Kallio, 2016)
- Maakunnallisesti arvokkaiisiin harjualueisiin kuuluva Hiisiharju Taivalkoskella (kuva: Ari Lyytikäinen, 2013)
- Lamminaho, Vaala (kuva: Kirsti Reskalenko, 2015)

Sisältö

1.	Lähtökohdat ja nykytila.....	5
1.1.	Pohjois-Pohjanmaan väestönkehitys ja asutuksen sijoittuminen	5
1.2.	Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavoituksen tilanne ja uudistuksen päätavoitteet.....	6
1.3.	Maakuntakaavoituksen tilanne naapurimaakunnissa	7
1.4.	Maakuntakaavan uudistamisen vaiheistus	7
1.5.	Maakuntakaavaan vaikuttavat strategiat, ohjelma-asiakirjat ja muut linjaukset	8
2.	Tavoitteet	12
3.	Kaavaluonnoksen sisältö.....	14
3.1.	Pohjavesialueet, maa-ainesten ottoalueet ja arvokkaat harjualueet.....	14
3.1.1.	Tausta.....	15
3.1.2.	Kaavaratkaisut	15
3.2.	Tuulivoima	20
3.2.1.	Nykytilan kuvaus.....	21
3.2.2.	Maakuntakaavan tavoite	23
3.2.3.	Kaavaratkaisu.....	23
3.2.4.	Maakuntakaavan valmistelu	26
3.2.5.	Alustava vaikutusten arviointi	29
3.3.	Sähkönsiirto	33
3.4.	Vesihuolto	37
3.5.	Mineraalivaranto- ja kaivosalueet.....	40
3.5.1.	Mineraalivarantoalueet	40
3.5.2.	Kaivokset.....	43
3.6.	Oulun seudun liikenne ja yhdyskuntarakenne.....	44
3.6.1.	Liikenne.....	44
3.6.2.	Oulun seudun laatuikävä	48
3.7.	Kaupan suuryksiköt ja keskusta-alueet.....	49
3.7.1.	Keskustatoimintojen alueet	49
3.7.2.	Vähittäiskaupan suuryksiköt	52
3.8.	Soiden käytön päivitykset.....	60
3.9.	Biotalousalueiden aluetarpeet, biojalostamot.....	65
3.10.	Porotalous	67
3.11.	Lentoliikenteen varalaskupaikat.....	69
3.12.	Luo-kohteet ja perinnemaisemat	70
3.12.1.	Luo-kohteet.....	70
3.12.2.	Perinnemaisemat	72
3.13.	Vaalan alueidenkäyttö	73
3.13.1.	Alue- ja yhdyskuntarakenne.....	73
3.13.2.	Maaseudun asutusrakenne	74
3.13.3.	Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet	76
3.13.4.	Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö	82
3.13.5.	Arkeologinen kulttuuriperintö	86

3.13.6.	Natura 2000 -verkoston alueet, luonnonsuojelualueet	89
3.13.7.	Arvokkaat harjualueet	91
3.13.8.	Arvokkaat geologiset muodostumat	92
3.13.9.	Matkailun vetovoima-alue	95
3.13.10.	Virkistysalueet, virkistys- ja matkailukohteet ja reitistöt.....	96
3.14.	Himangan alueidenkäyttö	100
3.15.	Yleiset suunnittelumääräykset.....	101
3.15.1.	Rantojen käyttö	101
3.15.2.	Eriyistoiminnot / vaara-alueet	101
3.15.3.	Maa- ja metsätalous	102
3.16.	Poistuvat ja kumottavat merkinnät ja määräykset	103
3.17.	Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavasta (2005) sellaisenaan siirrettävät merkinnät ja määräykset	105
4.	VaiHEMAAKUNTAKAAVAN vaikutukset.....	107
5.	Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteutuminen	108
6.	Maakuntakaavan oikeusvaikutukset	111
6.1.	Ohjausvaikutus kuntakaavoitukseen	111
6.2.	Viranomaistoiminta.....	111
6.3.	Rakentamisrajoitus	111
6.4.	Maakuntakaavan arvokkaita maisema-alueita, rakennettuja ympäristöjä ja arkeologista kulttuuriperintöä koskevien merkintöjen ja määräysten oikeusvaikutukset	112
7.	Toteuttaminen ja seuranta	114
8.	Osallistuminen ja vuorovaikutus.....	115
8.1.	Kaavaprosessin aloitus- ja kaavaluonnosvaihe.....	115
8.2.	Kaavaluonnoksen palautteen huomioon ottaminen	115
8.3.	Muu vuorovaikutus ja osallistuminen	115
9.	Kaavan selvitykset.....	116
10.	Liitteet	119

1. Lähtökohdat ja nykytila

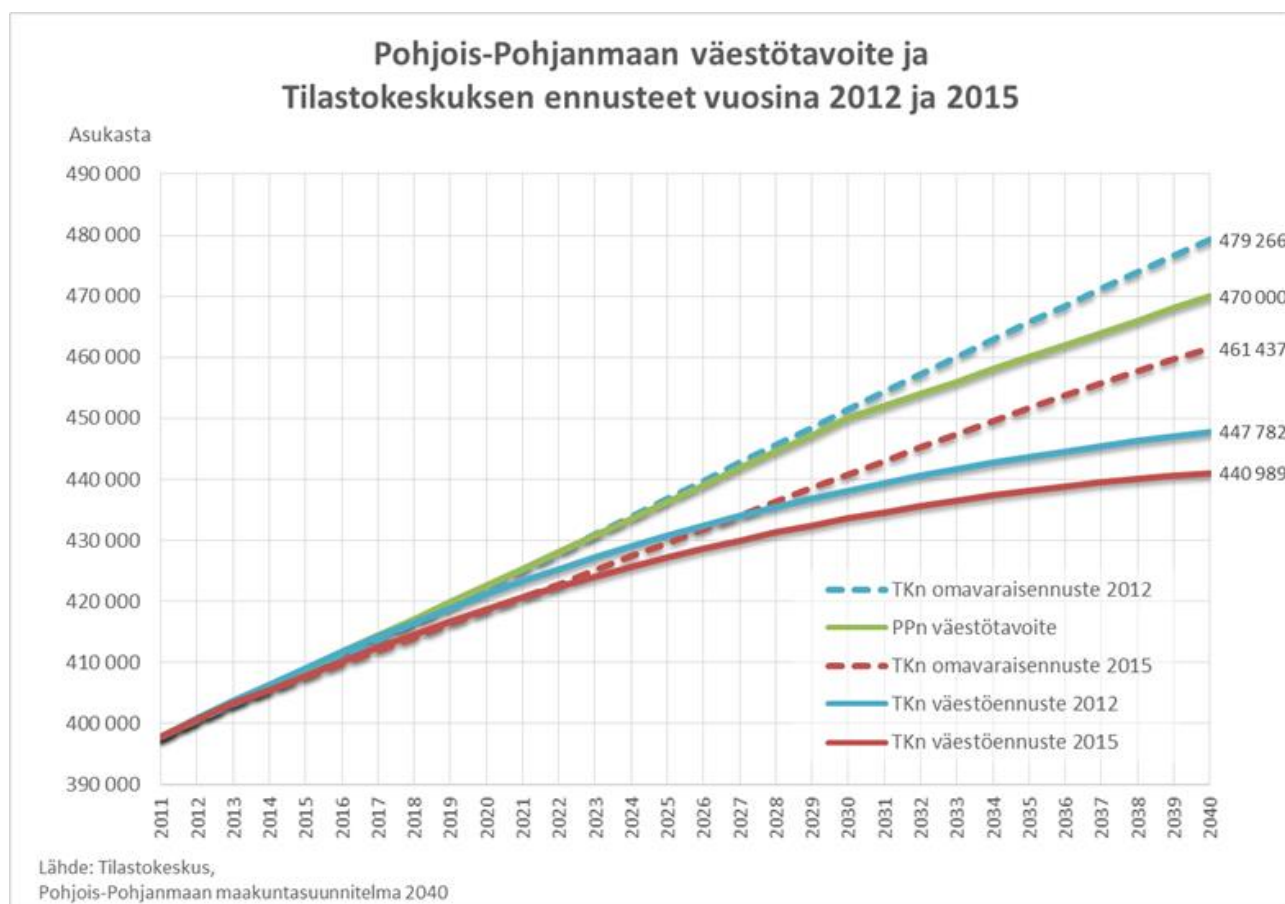
1.1. Pohjois-Pohjanmaan väestönkehitys ja asutuksen sijoittuminen

Pohjois-Pohjanmaa on monipuolinen alueiden maakunta, mikä on vaikuttanut myös asutuksen sijoittumiseen. Alueelle tyypillisiä piirteitä ovat jokilaaksot, merenrannikko, sisämaan vedenjakaja-alueet, Koillismaan vaara-alueet ja voimakkaasti kasvava Oulun kaupunkiseutu. Maakunnan tilastollinen taajama-aste on 83,1 % vuonna 2015. Asutus on erityisesti maakunnan eteläosassa keskittynyt voimakkaasti jokien varsille, missä on lähes 30 taajamaa sekä runsaasti muuta pysyvää ja vapaa-ajan asutusta.

Pohjois-Pohjanmaan väestömäärä oli vuoden 2015 lopussa 410 054 asukasta. Yli puolet (60 %) maakunnan väestöstä asuu Oulun seudulla. Oulun ja sen eteläisten naapurikuntien Kempeleen ja Limingan alueelle jatkuvalla yhtenäisen taajamarakenteen alueella asuu noin puolet koko maakunnan väestöstä. Oulun lisäksi merkittäviä väestökeskittymiä ovat Raahe, Kalajokilaakson alue ja Kuusamo. Pohjois-Pohjanmaan väestönkasvu on 2000-luvulla ollut merkittävästi suurempaa kuin koko maassa

keskimäärin. Väestökasvu keskittyi Oulun seudulle. Myös Ylivieskan seudulla väestömäärä kasvoi, muissa seutukunnissa se pysyi vakaana tai väheni.

Tilastokeskuksen väestöennusteen (2015) mukaan Pohjois-Pohjanmaan väestömäärän ennakoitua olevan 440 989 asukasta vuonna 2040 (vuoden 2015 aluejaolla), joten väestömäärä lisääntyy noin 35 500 asukkaalla (+8,6 %) vuosina 2015–2040. Kun tarkastelussa on mukana Vaala, ennuste vuodelle 2040 on 443 397 asukasta. Pohjois-Pohjanmaan maakuntasuunnitelman mukainen maakunnan väestötavoite vuodelle 2040 on 470 000 asukasta (kuva 1). Väestötavoite on noin 8 500 asukasta korkeampi kuin Tilastokeskuksen uusin omavaraisennuste ja 29 000 suurempi kuin Tilastokeskuksen virallinen väestöennuste. Maakunnan väestötavoitteen mukaan väkiluku kasvaa Oulun seudulla, missä asuu 300 000–310 000 asukasta vuonna 2040. Muualla maakunnassa väestön määrä pysyy suhteellisen vakaana ja on 160 000–170 000 asukasta vuonna 2040 (taulukko 1).

Kuva 1. Pohjois-Pohjanmaan väestötavoite vuoteen 2040 ja suhde Tilastokeskuksen ennusteisiin.

Taulukko 1. Pohjois-Pohjanmaan väestönkehitys vuoteen 2040 kunnittain Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan.

Pohjois-Pohjanmaan väestönkehitys Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan

	as. luku	ennustevuodet					muutos 2015 > 2040	
	31.12.2015	2020	2025	2030	2035	2040	lkm	%
Oulu	198 525	211 144	221 304	229 748	236 278	241 169	42 644	21,5
Pohjois-Pohjanmaa	406 980	418 689	427 200	433 569	438 128	440 989	34 009	8,4
Pohjois-Pohjanmaa (2016 aluejako)	410 054	421 521	429 865	436 121	440 600	443 397	33 343	8,1
Ylivieska	15 039	16 114	16 846	17 397	17 772	18 035	2 996	19,9
Kempele	17 066	18 151	18 849	19 272	19 561	19 740	2 674	15,7
Liminka	9 937	10 671	11 086	11 355	11 613	11 838	1 901	19,1
Tyrnävä	6 793	7 120	7 268	7 282	7 303	7 335	542	8,0
Ii	9 663	9 982	10 110	10 147	10 167	10 172	509	5,3
Lumijoki	2 076	2 157	2 186	2 189	2 197	2 201	125	6,0
Kalajoki	12 621	12 712	12 735	12 727	12 682	12 601	-20	-0,2
Hailuoto	993	997	999	984	967	951	-42	-4,2
Merijärvi	1 134	1 085	1 045	1 017	990	964	-170	-15,0
Muhos	9 063	9 032	8 976	8 914	8 866	8 834	-229	-2,5
Pyhäntä	1 587	1 488	1 440	1 398	1 364	1 329	-258	-16,3
Alavieska	2 687	2 586	2 525	2 479	2 447	2 415	-272	-10,1
Pyhäjoki	3 211	3 191	3 125	3 052	2 975	2 893	-318	-9,9
Utajärvi	2 861	2 767	2 666	2 599	2 537	2 484	-377	-13,2
Reisjärvi	2 894	2 741	2 635	2 551	2 485	2 429	-465	-16,1
Nivala	10 876	10 839	10 729	10 598	10 467	10 340	-536	-4,9
Siikajoki	5 466	5 291	5 169	5 064	4 974	4 896	-570	-10,4
Sievi	5 124	4 946	4 802	4 675	4 584	4 509	-615	-12,0
Vaala	3 074	2 832	2 665	2 552	2 472	2 408	-666	-21,7
Kärsämäki	2 658	2 422	2 242	2 101	1 990	1 906	-752	-28,3
Haapajärvi	7 438	7 195	7 005	6 844	6 711	6 581	-857	-11,5
Haapavesi	7 167	6 886	6 690	6 544	6 420	6 308	-859	-12,0
Oulainen	7 610	7 396	7 189	7 022	6 876	6 724	-886	-11,6
Taivalkoski	4 199	3 914	3 708	3 536	3 402	3 277	-922	-22,0
Siikalatva	5 677	5 298	4 983	4 741	4 548	4 388	-1 289	-22,7
Pyhäjärvi	5 505	5 068	4 763	4 505	4 293	4 113	-1 392	-25,3
Pudasjärvi	8 257	7 761	7 385	7 090	6 850	6 650	-1 607	-19,5
Raahe	25 165	24 897	24 471	23 960	23 431	22 891	-2 274	-9,0
Kuusamo	15 688	14 838	14 269	13 778	13 378	13 016	-2 672	-17,0

Lähde: Tilastokeskus, väestöennuste 2015, todelliset tiedot vuodelta 2015

1.2. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavoituksen tilanne ja uudistuksen päätavoitteet

Pohjois-Pohjanmaalla on voimassa koko maakunnan kattava maakuntakaava. Se on hyväksytty maakuntavaltuustossa vuonna 2003, vahvistettu ympäristöministeriössä 2005 ja tullut lainvoimaiseksi 2006. Sen jälkeen on laadittu Pyhäjoen–Raahan Hanhikiven ydinvoimalahanketta koskeva maakuntakaava, jonka maakuntavaltuusto on hyväksynyt 22.2.2010 ja ympäristöministeriö vahvistanut 26.8.2010. Kalajoen Himangan alueella ovat voimassa Keski-Pohjanmaan liiton laatimat 1. ja 2. vaihe-maakuntakaavat, jotka on vahvistettu vuosina 2003 ja 2007. Niiden sisältö ja esitystapa poikkeavat joiltakin osin Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavasta.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan uudistamisessa käsitellään kattavasti koko maakunnan alueidenkäyttöä. Voimassa olevan Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan varausten täydentämisen ja päivittämisen läpileikkaava

teema on ilmasto ja energia. Painotus perustuu kansalliseen ja maakunnalliseen ilmasto- ja energias strategiaan sekä valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin. Ilmasto ja energia -teeman tavoitteet ja vaikutusten arviointi suhteessa kaavaehdotuksen sisältöön kuvataan tarkemmin kaavaselostuksen eri luvuissa.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaa päivitetään tarpeellisten alueidenkäyttöratkaisujen osalta, joista keskeisiä ovat Oulun seudun aluerakenne, Himangan alueen osalta Keski-Pohjanmaan vaihemaakuntakaavojen soveltaminen Pohjois-Pohjanmaan kaavaan sekä liikennejärjestelmän ja teknisen huollon kehittäminen.

Maakuntakaavan uudistaminen koski 1. ja 2. vaiheessa Pohjois-Pohjanmaan maakunnan aluetta sisältäen 29 kuntaa ja seitsemän seutukuntaa. Valtioneuvoston päätöksellä vuoden 2016 alussa Pohjois-Pohjanmaahan liittyneen Vaalan kunnan alueen maankäyttöä tarkastellaan kokonaisuudessaan 3. vaihekaavassa. Vaalassa ovat voimassa Kainuun maakuntakaavat. Maakuntakaavan vaikutukset voivat ulottua myös naapurimaakuntien alueille (kuva 2).

Kuva 2. Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan alue.

1.3. Maakuntakaavoituksen tilanne naapuri- maakunnissa

Kaikissa Pohjois-Pohjanmaan naapurimaakunnissa on voimassa ympäristöministeriön vahvistama maakuntakaava. Tuoreimmat Pohjois-Pohjanmaan alueeseen rajoittuvat maakuntakaavat ovat Länsi-Lapin maakuntakaava, Keski-Suomen 3. ja 4. vaihemaakuntakaava, Pohjois-Savon tuulivoimamaakuntakaava ja kaupan maakuntakaava, Kainuun kaupan vaihemaakuntakaava ja tuulivoimamaakuntakaava sekä Keski-Pohjanmaan 4. vaihemaakuntakaava. Lisäksi on vireillä ehdotusvaiheessa Rovaniemen–Itä-Lapin maakuntakaava ja Keski-Suomen maakuntakaavan tarkistus (tilanne maaliskuussa 2017).

1.4. Maakuntakaavan uudistamisen vaiheistus

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan uudistaminen etenee kokonaisuohjelman mukaan vaiheittain mm. kaavan päivitysten kiireellisuuden ja selvitysten valmistumiseen mukaisesti. Ensimmäisessä vaihemaakuntakaavassa käsiteltävät aihepiirit ovat energiantuotanto ja -siirto (manneralueen tuulivoima-alueet, merituulivoiman päivitykset, turvetuotantoalueet), kaupan palvelurakenne ja aluerakenne, taajamat, luonnonympäristö (soiden käyttö, geologiset muodostumat, suojelualueiden päivitykset) sekä liikennejärjestelmä ja logistiikka-alueet.

Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaava hyväksyttiin maakuntavaltuustossa 2.12.2013 ja vahvistettiin ympäristöministeriössä 23.11.2015. Vaihemaakuntakaava on tullut lainvoimaiseksi korkeimman hallinto-oikeuden 3.3.2017 tekemällä päätöksellä.

Pohjois-Pohjanmaan 2. vaihemaakuntakaavan teemat ovat kulttuuriympäristö (maisema-alueet ja rakennettu kulttuuriympäristö), maaseudun asutusrakenne, virkistys ja matkailu, seudulliset materiaalikeskukset ja jätteenkäsittelyalueet sekä seudulliset ampumaradat ja puolustusvoimien alueet.

Toinen vaihemaakuntakaava hyväksyttiin maakuntavaltuustossa 7.12.2016 ja se tuli lainvoimaiseksi 2.2.2017. Vuoden 2016 alussa voimaan tulleen maankäyttö- ja rakennuslain muutoksen jälkeen maakuntakaavoja ei enää saateta ympäristöministeriön vahvistettavaksi.

Kolmas vaihemaakuntakaava on käynnistetty maakuntahallituksen päätöksellä 18.1.2016. Kaavassa käsiteltäviä teemoja ovat:

- pohjavesi- ja kiviainesalueet (POSKI)
- mineraalipotentiali ja kaivostoiminta
- sekä tarvittavat päivitykset, joita ovat mm. Oulun kaupunkiseudun aluerakenne ja liikennejärjestelmä sekä seudulliset tuulivoima-alueet ja Vaalan kunnan alueidenkäyttö.

1.5. Maakuntakaavaan vaikuttavat strategiat, ohjelma-asiakirjat ja muut linjaukset

Kansalliset ja maakunnalliset strategiat ja ohjelmat

Maakuntakaavan uudistaminen perustuu useisiin kansallisiin ja maakunnallisiin strategioihin ja ohjelmiin, joista Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan tavoitteisiin ja sisältöön keskeisesti vaikuttavat:

- Valtioneuvoston ilmasto- ja energiasstrategia (2008, päivitys 2016)
- Pohjois-Pohjanmaan ilmastostrategia (2011)
- Hyvinvointia energiasta. Pohjois-Pohjanmaan energiasstrategia 2020 (2012)
- Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelma (2013)
- Oulujoen-Iijoen alueen vesienhoitosuunnitelma 2016–2021 (2015)
- Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2013–2020
- Pohjois-Pohjanmaan alueellinen maaseudun kehittämisstrategia 2014–2020
- Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020
- Pohjois-Pohjanmaan matkailuelinkeinon kehittämisstrategia 2020 (2015)
- Pohjois-Pohjanmaan biotalouden kehittämisstrategia 2015–2020

Edellä mainittujen strategioiden ja ohjelmien keskeinen sisältö ja vaikutus maakuntakaavan laatimiseen on esitetty kaavaselostuksen asianomaisissa luvuissa. Lisäksi kaavatyön pohjaksi on laadittu erillisselvityksiä ja hyödynnetty kuntien yleiskaavojen ym. suunnitelmien ja hankkeiden tietoaineistoa, energia- ym. hankkeiden YVA-selostuksia, valtakunnallisia inventointeja sekä paikatietoaineistoa. Maakuntakaavan perusteena olevat selvitykset on esitetty tarkemmin asiakokonaisuuksien käsittelyn yhteydessä.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet

Valtioneuvoston valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (VAT) ovat osa maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) mukaista alueidenkäytön ohjausjärjestelmää. Maakunnan suunnittelussa ja muussa alueidenkäytön suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista. VAT:ien tarkistukset tulivat voimaan 1.3.2009. Tarkistetuissa tavoitteissa painotetaan ilmastomuutoksen hillintää, energiansäästöä sekä varautumista sään ääri-ilmiöihin ja tulviin.

Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet velvoittavat maakunnan suunnittelua ja kaavoitusta kiinnittämään erityistä huomiota seuraaviin asiakokonaisuuksiin:

- toimiva aluerakenne
- eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu
- kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat
- toimivat yhteysverkot ja energiahuolto
- (Helsingin seudun erityiskysymykset)

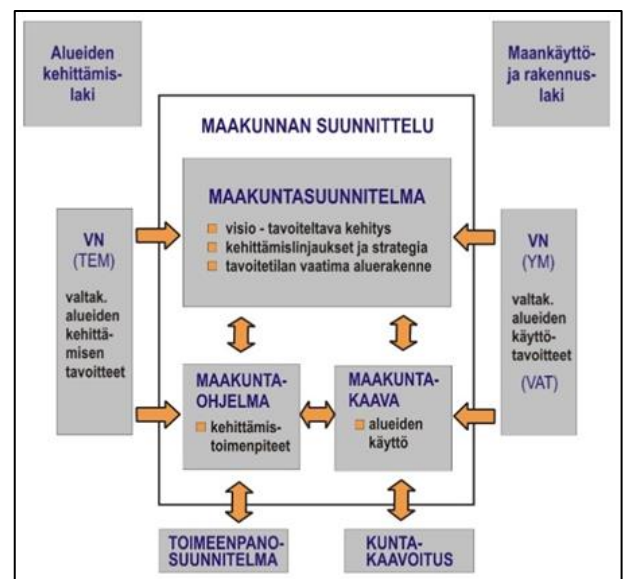
- luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet (mm. maankohoamisrannikko ja poronhoitoalue).

VAT:it ja niiden huomioon ottaminen vaihemaakuntakaavassa on käsitelty luvussa 5.

Ympäristöministeriö on käynnistänyt valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamisen. Ehdotus valtakunnallisia alueidenkäyttötavoitteita koskevaksi valtioneuvoston päätökseksi valmistellaan maankäyttö- ja rakennuslain toimivuusarvioinnin ja hallitusohjelman linjausten mukaisesti siten, että tavoitteet koskevat nykyistä rajatummalla keskeisimpiä valtakunnallisia näkökohtia, ja ovat nykyistä täsmällisempiä ja konkreettisempia. Tavoitteena on, että valtioneuvosto voisi päättää uudistetuista tavoitteista vuoden 2017 aikana

Pohjois-Pohjanmaan maakuntasuunnitelma ja maakuntaohjelma

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan maakunnan suunnitteluun kuuluvat **maakuntasuunnitelma**, alueiden käytön suunnittelua ohjaava **maakuntakaava** ja alueellinen kehittämisohjelma eli **maakuntaohjelma** (kuva 3). Maakunnan suunnittelussa otetaan huomioon valtioneuvoston antamat valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja alueiden kehittämisen tavoitteet. Maakuntasuunnitelma on lähtökohtana muulle maakunnan suunnittelulle ja kehittämiselle. Maakuntakaava konkretisoi valtakunnalliset tavoitteet ja sovittaa ne yhteen maakunnallisten ja alueellisten tavoitteiden kanssa.

Kuva 3. Pohjois-Pohjanmaan maakunnan suunnittelujärjestelmä.

Maakuntavaltuusto on 2.6.2014 hyväksynyt Pohjois-Pohjanmaan maakuntasuunnitelman 2040. Siinä on määritelty Pohjois-Pohjanmaan tavoitekuva vuoteen 2040 seuraavasti:

”Pohjoispohjalaiset tekevät tulevaisuutensa.

Pohjois-Pohjanmaa on osaava, kansainvälinen ja elinvoimaisten alueiden yrittäjyysmaakunta kärkenään Oulu, pohjoisen suurin keskus. Pohjois-Pohjanmaa on hyvinvoinnin, laadukkaan elinympäristön ja monimuotoisen luonnon maakunta.”

Maakuntasuunnitelman strategiset painopisteet (kuva 4) ovat:

- löytää ja ottaa käyttöön uusia keinoja ja uskottavuutta sille, että **nuoret** kokevat kotiseutunsa ja Pohjois-Pohjanmaan hyväksi vaihtoehdoksi myös tulevaisuuden kotipaikkana
- kehittää **kansainvälistymistä** ja monikulttuurista toimintaa edistäviä verkostoja, toimintamalleja ja -ympäristöjä
- varautua maakunnassa ja lähialueilla (Pohjois-Suomen ja Barentsin alue) tiedossa oleviin suurhankkeisiin ja niiden aktiiviseen edistämiseen
- vaikuttaa siihen, että toimijat eri aloilla ja alueilla ovat sisäistäneet **yrittäjyyden** erityispiirteet ja sen lisäämisen tuomat mahdollisuudet
- luoda **yrittäjille** hyvät edellytykset kasvaa ja kansainvälistyä sekä kääntää yrityskehitys selkeään nousuun
- kaventaa hyvinvointi-, terveys- ja sivistyseroja
- tukea koko alueen elinvoimaisuutta edistämällä maakunnan **luonnonvarojen** monipuolista ja vastuullista hyödyntämistä
- luoda edellytyksiä toimivalle, turvalliselle ja viihtyisälle **elinympäristölle**

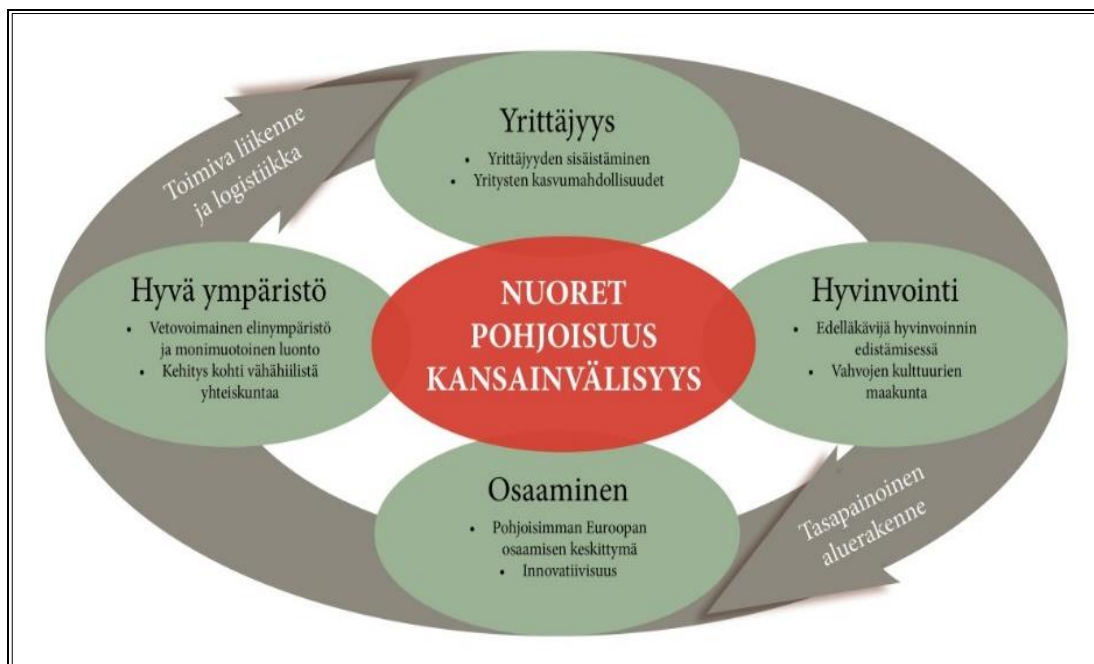
- kehittää maailmanluokan osaamiseen pohjautuvaa innovaatiotoimintaa
- Maakunnan kehittämisen edellytyksenä on toimiva liikennejärjestelmä ja logistiikka sekä tasapainoinen aluerakenne.

Maakuntavaltuuston 2.6.2014 hyväksymässä Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelmassa 2014–2017 on määriteltä kärkeet, joista maakuntakaavoitukseen liittyvät:

- Suurhankkeiden edistäminen ja niihin varautuminen, mm. LAGUNA / Callio Lab, Hanhikivi 1 sekä kaivos- ja tuulivoimahankkeet
- Luonnonvarojen monipuolinen ja vastuullinen hyödyntäminen
- Euroopan laajuisen TEN-T -ydinverkon (valtatie 4 sekä Pohjanmaan radan ja ratapihojen) pullonkaulojen ja rajat ylittävän liikenteen kehittäminen
- Oulun lentoaseman kehittäminen kansainvälisenä kauttakulkulentoasemana
- Kaupunkiseuduilla maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittaminen yhdyskuntarakenteen cheyttämiseksi
- Kiinteiden tietoliikenneyhteyksien toteuttaminen ja palveluiden digitalisoiminen
- Maakunnan monimuotoisen kulttuuriperinnön ja -ympäristön vahvistaminen

Vaalan kunta ei kuulunut Pohjois-Pohjanmaahan maakuntasuunnitelman ja -ohjelman hyväksymisvaiheessa, ja Vaalaa koskevat kehittämisstrategiat on määritelty Kainuun maakuntavaltuuston vuonna 2014 hyväksymässä Kainuu-ohjelmassa.

Pohjois-Pohjanmaan liitto on käynnistänyt maakuntaohjelman laatimisen vuosille 2018-2021. Se on tarkoitus hyväksyä maakuntavaltuustossa vuoden 2017 lopulla.

Kuva 4. Pohjois-Pohjanmaan strategisen kehittämisen painopisteet.

Pohjois-Suomen kansainväliset liikennekäytävät ja aluerakenne

Pohjois-Suomen kasvuun vaikuttaa naapurimaiden kehitys Barentsin ja Itämeren talousalueella sekä Koillisväylän mahdollinen laajamittainen avautuminen kansainvälisten merikuljetusten käyttöön. Pohjois-Pohjanmaalla ja erityisesti Oulun seudulla on keskeinen asema valtakunnallisena ja Arktisen alueen kansainvälisenä keskuksena. Barentsin alueen luonnonvarat vaikuttavat alueen merkitykseen geopolittisesti ja taloudellisesti. Luonnonvarojen hyödyntämisen edellytyksenä ovat toimivat liikenneyhteydet ja logistiikka. Itämeren alueesta kehitetään yhteistä talousaluetta, jonka kehitystä tukevat Botnian käytävän ja Itämeren meriyhteyksien kehittäminen osana Euroopan laajuista TEN-T-ydinverkkoa.

Botnian käytävä yhdistää Pohjois-Pohjanmaan entistä vahvemmin Euroopan nykyisille ja uusille markkina-alueille, kun käytävää kehitetään vastaamaan TEN-T-ydinverkon yhteisen liikennepolitiikan tavoite- ja palvelutasoa.

Pohjoinen akseli ulottuu Narvikista Perämerenkaaren kautta Vartiuksen raja-asemalle, josta on yhteydet Luoteis-Venäjälle ja Arkangeliin. Uusista mahdollisista kansainvälisistä kuljetusreiteistä potentiaalia on Koillisväylän kautta kulkevalla pohjoisen merireitillä ja satamien kautta avautuvilla yhteyksillä Jäämerelle. **Pohjois-Suomen keskusverkko** rakentuu Oulun, Rovaniemen, Kemi-Tornion, Kokkolan ja Kajaanin kaupunkikeskuksesta. Oulun seutu on väestön määrän ja palvelujen suhteen Pohjois-Suomen kansainvälinen keskus.

Pohjois-Pohjanmaan tavoitteellinen aluerakenne

Toimivan aluerakenteen tavoitteissa painottuvat Oulun kaupunkiseudun ja koko maakunnan tasapainoinen kehitys siten, että Oulun kansainvälistä asemaa vahvistetaan kehittämällä liikenneväyliä sekä vahvistamalla maakunnan erikoistuneita alueita ja keskuksia sekä ylimaakunnallisia kehittämisvyöhykkeitä. Tavoitteena on kuntarajoista riippumaton tasapainoinen palvelurakenne. Aluerakennetta täydentää matkailukeskusten kehittäminen.

Eheytyvää yhdyskuntarakennetta ja elinympäristön laatua koskevat tavoitteet kiteytyvät eheän, toimivan ja hyvinvointia edistävän yhdyskuntarakenteen kehittämiseen. Siihen liittyvät energiatehokkuus ja hiilineutraalien yhdyskuntien kehittäminen, kestävä liikkuminen ja liikennemuodot sekä lähivirkistytymisen mahdollisuudet.

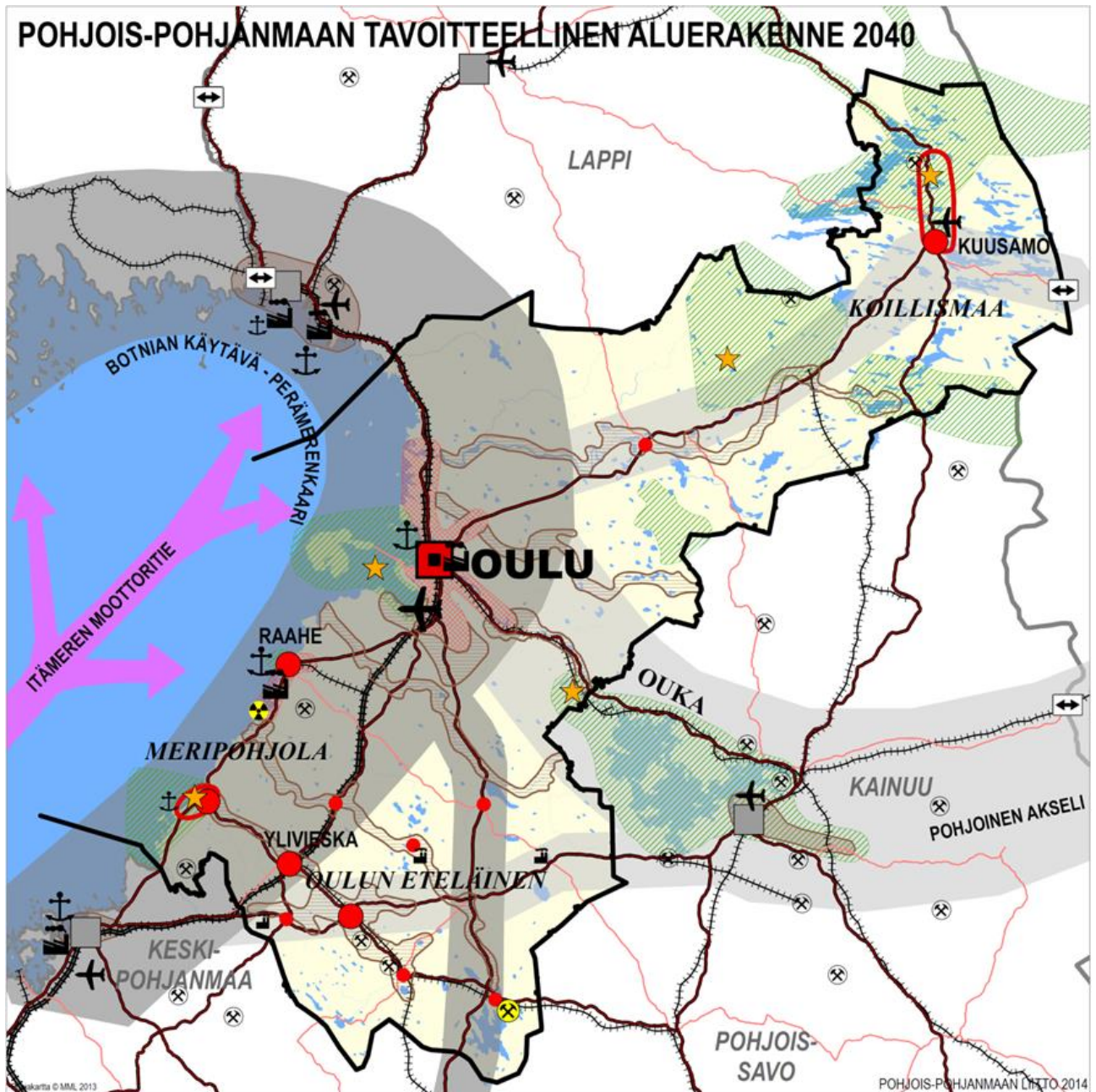
Kulttuuri- ja luonnonperinnön alueidenkäyttötavoitteilla vahvistetaan maakunnan kulttuuriympäristöjä ja luontoarvoja vetovoimatekijöinä. Esimerkiksi kansallispuistoilla on kasvava merkitys matkailun kehittämisen ja maakunnan väestön viihtyvyyden ja hyvinvoinnin kannalta. Luonnonvarojen hyödyntämisessä painottuu turpeen vastuullinen käyttö ja soiden eri käyttömuotojen edistäminen ja yhteensovittaminen.

Pohjois-Pohjanmaalla on tavoitteena kestävä liikennejärjestelmä, jonka avulla voidaan edistää ihmisten hyvinvointia, yritysten kilpailukykyä ja alueellista elinvoimaa. Pohjois-Pohjanmaalla kehitetään alueen keskuksia yhdistäviä ja tasapainottavia ylimaakunnallisia kehittämisvyöhykkeitä:

- Perämerenkaari, jonka osana on Meripohjola-kasvuyöhyke
- Oulu-Kajaani-Arkangel -vyöhyke, jonka osana on OuKa-kehittämisvyöhyke
- valtateihin 4 ja 20 perustuvat matkailu- ja logistiikkakäytävät
- Maakunnan eteläisen alueen ylimaakunnallinen kehittämisvyöhyke Keski-Pohjanmaan ja Kainuun suuntaan

Oulun kaupunkiseutu on kansainvälinen keskus ja sitä täydentävät laajempaa asukas pohjaa palvelevat keskuksat, joissa on julkisia ja yksityisiä palveluita. Kuntakeskukset täydentävät palveluvarustusta. Tiivis maaseutuasutus sijoittuu nauhamaisesti jokilaaksoihin (kuva 5). Liikennejärjestelmän ja logistiikan kehittämisellä parannetaan Pohjois-Pohjanmaan ja koko Pohjois-Suomen liikenteellistä saavutettavuutta. Saavutettavuutta täydentää valokuituun perustuva laajakaistaverkko, jonka tavoitteena on yhdistää kyläverkot toisiinsa kattavaksi ja toimintavarmaksi verkoksi.

Aluerakenteen kehitystä ohjaa luonnonvarojen hyödyntäminen ja jalostaminen sekä suunnitellut suurhankkeet. Liikenteeseen vaikuttaa merkittävimmin suurten kaivosten käynnistyminen ja muiden hankkeiden investointipäätökset. Rannikkoalueen teollinen rooli vahvistuu energiatuotannon suuntaan Pyhäjoelle toteutettavan Hanhikivi 1 -ydinvoimalan sekä vireillä olevien manner- ja merituulivoimahankkeiden ja biojalostamoiden toteutuessa. Pyhäsalmen kaivokseen suunnitellut tutkimuskeskus- ja energia-alan hankkeet voivat synnyttää toteutuessaan merkittäviä aluetaloudellisia vaikutuksia. Matkailun trendi on kansainvälistyvä matkailukeskukset ja -alueet.

Kuva 5. Pohjois-Pohjanmaan tavoitteellinen aluerakenne 2040.

2. Tavoitteet

Erityisenä painopisteenä Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa ovat seuraavat maakunnalliset alueidenkäytön tavoitteet (selostuksen liite 1):

Pohjavesialueet, maa-ainesten ottoalueet ja arvokkaat harjuaalueet

- Varmistetaan pohjavesivarojen alueellinen riittävyys ja käyttökelpoisuus.
- Varmistetaan kiviainesten seudullinen saatavuus sekä varaudutaan maakunnallisesti ja kansallisesti merkittävien hankkeiden tarpeisiin.

Vaihemaakuntakaavassa tarkistetaan voimassa olevan maakuntakaavan pohjavesi-, kiviaines- ja harjuaalueiden merkinnät POSKI-hankkeen selvitysten perusteella.

Tuulivoima

- Tuetaan tuulivoimatuotannon kehittymistä meri- ja mannerväyläalueella osoittamalla tuulivoimapiikistölle parhaiten soveltuvat alueet.
- Tuetaan monipuolisen, maakunnan omiin energialähteisiin perustuvan, ympäristö- ja ilmastovastuullisen energiatuotannon kehittymistä.

Vaihemaakuntakaavassa osoitetaan tuulivoimatuotannolle parhaiten soveltuvat alueet päivittyneen toteutus- ja suunnittelutilanteen sekä yhteisvaikutusselvitysten pohjalta.

Sähkönsiirto

- Täydennetään ja vahvistetaan valtakunnallisia ja maakunnallisia voimajohtoja kasvavan sähkön tuotannon ja siirron edellyttämällä tavalla.

Vaihemaakuntakaavassa tarkistetaan pääsähkösähtöjen merkinnät päivittyneen toteutumisen ja suunnittelutilanteen mukaisesti ja osoitetaan myös tuulivoimalakeskitymien tärkeimmät liittämät yhteydet verkkoon.

Vesihuolto

- Edistetään vesi- ja jätevesihuollon toimivuutta ja turvallisuutta.

Vaihemaakuntakaavassa osoitetaan keskitetyt jätevedenpuhdistamot päivittyneen suunnittelu- ja toteutustilanteen mukaisesti.

Mineraalivaranto- ja kaivosalueet

- Edistetään alueen mineraalivarojen kestävä hyödyntämistä ja varaudutaan uusien kaivosalueiden edellyttämiin alueidenkäytön ja liikenteen ratkaisuihin.

Maakuntakaavassa osoitetaan mineraalipotentialiset alueet ja olemassa olevat kaivokset.

Oulun seudun liikenne ja yhdyskuntarakenne

- Oulun seutua kehitetään Pohjois-Suomea palvelevana logistisena keskuksena. Alueellisten keskustien logistiikkapalveluja tehostetaan.
- Kestävää liikennejärjestelmää kehitetään ihmisten hyvinvointia, yritysten kilpailukykyä ja alueiden elinvoimaa edistäväksi. Parannetaan joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä yhdyskuntarakenteellisin ratkaisuin ja laatuikätyviä kehittämällä.
- Oulun lentoasemaa kehitetään kansainvälisenä kauttakulkulentoasemana ja parannetaan sen liittyttyhteyksiä.
- Teollisuuden ja muun yritystoiminnan toimintaedellytykset turvataan riittävin aluevarauksin ja liikennejärjestelmällä.
- Maakunnan pääliikenneverkkoa kehitetään toimivana ja alueellisesti kattavana.

Vaihemaakuntakaavassa päivitetään voimassa olevan maakuntakaavan Oulun seudun liikennejärjestelmää ja keskusverkkoa koskevat merkinnät liikennejärjestelmäsunnitelman ja mm. Oulun seudun rakennemallin 2040 (MALPE- sopimuksen) pohjalta.

Kaupun suuryksiköt ja keskusta-alueet

- Vähittäiskaupan suuryksiköt sijoitetaan ja mitoitetaan tukemaan yhdyskuntarakennetta.

Vaihemaakuntakaavassa tarkistetaan 1. vaihemaakuntakaavassa vahvistettuja kaupan suuryksiköiden merkinnät ja määräyksiä MRL:n muutosesityksen mukaisesti.

Soiden käyttö

- Ylläpidetään ja lisätään soiden ja metsien hiilivarastoja ja -nieluja. Vähennetään soiden käytöstä aiheutuvia ilma- ja vesistö päästöjä.
- Ohjataan turpeenotto ojitetuille tai muuten luonnon tilaltaan merkittävästi muuttuneille soille kansallisessa suo- ja turvemaiden strategiassa käyttöön otetun luonnon tilaisuusasteikon mukaisesti.
- Varmistetaan turpeen saatavuus varaamalla turvetuotannolle riittävät tuotantopinta- alat.

Maakuntakaavassa päivitetään 1. vaihemaakuntakaavan turvetuotantosoiden ja luonnonarvosoiden merkinnät toteutuneen tilanteen mukaisesti ja osoitetaan Vaalan alueella soiden käyttö 1. vaihemaakuntakaavan kanssa yhdenmukaisin perustein.

Biotalous

- Edistetään bioenergian saatavuutta sähkön ja lämmön tuotantoon.
- Otetaan huomioon bioenergian hyödyntämisen logistiset tarpeet. Varaudutaan mahdollisten biojalostamoiden tarpeisiin.

Maakuntakaavassa osoitetaan seudullisesti merkittävät vireillä olevien biojalostamohankkeiden alueet.

Porotalous

- Otetaan huomioon porotalouden toimintaedellytykset muussa maankäytön suunnittelussa.

Voimassa olevan maakuntakaavan poronhoitoaluetta koskevaa suunnittelumääräystä tarkennetaan ja esitetään poronhoidolle tärkeät alueet TOKAT-aineiston pohjalta.

Puolustusvoimien varalaskupaikat

Maakuntakaavassa osoitetaan uutena merkintänä puolustusvoimien käytössä olevat lentoliikenteen varalaskupaikat suoja-alueineen.

Vaalan alueidenkäyttö

Vaalan kunta on siirtynyt Kainuun maakunnasta Pohjois-Pohjanmaahan vuoden 2016 alussa. Koko maakunnan alueen kattavien teemojen lisäksi Vaalan alueella voimassa olevat Kainuun maakuntakaavojen merkinnät tarkistetaan ja päivitetään Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihe-maakuntakaavassa kokonaisuudessaan ja osa merkinnöistä kumotaan.

Himangan alueidenkäyttö

Himangan kunta siirtyi Keski-Pohjanmaalta osaksi Kalajoen kaupunkia 2010. Vaihemaakuntakaavassa käsitellään Himangan alue niin, että Keski-Pohjanmaan vaihe-kaavojen merkinnät eivät jää voimaan miltään osin.

3. Kaavaluonnoksen sisältö

3.1. Pohjavesialueet, maa-ainesten ottoalueet ja arvokkaat harjualueet

MY-hs

ARVOKAS HARJUALUE

Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston hyväksymän valtakunnallisen harjajensuojeluohjelman mukaiset harjualueet ja muut vähintään seudullisesti arvokkaat harjualueet.

Suunnittelumääräys:

Alueen maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa niin, ettei maisemakuvaa turmella, luonnon merkittäviä kauneusarvoja tai erikoisia luonnonesiintymiä tuhota eikä luonnonoloissa aiheuteta huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia.

ARVOKAS GEOLOGINEN MUODOSTUMA

Merkinnällä osoitetaan luonnon- ja maisemansuojelun kannalta valtakunnallisesti arvokkaat geologiset muodostumat.

Suunnittelumääräys:

Alueen maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa niin, ettei maisemakuvaa turmella, luonnon merkittäviä kauneusarvoja tai erikoisia luonnonesiintymiä tuhota eikä luonnonoloissa aiheuteta huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia.

ge-1

MAISEMAKALLIOALUE

ge-2

MOREENIMUODOSTUMA

ge-3

TUULI- JA RANTAKERROSTUMA

eo

MAA-AINESTEN OTTOALUE

Merkinnällä osoitetaan seudullisesti merkittävät maa-ainesten ottoalueet ja kalliokiviainesten ottopaikat.

Suunnittelumääräykset:

Maa-ainesten otto tulee sovittaa alueen ympäristöarvoihin, pohjavesivaroihin ja muihin käyttötärpeisiin. Kalliokiviainesten otto on pyrittävä keskittämään ja sen ympäristövaikutukset tulee rajoittaa mahdollisimman suppeiksi. Maa-ainesten ottamisen tarkoituksenmukaisesta etenemisestä koko alueella ja sille soveltuvasta jälkikäytöstä on huolehdittava yksityiskohtaisessa suunnittelussa.

eo

POHJAVESIALUE

Merkinnällä osoitetaan yhdyskuntien vedenhankinnan kannalta tärkeät (1. luokan) ja vedenhankintaan soveltuvat (2. luokan) pohjavesialueet.

Suunnittelumääräykset:

Pohjavesien pilaantumis- ja muuttumisriskejä aiheuttavat laitokset ja toiminnot on sijoitettava riittävän etäälle tärkeistä ja vedenhankintaan soveltuvista pohjavesialueista tai riskien syntyminen on estettävä riittävien vesiensuojelutoimenpitein. Alueella tulee huolehtia pohjavesien suojelun ja maa-ainesten ottotarpeiden yhteensovittamisesta.

TÄRKEÄ POHJAVESIVYÖHYKE

Merkinnällä osoitetaan laajoja, useista pohjavesialueista muodostuvia vyöhykkeitä, jotka soveltuvat pohjaveden ottamiseen maakunnallista tai seudullista tarvetta varten.

3.1.1. Tausta

Pohjois-Pohjanmaalla toteutettiin vuosina 2011–2017 Pohjavesien suojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittamishanke (POSKI), jonka toimenpiteillä pyrittiin turvaamaan laadukkaan pohjaveden ja kiviaineksen saatavuus ja kestävä käyttö maakunnissa sekä edellä mainittujen toimintojen aiheuttamien ristiriitojen yhteensovittaminen. Hankkeessa täydennettiin olemassa olevia pohjavesi- ja kiviainestietokantoja yhteismitallisin periaattein.

Pohjaveden käyttö Pohjois-Pohjanmaalla

POSKI-hankkeessa laadittiin talousveden kulutuksenuste vuodelle 2040 (Taulukko 2). Maakunnan vesihuoltolaitokset ottavat vuorokaudessa yhteensä noin 87 000 m³ talousvettä, josta pohjaveden osuus on noin 57 000 m³. Pohjois-Pohjanmaalla kaikki yhdyskunnat, Kanta-Oulua lukuun ottamatta, käyttävät pohjavettä. Oulun Vesi -liikelaitos valmistelee parhaillaan varavedenottoa pohjavesialueilta koskevaa lupahakemusta.

Talousveden jakelusta vastaa maakunnassa noin 120 vesihuoltolaitosta ja asukkaista yli 99 % on liittynyt vesijohdoverkkoon. Vuonna 2014 oli alueella vesilain mukaisia pohjavedenottolupia 160 ja käytössä olevia ottamoita yhteensä noin 230. Luvat sallivat yhteensä 144 000 kuution vedenoton vuorokaudessa.

Taulukko 2. Talousveden kulutus Pohjois-Pohjanmaalla 2014 sekä ennuste kulutuksesta vuodelle 2040 seutukunnittain.

Seutukunta	Otettu vesi 2014 [m ³ /d]	Ennuste 2040 [m ³ /d]
Koillismaan	3 947	3 690
Oulunkaaren	5 425	5 630
Oulun	44 318	53 060
Raahen	10 443	10 180
Ylivieskan	19 053	9 530
Nivala-Haapajärven	19 053	5 870
Haapavesi-Siikalatvan	4 889	3 400
Yhteensä	86 852	91 360

Kiviainesten käyttö Pohjois-Pohjanmaalla

POSKI-hankkeessa laadittiin kiviaineksen käyttöennuste seutukunnittain vuosille 2014–2017 (Taulukko 3). Ennustetta varten arvioitiin katujen ja kaavateiden, johtoverkoston, tasotus- ja pihatöiden, betonirakenteiden, yleisten teiden, yksityisten teiden, rautateiden sekä salaojitusten vaatima kiviainestarve seutukunnittain. Selvityksessä huomioitiin myös korvaavat tuotteet (masuuni-kuona ja oktohiekka). Korvaavien tuotteiden määrät on huomioitu kiviaineksen kokonaistarvetta vähentävänä tekijänä, minkä vuoksi taulukossa 3 esitetty kokonaistarve kuvaa neitseellisen kiviaineksen määrää.

Käyttöennusteen mukaan Pohjois-Pohjanmaalla käytetään hieman yli 6 m³ kiviaineksiä asukasta kohti vuosittain.

Taulukko 3. Kiviaineksen kulutusennuste seutukunnittain Pohjois-Pohjanmaalla (milj. m³) vuosina 2017–2040. Yhteensä-sarake kuvaa neitseellisen kiviaineksen tarvetta.

Seutukunta	Hiekka	Sora ja murskeet	Korvaavat tuotteet	Yht.
Koillismaan	2,9	3,4	0	6,2
Oulunkaaren	3	2,7	0	5,7
Oulun	13,6	17,9	-6,9	24,7
Raahen	2,4	3,7	-1,7	4,4
Ylivieskan	3,3	5	-1,7	6,6
Nivala-Haapajärven	2	2,8	0	4,8
Haapaveden-Siikalatvan	2,3	2,4	0	4,7
Yhteensä	29,5	37,9	-10,3	57,1

3.1.2. Kaavaratkaisut

Pohjavesialueet

Kaavassa osoitetaan vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) mukaisesti rajatut 1- ja 2-luokan pohjavesialueet eli sellaiset alueet, jotka ovat yhdyskunnan vedenhankintakäytössä tai soveltuvat ominaisuuksiensa puolesta vedenhankintakäyttöön. Osoitettujen pohjavesialueiden lukumäärät ja yhteenlasketut arvioitut antoisuudet on esitetty taulukossa 4.

POSKI-hankkeessa tarkasteltiin II- ja III-luokan pohjavesialueita, joiden rajaukset perustuivat riittämättömiin tutkimuksiin. Hanke laati rajaus- ja luokkamuuotosuositukset tarkastelluille pohjavesialueille, joiden pohjalta ELY-keskus toteuttaa lain määräämässä järjestyksessä varsinaiset muutokset. Kaavassa esitetyt rajaukset kuvaavat tilannetta tammikuussa 2017.

Kaavassa osoitetaan myös tärkeä pohjavesivyyhyke -merkinnällä sellaisia harjujaksoja tai pohjavesialueyhtymämiä, joissa on useita yhdyskunnan vedenhankinnan kannalta merkittäviä pohjavesialueita. Merkinnällä on käytännössä vain informatiivinen vaikutus.

Taulukko 4. Pohjois-Pohjanmaan pohjavesialueiden yhteenlasketut arvioidut antoisuudet seutukunnittain.

Seutukunta	Pv-alueiden lukumäärä	Pv-alueiden yhteenlaskettu arvioitu antoisuus [m ³ /d]
Koillismaan	62	133 160
Oulunkaaren	103	197 980
Oulun	65	127 577
Raahen	14	33 370
Ylivieskan	19	26 913
Nivala-Haapajärven	25	30 666
Haapavesi-Siikalatvan	44	42 228
Yhteensä	332	591 894

Maa-ainesten ottoalueet

Kaavassa osoitetaan seudullisesti merkittäviä maa-ainesten ottoalueita ja kalliokiviainesten otto paikkoja yhteensä 24 kpl, joista uusia alueita on 9 kpl. Alueet osoitetaan kohdamerkinnällä tai -rajauksella riippuen alueen laajuudesta ja muusta ympäröivästä maankäytöstä.

Osoitetut ottoalueet ja niiden arvioidut massamäärät on lueteltu taulukossa 4. Arvioidut massamäärät perustuvat joko olemassa oleviin maa-ainelupiin tai POSKI-hankkeen yhteydessä laadittuihin arvioihin. Arvioissa on otettu myös huomioon mahdolliset muun maankäytön ja ympäristönsuojelun asettamat rajoitteet.

Uusia osoitettuja ottoalueita ovat Alavieskan Korkiankurunkallioiden alue, Haapaveden Murtojärvi, Iin Antinkangas, Iin Jäkäläsuu, Kuusamon Mustalamminvaara, Limingan ja Lumijoen Leviämaa, Muhoksen Teerikankaan kalliioalueet, Pyhäjoen Mälikangas sekä Taivalkosken Porraslamminkangas. Uusien osoitettujen kohteiden perusteena on käytetty seudullisesti merkittävää arvioitua massamäärää sekä seudullisen kiviaineshuollon kannalta merkittäviä olemassa olevia maa-ainelupia.

Kaavassa esitetään poistettavaksi neljä Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa osoitettua seudullisesti merkittävää maa-ainesten ottoaluetta (Taulukko 6). Kalajoen Kourinkaan, Kuusamon Kalliovaaran ja Oulun Hangaskankaan osalta perusteluna on jäljellä oleva arvioidun massamäärän vähyys, minkä vuoksi niitä ei voi pitää enää merkittävyydeltään seudullisena. Sievin Jyringin alueella on maa-aineksia arvioitu olevan edelleen merkittävä määrä, mutta alueen ottotoiminnan on arvioitu jatkuvan enää enimmillään 10 vuotta.

Osoitetut seudullisesti merkittävät maa-ainesten ottoalueet on esitetty liitteessä 10.

Taulukko 5. Seudullisesti merkittävät maa-ainesten ottoalueet. Uudet kohteet merkitty tummennetulla fontilla.

Kunta	Alueen nimi	Kivialajin laji	arvioitu massamäärä milj. m ³
Alavieska	Korkiankurunkallioiden alue	Ka	1,5
Haapajärvi	Pitkäkangas	Hk, Sr	3,0
Haapavesi	Murtojärvi	Hk, Sr	0,4
Ii	Antinkangas	Ka, Hk, Sr	0,7
Ii	Jäkäläsuu	Ka	1,5
Ii	Hoikankallio-Myllykangas	Ka	2,0
Kuusamo	Luikonkangas	Hk, Sr	1,7
Kuusamo	Mustalamminvaara	Ka	0,3
Kärsämäki	Kiimakallio	Ka	1,3
Liminka/Lumijoki	Leviämaa	Ka, Sr	1,5
Muhos	Teerikankaan kalliioalueet	Ka	0,4
Oulu	Isoniemi	Hk, Sr	13
Oulu	Salonselkä	Hk	0,7
Oulu	Vasikkasuo	Ka	26
Pudasjärvi	Korenkangas	Hk, Sr	1,5
Pudasjärvi	Viinivaara	Hk, Sr	2,5
Pyhäjoki	Mälikangas	Ka	1,0
Raahe/Siikajoki	Hummastinvaara	Ka, Hk	1,6
Sievi	Koriamäki	Ka	1,0
Sievi/Reisjärvi	Isokangas	Hk, Sr	1,0
Siikajoki	Alhonmäki	Hk, Sr	0,9
Taivalkoski	Porraslamminkangas	Hk, Sr	1,8
Utajärvi/Pudasjärvi	Viinivaara	Hk, Sr	2,5
Ylivieska	Kettukallio	Ka	0,8
Yhteensä			68,6

Taulukko 6. Poistettavat seudullisesti merkittävät maa-ainesten ottoalueet.

Kunta	Alueen nimi
Kalajoki	Kourinkangas
Kuusamo	Kalliovaara
Oulu	Hangaskangas
Sievi	Jyrinki

Arvokkaat geologiset muodostumat

Kaavassa osoitetaan arvokkaina harjualueina harjujen suojeleohjelman (HSO) mukaiset ja POSKI-hankkeissa vähintään maakunnallisesti arvokkaiksi arvioidut alueet. Luettelo arvokkaista harjualueista ja niille kaavassa osoitetuista muutoksista sekä niiden perusteista on esitetty taulukossa 7.

Alueet inventoitiin POSKI-hankkeen yhteydessä ja hanke laati raja- ja luokitussuosituksia inventoiduille alueille. Käytännössä kaikkien Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa osoitettujen alueiden rajaukset osoitetaan 3. vaihemaakuntakaavassa poikkeavasti. HSO-alueiden kohdalla on pääosin pienistä tarkistuksista, jotka perustuvat päivitettyihin digitointeihin. Alkuperäiset rajaukset ovat peräisin ajalta ennen nykyaikaisia paikkatieto-ohjelmia, minkä vuoksi niissä oli paikoin digitoinnista johtuvia poikkeamia. Arvoltaan alempitasoisten arvokkaiden harjujen rajauksia on muutettu vastaamaan alueiden todellisia arvoja ja toisaalta huomioitu alueiden nykytila tarkemmin.

Osin POSKI-hankkeen suosittamia rajauksia on jouduttu korjaamaan kaavan laatimisvaiheessa muun maankäytön

päällekkäisyyksien takia. Määrittävänä merkintänä on ollut alueelle ominaisin maankäyttömuoto, esimerkiksi virkistysalue, tai suojelun kannalta vahvempi merkintä, esimerkiksi luonnonsuojelualue.

Uusina alueina osoitetaan Kuusamon Oulankajoen laakson HSO-alue, Kuusamon Rönnykankaan-Telkkäharjun arvokas harjualue, Siikajoen Kivivaara-Vartinvaaran HSO-alue, sekä Taivalkosken Repovaaran arvokas harjualue.

Kuusamon pohjoisosaan sijoittuva POSKI-hankkeen rajaussuosituksen mukainen Paatamakankaan maakunnallisesti arvokas harjualue jätettiin osoittamatta, koska se sijoittuu kokonaan Oulangan kansallispuiston SL-alueelle. Pudasjärven Naamakaharjun-Pytkynharjun alue jää osittain virkistysalueen alle, minkä vuoksi se on osoitettu ainoastaan virkistysalueen ulkopuolelle. Pyhäjärven Korkeaharju-Linjanmäen alueella ei arvioitu olevan riittävästi arvoja maakunnallisesti arvokkaiksi harjuiksi, minkä vuoksi sitä ei ole osoitettu kaavassa. Kuusamon Sammalharjun alue on osoitettu osittain yhdistettynä Oivangin alueeseen.

Vaalan alueelle osoitetut arvokkaat harjualueet on esitetty kappaleen 3.13 Vaalan alueidenkäyttöä alla.

Arvokkaat geologiset muodostumat eli maisemakallio-alueet (ge-1), moreenimuodostumat (ge-2) ja tuuli- ja rantakerrostumat (ge-3) on käsitelty Vaalan aluetta lukuun ottamatta Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa. Vaalan alueelle osoitetut arvokkaat geologiset muodostumat on esitetty kappaleen 3.13 Vaalan alueidenkäyttöä alla.

Osoitetut arvokkaat harjualueet on esitetty liitteessä 10.

Taulukko 7. Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa osoitetut MY-hs -alueet.

Kunta	Alueen nimi	Luokitus (1980)	Luokitus, POSKI- hanke		Perusteet *
Hailuoto	HSO (Marjaniemi-Hiidenniemi) ja MY-hs (Hailuoto)	II-III	1	Rajausmuutos	SL
Ii	MY-hs (Isokangas)	III-IV	3	Rajausmuutos	
Kalajoki	HSO (Maristonpakat)	III-IV		Rajaustarkistus	Digitointi
Kalajoki	HSO (Siiponjoen dyynialue) ja My-hs (Siiponjoki)	II-III		Rajausmuutos	SL
Kuusamo	MY-hs (Leveäkangas-Piikisilamminharju)	III-IV	3	Rajausmuutos	SL
Kuusamo	My-hs (Kesäniemen harjualue / Noivioharjut)	IV	3	Rajausmuutos	
Kuusamo	MY-hs (Oivangin harjualue)	III	3	Rajausmuutos	
Kuusamo	HSO (Oulankajoen laakso)			Uusi alue	SL, Ei POSKI-list.
Kuusamo	MY-hs (Rönnynkangas-Telkkäharju)		2	Uusi alue	
Kuusamo	MY-hs (Kaarronharju)	III	3	Rajausmuutos	
Kuusamo	HSO (Livojärven harjualue)			Rajaustarkistus	Digitointi
Kuusamo / Taivalkoski	MY-hs (Hukanharju)	II	3	Rajausmuutos	
Kuusamo / Taivalkoski	HSO (Harjukangas) ja HSO (Martinharju)	II		Rajaustarkistus	Digitointi
Muhos	HSO ja MY-hs (Muhoksen eroosiolaakso))	III-IV	2	Rajausmuutos	SL
Muhos / Utajärvi / (Vaala)	HSO (Rokuuvaara) ja My-hs (Rokuuvaara MY-hs)	II	1	Rajausmuutos	SL, RM ja V
Oulu	MY-hs (Isokangas)	III-IV	3	Rajausmuutos	
Oulu	MY-hs (Huisikan harju)	III-IV	3	Rajausmuutos	
Oulu/Utajärvi	MY-hs (Puolivälinharju)	III-IV	3	Rajausmuutos	
Pudasjärvi	MY-hs (Iso Marikaisvaara)	III-IV	3	Rajausmuutos	
Pudasjärvi / Taivalkoski	MY-hs (Kiviharju)	III	3	Rajausmuutos	
Pudasjärvi	MY-hs (Kiviharju 1)	II-III	2	Rajausmuutos	
Pudasjärvi	MY-hs (Korentokangas)	III	3	Rajausmuutos	
Pudasjärvi	MY-hs (Lamminharju)	III	3	Rajausmuutos	
Pudasjärvi	HSO ja MY-hs (Naamankaharju ja Pytkynharju)	II-III	2	Rajausmuutos	V
Pudasjärvi	MY-hs (Palovaara)	III	3	Rajausmuutos	
Pudasjärvi	MY-hs (Pieni Marikaisvaara)	III	3	Rajaustarkistus	
Pudasjärvi	HSO (Puolakkavaara) ja My-hs (Litokaira)	II	2	Rajausmuutos	SL
Pudasjärvi	HSO (Seipikangas)	III-IV	2	Rajausmuutos	SL
Pudasjärvi	MY-hs (Siljakangas)	III-IV	3	Rajausmuutos	
Pudasjärvi	HSO (Vengasvaara)	II	2	Rajaustarkistus	Digitointi
Pudasjärvi / Utajärvi	HSO (Iso Palovaara)	II-III	3	Rajaustarkistus	Digitointi
Pyhäjärvi	MY-hs (Haaskanypäle)	III	3	Rajausmuutos	
Pyhäjärvi	MY-hs (Lintukankaanharju)	III-IV	3	Rajausmuutos	
Pyhäjärvi / Haapajärvi	HSO (Pitkäkangas)	II-III		Rajausmuutos	EP, digitointi
Pyhäntä	HSO (Hällämöharju-Valkeiskangas)	II-III		Rajaustarkistus	Digitointi
Pyhäntä	MY-hs (Kokkomäki)	III	3	Rajausmuutos	
Pyhäntä	HSO (Kontioakangas)	III-IV		Rajaustarkistus	Digitointi
Pyhäntä	MY-hs (Vörssinvaara-Järvienkangas)	III	2	Rajausmuutos	Yhdistetty
Raahe	MY-hs (Käppäläisenmäki)	III-IV	3	Rajausmuutos	
Raahe	HSO (Lumijärvenkangas)	IV		Rajaustarkistus	Digitointi
Sievi	HSO (Isokangas)			Rajaustarkistus	Digitointi
Siikajoki	MY-hs (Ahvenharju)	III-IV	3	Rajausmuutos	
Siikajoki	HSO (Kivivaara-Vartinvaara)				Ei POSKI-listalla
Taivalkoski	MY-hs (Hiisiharju)	III	3	Rajausmuutos	
Taivalkoski	HSO (Pahkakuru-Porraslamminkangas)	II		Rajaustarkistus	Digitointi

Taivalkoski	MY-hs (Kivaloharju)	III-IV	4	Rajausmuutos	
Taivalkoski	MY-hs (Pirinhaarju)	III	4	Rajautarkistus	
Taivalkoski	MY-hs (Pirinkangas)	III-IV	4	Rajausmuutos	
Taivalkoski	MY-hs (Loukusanharju)	III	3	Rajausmuutos	
Taivalkoski	HSO (Pitkälammmin kangas)	II		Rajautarkistus	Digitointi
Taivalkoski	MY-hs (Repovaara)		2	Uusi alue	
Taivalkoski	MY-hs (Salmisenkangas)	III	3	Rajausmuutos	
Taivalkoski	HSO (Soiperoharju)	II		Rajausmuutos	Digitointi, yhd.
Taivalkoski	MY-hs (Sarvenharju)	III	2	Rajausmuutos	V
Taivalkoski / Kuusamo	HSO (Harjukangas-Martinharju)	II		Rajautarkistus	Digitointi
Utajärvi	HSO (Kälvasvaara)	II	2	Rajautarkistus	Digitointi
Utajärvi / Oulu	MY-hs (Puolivälinharju)		3	Rajausmuutos	
Utajärvi / Pudasjärvi	MY-hs (Viinivaara)	II-III	2	Rajausmuutos	
Utajärvi / Pudasjärvi	HSO (Iso Palovaara)	II-III	2	Rajautarkistus	Digitointi

* SL = alue rajautuu luonnonsuojelualueeseen, V = alue rajautuu virkistysalueeseen, EP = alue rajautuu puolustusvoimien alueeseen, RM = alue rajautuu matkailualueeseen, ge-3, Digitointi = puutteellisesti tehtyjä digitointeja on tarkennettu

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Pohjavesien suojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittaminen Pohjois-Pohjanmaalla – vaihe 1
Pohjavesien suojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittaminen Pohjois-Pohjanmaalla – vaihe 2
Pohjavesien suojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittaminen Pohjois-Pohjanmaalla – vaihe 3

3.2. Tuulivoima

TUULIVOIMALOIDEN RAKENTAMINEN

Yleisiä suunnittelumääräyksiä:

Maakuntakaavassa osoitettujen tuulivoimala-alueiden ulkopuolelle voidaan toteuttaa tuulipuistoja, jotka eivät ole merkitykseltään seudullisia.

Tuulivoimarakentamista suunniteltaessa voimalat tulee sijoittaa valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden ja rakennettujen kulttuuriympäristöjen, luonnonsuojelualueiden, Natura 2000 -verkoston alueiden, harjijensuojeluohjelman alueiden, maakuntakaavan luonnon-alueiden ja seudullisesti merkittävien virkistysalueiden ulkopuolelle.

Tuulivoimarakentamista suunniteltaessa on otettava huomioon eri hankkeiden yhteisvaikutukset erityisesti asutukseen, maisemaan ja linnustoon sekä pyrittävä ehkäisemään haitallisia vaikutuksia. Tuulivoimarakentamisen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei asutukselle aiheudu merkittäviä melu- ja välkevaikutuksia ja että valtakunnallisten kulttuuriympäristöjen arvot säilyvät.

Muuttolinnustoon kohdistuvien yhteisvaikutusten ehkäisemiseksi voimalat tulee sijoittaa ensisijaisesti maakuntakaavoituksen yhteydessä määriteltyjen muuton painopistealueiden ja tärkeiden levähtämisalueiden ulkopuolelle.

Lähekkäin sijoittuvien tuulivoimala-alueiden liittäminen sähköverkkoon on pyrittävä keskittämään yhteiseen johtokäytävään.

Tuulivoimarakentamista suunniteltaessa on otettava huomioon lentoliikenteestä, liikenneväylistä ja tutkajärjestelmistä johtuvat rajoitteet voimaloiden koolle ja sijoittelulle sekä selvittävä tuulivoimaloiden vaikutukset puolustusvoimien toimintaan. Poronhoitoalueella tulee turvata poronhoidon edellytykset.

tv-1
301

TUULIVOIMALOIDEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan maa-alueita, jotka soveltuvat merkitykseltään seudullisten tuulivoimala-alueiden rakentamiseen. Alueella ei ole voimassa MRL 33 § mukaista rakentamisrajoitusta. Luku merkinnän yhteydessä viittaa kaavaselostuksen alueluetteloon.

Suunnittelumääräykset:

Alueen suunnittelussa on otettava huomioon vaikutukset asutukseen, maisemaan, linnustoon, luontoon ja kulttuuriympäristöön sekä pyrittävä ehkäisemään haitallisia vaikutuksia. Tuulivoimarakentamisen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei asutukselle aiheudu merkittäviä melu- ja välkevaikutuksia ja että valtakunnallisten kulttuuriympäristöjen arvot säilyvät.

Lisäksi tulee ottaa huomioon lentoliikenteestä, liikenneväylistä ja tutkajärjestelmistä johtuvat rajoitteet voimaloiden koolle ja sijoittelulle sekä selvittävä tuulivoimaloiden vaikutukset puolustusvoimien toimintaan. Poronhoitoalueella tulee turvata poronhoidon edellytykset.

tv-2
201

TUULIVOIMALOIDEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan merialueita, jotka soveltuvat merkitykseltään seudullisten tuulivoimala-alueiden rakentamiseen. Alueella ei ole voimassa MRL 33 § mukaista rakentamisrajoitusta. Luku merkinnän yhteydessä viittaa kaavaselostuksen alueluetteloon.

Suunnittelumääräykset:

Alueen suunnittelussa on otettava huomioon vaikutukset asutukseen, maisemaan, linnustoon, luontoon ja kulttuuriympäristöön sekä pyrittävä ehkäisemään haitallisia vaikutuksia. Tuulivoimarakentamisen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varmistettava, ettei asutukselle aiheudu merkittäviä melu- ja välkevaikutuksia ja että valtakunnallisten kulttuuriympäristöjen arvot säilyvät.

Lisäksi tulee ottaa huomioon lentoliikenteestä, merenkulun turvallisuudesta ja tutkajärjestelmistä johtuvat rajoitteet voimaloiden koolle ja sijoittelulle sekä selvittävä tuulivoimaloiden vaikutukset puolustusvoimien toimintaan.

Tuulivoimalat tulee sijoittaa ryhmiin geometrialtaan selkeään muotoon ja niin lähelle toisiaan kuin se energiantuotannon taloudellisuus huomioon ottaen on mahdollista.

se-3

SELVITYSALUE / TUULIVOIMATUOTANNON SUUNNITTELUALUE

Merkinnällä osoitetaan tuulivoimatuotantoon suunniteltua aluetta, jonka soveltuvuus merkitykseltään seudullisen tuulivoima-alueen rakentamiseen sekä alueen laajuus ratkaistaan 3. vaihemaakuntakaavan ehdotuksessa. (Merkintä vain kaavan luonnosvaiheessa).

3.2.1. Nykytilan kuvaus

Tuulivoimarakentamisen tilanne Pohjois-Pohjanmaalla

Tuulivoimarakentamiseen liittyvä hankekehitys on ollut viime vuosina Pohjois-Pohjanmaalla erittäin vilkasta. Pohjois-Pohjanmaan liiton laatiman nykytilaselvityksen mukaan (*Tuulivoimarakentamisen tilanne Pohjois-Pohjanmaalla – Nykytilaselvitys 20.2.2017*) maakunnan alueella on eri toteutus- ja suunnitteluvaiheissa kaikkiaan yli 100 tuulivoimahanketta. Toiminnassa olevia teollisen kokoluokan tuulivoimaloita on 225 kpl (657 MW) (taulukko 8). Pääosa olemassa olevista voimaloista on rakennettu vuosina 2013–2016. Vanhempia rannikon tuulivoimaloita on toiminnassa 20 kpl.

Vuonna 2011 voimaan tulleen syöttötariffijärjestelmän puitteissa Pohjois-Pohjanmaalle arvioidaan toteutuvan yhteensä noin 240 voimalaa (730 MW). Luvitus- ja suunnitteluvaiheissa on yhteensä noin 1300 voimalaa. Suunnittelusta kapasiteetista valtaosa (1000 voimalaa) sijoittuu manneralueelle. Jo toteutuneiden tai rakentamisvaiheissa olevien alueiden lisäksi lainvoimaiset tuulivoimaosayleiskaavat mahdollistavat yhteensä 441 tuulivoimalan (manneralue 289 voimalaa, merialue 150 voimalaa) lisärakentamisen vuodesta 2017 lähtien.

Taulukko 8. Tuulivoimarakentamisen suunnittelutilanne Pohjois-Pohjanmaalla helmikuussa 2017.

Toteutusvaihe	Voimaloita yhteensä	MW
Toiminnassa	225	657
Rakennusvaihe	30	101
Luvitusvaihe ¹	441	1651
Kaavoitusvaihe	611	2094
Esisuunnittelu	243	754
Yhteensä	1550	5257

¹Osayleiskaava lainvoimainen, rakentaminen ei vielä alkanut.

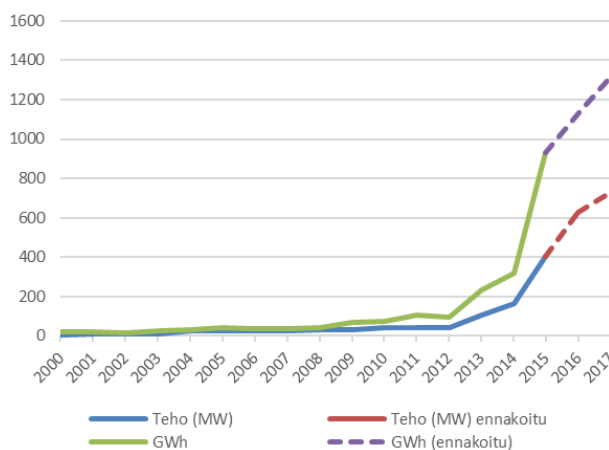
Pohjois-Pohjanmaa on Suomen merkittävimpiä tuulivoiman tuotantoalueita. Vuonna 2016 koko maan asennetusta tuulivoimakapasiteetista 44 % sijoittui Pohjois-Pohjanmaalle, 17 % Lappiin ja 13 % Satakuntaan.

Uusiutuvan energian tuotannon määrä on Pohjois-Pohjanmaalla kasvussa, tuulivoimarakentamisella on tässä keskeinen rooli. Tuulivoimatuotannon määrä on kasvanut nopeasti viime vuosina (kuva 6). Tuulivoimalla tuotetun sähkön määrä ylitti 1 TWh:n rajan vuonna 2016.

Energiatieteellisuuden sähkötilastojen mukaan (Energiatieteellisyys ry 2016) tuulivoima kattoi noin 17 % Pohjois-Pohjanmaalla tuotetusta sähköstä ja 16 % sähkön loppukulutuksesta vuonna 2015. Pohjois-Pohjanmaalla uusiutuvan energian osuus tuotetusta sähköstä on ollut jo pitkään melko korkea Ii- ja Oulujokien vesivoimatuotannon myötä – tuulivoima ja toisaalta turpeen käytön vähentyminen sähkön erillistuotannossa ovat edelleen lisäämässä

uusiutuvien osuutta merkittävästi. Pohjois-Pohjanmaan vuotuinen sähköntuotanto on ollut vuosina 2007–2015 keskimäärin 5 TWh ja kulutus noin 6 TWh.

Pohjois-Pohjanmaan ilmastostrategiassa (2011) maakunnalliseksi tavoitteeksi asetettiin vähintään 1 TWh tuulivoimatuotanto vuoteen 2020 ja 3 TWh tuotanto vuoteen 2050 mennessä. Vuoden 2020 tavoite on saavutettu vuonna 2016. Pohjois-Pohjanmaan energiatieteen (2012) yhteydessä laadittiin maakunnan energiatuotannon ja kulutuksen pitkän aikavälin tulevaisuuskenaariot, joiden mukaan Pohjois-Pohjanmaalla voitaisiin tuottaa tuulivoimaa 2–9 TWh vuonna 2050.

Kuva 6. Tuulivoimatuotannon kehitys Pohjois-Pohjanmaalla 2000–2017 (VTT/STY tuulivoimatilastot 2000–2015, Energiatieteellisyys sähkötilastot 2015).

Tuulivoimaa on tähän saakka rakennettu pääosin rannikon läheisyyteen, missä tuuliolosuhteet ovat tasaisimmat ja vuotuiset keskituulet korkeat. Uusia teknologia ja voimaloiden kasvaneet tornikorkeudet mahdollistavat tuulivoimatuotannon kuitenkin myös sisämaassa. Tämä kehitys näkyy myös Pohjois-Pohjanmaalla; suunnittelun painopiste on ollut rannikolla, mutta myös sisämaan alueisiin on ollut kasvavaa kiinnostusta. Vuosina 2010–2016 rakennetut voimalat ovat teholtaan tyypillisesti 3 MW voimaloita, napakorkeus on keskimäärin 140 m ja kokonaiskorkeus 200 m. Voimaloiden koko on jossain määrin edelleen kasvamassa: suunnitellut uudet voimalat ovat teholtaan 3–4,5 MW ja kokonaiskorkeudeltaan 230–250 m.

Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavan toteutuminen

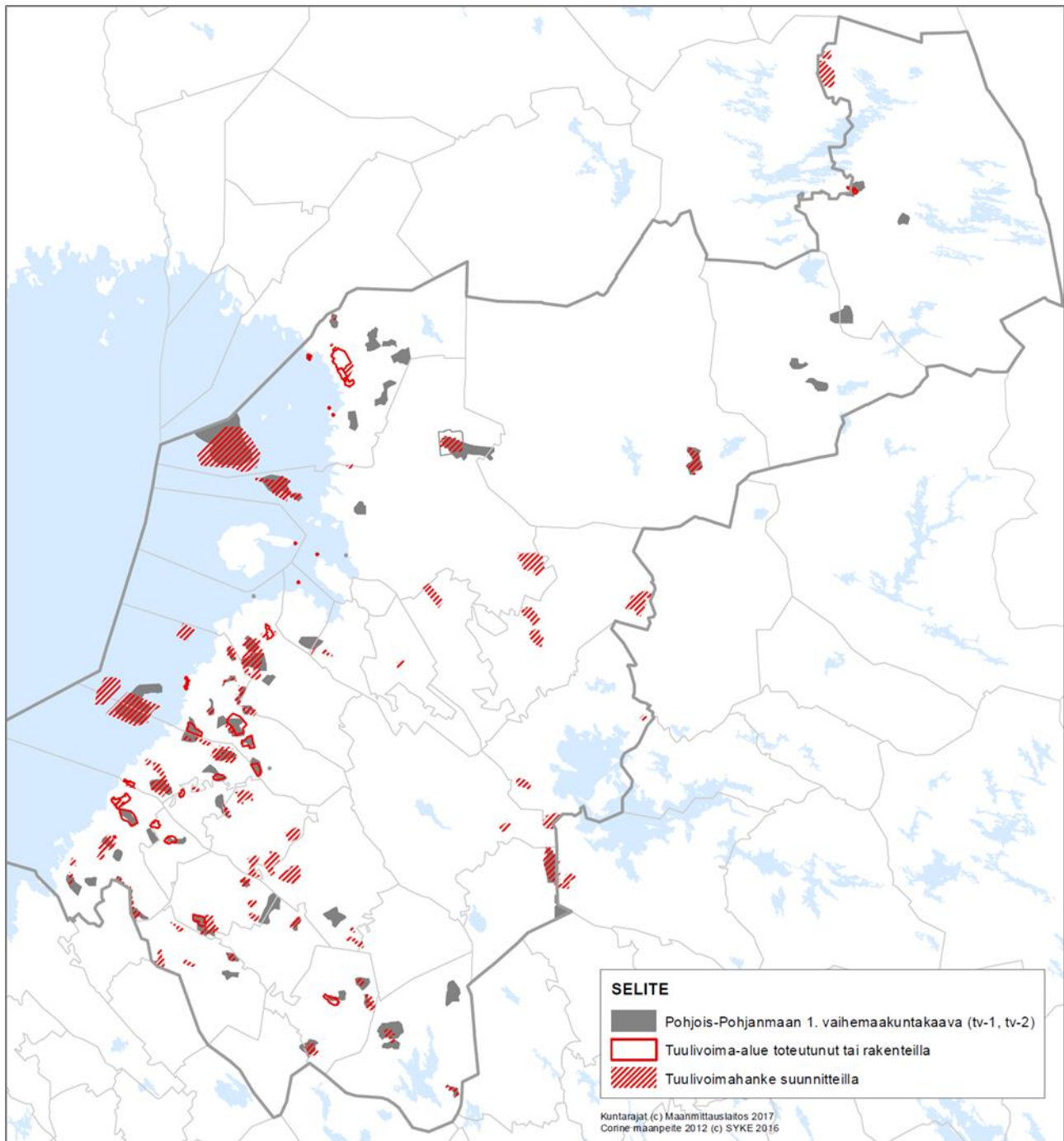
Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettiin kaikkiaan 63 tuulivoimarakentamiseen soveltuvaa aluetta, joista pääosa (57) sijoittuu maakunnan manneralueelle.

Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavan osoitetuista tuulivoima-alueista kaikkiaan 70 % (44 kpl) on edennyt toteutukseen tai yksityiskohtaisempaan suunnitteluun. Rakentamisvaiheeseen on edennyt 14 aluetta. Tuulivoimahankkeiden suhde 1. vaihemaakuntakaavan tuulivoima-alueisiin käy ilmi kuvasta 7. Yksityiskohtaisempi selvityskartta tuulivoimarakentamisen tilanteesta on saatavissa Pohjois-Pohjanmaan liiton verkkosivuilta

(Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan selvityskartat, *Tuulivoimarakentamisen suunnittelutilanne Pohjois-Pohjanmaalla 20.2.2017*).

Maakuntakaava on ohjannut seudullisesti merkittävää tuulivoimarakentamista. Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettujen alueiden ulkopuolelle ei ole toteutunut yli 10 voimalan tuulivoima-alueita lukuun ottamatta Iin Olhavan-Myllykankaan, Pyhäjoen Mäki-

kankaan ja Kalajoen Jokelan-Tohkojan alueita. Ko. alueiden toteuttamisedellytykset oli ratkaistu osayleiskaavoilla ennen 1. vaihemaakuntakaavan hyväksymistä. Ympäristöministeriö jätti kuitenkin alueet vahvistamatta 1. vaihemaakuntakaavan käsittelyn yhteydessä. Maakuntakaavassa osoitettujen alueiden ulkopuolelle on toteutunut tai toteutumassa (osayleiskaava lainvoimainen) muutamia 2-8 tuulivoimalaa käsittäviä alueita.

Kuva 7. Tuulivoimahankkeiden suhde Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettuihin alueisiin.

Perustelut 1. vaihemaakuntakaavan tuuli-voima-alueita koskevan ratkaisun tarkistamiselle

Maakuntakaavalla ohjataan seudullisesti merkittävää tuulivoimarakentamista. Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa seudullisesti merkittävän tuulivoima-alueen kooksi on määritelty 10 voimalaa tai enemmän. Maakuntakaava tuulivoima-alueita koskevan yleismääräyksen mukaan maakuntakaavassa osoitettujen tuulivoima-alueiden ulkopuolelle voidaan toteuttaa tuulivoimahankkeita, jotka eivät ole merkitykseltään seudullisia.

Pohjois-Pohjanmaan liiton laatiman selvityksen (*Tuulivoimarakentamisen tilanne Pohjois-Pohjanmaalla – Nykytilaselvitys 20.2.2017*) mukaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettujen tuulivoima-alueiden ulkopuolelle sijoittuu kokonaan tai merkittävästi osin 23 seudullista tuulivoimahanketta tai useammasta vierekkäin sijaitsevasta tuulivoima-alueesta muodostuvaa tuulivoimakokonaisuutta. Näiden alueiden toteuttaminen suunnitellussa laajuudessa edellyttää maakuntakaavallista tarkastelua ja 1. vaihemaakuntakaavan tuulivoima-alueita koskevan ratkaisun tarkistamista. Seudullisesti merkittävien tuulivoimahankkeiden lisäksi 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettujen tuulivoima-alueiden ulkopuolelle on suunnitella tai toteutunut noin 20 pienempää, 1-9 voimalaa käsittävää tuulivoima-aluetta. Maakuntakaavan tuulivoima-alueiden ulkopuolelle sijoittuvat pienemmät tuulivoima-alueet lisäävät osaltaan tuulivoimarakentamisen yhteis- ja kokonaisvaikutuksia.

Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettujen tuulivoima-alueiden ulkopuolelle sijoittuvien tuulivoimahankkeiden suuri määrä luo selkeän tarpeen arvioida uudelleen maakuntakaavassa osoitettua tuulivoimarakentamisen kokonaisuutta ja tehdä 3. vaihemaakuntakaavassa tarvittavat tarkistukset.

Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavan laatimisen jälkeen on valmistunut kaksi merkittävää maisemaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön liittyvää inventointia: *Valtakunnallisten ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi 2013–2015* sekä *Maakunnallisesti arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön päivitysinventointi 2014–2016*. Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa on perusteltua tarkastella aiemmin 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettujen tuulivoima-alueiden suhdetta ko. inventoinneissa esitettyihin ja 2. vaihemaakuntakaavassa osoitettuihin maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön arvoalueisiin ja -kohteisiin.

3.2.2. Maakuntakaavan tavoite

Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan osallistumis- ja arviointisuunnitelman mukaan kaavassa täydennetään ja tarkistetaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettua tuulivoimatuotantoon parhaiten soveltuvien alueiden kokonaisuutta.

Tavoitteena on edistää kestävästä tuulivoimarakentamisesta luomalla edellytyksiä keskitettyjen, seudullisesti merkittävien kokonaisuuksien toteuttamiselle maakunnan eri osiin. Tuulivoimarakentamisen kokonaisuutta ohjataan

sovittamalla yhteen tuulivoimarakentaminen, muu alueidenkäyttö (mm. asutus) sekä maisema- ja luontoarvot.

Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan tavoitteet

- Edistetään tuulivoimarakentamista luomalla edellytyksiä keskitettyjen, seudullisesti merkittävien kokonaisuuksien toteuttamiselle maakunnan eri osiin.
- Varmistetaan laaja-alaisen tuulivoimarakentamisen ympäristöllinen ja sosiaalinen kestävyys.

3.2.3. Kaavaratkaisu

Vaihemaakuntakaavassa tarkistetaan Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettua tuulivoima-alueiden kokonaisuutta. Kaavassa käsitellään tuulivoima-alueita, joilla on vähintään seudullista merkitystä. Vaihemaakuntakaavaluonnoksen valmistelussa lähtökohtana on ollut, että osoitettavat alueet soveltuvat 10 voimalan tai sitä suurempien kokonaisuuksien toteuttamiseen.

Laadittujen selvitysten perusteella vaihemaakuntakaavassa osoitetaan merkinnällä tv-1 ja tv-2 yhteensä 17 tuulivoimarakentamisen soveltuvaa aluetta (taulukko 9, kuva 8). Samalla poistetaan 10 Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettua tuulivoima-aluetta (taulukko 10, kuva 8). Osoitettavista tuulivoima-alueista 15 sijoittuu mantereelle ja kaksi merelle. Tarkistamisen jälkeen Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavoissa on osoitettu yhteensä 69 tuulivoimaloiden aluetta (taulukko 13). Kuusamon Maaningan alueelle suunniteltu tuulivoima-alue on osoitettu kaavaluonnosvaiheessa se-3 merkinnällä.

Kaavamerkintä tv-1/tv-2 on alueen erityisominaisuutta osoittava merkintä, johon ei liity MRL 33 § mukaista ehdollista rakentamisrajoitusta. Merkinnän yhteydessä oleva numero viittaa kaavaselostuksen alueluetteloon.

Kaavaratkaisun perustelut

Kaavaratkaisu perustuu 3. vaihemaakuntakaavan valmistelun yhteydessä laadittuun tuulivoimaselvitykseen ja sen suosituksiin. Uusia maakuntakaavassa osoitettavia tuulivoima-alueita valittaessa on noudatettu seuraavia periaatteita:

- Tuulivoima-alueen toteuttaminen ei laadittujen selvitysten perusteella aiheuta merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia.
- Tuulivoima-alueen toteuttaminen ei merkittävästi lisää tuulivoimarakentamisesta aiheutuvia yhteisvaikutuksia.
- Tuulivoima-alueen toteuttaminen ei vaaranna valtakunnallisesti merkittävien ympäristöarvojen säilymistä tai ole ristiriidassa muiden valtakunnallisten intressien (esimerkiksi Puolustusvoimien toiminta) kanssa.

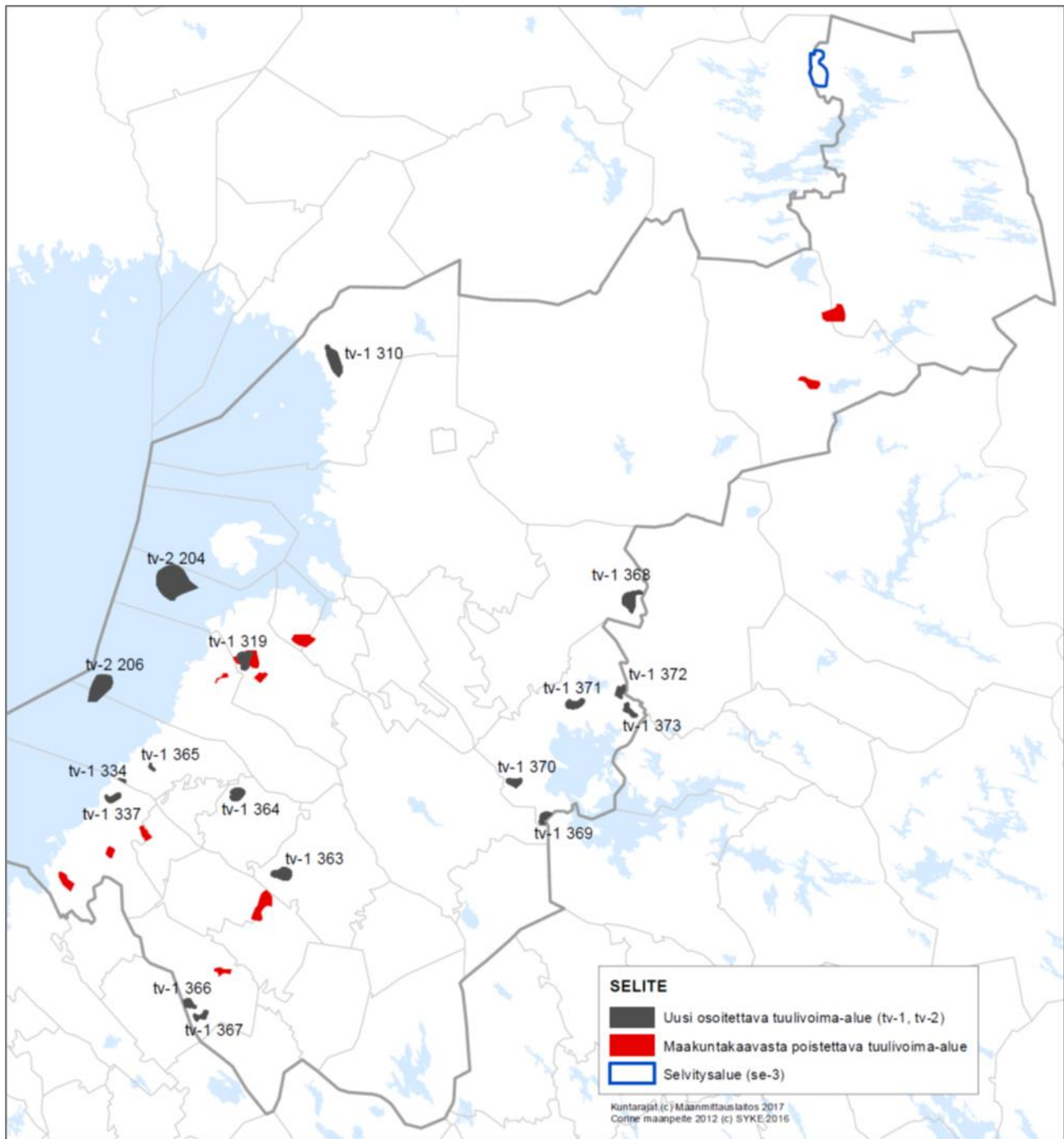
Muodostetut periaatteet toimivat kriteereinä myös 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettujen alueiden poistamiselle. Alueiden poistamisen tavoitteena on maakuntakaavassa osoitetun kokonaisratkaisun kestävyysvarmistaminen. Perustelut alueiden poistamiselle on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 9. Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa osoitettavat tuulivoimaloiden alueet.

Kunta	Tuulivoima-alue	tv-1/tv-2	Selite
Haapavesi	Riskalankangas	tv-1 363	
Ii	Olhava-Myllykangas-Palokangas	tv-1 310	
Kalajoki	Jokela-Tohkoja	tv-1 337	
Oulainen	Karahka	tv-1 364	
Pyhäjoki	Mäkikangas	tv-1 334	
Pyhäjoki	Puskakorvenkallio	tv-1 365	
Raahe, Pyhäjoki	Ulkonahkiainen	tv-2 206	
Sievi	Kenkäkangas P	tv-1 366	
Sievi	Kenkäkangas E	tv-1 367	
Siikajoki	Revonlahti	tv-1 319	1. vaihemaakuntakaavassa osoitetun alueen tv-1 319 rajauksen tarkistaminen
Siikajoki	Seljänsuun matala	tv-2 204	
Utajärvi	Pahkavaara	tv-1 368	
Vaala	Metsälamminkangas	tv-1 369	
Vaala	Naulakangas	tv-1 370	
Vaala	Rovankangas-Pirttikangas	tv-1 371	
Vaala	Haarasuonkangas	tv-1 372	
Vaala	Kiviselkä-Pitkäsuo	tv-1 373	

Taulukko 10. Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavasta poistettavat tuulivoimaloiden alueet.

Kunta	Tuulivoima-alue	tv-1/tv-2	Selite
Kalajoki	Tynkä E	tv-1 341	Merkittävät yhteisvaikutukset maisemaan (maakunnalliset arvot)
Kalajoki	Kääntä	tv-1 339	Merkittävät yhteisvaikutukset rakennettuun kulttuuriympäristöön ja maisemaan (maakunnalliset arvot) sekä asutukseen
Kalajoki	Palokangas	tv-1 342	Merkittävät yhteisvaikutukset maisemaan ja asutukseen
Kuusamo, Taivalkoski	Kuusivaara	tv-1 303	Vaikutukset puolustusvoimien toimintaan
Liminka, Lumijoki	Leviämaa-Ruutineva	tv-1 316	Vaikutukset puolustusvoimien toimintaan
Raahe	Someronkangas	tv-1 322	Soveltuu huonosti seudullisesti merkittävään tuulivoimarakentamiseen, maisemaan ja asutukseen kohdistuvien yhteisvaikutusten lieventäminen
Sievi	Jokikylä	tv-1 349	Merkittävät yhteisvaikutukset maisemaan (maakunnalliset arvot)
Siikajoki	Ruukki	tv-1 320	Vaikutukset puolustusvoimien toimintaan
Taivalkoski	Jokijärvi	tv-1 305	Vaikutukset maisemaan (valtakunnalliset ja maakunnalliset arvot)
Ylivieska, Nivala	Puntarinkangas	tv-1 350	Merkittävät yhteisvaikutukset maisemaan (valtakunnalliset ja maakunnalliset arvot)

Kuva 8. Vaihemaakuntakaavassa osoitettavat uudet tuulivoima-alueet sekä 1. vaihemaakuntakaavasta poistettavat alueet.

3.2.4. Maakuntakaavan valmistelu

Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan tuulivoimaselvitys

Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan tuulivoimaselvityksen tavoitteena on ollut muodostaa kokonaiskuva tuulivoimarakentamisen suunnittelutilanteesta Pohjois-Pohjanmaalla sekä laatia koko maakunnan kattavat, ajantasaiset selvitykset tuulivoimarakentamisen vaikutuksista asutukseen, maisemaan, luontoarvoihin ja muuhun alueidenkäyttöön. Lisäksi selvityksessä on käyty läpi aluekohtaisesti kaikki ne seudullisesti merkittävät tuulivoima-alueet, jotka sijoittuvat Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettujen alueiden ulkopuolelle.

Selvitys on muodostunut seitsemästä osatyöstä:

1. Nykytilaselvitys, paikkatieto- ja kartta-aineiston tuottaminen
2. Tuulivoima-alueiden suhde maisemaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön
3. Tuulivoima-alueiden suhde asutukseen ja ihmisten elinympäristöön
4. Tuulivoima-alueiden suhde luonnonympäristöön
5. Tuulivoima-alueiden vaikutukset muuttoliinnsuuntaan
6. Kohdekuvaukset ja aluekohtainen vaikutusten arviointi
7. Sähkönsiirtoyhteydet ja muu infrastruktuuri

Kohdekuvaukset ja aluekohtainen vaikutusten arviointi

Laaditun nykytilaselvityksen mukaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettujen alueiden ulkopuolelle sijoittui kokonaan tai osittain 23 seudullista tuulivoimahanketta. Laaditussa tuulivoimaselvityksessä on tarkasteltu ko. alueiden toteuttamisen vaikutuksia ja soveltuvuutta seudullisesti merkittävään tuulivoimarakentamiseen. Mukaan arviointiin otettiin kaikki sellaiset hankkeet ja hankekokonaisuudet, joissa maakuntakaavassa osoitettujen alueiden ulkopuolelle sijoittuu vähintään 10 tuulivoimalaa. Lisäksi huomioon on otettu Vaalan kunnan alueelle sijoittuvat potentiaaliset seudulliset tuulivoima-alueet, kuntien esityksiä tuulivoima-alueiksi sekä aiemmin Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa (2005) osoitettuja merituulivoima-alueita.

Aluekohtaisessa arvioinnissa selvitettiin kaikkiaan 32 tuulivoima-alueen soveltuvuutta maakuntakaavassa osoitettavaksi tuulivoima-alueeksi (taulukko 12). Laaditun tarkastelun perusteella useimmat selvitetty alueet soveltuvat tuulivoimarakentamiseen kohtalaisen hyvin. Mikäli tuulivoima-alueen toteuttamisen ympäristövaikutukset ovat ennalta arvioiden vähäisiä, voidaan alueen katsoa soveltuvan hyvin tuulivoimarakentamiseen. Kohdalainen soveltuvuus tarkoittaa, että alueella tai sen ympäristössä on suunnittelussa huomioon otettavia tekijöitä, mutta alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kuitenkin löydettävissä toteuttamiskelpoinen ratkaisu. Alue on luokiteltu huonosti soveltuvaksi, mikäli sen toteuttamisella on arvioitu olevan merkittäviä haitallisia vaikutuksia ja vaikutusten lieventäminen edellyttää suunnitelman huomattavaa tarkistamista.

Tuulivoima-alueiden kohdekuvaukset ja vaikutusten arviointi perustuvat sekä 3. vaihemaakuntakaavaa varten laadittuihin selvityksiin että hankekohtaisiin yva- ja muihin selvityksiin. Merkittävä osa tarkasteltavista alueista on edennyt yksityiskohtaisempaan suunnitteluun (osayleiskaavoitus). Olemassa olevat yksityiskohtaisemat selvitykset on mainittu maakuntakaavan selvitysaineistoon sisältyvissä kohdekuvauksissa erikseen kunkin alueen kuvauksen yhteydessä.

Vaihemaakuntakaavaluonnokseen valikoituivat ne alueet, joiden toteuttamisella ei arvioida olevan merkittäviä haitallisia vaikutuksia ympäristöön tai muuhun alueiden käyttöön. Soveltuviksi todettujen alueiden rajoituksia on edelleen tarkistettu maakuntakaavaluonnoksen valmistelun yhteydessä haitallisten ympäristövaikutusten lieventämiseksi. Myös merkittäviksi todetut yhteisvaikutukset (taulukko 12) ja niiden lieventäminen on otettu kaavaratkaisussa huomioon.

Yhteisvaikutusselvitykset

Aluekohtaisen arvioinnin lisäksi maakuntakaavan valmistelun tueksi on laadittu maisemaa ja rakennettu kulttuuriympäristöä, asutusta ja muuttoliinnsuuntaa koskevat yhteisvaikutusselvitykset. Yhteisvaikutusselvityksissä on arvioitu useiden lähekkäin sijoittuvien tuulivoima-alueiden kokonaisvaikutuksia muun muassa maiseman ja ihmisten elinolojen kannalta. Muuttoliinnsuunnan osalta yhteisvaikutuksia on arvioitu koko rannikon osalta, osin yli maakunnallisesti koko Pohjanlahden laajuudesta. Yhteisvaikutusselvityksissä on otettu huomioon 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettujen tuulivoima-alueiden lisäksi kaikki maakunnan alueelle suunnitellut ja toteutuneet tuulivoimahankkeet. Huomioon on otettu myös naapurimaakuntien tuulivoima-alueet siltä osin, kun niillä voi olla merkittäviä yhteisvaikutuksia Pohjois-Pohjanmaalle suunnitellun tuulivoimarakentamisen kanssa.

Tuulivoimarakentamisen kokonaisvaikutusten arvioimiseksi yhteisvaikutustarkasteluun sisällytettiin:

1. Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavan tuulivoima-alueet
2. Maakuntakaavaan sisällyttämättömät, olemassa tai suunnitteilla olevat tuulivoima-alueet (koosta riippumatta)
3. Muut potentiaaliset uudet seudulliset tuulivoima-alueet
4. Naapurimaakuntien tuulivoima-alueet

Selvitysten tuloksena on esitetty suositukset 3. vaihemaakuntakaavan valmisteluun. Suositukset koskevat muun muassa asutukseen, maisemaan ja linnustoon kohdistuvien vaikutusten hallintaa (taulukko 11). Vaikutusten arviointi on laadittu oletuksella, että kaikki aiemmassa maakuntakaavoituksessa osoitetut ja Pohjois-Pohjanmaalla suunnitteilla olevat seudulliset ja sitä pienemmät tuulivoima-alueet toteutuvat. Selvityksissä ei ole tutkittu erityisiä lieventämisvaihtoehtoja. Merkittäviksi todettuja vaikutuksia on lievennetty ottamalla huomioon selvitysten suositukset vaihemaakuntakaavan valmistelussa.

Taulukko 11. Selvitysten suositukset 3. vaihemaakuntakaavan valmisteluun.

Selvitys	Keskeiset suositukset
Tuulivoimarakentamisen vaikutukset maisemaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön	- Ei osoiteta tuulivoima-alueita, joiden toteuttamisella arvioidaan olevan merkittäviä maisemallisia vaikutuksia. - Merkittäväksi todettujen vaikutusten ja yhteisvaikutusten lieventäminen, erityisesti valtakunnallisten arvojen turvaaminen.
Tuulivoimarakentamisen suhde asutukseen	- Varmistetaan riittävä etäisyys asutukseen. - Kiinnitetään huomiota ihmisten elinympäristöön kohdistuvien yhteisvaikutusten hallintaan. Vältetään suunnitteluratkaisuja, joissa useat tuulivoima-alueet ympäröivät asuttuja alueita.
Tuulivoimarakentamisen vaikutukset muuttolinnustoon	- Noudatetaan varovaisuusperiaatetta selvityksessä määritellyllä, rannikonsuuntaisella muuton painopistealueella.

Taulukko 12. Tuulivoimaselvityksessä arvioidut Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavan ulkopuoliset seudulliset tuulivoima-alueet. Yhteenveto vaikutusten arvioinnista.

	Haitalliset vaikutukset vähäisiä/soveltuu hyvin							
	Jonkin verran haitallisia vaikutuksia/soveltuu kohtalaisesti - varauksin							
	Merkittäviä haitallisia vaikutuksia/soveltuu huonosti - ei sovellu							
Kunta	Alue	Ihmisten elinolot, viihtyisyys, terveys	Maisema, rakennusperintö	Linnusto, muu luonto	Puolustusvoimat	Muu	Yhteisvaikutukset	Selite, jos vaikutukset arvioitu merkittäviksi
Haapavesi	Riskalankangas					-		Maisema
Ii	Olhava-Myllykangas-Palokangas					-		
Ii	Maakrunnin matalikko					-		Maisema
Kalajoki	Läntisten tuuliv.puisto					-		Maisema
Kalajoki	Jokela-Tohkoja					-		Maisema
Kalajoki	Kokkokangas-Torvenkylä					-		Maisema, asutus
Kuusamo	Maaninka							Maisema, porotalous
Muhos	Pyhänselkä				-	-		
Oulainen	Hietasyrjänpää				-	-		Maisema
Oulainen	Hautakangas				-	-		Maisema
Oulainen	Pöykylä				-	-		
Oulainen	Karahka				-	-		
Oulu	Lavakorpi					-		Puolustusvoimat
Pyhäjoki	Mäkikangas					-		
Pyhäjoki	Oltava-Polusjärvi-Maukarinkangas							Kantaverkon kehittäminen (Maukarinkangas)

Pyhäjoki, Raahe	Ulkonahkiainen	●	●	●	-	-	●	
Pyhäjoki	Puskakorvenkallio	●	●	●	●	-	●	
Raahe	Pertunmatala	●	●	●	●	-	●	
Sievi	Kenkäkangas P	●	●	●	-	-	●	
Sievi	Kenkäkangas E	●	●	●	-	-	●	
Siikajoki	Isoneva-Revonlahti	●	●	●	●	-	●	Maisema
Siikajoki	Vartinoja I-II	●	●	●	●	-	●	Linnusto, maisema
Siikajoki	Seljänsuun matala	●	●	●	●	-	●	
Utajärvi	Maaselkä	●	●	●	●	-	●	Puolustusvoimat/Ilmatieteen laitos
Utajärvi	Hepoharju	●	●	●	●	-	●	Puolustusvoimat/Ilmatieteen laitos
Utajärvi	Pahkavaara	●	●	●	●	-	●	
Vaala	Metsälamminkangas	●	●	●	●	-	●	
Vaala	Painuan kanava	●	●	●	-	-	●	
Vaala	Naulakangas	●	●	●	-	-	●	
Vaala	Rovankangas- Pirttikangas	●	●	●	-	-	●	
Vaala	Haarasuonkangas	●	●	●	-	-	●	
Vaala	Kiviselkä-Pitkäsuo	●	●	●	-	-	●	
Ylivieska	Pajukoski laajennus	●	●	●	-	-	●	

3.2.5. Alustava vaikutusten arviointi

Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan tavoitteena on edistää kestävästä tuulivoimarakentamista luomalla edellytyksiä keskitettyjen, seudullisesti merkittävien kokonaisuuksien toteuttamiselle maakunnan eri osiin. Tuulivoimarakentamisen kokonaisuutta ohjataan sovittamalla yhteen tuulivoimarakentaminen, muu alueidenkäyttö (mm. asutus) sekä maisema- ja luontoarvot.

Maakuntakaavan valmistelussa on kiinnitetty erityistä huomiota laaja-alaisen tuulivoimarakentamisen yhteis-

ja kokonaisvaikutuksiin sekä niiden hallintaan. Valmistelun tueksi on laadittu koko maakunnan kattavat selvitykset Pohjois-Pohjanmaan alueelle toteutuneen ja suunnitellun tuulivoimarakentamisen suhteesta maisemaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön, asutukseen, muuttolinnustoon, luontoon sekä muuhun alueiden käyttöön.

Kaavaratkaisun seurauksena Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavoissa osoitettujen tuulivoima-alueiden kokonaisuus kasvaa kuudella alueella (taulukko 13). Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa osoitettavien tuulivoima-alueiden pinta-ala on 376 km².

Taulukko 13. Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavan tuulivoima-alueita koskevan ratkaisun tarkistaminen, eri merkinnällä osoitettujen tuulivoima-alueiden määrä.

	tv-1	tv-2	en-tv	Yhteensä	Pinta-ala (km ²)
1. vaihemaakuntakaava	57	3	3	63	1140
3. vaihemaakuntakaava: - uudet alueet - 1. vaihemaakuntakaavan alueiden rajausten tarkistaminen	14 (1)	2	-	16 (1)	376
3. vaihemaakuntakaava: - poistettavat 1. vaihemaakuntakaavan alueet	10	-	-	10	175
Yhteensä	61	5	3	69	1310

Vaihemaakuntakaavassa osoitettaville tuulivoima-alueille voidaan sijoittaa arviolta 400-500 tuulivoimalaa, joiden yhteenlaskettu teho olisi 1200-2000 MW. Yhteensä Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavoissa osoitetuille alueille voidaan 3. vaihemaakuntakaavan ratkaisu huomioon ottaen sijoittaa arviolta yhteensä vähintään 1300 tuulivoimalaa (4000-5000 MW). Kapasiteetti mahdollistaisi noin 9-12 TWh:n vuotuisen tuulivoimatuotannon, joka kattaisi 10-15 % koko maan sähkönkulutuksesta (82 TWh vuonna 2015). Tuulivoimarakentamisen myötä energiantuotannon hiilidioksidipäästöt vähenevät, mikäli tuulivoima korvaa markkinoilla fossiilisella energialla tuotettua sähköä.

Tuulivoimarakentamisen merkittävimmät vaikutukset ovat visuaalisia. Teollisen mittakaavan tuulivoimalat eivät vertaudu juuri mihinkään muuhun ympäristön elementtiin ja muuttavat väistämättä rakennettavan alueen ja sen ympäristön maisemakuvaa. Maakuntakaavan valmistelun yhteydessä on laadittu selvitys Pohjois-Pohjanmaalle suunnitellun tuulivoimarakentamisen vaikutuksista maisemaan. Kaavaratkaisussa on otettu huomioon selvityksen suositukset maisema-arvojen turvaamiseksi. Keskeisenä reunaehtona on ollut valtakunnallisten maiseman ja rakennetun kulttuuriympäristön arvojen turvaaminen.

Maakuntakaavassa esitetyt tuulivoima-alueet arvioidaan maisemallisesti toteuttamiskelpoisiksi. Useilla osoitettavilla alueilla todettiin laaditussa maisemaselvityksessä olevan merkittävyydeltään kohtalaisia tai kohtalaisia suuria vaikutuksia maisemaan tai rakennettuun kulttuuriympäristöön. Maakuntakaavan valmistelussa maisemalliset vaikutukset ja niiden lieventäminen on otettu huomioon muun muassa Haapaveden Riskalankankaan, Iin Olhavan-Myllykankaan-Palokankaan, Pyhäjoen Puskakorvenkallion ja Siikajoen Revonlahden tuulivoima-alueiden rajauksissa.

Vaihemaakuntakaavassa osoitettavilla tuulivoima-alueilla ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia maiseman tai rakennetun kulttuuriympäristön valtakunnallisia arvoja omaaville alueille. Osoitetut tuulivoima-alueet sijoittuvat pääsääntöisesti melko etäälle valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista ja rakennetun kulttuuriympäristön kohteista. Vaikutuksia valtakunnallisia arvoja omaaviin alueisiin on vähennetty poistamalla 1. vaihemaakuntakaavasta seuraavat alueet: Jokijärvi tv-1 305 (Taivalkoski), Puntarinkangas tv-1 350 (Ylivieska-Nivala).

Tuulivoimarakentamisen maisemallisia vaikutuksia arvioidessa olennaista on ottaa huomioon useiden samalle visuaaliselle vaikutusalueelle sijoittuvien tuulivoima-alueiden yhteisvaikutukset. Vaihemaakuntakaavassa esitetyt ratkaisun lähtökohtana on ollut merkittävimmiksi

todettujen maisemallisten yhteisvaikutusten ehkäisy ja lieventäminen. Maisemaan kohdistuvien yhteisvaikutusten lieventäminen on vaikuttanut kaavaratkaisuun muun muassa Kalajoki-, Pyhäjoki- ja Siikajokilaakson sekä Oulujärven ympäristössä. Myös uusia merituulivoima-alueita osoitettaessa on otettu huomioon alueiden toteuttamisen yhteisvaikutukset merialueen ja rannikon maisemakuvaan. Hailuodon ympäristöön sijoittuu useita merituulivoima-alueita 10-20 km etäisyydellä. Yksittäisillä alueilla ei ole arvioitu olevan Hailuodon maisema-arvoja merkittävästi heikentäviä vaikutuksia. Kaukomaisemassa voimaloita olisi nähtävissä saaren lounais- ja pohjoispuolella; tuulivoimaloista vapaita näkemäsektoreita jää Marjaniemestä länteen avomerelle päin katsottaessa sekä saaren ja mantereen väliin. Seljänsuun matalan merituulivoima-alueen siirretty aiempaan Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavaan (2005) verrattuna siten, että se sijoittuu yli 10 km päähän Hailuodosta.

Tuulivoimarakentaminen voi aiheuttaa ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen kohdistuvia vaikutuksia, jotka liittyvät tuulivoimaloiden aiheuttamaan ääneen (meluun) sekä voimaloiden visuaaliseen häiriövaikutukseen (välke, lentoestevalot). Myös tuulivoimaloiden aiheuttamat muut muutokset elinympäristön laadussa voidaan kokea elinoloja ja viihtyvyyttä vähentäviksi; vaikutukset voivat tällöin liittyä esimerkiksi maisemakuvan tai virkistykseen käytettävien alueiden luonteen muuttumiseen.

Maakuntakaavassa muodostettu etäisyys tuulivoima-alueiden ja asutuksen välillä toimii lähtökohtana alueiden yksityiskohtaisemmalle suunnittelulle. Maakuntakaavoituksen yhteydessä ei ole tutkittu voimaloiden sijaintia, vaan tarkempi sijoittaminen suhteessa asutukseen ja muuhun ympäristöön ratkaistaan hankekohtaisten vaikutusselvitysten (esim. melumallinnukset) perusteella maakuntakaavassa osoitetun tuulivoima-alueen rajauksen pohjalta. Keskeisin käytettävä meluntorjuntakeino on riittävä etäisyys tuulivoimalan ja asutuksen välillä.

Vaihemaakuntakaavassa osoitettavien uusien alueiden välittömässä läheisyydessä on vain vähän asutusta. Lähimmät asuinrakennukset sijoittuvat 1-2 km etäisyydelle alueista, useilla alueilla huomattavasti kauemmaksiin (taulukko 14). Vaihemaakuntakaavassa osoitetut tuulivoima-alueet arvioidaan melu- ja välkevaikutusten näkökulmasta toteuttamiskelpoisiksi.

Maakuntakaavan taustaselvityksessä (*Tuulivoima-alueiden suhde asutukseen Pohjois-Pohjanmaalla – Selvitys Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavaa varten*) tunnistettiin asutuskeskittymiä, joiden ympäristöön sijoittuu keskimääräistä enemmän olemassa olevaa ja suunniteltua tuulivoimarakentamista. Kaavaluonnoksessa yhteisvaikutuksia kyläasutukseen on lievennetty muun muassa poistamalla 1. vaihemaakuntakaavasta seuraavat alueet: Palokangas tv-1 342 (Kalajoki), Kääntä tv-1 339 (Kalajoki), Someronkangas tv-1 322 (Raahe).

Työ- ja elinkeinoministeriö on käynnistänyt selvityksen tuulivoimarakentamisen terveysvaikutusten selvittämiseksi. Selvityksen tulokset otetaan huomioon maakuntakaavan jatkovalmistelussa. Selvitys valmistuu kevään 2017 aikana.

Vaihemaakuntakaavaa varten laadittiin selvitys tuulivoimarakentamisen vaikutuksista muuttolinnustoon. Selvityksessä arvioitiin Pohjois-Pohjanmaalle ja laajemmin koko Pohjanlahden alueelle suunnitellun tuulivoimarakentamisen yhteisvaikutukset muuttolinnustoon. Tulosten mukaan yhteisvaikutukset eivät muodostu merkittäviksi minkään tarkastellun lajin osalta, vaikka kaikki rannikolle ja merialueelle suunnitellut tuulivoimahankkeet toteutuisivat. Selvityksen perusteella rannikolle on siten mahdollista osoittaa uusia tuulivoima-alueita arviointiin sisältyneiden alueiden puitteissa. Selvityksessä (kuva 9) määriteltiin toisaalta alue, jolle ei suositella lisää tuulivoimarakentamista tarkasteltujen alueiden lisäksi.

Taulukko 14. Asutuksen määrä vaihemaakuntakaavassa osoitettavien tuulivoima-alueiden läheisyydessä (0-1 km).

KUNTA	ALUE	VÄESTÖ	LOMA- ASUNTO lkm	ASUINRA- KENNUS lkm	Lähin asuinra- kennus (km)
Haapavesi	Riskalankangas	0	0	0	1,6
Ii	Olhava-Myllykangas-Palokangas	0	(1)	0	1,2
Kalajoki	Jokela-Tohkoja	0	1	0	1,0
Oulainen	Karahka	0	0	0	1,1
Pyhäjoki	Mäkikangas	0	0	0	1,3
Pyhäjoki	Puskakorvenkallio	0	0	0	1,6
Raahe, Pyhäjoki	Ulkonahkiainen	0	0	0	18,4
Sievi	Kenkäkangas P	0	0	0	4,8
Sievi	Kenkäkangas E	0	0	0	4,5
Siikajoki	Revonlahti (uusi raja)	0	0	0	1,7
Siikajoki	Seljänsuun matala	0	0	0	10,4
Utajärvi	Pahkavaara	0	0	0	1,2
Vaala	Metsälamminkangas	0	3	0	3,6
Vaala	Naulakangas	0	0	0	2,0
Vaala	Haarasuonkangas	0	0	0	2,1
Vaala	Kiviselkä-Pitkäsuo	0	0	0	2,2
Vaala	Rovankangas-Pirttikangas	0	0	0	1,9

Osa vaihemaakuntakaavassa osoitetuista tuulivoima-alueista sijoittuu linnuston päämuuttoreille. Laaditussa muuttolinnustoselvityksessä tunnistetulle muuton painopistealueelle sijoittuvat (kuva 9) Kalajoen Jokela-Tohkojan alue, Pyhäjoen Mäkikankaan alue sekä Iin Olhava-Myllykankaan-Palokankaan alue. Pyhäjoen Puskakorvenkallion alue sijoittuu osittain ko. alueelle. Muuton painopistealueelle sijoittuvista 1. vaihemaakuntakaavan alueista vaihemaakuntakaavassa esitetään poistettavaksi Kalajoen Palokankaan tuulivoima-alue (tv-1 342).

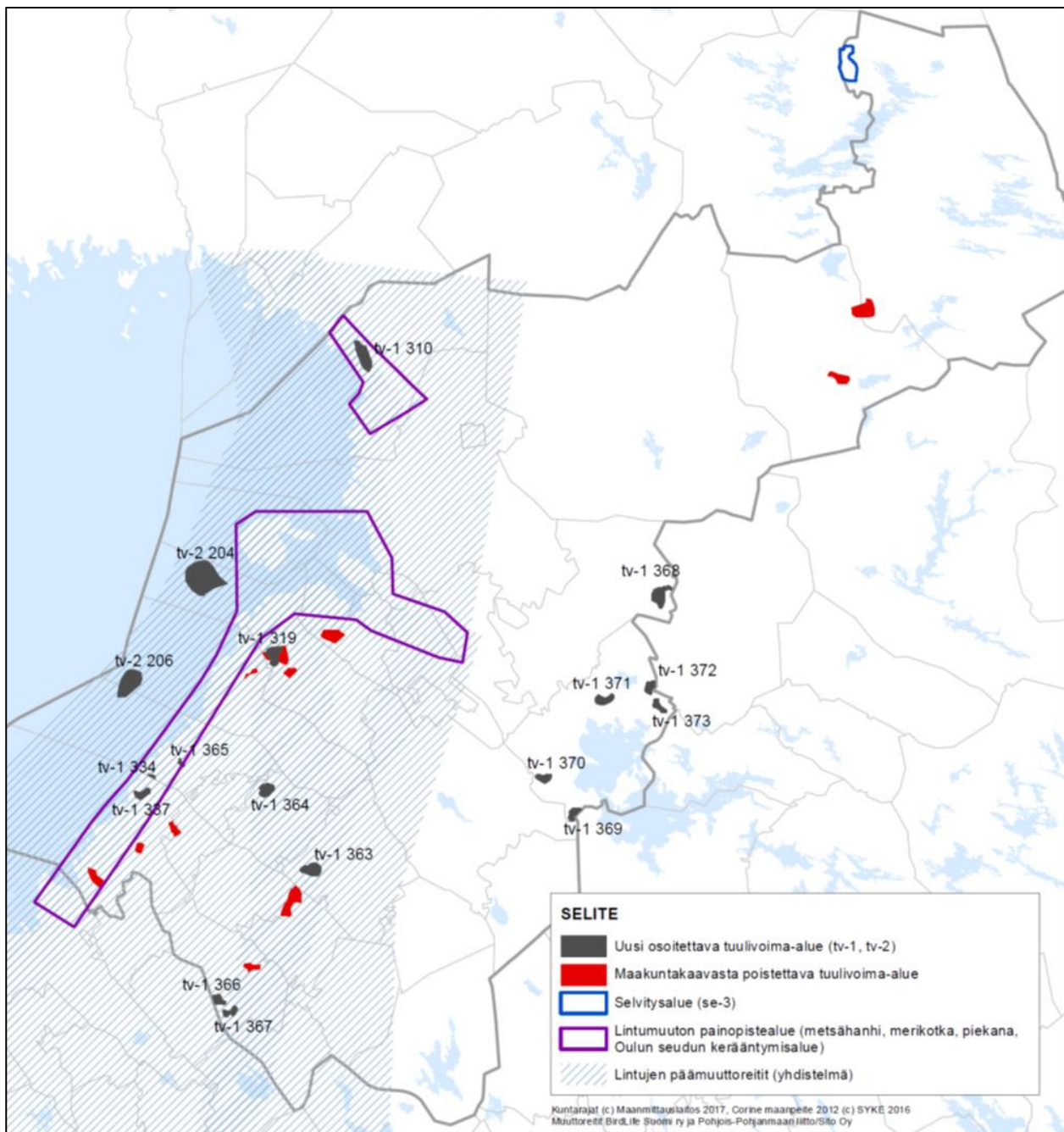
Kalajoen Jokela-Tohkojan alue, Pyhäjoen Mäkikankaan alue sekä Iin Olhava-Myllykankaan-Palokankaan alue ovat pääosin jo toteutuneita, toiminnassa olevia tuulivoima-alueita. Alueilla on tehty linnustovaikutusten seurantaa niiden valmistumisen jälkeen. Seurantatulosten mukaan muuttolintujen törmäykset voimaloihin ovat harvinaisia ja tulosten perusteella näyttää siltä, että tuulivoimaloilla on selvästi vähäisempiä vaikutuksia alueen kautta suuntautuvaan lintujen muuttoon, kuin mitä tuulivoimahankkeiden YVA-menettelyjen yhteydessä on arvioitu.

Vaihemaakuntakaavassa osoitettavat uudet tuulivoima-alueet on sijoitettu linnustollisesti arvokkaimpien alueiden ulkopuolelle. Huomioon on otettu Natura 2000 -verkoston SPA-alueet, kansainvälisesti ja valtakunnallisesti

arvokkaat lintualueet (IBA, Finiba) ja lintuvesiensuojeluohjelman alueet. Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa määriteltiin muuttolinnuston kannalta tärkeitä levähtämisalueita, jotka on myös huomioitu uusia tuulivoima-alueita osoitettaessa.

Vaihemaakuntakaavalla ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia muuttolinnustoon. Nykytilaan nähden rannikolle osoitetaan yksi uusi alue (Puskakorvenkallio) ja poistetaan useita alueita. Yhteisvaikutukset Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettujen alueiden ja muiden ei-seudullisten tuulivoima-alueiden kanssa on otettu arvioinnissa huomioon. Laaditun muuttolinnustoselvityksen mukaan yhteisvaikutukset muuttolintujen populaatioihin eivät muodostu merkittäviksi.

Vaihemaakuntakaavassa on otettu huomioon tuulivoimarakentamisen vaikutukset Puolustusvoimien toimintaan sekä Ilmatieteen laitoksen tutkatoimintaan. Maakuntakaavassa ei ole osoitettu alueita, joilla on arvioitu olevan merkittäviä vaikutuksia em. toimintoihin. Lisäksi on esitetty poistettavaksi sellaisia 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettuja tuulivoima-alueita, jotka eivät ole Puolustusvoimien näkökulmasta toteuttamiskelpoisia (ks. taulukko 10).

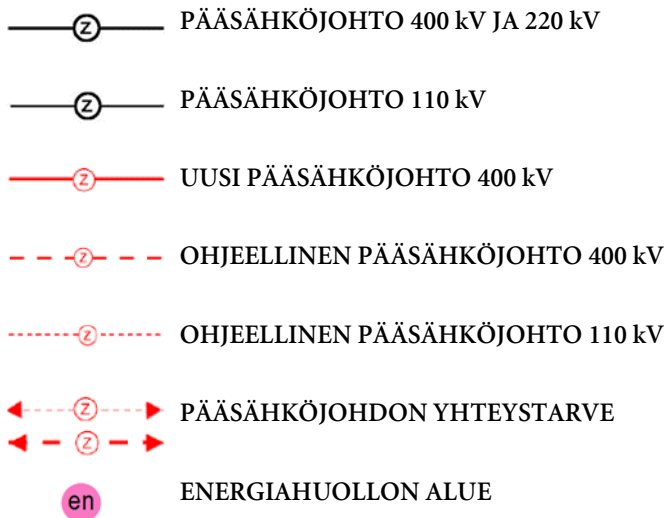

Kuva 9. Vaihemaakuntakaavassa käsiteltävien alueiden sijoittuminen suhteessa Pohjanlahden rannikon muuttoreitteihin.

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Tuulivoimarakentamisen tilanne Pohjois-Pohjanmaalla. Nykytilaselvitys 20.2.2017. Pohjois-Pohjanmaan liitto
 Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettujen tuulivoima-alueiden ulkopuolelle sijoittuvat seudulliset tuulivoima-alueet. Kohdekuvaukset 13.3.2017. Pohjois-Pohjanmaan liitto
 Tuulivoimarakentamisen vaikutukset muuttolinnustoon Pohjois-Pohjanmaalla. Selvitys Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavaa varten. 2016. Pohjois-Pohjanmaan liitto/Sito Oy
 Tuulivoimarakentamisen vaikutukset maisemaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön Pohjois-Pohjanmaalla. Selvitys Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavaa varten. Luonnos 22.2.2017. Pohjois-Pohjanmaan liitto
 Tuulivoimarakentamisen suhde asutukseen Pohjois-Pohjanmaalla. Selvitys Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavaa varten. Luonnos 6.3.2017. Pohjois-Pohjanmaan liitto
 Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan tuulivoimaselvitys: selvityskartat 1-8
 Tuulivoimahankkeiden YVA-menettelyjen ja osayleiskaavojen selvitykset
 Kalajoki-Pyhäjoki tuulivoimapuistot. Linnustovaikutusten seuranta 2016. FCG Oy 1.3.2017
 Simo-Ii tuulivoimapuistot. Linnustovaikutusten seuranta 2016. FCG Oy 28.2.2017

3.3. Sähkönsiirto

Merkinnällä osoitetaan maakunnan energiahuollon kannalta tärkeät voimalat ja suurmuuntamoiden alueet.

Suunnittelumääräys:

Vesivoimalaitosten yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on otettava huomioon vaelluskalojen nousuesteen poistamiseksi tarvittavan kalatien rakentaminen.

Sähkönsiirto maakuntakaavassa

Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa on esitetty maakunnan sähköverkon jännitetasoltaan vähintään 110 kV pääsähköjohdot sekä sähköverkon kehittämistarpeet. Ohjeellisten pääsähköjohtojen, yhteystarpeiden ja uusien linjausten merkintätapa on Fingrid Oyj:n suositusten mukainen.

1. vaihemaakuntakaavan hyväksymisen jälkeen toteutetut sähkönsiirtoyhteydet on merkitty *pääsähköjohto*-merkinnällä. *Uusi pääsähköjohto* -merkinnällä esitetyt linjat perustuvat hankkeiden YVA-selvityksiin ja *ohjeellinen pääsähköjohto* -merkinnällä esitetyt linjat YVA-selvityksiin tai muihin riittäviksi arvioituihin selvityksiin (mm. Fingridin selvitykset). *Pääsähköjohdon yhteystarve* -merkinnällä on esitetty sähköverkon pitkän aikavälin kehittämistarpeet sekä kaavan laatimisvaiheessa toteutumiseltaan epävarmojen tuulivoima-alueiden sähkönsiirtoyhteydet.

3. vaihemaakuntakaavan uudet merkinnät

Kaavassa on esitetty yhteensä 24 uutta johtolinjausta ja kolme uutta energiahuollon aluetta. Uusista johtolinjauksista 8 sijaitsee Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan liittyneen Vaalan kunnan alueella eli ne eivät ole varsinaisesti uusiin hankkeisiin perustuvia. 12 uutta merkintää perustuvat tuulivoimahankkeiden suunnitteilla oleviin tai jo toteutuneisiin sähkönsiirtoyhteyksiin. Loput 4 uutta linjausta perustuvat Fingrid Oyj:n toteutuneisiin hankkeisiin. Uudet johtolinjat on esitetty luettelomuodossa taulukossa 18 ja niiden sijainnit kuvassa 10.

Kaikki kolme uutta *energiahuollon alue* -merkintää perustuvat Pyhäjoen ydinvoimalahankkeen sähkönsiirto-

suunnitelmiin liittyviin muuntoasemiin. Kaksi muuntoasemista sijaitsee Kalajoki-Siikajoki -pääsähköjohdon ja ydinvoimalan suunniteltujen länsi-itä -suuntaisten pääsähköjohtojen risteyskohdassa. Kolmannen muuntoaseman sijainti on Nivala-Oulu -pääsähköjohdon ja ydinvoimalan suunnitellun länsi-itä -suuntaisen pääsähköjohdon risteyskohdassa.

Energiahuollon alueen merkintään on 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa lisätty suunnittelumääräys, joka koskee kaavassa osoitettuja Oulujoen ja Iijoen vesivoimalaitoksia. Määräys velvoittaa voimalaitosten uudistamisessa ottamaan huomioon vaelluskalojen nousuesteen poistamiseksi tarvittavan kalatien rakentamisen mahdollisuudet. Suunnittelumääräys on voimassa olevassa Kainuun maakuntakaavassa ja koskee Vaalan vesivoimalaitoksia.

Olemassa olevien voimalaitosten merkinnät, jotka on vahvistettu Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa 2005 ja Kainuun maakuntakaavassa, puuttuvat maakuntakaavaluonnoksen kartasta teknisistä syistä. Ne näkyvät maakuntakaavojen yhdistelmäkartassa Vaalan voimalaitoksia kukuun ottamatta. Merkinnät lisätään kaavaehdotukseen.

Uusi pääsähköjohto -merkinnät

Uusi pääsähköjohto -merkinnät on esitetty 1. vaihemaakuntakaavan mukaisesti.

Taulukko 15. Uusi pääsähköjohto merkinnällä merkityt linjaukset.

Nimi	Jännite [kV]
Keski-Suomi - Hirvisuo(Muhos)	400

Ohjeelliset pääsähköjohdot

3. vaihemaakuntakaavassa uutena ohjeellisena pääsähköjohtona on esitetty Parhalahden tuulivoima-alueen yhteys. Yhteys on luvitettu ja osin rakenteilla.

Taulukko 16. Ohjeelliset pääsähköjohdot. Uudet merkinnät on esitetty lihavoidulla fontilla.

Nimi	Jännite [kV]
Fennovoima pohjoinen	2 x 400
Fennovoima eteläinen	2 x 110
Suurhiekan tv-alueen yhteys	2 x 110
Suurhiekan tv-alueen yhteys	400
Hirvisuo(Muhos)-Lappi	400
Mustavaara	110
Pitkänaronkangas-Kokkokangas(Kempele)	110
Oulunsalo-Riutunkari(Hailuoto)	110
Parhalahden tv-alueen yhteys	110
Haapajärvi-Nivala	110

Pääsähköjohdon yhteystarpeet

3. vaihemaakuntakaavassa uusina yhteystarpeina on esitetty 110 kV voimajohtoja tuulivoima-alueille: Pahkakoski, Tolpanvaara, Isoneva, Ketunperä ja Karhunnevan kangas. Vartinoja-Hailuoto yhteystarve on osin toteutunut Vartinojan tuulivoimahankkeen rakentamisen myötä, minkä vuoksi yhteystarvemerkinä on lyhennetty välille Vartinoja-Hailuoto. Muut yhteystarpeet on esitetty 1. vaihemaakuntakaavan mukaisesti.

Taulukko 17. Pääsähköjohdon yhteystarpeet. Uudet merkinnät on esitetty lihavoidulla fontilla.

Nimi	Jännite [kV]
Jokela-Pudasjärvi	110
Pahkakosken tv-alueen yhteys	110
Hirvisuo(Muhos)-Tervola	400
Tolpanvaaran tv-alueen sisäänveto	110
Taivalvaara-Mustavaara	110
Lumijoki-Liminka	110
Vartinoja-Hailuoto	110
Pyhäjärvi - Pohjois-Savo	110
Reisjärvi-Haapajärvi	110
Haapajärvi-Kärsämäki	110
Kärsämäki-Haapavesi	110
Eskolanniemi-Haapakoski(Haapavesi)	110
Törminperä(Haapavesi)-Rantsila	110
Piippola-Pulkila	110
Merijärvi-Vuotinperä(Pyhäjoki)	110
Ahonperä-Kestilä	110
Nivala-Haapavesi	110
Isonvan tv-alueen yhteys	110
Ketunperän tv-alueen yhteys	110
Karhunnevan kankaan tv-alueen yhteys	110

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

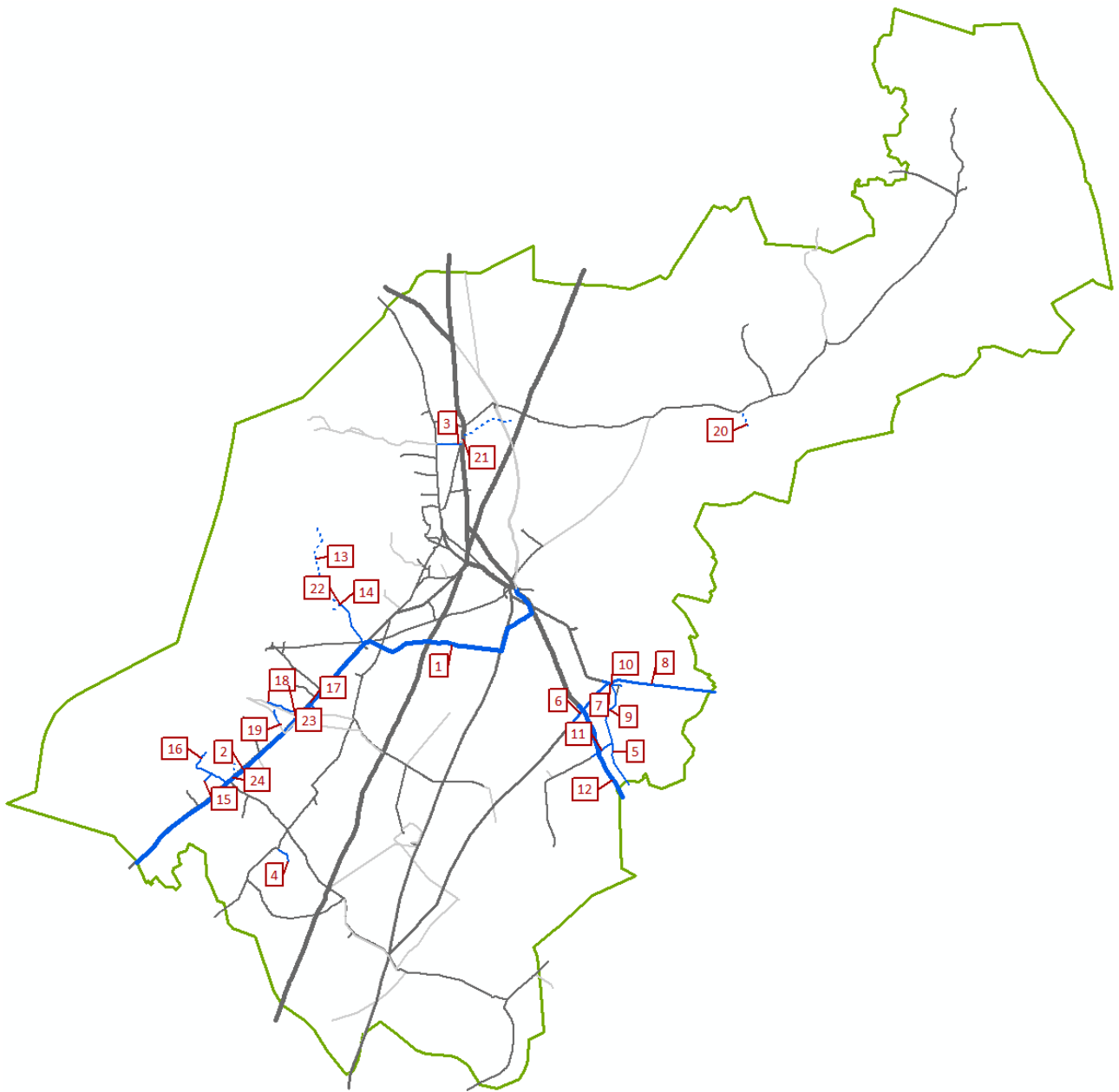
Fingridin Kantaverkon kehittämissuunnitelma 2015–2025

Fingrid Oyj:n toimittama maakunnallisen pääsähköverkon tilannekuva, marraskuu 2016

Pahkakosken, Parhalahden, Tolpanvaara, Vartinojan, Isonvan, Ketunperän, Karhunnevan kankaan tuulivoimahankkeiden ympäristövaikutusten arviointiselostukset ja suunnitelma-asiakirjat

Taulukko 18. Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan uudet pääsähköjohtomerkinnät

Nro.	Nimi	Merkintä	Vanha merkintä / huomautukset
1	Kalajoki-Siikajoki	Pääsähköjohto 400 kV	Uusi pääsähköjohto
2	Siikajoki-Pyhänselkä(Muhos)	Pääsähköjohto 400 kV	Uusi pääsähköjohto
3	Harakkaperä-Isokangas	Pääsähköjohto 110 kV	Pääsähköjohdon yhteystarve
4	Katajaperä-Ylivieska	Pääsähköjohto 110 kV	
5	Nuojua-Vuolijoki	Pääsähköjohto 110 kV	Vaala
6	Haapajärvi-Nuojua	Pääsähköjohto 220 kV	Vaala (osin merkitty jo aiemmin)
7	Nuojua-Utanen	Pääsähköjohto 220 kV	Vaala (osin merkitty jo aiemmin)
8	Nuojua-Seitenoikea	Pääsähköjohto 220 kV	Vaala
9	Saarenranta-Nuojua	Pääsähköjohto 110 kV	Vaala
10	Nuojua-Vaala	Pääsähköjohto 110 kV	Vaala
11	Pyhäntä-Nuojua	Pääsähköjohto 110 kV	Vaala (osin merkitty jo aiemmin)
12	Pyhänselkä-Vuolijoki	Pääsähköjohto 400 kV	Vaala (osin merkitty jo aiemmin)
13	Vartinoja-Hailuoto	Pääsähköjohdon yhteystarve 110 kV	Pääsähköjohdon yhteystarve (osin tot.)
14	Vartinoja tv-al.yht.	Pääsähköjohto 110 kV	Pääsähköjohdon yhteystarve
15	Mustilankankaan tv-al.yht.	Pääsähköjohto 110 kV	
16	Mäkikankaan tv-al.yht.	Pääsähköjohto 110 kV	
17	Annankankaan tv-al.yht.	Pääsähköjohto 110 kV	
18	Sarvankankaan tv-al.yht.	Pääsähköjohto 110 kV	
19	Parhalahden tv-al.yht.	Ohjeellinen pääsähköjohto 110 kV	
20	Tolpanvaaran tv-al.yht.	Pääsähköjohdon yhteystarve 110 kV	
21	Pahkakosken tv-al.yht.	Pääsähköjohdon yhteystarve 110 kV	
22	Isonivan tv-al.yht.	Pääsähköjohdon yhteystarve 110 kV	
23	Ketunperän tv-al.yht.	Pääsähköjohdon yhteystarve 110 kV	
24	Karhunnevan kankaan tv-al.yht.	Pääsähköjohdon yhteystarve 110 kV	

Kuva 10. Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan uudet pääsähköjohtomerkinnät. Olemassa oleva pääsähköverkko on esitetty harmaalla viivoituksella. Uudet merkinnät on esitetty sinisellä viivoituksella. Viivan paksuus kuvaa johdon jännitetasoa (110–400 kV). Kuvan numerointi mukailee taulukon 18 järjestystä.

3.4. Vesihuolto

JÄTEVEDENPUHDISTAMO

Merkinnällä osoitetaan olemassa olevat ja suunnitellut ylikunnalliset, keskitetyt jätevedenpuhdistamot.

Suunnittelumääräys:

Puhdistamot ja jäteveden keräysputkisto on pyrittävä sijoittamaan riittävän etäälle tärkeistä, vedenhankintaan soveltuvista pohjavesialueista. Puhdistamot tulee sijoittaa ympäristöhaittojen ehkäisemiseksi riittävän etäälle asutuksesta ja taajamista.

Vesihuollon kehittämistarpeet

Maakunnallisen vesihuollon kehittämisen pohjana toimii Pohjois-Pohjanmaan vesihuollon kehittämisohjelma vuoteen 2035. Kehittämisohjelmassa on määritetty keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet vesihuollon kehittämiselle seuraaville vuosikymmenille.

Kehittämisohjelmassa on keskeisinä yleisinä tavoitteina määritetty

- taajamien vedenhankinnan varmistaminen vähintään kahdesta eri vesilähteestä
- vesihuollon verkostojen saneerausvelan kutistaminen
- jätevedenpuhdistamisen ja puhdistuksessa syntyvien jätteiden hyötykäytön toteuttaminen nykyisin ja tarkoituksenmukaisin menetelmin
- poikkeustilanteisiin ja ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin varautumisen tehostaminen
- järjestelmällinen tulvariskien huomioiminen
- vesihuoltolaitosten talouden hallinta vesihuoltolain periaatteiden mukaisesti sekä
- vesihuoltolaitosten välisen yhteistyön edistäminen.

Kehittämisen painopistealueiden mukaisesti maakunta voidaan jakaa kolmeen osaan: Oulun alueeseen, Koillismaahan sekä Pohjois-Pohjanmaan eteläiseen alueeseen. Oulun alueella keskeisimmät kehittämisteemat ovat varavedenhankinnan järjestäminen, vesihuoltoinfrastruktuurin saneeraustarpeet ja jätevesilietteen käsittelyn kehittäminen. Koillismaalla kehittämisteemat ovat pienten

vesihuoltolaitosten yhteistyön kehittäminen, pitkien johtolinjojen aiheuttamien riskien minimointi ja toimintaedellytysten varmistaminen tulevaisuuden asiamäärällä. Pohjois-Pohjanmaan eteläisellä alueella kehittämisteemat ovat vedenhankinnan varmistaminen erityisesti yhdysvesijohdoilla ja vesihuoltoinfrastruktuurin saneeraustarpeet.

Vesihuollon järjestäminen edellyttää välittömästi vain pienimuotoisia maakuntakaavatason alueidenkäyttötärpeitä – maakuntakaavaan on merkitty seudulliset jätevedenpuhdistamot. Vesihuollon toimintaedellytyksille merkittäviä välillisiä vaikutuksia on kuitenkin erityisesti vedenhankintakäytössä oleviin vesistöihin ja pohjavesialueisiin liittyvät ratkaisut.

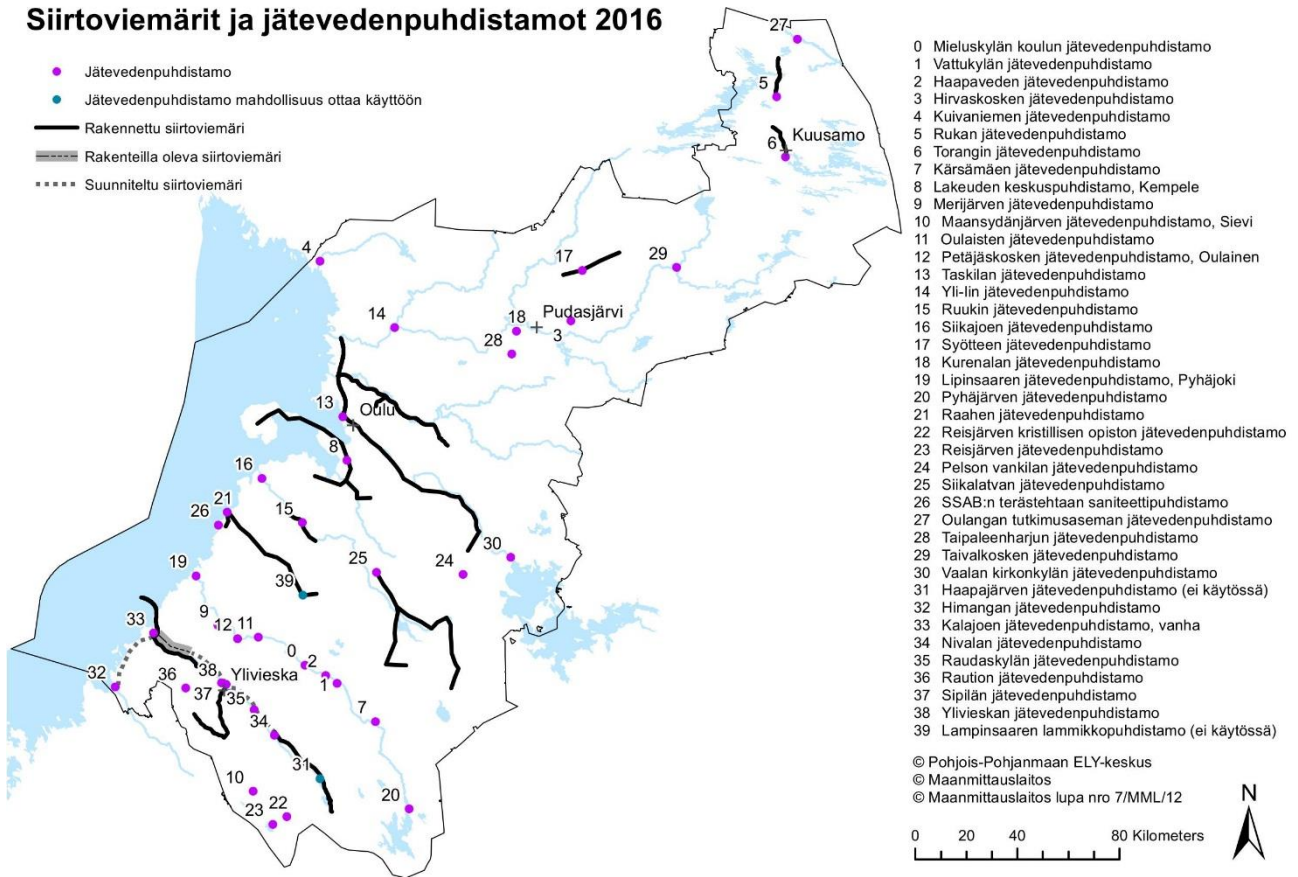
Vesihuolto maakuntakaavassa

Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa on esitetty maakunnan vesihuollon osalta olemassa olevat ja suunnitellut seudulliset jätevedenpuhdistamot.

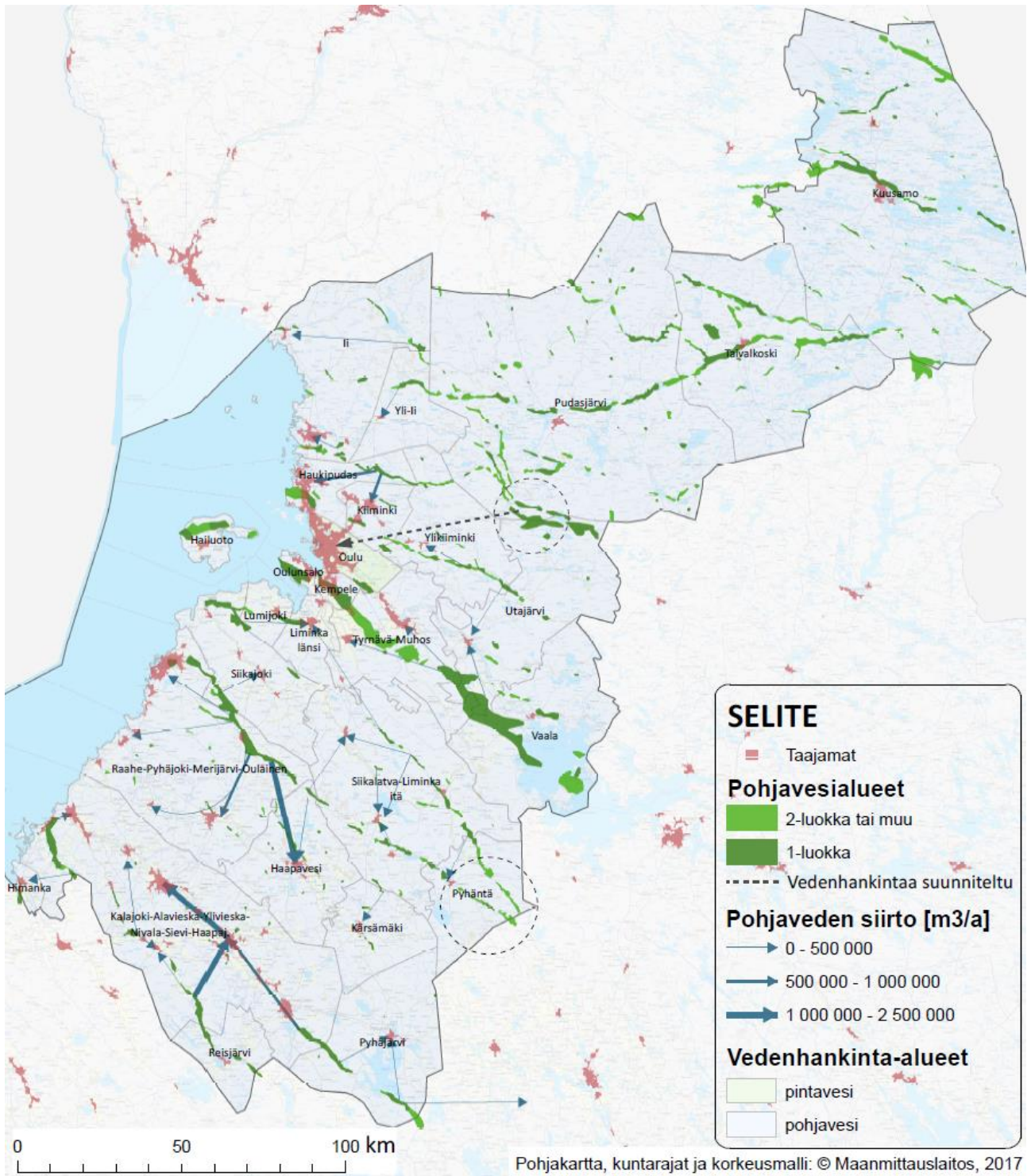
Haukiputaan jätevedenpuhdistamon toiminta on keskitetty Oulun Taskilan jätevedenpuhdistamolla, minkä vuoksi jätevedenpuhdistamon merkintä on kumottu.

Kalajoelle on suunniteltu uusi keskuspuhdistamo, jossa puhdistetaan Kalajoen, Haapajärven, Nivalan, Alavieskan, Ylivieskan ja Sievin jätevedet. Vanhan jätevedenpuhdistamon merkintä on kumottu ja uuden sijainti merkitty.

Siirtoviemärit ja jätevedenpuhdistamot 2016

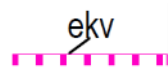
Kuva 11. Pohjois-Pohjanmaan siirtoviemärit ja jätevedenpuhdistamot

Kuva 12. Pohjois-Pohjanmaan vedenhankinta-alueet ja pohjaveden siirtosuunnat.

3.5. Mineraalivaranto- ja kaivosalueet

3.5.1. Mineraalivarantoalueet

MINERAALIVARANTOALUE

Merkinnällä osoitetaan sellaisia vyöhykkeitä, joissa on todettu merkittäviä malmi- ja mineraalivarantoja. Lisämerkinnällä -1 osoitetulla mineraalipotentialivyöhykkeellä on erityistä yhteensovittamisen tarvetta, esimerkiksi asumisen, matkailun tms. alueellisen erityispiirteen kanssa.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntasuunnitelmassa 2040 maakunnan aluerakenteen kehitystä katsotaan ohjaavan luonnonvarojen hyödyntäminen ja jalostaminen sekä suunnitellut suurhankkeet. Pohjois-Pohjanmaan maakuntaohjelman 2014-2017 yhtenä kärkihankkeena on mainittu suurhankkeiden edistäminen ja niistä mm. kaivoshankkeet. Suurhankkeet avaavat alueen yrityksille erinomaiset mahdollisuudet päästä osalliseksi hankkeiden laajaan palvelutarjontaan.

Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa osoitetaan kehittämisperiaatemerkinnällä mineraalipotentialisia vyöhykkeitä (ekv), joilla on todettu merkittäviä malmi- tai mineraalivarantoja. Kun vyöhykkeellä havaittu erityistä yhteensovittamistarvetta, niin se merkitään lisämerkinnällä -1.

Vyöhykkeet perustuvat valmistumaisillaan olevaan erillisselvitykseen Pohjois-Pohjanmaan malmipotentialeista. Malmipotentialivyöhykkeillä sijaitsevat muut aluevaraukset ovat ensisijaisia maankäyttömuotoja. Vyöhykemerkinnän tarkoituksena on informoida mineraalipotentialista alueella ja siten varautua tulevaisuuden alueidenkäytön suunnittelutarpeisiin.

Prosessi malminetsinnästä kaivoksen perustamiseen on hyvin hidas ja voi kestää vuosikymmeniä. Vain erittäin

harvat malminetsintäkohteet johtavat kaivoksen perustamiseen. Maailmanmarkkinoiden tilanne ja metallien hinnat määrittelevät pitkälti onko löydetty malmivarat hyödynnettävissä. Muita määritteleviä tekijöitä ovat mm. mineralisaation koko, sijainti, metallipitoisuus, metallien ja irroituskustannukset. Tärkeitä tekijöitä ovat myös ympäristöturvallisuus sekä kaivostoiminnan sosiaalinen hyväksyttävyys alueella.

Alueilla on omat erityispiirteensä, jotka on huomioitava ja toiminta on sovittava mahdollisimman hyvin yhteen näiden erityispiirteiden kanssa. Kaivostoiminnan edellytykset ja mahdolliset rajoitukset määritellään kaivoksen lupaprosessin kuluessa.

Mineraalipotentiali vyöhykkeitä on osoitettu kaikkiaan kymmenen, jotka jatkuvat osin maakunnan ulkopuolelle. Vyöhykkeiltä löydetty mineraalit, malmitutkimusten intensiteetti ja alueiden koot vaihtelevat suuresti. Kaikki toiminnassa olevat ja aiemmin toimineet kaivokset sijoittuvat näille vyöhykkeille. Tyypillisiä löydettyjä mineraaleja ovat kulta, kupari, sinkki, nikkeli, koboltti, rauta, titaani ja platina.

Taulukko 19. Mineraalipotentialiset vyöhykkeet ja niiltä löydetty merkittävimmät mineraalit.

Vyöhykkeen nimi	Kehittämisperiaatemerkintä	Pinta-ala P-P:lla km ² (noin)	Esiintyy mm.	Kaivokset (lopetetut, nykyiset, avautuvat)
Kuusamo	ekv-1	2172	Au, Co	-
Koillismaa	ekv-1	1952	PGE, V, Ni, Fe, Cu	Mustavaara
Oijärvi	ekv	452	Au, Ag	-
Kiimingin vyöhyke	ekv	1029	Zn, Cu	-
Vihanti-Pyhäjärvi	ekv	2945	Zn, Cu	Lampinsaari, Pyhäsalmi
Raahe	ekv	333	Au, Cu	Laiva
Nivala-Haapajärvi	ekv-1	1525	Ni, Zn, Co, Au	Hitura, Makola, Kopsa
Himanka	ekv	21	Au	-
Kalajoki	ekv	293	Au, Mo, W	-
Reisjärvi	ekv	122	Au	-

Kuusamo ekv-1. Tämä Co-Au potentiaalinen vyöhyke rajautuu karjalaisten sedimenttikivien alueelle. Alueelta tunnetaan useita kulta, koboltti, kupari ja uraani aiheita sekä viitteitä. Esiintymät ovat rakenteiden kontrolloimia ja esiintyvät vyöhykkeen keskiosassa. Malmiviitteitä ja pienempiä aiheita esiintyy lähes koko sedimenttijaksen alueella.

Alue kattaa Kuusamon pohjoisosan jatkuen edelleen Lapin kuin myös Venäjän puolelle. Kuusamo on erittäin merkittävää matkailualueita ja kaupungin kokonaismatkailutulot ovat 117 M€ (v.2013) ja kokonaistaloudellisuusvaikutuksen noin 800 htv. Merkittävimmät matkailukohteet, kuten Rukan matkailukeskus ja Oulangan kansallispuisto sijaitsevat vyöhykkeellä. Oulanka, Kitka- ja Kuusinkijoet sijaitsevat vyöhykkeellä. Alueella harjoitetaan myös poronhoitoa, jonka tarpeet voivat olla ristiriidassa kaivostoiminnan kanssa. Kuusamoon on laadittu strateginen yleiskaava, joka määrittää, ettei matkailun ydinalueella voi harjoittaa kaivos, rikastus eikä jalostustoimintaa. Matkailu- ja virkistyspalveluiden alueella ei voi harjoittaa kaivoslain mukaista rikastus- ja jalostustoimintaa.

Koillismaa ekv-1. Koillismaan PGE-Ni-Cu, V-Fe-Ti vyöhyke rajautuu Koillismaa-Näränkävään kerrosintrusiokompleksin kiviin. Vyöhykkeellä on Mustavaaran suljettu kaivos, joka tällä hetkellä on Mustavaaran Kaivos Oy:n hallussa. Kaivos tuotti vanadiini-rautamalmia vuosina 1974-1985. Yhtiön tavoitteena on käynnistää vanadiinin tuotanto uudestaan lähitulevaisuudessa. Koillismaan vyöhykkeeseen lukeutuu useita PGE-Ni-Cu, sekä V, Fe aiheita, joista varantoarviot on tehty Haukiahon, Kaukuan Lavotan ja Rusamon esiintymistä.

Vyöhyke levittäytyy Pudasjärven, Taivalkosken ja Kuusamon alueille jatkuen edelleen niin Lapin kuin Kainuun puolelle. Vyöhykkeen alueella on matkailutoimintaa ja mm. Syötteen matkailukeskus sekä Syötteen kansallispuisto. Alue on kokonaan poronhoitoaluetta.

Oijärvi ekv. Oijärven kultavyöhykkeen tunnetut esiintymät sijaitsevat Oijärvi-ryhmän emäksisten vulkaniittien ja happamien juonten yhteyteen ja ovat rakenteiden kontrolloimia. Kivilajiyksikkö on rajattu geofysiikan ja geologisen tiedon perusteella ja koko kivilajiyksikköä voidaan pitää potentiaalisena kullan suhteen. Tämä kapea vyöhyke ulottuu Yli-Iin taajamasta Oijärven kautta edelleen Ranualle. Alue on poronhoitoaluetta.

Kiiminki ekv. Kiimingin mineraalipotentiaalivyöhykkeellä esiintyy useita sinkki ja kulta-aiheita, joista ainakin yhdessä myöhempi kultamineralisaatio esiintyy sinkkimineralisaation yhteydessä. Esiintymiä isännöivät kivilajit ovat rajattu geofysiikan ja sinkkiviitteiden avulla. Alue ulottuu Haukiputaan ja Kiimingin kautta Muhoksen pohjoispuolelle. Alueella on osin tiivistä kaupunkimaista rakennetta.

Vihanti-Pyhäjärvä ekv. Tämä sinkkivyöhyke sisältää useita Zn-Cu esiintymiä mukaan lukien Pyhäsalmen kaivos ja suljettu Vihannin kaivos. Vyöhykkeen massiivisia sulfidiesiintymiä isännöi pääosin metavulkaniittit ja -sedimenttikivet. Yhdessä geofysikaalisen ja geokemiallisen

aineiston perusteella on rajattu sinkki- ja kuparipotentiaalinen vyöhyke, joka jatkuu edelleen Pohjois-Pohjanmaalta kaakkoon kohti Pohjois-Savoa.

Alue on laaja ja kuuluu osaksi vielä suurempaa malmiotollista Raahe-Laatokan vyöhykettä. Tälle Siikajoki- ja Pyhäjokilaaksoja sivuavalla alueella on useita taajamia.

Raahe ekv. Raahen kultapotentiaalinen alue sijoittuu svekofennisen ja karjalaisen kallioperän väliseen vyöhykkeeseen, joka tunnetaan aiemmin mainittuna Raahe-Laatokan malmivyöhykkeenä. Alue on kontaktissa Vihanti-Pyhäsalmen vyöhykkeen kanssa. Alueella tunnetaan orogeenisia Au -esiintymiä, porfyyrisia Au-Cu ja Mo -esiintymiä, joista useista on tehty varantoarvio. Suurin esiintymä on Laivakankaan Au esiintymä Laiva, jossa on kaivostoimintaa.

Tämä noin 30 km pituisen vyöhykkeen keskelle sijoittuu Laiva-kaivos. Pohjoisosastaan vyöhyke rajoittuu Raahen kaupunkialueeseen ja merialueeseen. Kaivoksen eteläpuolella on lupaavia malmiesiintymiä. Alueelle on rakennettu tuulivoimapuistoja ja myös uusia puistoja on suunnitteilla.

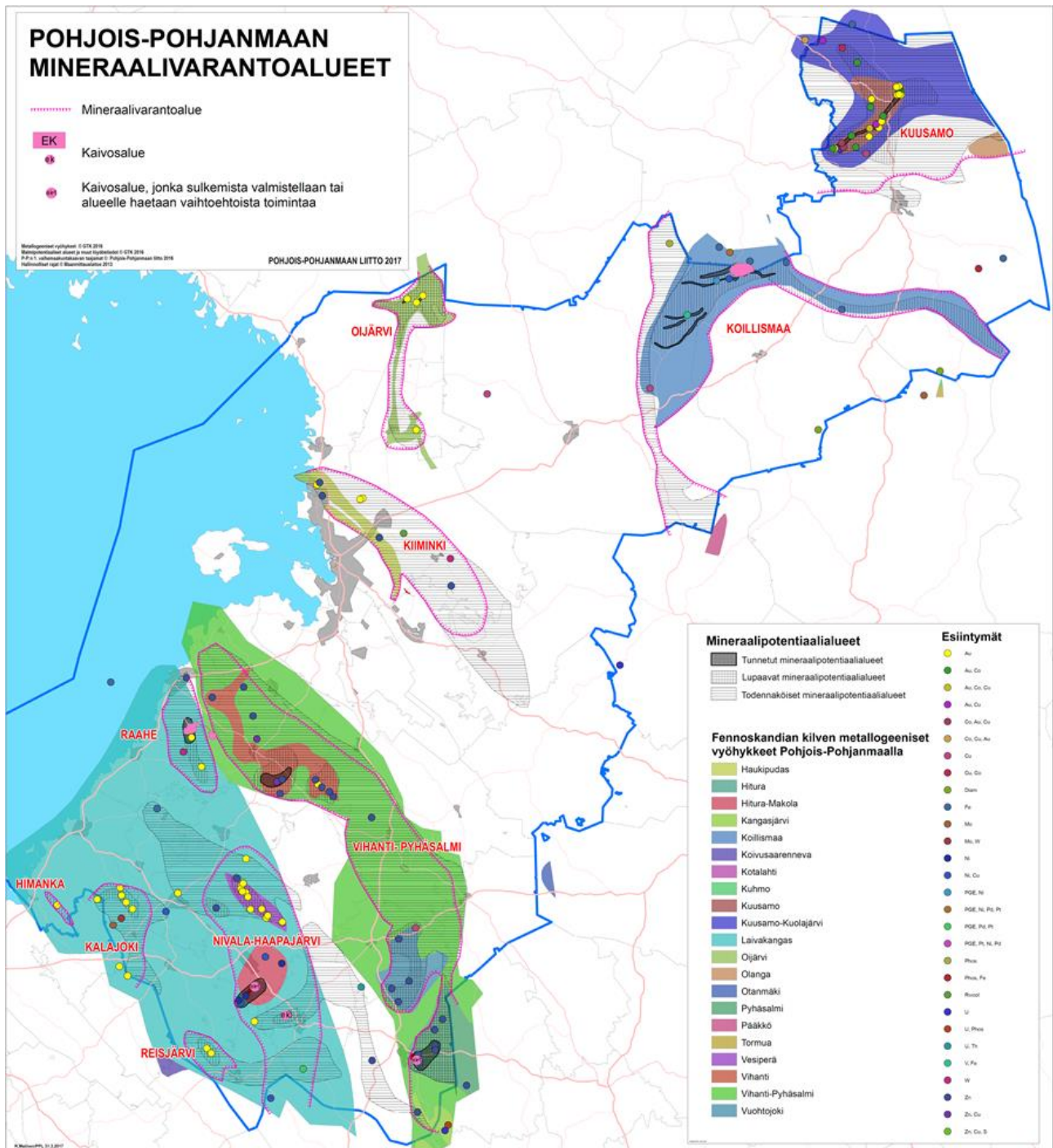
Nivala-Haapajärvi ekv. Nivala-Haapajärven mineraalipotentiaalinen vyöhyke sijoittuu Raahe-Laatokan malmipotentialiselle vyöhykkeelle. Alueen kallioperä koostuu pääosin kiillegneisseistä ja -liuskeista. Keskellä mineraalipotentiaalia on Hituran nikkeli-alue, jossa on viisi nikkeli esiintymää sekä useita nikkeli-aiheita ja viitteitä. Esiintymät liittyvät emäksisiin-ultraemäksisiin intrusioihin ja vyöhykkeen rajausta on tehty nikkeli-aiheiden ja viitteiden sekä geofysiikan perusteella. Vyöhykkeellä on myös useita kultalöydöksiä. Nivalassa sijaitsee vuonna 1954 lopetettu Makolan kaivos sekä konkurssikäsitellyssä oleva Hituran kaivos. Haapajärven Kopsan kultakaivoksen avaamista on valmisteltu jo vuosia.

Ylivieskan itäpuolelta alkava vyöhyke jatkuu Nivalan ja Haapajärven kautta edelleen Keski-Suomen puolelle. Vyöhykkeellä sijaitsevaan Kalajokilaaksoon on keskittynyt paljon asutusta. Siellä on sekä Nivalan ja Haapajärven kaupunkitaajamat ja paljon tiivistä kyläasutusta. Alue on merkittävää maatalousaluetta ja Kalajokilaakson pelto-omaisuudet ovat valtakunnallisesti arvokasta maisema-alueita. Haapajärvellä on puolustusvoimien varikkoalue.

Himanka ekv. Himangan vulkaniittijako on tunnistettu kultakriittiseksi vyöhykkeeksi vasta viime vuosina. Himangan vyöhykkeeltä tunnetaan muutama kultaesiintymä. Alueen tutkimukset jatkuvat. Himangan kooltaan kompakti alue sijaitsee Himangan taajaman kaakkoispuolella. Alue on metsätalouskäytössä.

Kalajoki ekv. Kalajoen kultavyöhyke jatkuu Keski-Pohjanmaalle Kannukseen ja Toholammille. Malmintutkimukset alueella jatkuvat. Alueelle ei osu kuntataajamia, mutta siellä ovat Raution ja Asemakylän pienet asemakaava-alueet.

Reisjärvi ekv. Reisjärven vyöhyke sijaitsee Reisjärven ja Sievin välissä. Alueella on viitteitä kullasta ja kuparista. Malmintutkimukset alueella jatkuvat.

Kuva 13. Pohjois-Pohjanmaan mineraalipotentialualueet.

3.5.2. Kaivokset

EK

ek

ek-1

KAIVOS

Merkinnällä osoitetaan alueita, joilla jo on kaivostoimintaa tai joilla on todettu sellaisia malmi- ja mineraaliesiintymiä, että kaivostoiminta on todennäköistä. Alueet sisältävät myös kaivostoiminnan kannalta tarpeelliset rikastuslaitokset, läjitys- ja rikastushiekka-alueet sekä liikennealueet.

Alueella on MRL:n 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Lisämerkinnällä -1 osoitetaan kaivosalue, jonka sulkemista valmistellaan tai alueelle haetaan vaihtoehtoisia toimintaa.

Nykytila

Pohjois-Pohjanmaalla on tällä hetkellä täydessä toiminnassa vain Pyhäsalmen kaivos, joka tuottaa pääasiallisesti kuparia ja sinkkiä sekä jossain määrin kultaa ja hopeaa. Lisäksi kaivoksella tuotetaan rikkikiisurikastetta, jota käytetään rikkihapon tuotantoon ja edelleen fosforilannoitteen valmistukseen. Kaivos on kuitenkin ehtymässä ja tunnetut malmivarat riittävät vuoteen 2019 saakka. Raahessa sijaitseva Laiva-kaivoksen (Laivakangas) kulan tuotanto käynnistettiin vuonna 2011, mutta talousvaikeuksien vuoksi tuotanto on ollut pysähdyksissä kevästä 2014 lähtien. Kaivosyhtiöllä on tavoitteena käynnistää tuotanto uudelleen vuoden 2017 aikana. Taivalkoskella, osin myös Posion puolelle sijoittuva Mustavaaran kaivos, oli toiminnassa vuosina 1976-1985 ollen tuolloin maailmanlaajuisestikin merkittävä vanadiinipentoksidin tuottaja. Mustavaaran uudelleen avaaminen on suunnitteilla, mutta vielä ratkaisuja avaamisesta ei ole tehty. Nivalassa sijaitseva Hituran kaivos on tuottanut kupari-nikkeli rikastetta, mutta kaivosyhtiö ajautui konkurssiin vuoden 2015 lopulla. Kaivoksen kohtalosta ei ole vielä tarkkaa tietoa, kuten myöskään saman yhtiön omistaman Haapajärvellä sijaitsevan Kopsan kultamalmion mahdollisesta hyödyntämisestä.

Kaavaratkaisu

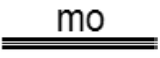
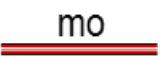
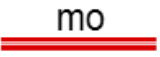
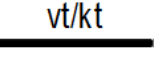
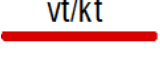
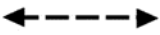
Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavaan Mustavaaran ja Laivan kaivosalueet merkitään kaivosalueena (EK) aiemman kohdemerkinnän sijaan. Suunnitteilla oleva Haapajärven Kopsan kaivos on sellaisessa vaiheessa, että sen merkitseminen ek-kohdemerkinnällä on perusteltua. Hituran ja Pyhäselän kaivokset merkitään kohdemerkinnällä ek-1. Hituran osalta sulkeminen on hyvin mahdollista, koska konkurssipesä ei ole löytänyt kaivosoikeuksille ostajaa. Pyhäsalmen osalta malminlouhinta on loppumassa vuonna 2019, joskin pyrittiin rikastaminen jatkuu alueella vielä vuosia. Pyhäsalmen kaivosalueelle haetaan edelleen vaihtoehtoisia toimintaa.

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Pohjois-Pohjanmaan mineraalivarat ja maankäyttö – kohti kestävä kaivostoimintaa, PORTTI-hanke. Pohjois-Pohjanmaan liitto, GTK

3.6. Oulun seudun liikenne ja yhdyskuntarakenne

3.6.1. Liikenne

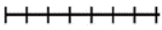
	MOOTTORI- TAI MOOTTORILIIKENNETIE
	MERKITTÄVÄSTI PARANNETTAVA MOOTTORI- TAI MOOTTORILIIKENNETIE Merkinnällä osoitetaan huomattavaa tien parantamista, joka on verrattavissa tien uus- tai laajennusinvestointeihin.
	UUSI MOOTTORI- TAI MOOTTORILIIKENNETIE Merkinnällä osoitetaan suunnitellut uudet moottori- tai moottoriliikennetiet, joille on laadittu hyväksytty yleissuunnitelma.
	VALTATIE (vt) / KANTATIE (kt) Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on pyrittävä edistämään kevyen liikenteen väylien toteuttamista erityisesti taajamien, kyläkeskusten ja koulujen läheisyydessä.
	MERKITTÄVÄSTI PARANNETTAVA VALTATIE (vt) / KANTATIE (kt) Merkinnällä osoitetaan huomattavaa tien parantamista, joka on verrattavissa tien uus- tai laajennusinvestointeihin. Suunnittelumääräys: Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on pyrittävä edistämään kevyen liikenteen väylien toteuttamista erityisesti taajamien, kyläkeskusten ja koulujen läheisyydessä.
	UUSI VALTATIE (vt) / KANTATIE (kt) Merkinnällä osoitetaan suunnitellut uudet valta- ja kantatiet, joille on laadittu hyväksytty yleissuunnitelma.
	OHJEELLINEN / VAIHTOEHTOINEN VALTATIEN (vt) / KANTATIEN (kt) LINJAUS Merkintää koskee maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.
	SEUTUTIE TAI PÄÄKATU
	MERKITTÄVÄSTI PARANNETTAVA SEUTUTIE TAI PÄÄKATU
	TIELIIKENTEEN YHTEYSTARVE Merkinnällä osoitetaan uusia tieyhteyksiä, joiden sijainnin tai toteuttamistavan määrittely edellyttää lisäselvityksiä.
	OHJEELLINEN / VAIHTOEHTOINEN TIELINJAUS Merkintää koskee maankäyttö- ja rakennuslain 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.
	ERITASOLIITTYMÄ Merkinnällä osoitetaan valta- ja kantateiden keskinäiset eritasoliittymät sekä Oulun seudun taajamatoimintojen alueen eritasoliittymät.

PÄÄRATA JA LIIKENNEPAIKKA**Suunnittelumääräys:**

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varauduttava tasoristeysten poistamiseen ja liikenteen kapasiteetin lisäämiseen.

MERKITTÄVÄSTI PARANNETTAVA PÄÄRATA**Suunnittelumääräys:**

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varauduttava tasoristeysten poistamiseen ja liikenteen kapasiteetin lisäämiseen.

YHDYSRATA / SIVURATA**LOGISTIikka-ALUE**

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti merkittävät eri liikennemuotoja yhdistävät tavaraliikenteen terminaalialueet.

Suunnittelumääräykset:

Oulun Oritkarin satama-alueen välittömään läheisyyteen on varattava riittävä alue kansainvälistä yhdistettyjen kuljetusten terminaalialuetta varten siihen liittyvine raiteisto- ja laiturialueineen sekä sujuva pääsy yleiseltä tie- ja rataverkolta.

Oulun lentoaseman välittömään läheisyyteen on varattava riittävä alue lentoliikenteen tavarankäsittelyä ja siihen liittyvää yritystoimintaa varten. Alue tulee sijoittaa siten, että varsinainen rahdin käsittely tapahtuu pääosin lentoliikenteen alueella. Logistiikkaan liittyviä yritys- ja tukitoimintoja varten on varattava riittävästi aluetta välittömästi liikennealueen ulkopuolelta. Logistiikka-alueelle tulee turvata sujuva pääsy yleiseltä tieverkolta siten, että matkustajien ja rahdin liikennevirrat voidaan erottaa toisistaan.

Raahan ja Kalajoen satama-alueisiin liittyen on varattava riittävä alue meriliikenteen tavarankäsittelyä ja yritystoimintaa varten ja sujuva pääsy alueelle yleiseltä tie- ja rataverkolta.

LENTOLIIKENTEEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallista merkitystä omaavat lentoasemat.

Suunnittelumääräykset:

Oulun lentoaseman keskeisten ydintoimintojen kehittämismahdollisuuksille tulee varata yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa riittävät aluevaraukset. Kiitotien jatkamiseen pääkiitotien luoteispäähän sekä matkustaja- ja rahtiterminalleille tulee varata riittävästi tilaa.

Kuusamon lentoaseman ympäristön yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee ottaa huomioon lentomelun vaikutukset.

LENTOPAIKKA**Suunnittelumääräykset:**

Pudasjärven lentopaikan yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon valtakunnallisen harrastusilmailun ja tilauslentoliikenteen tarpeet.

Ylivieskan, Kalajoen, Raahe-Pattijoen, Pyhäjärven ja Vaalan lentopaikkojen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon ylimaakunnallisen harrastusilmailun tarpeet.

Lentokentän ympäristön yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee ottaa huomioon lentomelun vaikutukset.

MELUALUE

Merkinnällä osoitetaan Oulun ja Kuusamon lentoasemien 55 dBA:n lentomelualueet.

Suunnittelumääräys:

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee ottaa huomioon ympäristönsuojelulain nojalla annetut melutason ohjearvot. Alueelle ei tule osoittaa uutta melun haitoilte herkkää toimintaa.

Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan liikennejärjestelmää koskevat merkinnät perustuvat MRL:n ja valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisiin tavoitteisiin sekä Oulun seudun liikennejärjestelmäsuunnitelmassa 2030 määritettyihin tavoitteisiin.

Vaihemaakuntakaavan laatimisen yhteydessä tarkasteltiin Oulun seudun liikennejärjestelmäsuunnitelman tavoitteiden lisäksi keskeisimpien liikennejärjestelmän kehityskohteiden suunnittelu- ja toteuttamistilanne.

Keskeisimmät muutostarpeet kohdistuivat tieliikenteen merkintöihin, lentoliikenteen merkintöihin sekä logistiikka-alueisiin. Raideliikenteen, kevyen liikenteen sekä laivaliikenteen merkinnät todettiin ajan tasaisiksi.

Tieliikenne

1. vaihemaakuntakaavassa merkittävästi parannettavaksi merkityt Oulun seudun liikenteen pääväylät valtatie 4 (Oulu–Kemi ja Jyväskylä–Oulu -yhteysväli), valtatie 8 (Vaasa–Oulu), valtatie 20 (Oulu–Kiiminki) ja valtatie 22 (Oulu–Kajaani) todettiin edelleen olevan merkittävän parannuksen tarpeessa. Valtateilla 4, 8, ja 22 on kaavaluonnoksen laatimisvaiheessa käynnissä tai käynnistymässä merkittäviä parannushankkeita, mutta niiden valmiusasteen ei nähty edellyttävän muutoksia merkintöihin. Käynnissä olevien tai käynnistytävien parannushankkeiden lisäksi kehittämistarpeet kohdistuvat Oulun seudun liikenteen kannalta valtatiellä 4 lin kohdalle ja valtatiellä 8 Limingan kohdalle.

Valtateiden eritasoliittymät on merkitty 1. vaihemaakuntakaavan mukaisesti tärkeimpiin valtateiden ja kantateiden keskinäisiin liittymiin. Oulun seudulla on osoitettu kaikki maakuntakaavan yhtenäisen taajama-alueen sisällä olevat ja suunnitellut valtateiden eritasoliittymät.

Muhoksen taajaman ohikulkutien sijaintia tarkasteltiin Muhoksen kirkonkylän osayleiskaavan laatimisen yhteydessä. Taustaselvityksen johtopäätöksenä todettiin, että nykyinen maakuntakaavamerkintä on suositeltavaa pitää sellaisenaan.

Oulunsalon (Lentoasemantie) taajaman ohikulkutie on esitetty Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan mukaisesti. Kaakkurin liittymän ja Hailuodontien väliselle osuudelle on valmisteltu kehittämisselvitystä, joka oli kaavaluonnoksen laatimisvaiheessa vielä kesken. Osuudelle on merkitty uusi parannettavan tien merkintä.

Hailuodon yhteys on osoitettu 1. vaihemaakuntakaavassa yhteystarve-merkinnällä. Kaavaluonnoksen laatimisvaiheessa hankkeelle on laadittu ympäristövaikutusten arviointi ja yleissuunnitelma, josta oli vireillä valitus. Yhteyden merkintä vahvistettiin ohjeelliseksi tielinjaukseksi.

Tupoksen ja Oulun lentoaseman yhteystarvetta tarkasteltiin Oulun seudun liikennejärjestelmäsuunnitelman laatimisen yhteydessä. Yhteystarpeen toteutuminen parantaisi lentoaseman saavutettavuutta etelästä olennaisesti. Liikenne-ennusteen (2030) perusteella Kempeleen eteläpuoliselta alueelta lentokentälle suuntautuva liikenne on suuruusluokkaa 500 ajon./vrk, mikä ei perustele kokonaan uuden tieyhteyden tarvetta. Uusi tieyhteys aiheuttaisi maankäytön kehittämispaineen uudelle yhteyssuunnalle, mikä voisi vaikeuttaa tehokkaan joukkoliikenteen järjestämistä Liminkaan liikennetarpeen kohdistuessa

kahdelle eri suunnalle. Lentoaseman liityntämatkoja koskevan selvityksen mukaan etelästä tehdään erittäin vähän matkoja lentoasemalle. Vain noin 4 % matkoista suuntautuu Kempeleeseen ja noin 3 % Raahen ja noin 3 % Liminkaan. Yhteystarvemerkinä esitetään kumottavaksi edellä mainituilla perusteilla.

Poikkimaantien jatko Oulujoen yli on merkitty seututie/pääkatu -merkinnällä ja Vaalantien ja valtatie 20 välinen osuus ohjeellisen/vaihtoehtoisen tielinjauksen merkinnällä. Merkinnöillä vastataan Hiukkavaaran aluekeskuksen keskustatoimintojen alueen liikenteellisiin tarpeisiin.

Raideliikenne

Toimiva liikennejärjestelmä edellyttää tehokkaita raideliikenteen kuljetusyhteyksiä satamiin ja ratapihojen kehittämistä, mukaisesti erityisesti tavaraliikenteen tarpeisiin. Voimassa olevat raideliikenteen merkinnät todettiin kaavan valmistelun yhteydessä ajan tasaisiksi eikä niihin tehty muutoksia eli 1. vaihemaakuntakaavassa esitetyt kehitettävät raideliikenteen yhteysväli säilyvät ennallaan. Raideliikenteen merkintöjä ei ole esitetty kaavaluonnoksessa.

Kevyen liikenteen yhteystarpeet

Voimassa olevat kevyen liikenteen yhteystarpeet (Valtatiellä 4 Haukipudas–Ii, valtatiellä 5 Kuusamo–Ruka, valtatiellä 8 Raahen–Kalajoki, valtatiellä 22 Oulu–Utajärvi ja valtatiellä 27 Kalajoki–Nivala) todettiin kaavan valmistelun yhteydessä ajan tasaisiksi eikä niihin tehty muutoksia eli 1. vaihemaakuntakaavassa esitetyt kevyen liikenteen yhteystarpeet säilyvät ennallaan. Kevyen liikenteen yhteystarve -merkintöjä ei ole esitetty kaavaluonnoksessa.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa valta- ja kanta-teille annettu kevyen liikenteen väylien toteuttamista koskeva suunnittelumääräys säilyy ennallaan.

Satamat ja laivaväylät

Voimassa olevat meriliikenteen satamien merkinnät (LS) Oulussa, Raahessa ja Kalajoella sekä laivaväylien ja kehitettävien laivaväylien merkinnät todettiin kaavan valmistelun yhteydessä ajan tasaisiksi eikä niihin tehty muutoksia eli 1. vaihemaakuntakaavassa esitetyt satamien ja laivaväylien merkinnät säilyvät ennallaan.

Logistiikka-alueet

Maakuntakaavassa logistiikka-alueen merkintä (lo) koskee maakunnallisesti tai seudullisesti merkittäviä ja erillisen liikennemuotoja yhdistäviä (multi- ja intermodaaleja) logistiikka-alueita. Näiden lisäksi Pohjois-Pohjanmaalla on useita yhteen liikennemuotoon, lähinnä tieliikenteeseen, perustuvia logistiikkakeskuksia.

3. vaihemaakuntakaavassa esitetään uusina logistiikka-alueina Kempeleen ja Limingan kuntien esiselvitykseen perustuva Vt4:n Tupoksen eritasoliittymäalueen ympäristössä oleva Kempele-Limingan logistiikkavyöhyke sekä Oulun Rusko-Takalaanilan logistiikka-alue. Suunnittelumääräykset perustuvat alueellisiin logistiikkastrategioihin sekä merkintä voimassa olevaan asemakaavaan ja viireillä olevaan hankkeeseen.

Muut voimassa olevan maakuntakaavan mukaiset logistiikka-alueet (Oulun satama ja lentoasema, Ylivieskan yhdistettyjen kuljetusten terminäli, Raahen satama ja Kalajoen satama) säilyvät ennallaan.

Oulun lentoaseman lentoliikenteen alue on muotoiltu yhteneväksi Uuden Oulun yleiskaavassa esitetyn rajauksen kanssa. Kuusamon lentoasemalle on osoitettu 55 dB:n lentomelualue.

Lentoliikenne

3. vaihemaakuntakaavassa on tarkistettu lentoliikenteen merkintöjä Oulun lentoaseman lentoliikenteen alueen osalta ja Kuusamon lentoaseman melualueen osalta.

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Oulun seudun liikennejärjestelmä 2030 ja sen taustaselvitykset.
Muhoksen kirkonkylän osayleiskaava ja sen taustaselvitykset
Lentokentäntien kehittämisselvitys
Kempele-Limingan logistiikkavyöhykkeen esiselvitys
Hailuodon kiinteän yhteyden yleissuunnitelma
Kuusamon lentoaseman melualue selvitys

3.6.2. Oulun seudun laatukäytävä

kk-5

OULUN SEUDUN LAATUKÄYTÄVÄ

Merkinnällä osoitetaan Oulun lentoaseman, kaupungin keskustan, yliopiston ja muiden Oulun kaupunkiseudun suurten työpaikka- ja palvelualueiden välistä, kaupunkimaisesti rakennettavaa tie- ja yritys ympäristön vyöhykettä.

Suunnittelumääräykset:

Alueelle tulee pyrkiä kuntien yhteistyöllä luomaan yhtenäisiä suunnitteluperiaatteita, joilla turvataan vyöhykkeen kehittämisellä edellytykset kansainvälisesti vetovoimaiseksi, yhdyskuntarakenteeltaan ja kaupunkikuvaltaan korkeatasoiseksi, pääosin yritystoiminnan, kaupallisten palvelujen ja vapaa-aikapalvelujen alueeksi. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee luoda yhdyskuntarakenteelliset edellytykset korkean palvelutason joukkoliikenteen kehittämiselle.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa (2005) on osoitettu kehittämisperiaatemerkinällä Oulun seudun laatukäytävä, joka muodostaa seudun sormimaista kaupunkirakennetta vahvistavan ja jäsentävän, pääteihin tukeutuvan ylikunnallisen kehittämisvyöhykkeen. Laatukäytävään sisältyy yhdyskuntarakenteen, maankäytön, liikennejärjestelmän, logistiikan ja visuaalisen hahmon eli kaupunkikuvan ja maiseman kehittämistavoitteita. Käytävä yhdistää lentoaseman ja yliopiston alueet sekä pääasiassa uusien innovatiivisten yritysten rakentamisesta muodostuvat Oulunsalon, Kempeleen, Kaakkurin, Peltolan, Ruskon ja Linnanmaan työpaikka- ja kauppakeskittymät sekä Oulun keskustan. Uuden Oulun kuntaliitosten jälkeen laatukäytävä sijoittuu Oulun kaupungin ja Kempeleen kunnan alueelle.

Laatukäytävä on maakuntakaavaa varten laaditun selvityksen mukaan (*Oulun seudun kaupunkirakenteen laatukäytävä*. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Arkkitehtitoimisto A-konsultit, työraportti 2001) kaupunkiseutua tangentialisesti yhdistävä maankäyttö- ja liikennevyöhyke, joka kasvavalla kaupunkiseudulla ottaa vastaan sormimaisen yhdyskuntarakenteen keskustaan kohdistamat paineet. Käytävän logistisen rungon muodostaa kaksi rinnakkaista pääväylää: nopea moottoriliikenneväylä ja maankäyttöä kokoava joukkoliikennettä välittävä keskusväylä. Keskustojen kohdalla runkoa täydentää jalankulkupai-

notteinen pääraitti. Nopeustasoltaan ja ympäristöominaisuuksiltaan em. väylät ja raitit muodostavat hierarkisen järjestelmän.

Maakuntakaavan laatukäytävän merkinnän tavoitteena on ollut edistää alueen kuntien ja ao. sidosryhmien yhteistyötä suunnitteluperiaatteiden kehittämisessä ja hankkeiden yhteensovittamisessa. Laatukäytävä-merkintä on otettu huomioon seudun kaavoituksessa useissa yleis- ja asemakaavoissa. Oulun seudun liikennejärjestelmäsuunnitelmaan ja Uuden Oulun yleiskaavan selvityksiin perustuen 3. vaihemaakuntakaavassa täsmennetään laatukäytävän suunnittelumääräystä. Korkean palvelutason joukkoliikenteen – pitkällä aikavälillä mahdollisesti myös raideliikenteen – toteuttamisen edellytyksiä tuetaan käytävän tuntumaan sijoittuvalla täydennysrakentamisella. Uuden Oulun yleiskaavassa esitetty eräiden pääkatujen varsien bulevardisointi ja tiivistämisvyöhykkeet ja kaupunkiraitiotie tukevat maakuntakaavan laatukäytävän tavoitteita.

Oulun seudun kansainvälisen vetovoimaisuuden kannalta on laatukäytävän visuaalisessa hahmottamisessa tärkeää mm. vesistöjen korostaminen, väylämaisemien tilanmuodostus, niiltä avautuvat näkymät (mm. Pohjantien varren maakunnallisesti arvokas maisema-alue) ja rakentamisen mitoitus paikan yhdyskuntarakenteellisen sijainnin mukaan.

3.7. Kaupan suuryksiköt ja keskusta-alueet

3.7.1. Keskustatoimintojen alueet

KESKUSTATOIMINTOJEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan kaupunkikeskusten ja kuntakeskusten ydinalue, johon sijoittuu keskustahakuisia palveluja sekä asumista. Alueella olevat valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt ja -kohteet on esitetty maakuntakaavan selostuksessa.

Suunnittelumääräykset:

Kohdemerkinnällä osoitetun keskustatoimintojen alueen sijainti ja laajuus on määriteltävä yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa siten, että alue muodostaa toiminnallisesti yhtenäisen keskustahakuisiin toimintoihin painottuvan kokonaisuuden. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja kaavoituksessa tulee kiinnittää erityistä huomiota ydinkeskustan rajautumiseen muuhun taajamaan nähden, alueelle sijoittuvien toimintojen määrittelyyn, liikennejärjestelyihin sekä keskusta-alueen taajamakuvaan.

Alueiden käytön suunnittelussa ja rakentamisessa on varmistettava, että alueella sijaitsevien kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiden kohteiden kulttuuri- ja luonnonperintöarvot säilyvät.

Alueelle saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä.

C-1

OULUN KESKUSTATOIMINTOJEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan Oulun kaupunkikeskustan palvelutoimintojen alue, johon sijoittuu keskustahakuisia hallinto-, kauppaa-, hyvinvointi- ja vapaa-ajan palveluja sekä asumista. Alueella olevat valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt ja -kohteet on esitetty maakuntakaavan selostuksessa.

Suunnittelumääräykset:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja kaavoituksessa tulee luoda edellytyksiä kansainvälisen, kaupallisesti vetovoimaisen ja viihtyisän kaupunkikeskustan kehittymiselle varaamalla alueita tiivistä kaupunkirakentamista ja monipuolisia palveluja varten sekä määrittelemällä korkeatasoisen kaupunkikuvan kehittämisen periaatteet.

Alueiden käytön suunnittelussa ja rakentamisessa on varmistettava, että alueella sijaitsevien kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiden kohteiden kulttuuri- ja luonnonperintöarvot säilyvät.

Alueelle saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa keskustatoimintojen alueen sijainti ja laajuus on määriteltävä siten, että alue muodostaa toiminnallisesti yhtenäisen keskustahakuisiin toimintoihin painottuvan kokonaisuuden.

Oulun keskustatoimintojen aluetta tulee kehittää Pohjois-Suomen kaupallisena pääkeskuksena ja alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota kaupan toiminta- ja kehitysedellytysten ja palveluiden saavutettavuuden kehittämiseen.

ALUEELLINEN KESKUSTATOIMINTOJEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan maakunnan alueellisten keskusten ydinalue, johon sijoittuu keskustahakuisia palveluja sekä asumista, Ylivieskassa myös matkakampus. Alueella olevat valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt ja -kohteet on esitetty maakuntakaavan selostuksessa.

Suunnittelumääräykset:

Kohdemerkinnällä osoitetun keskustatoimintojen alueen sijainti ja laajuus on määriteltävä yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa siten, että alue muodostaa toiminnallisesti yhtenäisen keskustahakuisiin toimintoihin painottuvan kokonaisuuden.

Alueiden käytön suunnittelussa ja rakentamisessa on varmistettava, että alueella sijaitsevien kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiden kohteiden kulttuuri- ja luonnonperintöarvot säilyvät.

Kuusamon, Raahan ja Ylivieskan keskustatoimintojen alueita tulee kehittää maakunnan alueellisina kaupan pääkeskuksina. Keskustatoimintojen alueiden kehittämisessä on kiinnitettävä huomiota alueen kaupallisen palvelutarjonnan vahvistamiseen, palveluiden saavutettavuuteen ja keskustatoimintojen alueen hallittuun laajentamiseen.

Alueelle saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä.

OULUN KAUPUNKISEUDUN ALUEKESKUKSEN KESKUSTATOIMINTOJEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan Oulun kaupunkiseudun kaupunkimaisen aluekeskuksen ydinalue, johon sijoittuu keskustahakuisia palveluja sekä asumista. Alueella olevat valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt ja -kohteet on esitetty 2. vaihemaakuntakaavan selostuksessa.

Suunnittelumääräykset:

Kohdemerkinällä osoitetun keskustatoimintojen alueen sijainti ja laajuus on määriteltävä yksityiskohdaisemmassa kaavoituksessa siten, että alue muodostaa toiminnallisesti yhtenäisen keskustahakuisiin toimintoihin painottuvan kokonaisuuden.

Alueelle saa sijoittaa merkitykseltään seudullisia vähittäiskaupan suuryksiköitä.

Maakuntakaavan keskusten luokittelu, keskustatoimintojen merkinnät ja niihin liittyvät kaupan suuryksikön mitoitus koskevat määrittelyt pohjautuvat maakunnan aluerakenteen periaatteisiin, jotka on määritelty 2010 ja 2014 hyväksytyissä Pohjois-Pohjanmaan maakuntasuunnitelmissa. Oulun valtakunnanosa-alueen lisäksi maakunnassa on kolme alueellista keskusta: Raahe, Oulun Eteläisen keskus Ylivieska ja Koillis-Suomen keskus Kuusamo. Oulun seudun MALPE-sopimukseen 2016-19 liittyvässä kaupunkiseudun rakennemallissa 2040 on määritelty Oulun seudun kaupunkimaiset aluekeskukset, joita ovat Ritaharju, Hiukkavaara, Kaakkuri ja Kempele.

Maakuntakaavoituksessa keskusta-alueella tarkoitetaan ympäristöministeriön maakuntakaavoitusohjeiden mukaan kunnan tai sen osan toiminnallista keskusta, jossa sijaitsee tiiviisti ja monipuolisesti keskustahakuisia palvelutoimintoja, kuten erikoiskauppaa, vapaa-ajan palveluja ja julkisia palveluja, merkittävässä määrin eri toimialojen työpaikkoja sekä asumista. Keskusta-alueen tulee olla hyvin saavutettavissa ja sinne on hyvät liikenneyhteydet ympäröiviltä asuinalueilta. Keskusta-alue on kunnan keskustaajaman tai sen alakeskuksen osa-alue ja keskusta-alueella ympäröi aina taajama-alue. Se erottuu muusta taajamasta tehokkaamman rakentamisen ja monipuolisten palvelujen alueena, jonka sisällä yhteydet voivat perustua ensisijaisesti jalankulkuun. Keskustatoimintojen alueina osoitetaan maakuntakaavaehdotuksessa nykyiset keskusta-alueet sekä niiden suunnitellut ja perustellut laajentumisalueet.

Kohdemerkinällä c osoitetaan kaupunkikeskusten ja Oulun kaupunkiseudun kuntakeskusten ydinalue, johon sijoittuu keskustahakuisia palveluja sekä asumista. Merkinnät ovat Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavan mukaisia, seuraavin muutoksin:

- Suunnittelumääräyksistä poistetaan kaupan enimmäismitoitukset MRL muutosesityksen (HE 2016) mukaisesti.
- Kempeleen kuntakeskus muutetaan merkinnäksi c-3 Oulun seudun rakennemallin 2040 mukaisesti.

3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa osoitetaan kohdemerkinällä c:

- kaupunkikeskukset: Pudasjärvi, Haapavesi, Kalajoki, Oulainen, Nivala, Haapajärvi ja Pyhäjärvi
- suuret kuntakeskukset: Muhos, Liminka, Tyrnävä, Ii ja Siikalatvan Pulkki
- Oulun kaupungin alakeskukset: entiset kuntakeskukset Haukipudas, Kiiminki ja Oulunsalo, jotka

ovat Oulun palveluverkkoselvityksen ja Uuden Oulun yleiskaavan luokituksen mukaan suuria paikalliskeskuksia.

Maakuntakaavan kohdemerkinä osoittaa keskustatoimintojen alueen sijainnin periaatteellisesti: merkinä ei kuvaa alueen kokoa eikä rajausta. Keskusta-alueiden sijainti ja laajuus määritellään tarkemmin kunnan oikeusvaikutteisella yleiskaavalla siten, että alue muodostaa toiminnallisesti yhtenäisen keskustahakuisiin toimintoihin painottuvan kokonaisuuden. MRL:ssä määritellyn kaavahierarkian mukaisesti taulukossa 10 määritellään keskusta-alueen laajentamiselle reunaehtoja vain niiden keskusten osalta, joiden laajuudella on seudullisia vaikutuksia, esim. pääteiden liikenteeseen ja liikennejärjestelyihin. Muiden keskusta-alueiden sijaintia ja laajuutta ei ole seudullisten vaikutusten kannalta tarpeen määritellä maakuntakaavassa annettuja suunnittelumääräyksiä yksityiskohtaisemmin. Lähtökohtana keskustatoimintojen alueissa on nykyinen keskusta-alue, jonka tunnusmerkit on määritelty Ympäristöhallinnon yhdyskuntarakenteen seurantarjestelmän (YKR) keskusta-aineistossa ja muissa ohjeissa. Lisäksi keskusta-alueiden suunnittelussa tulee vahvistaa kevyen liikenteen asemaa mm. jalan- kulku/polukupyöräilyn laatuikäviä muodostamalla.

Useissa keskuksissa on arvokkaita kulttuuriympäristökohteita, joiden huomioon ottamisesta on maakuntakaavassa suunnittelumääräys. Koska ne eivät näy maakuntakaavakartalla kohdemerkinän alta, valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävistä rakennetun kulttuuriympäristön kohteista esitetään luettelo 2. vaihemaakuntakaavan kaavaselostuksen liitteessä (liite 4). Oulun ja Raahen kaupunkiarkeologiset alueet sijaitsevat keskustatoimintojen alueella. Nämä ovat isoon vihaan (1713-1721) mennessä rakennettuja kaupunkialueita, joilla säilyneet kulttuurikerrokset ovat muinaismuistolain suojajärjestelmää.

Oulun keskusta. Aluevarausmerkinnällä C-1 osoitetaan Oulun kaupunkikeskustan palvelutoimintojen alue, johon sijoittuu keskustahakuisia hallinto-, kauppa-, hyvinvointi- ja vapaa-ajan palveluja sekä asumista. Alueen raja- aus on 1. vaihemaakuntakaavan mukainen ja pohjautuu Oulun yleiskaavaan.

Maakunnan alueelliset keskukset. Kohdemerkinällä c-2 osoitetaan maakunnan alueellisten keskusten ydinalue, johon sijoittuu keskustahakuisia palveluja sekä asumista ja Ylivieskassa myös matkakeskus. Alueelliset keskukset ovat Pohjois-Pohjanmaan maakuntasuunnitelman mukaisesti Raahe, Ylivieska ja Kuusamo. Merkinnät ovat 1. vaihemaakuntakaavan mukaisia, mutta kaupan suuryksiköiden enimmäismitoitusta koskeva suunnittelumääräys on poistettu Ylivieskan ja Kuusamon keskuksista; Raahen

keskustatoimintojen alueella mitoitusta ei ollut rajoitettu. Vanhan kaupunkikeskustan toimivuuden ja kulttuuriympäristöarvojen huomioon ottamiseksi kaupan

yksikkö on kuitenkin suunniteltava korttelirakenteen mittakaavaa vastaavaksi.

Taulukko 20. Maakuntakaavan keskustatoimintojen alueet, merkintöjen perusteet ja yksityiskohtaisemman kaavoituksen reunaehdot.

Keskustatoimintojen merkintä	Merkinnän perusteena olevat selvitykset	Alueen määrittely, reunaehdot
C-1 Oulun keskusta	Oulun yleiskaava 2020 , Uuden Oulun yleiskaava	osoitettu aluevarauksena
c-2 Raahen keskusta	Raahen taajamaosayleiskaava, maakuntasuunnitelman aluerakenne, Pohjois-Pohjanmaan kaupan selvitys ja täydennysselvitys	ei laajennusta vt:n 8 eteläpuolelle
c-2 Ylivieskan keskusta	Ylivieskan osayleiskaava, maakuntasuunnitelman aluerakenne, Pohjois-Pohjanmaan kaupan selvitys ja täydennysselvitys	laajennus rautatien taakse ja vt 27 eteläpuolelle edellyttää uutta radan alikulkuyhteyttä
c-2 Kuusamon keskusta	Kuusamon yleiskaava, maakuntasuunnitelman aluerakenne, kaupan selvitys ja täydennysselvitys	ei laajennusta vt:n 5 länsipuolelle
c-3 Oulun kaupunkiseudun aluekeskukset: Kaakkuri, Ritaharju, Hiukkavaara Kempele	Uuden Oulun yleiskaava , Oulun seudun yleiskaava, Oulun kaupunkiseudun rakennemalli 2040	ei laajennusta vt:n 4 itäpuolelle
c Haapajarvi Haapavesi Kalajoki Nivala Oulainen Pudasjärvi Pyhäjärvi Siikalatva, Pulkila	maakuntasuunnitelman aluerakenne, taajamayleiskaavat, Pohjois-Pohjanmaan kaupan selvitys ja täydennysselvitys	ei laajennusta vt:n 8 länsipuolelle ei laajennusta vt:n 28 länsipuolelle ei laajennusta vt:n 4 itäpuolelle
c Muhos Liminka Tyrnävä Ii	Oulun seudun yleiskaava, kuntien osayleiskaavat, Pohjois-Pohjanmaan kaupan selvitys ja täydennysselvitys	
c Uuden Oulun entiset kuntakeskukset: Haukipudas Kiiminki Oulunsalo	Oulun seudun yleiskaava, Uuden Oulun yleiskaava, Pohjois-Pohjanmaan kaupan selvitys ja täydennysselvitys	ei laajennusta Hailuodontien itäpuolelle

Oulun kaupunkiseudun aluekeskukset. Oulun kaupungin alakeskukset Kaakkuri, Ritaharju–Linnanmaa ja Hiukkavaara sekä Kempeleen kuntakeskus osoitetaan vaihemaakuntakaavassa omalla kohdemerkinnällä c-3. Oulun alakeskusten luokittelu perustuu Oulun kaupungin yleiskaavaan. Vuonna 2013 hyväksytyssä Oulun palvelumalli 2020 -raportissa on määritelty yleiskaavoituksen julkisten palveluiden keskusluokitus. Sen mukaan Ouluun sijoittuisi pääkeskuksen lisäksi kolme aluekeskusta (Kaakkuri, Hiukkavaara, Ritaharju–Linnanmaa),

joiden asukaspohja on yli 40 000 asukasta. Vahva väestöpohja mahdollistaa aluekeskuksiin myös seudullisesti merkittävän kaupan ja muiden palvelujen sijoittumisen. Kempele on luokiteltu edellisten tavoin kaupunkimaiseksi aluekeskukseksi 2015 valmistuneessa Oulun kaupunkiseudun rakennemallissa 2040.

c-3 –merkinnän kuvaukseen on lisätty samansisältöinen arvokkaita rakennettuja kulttuuriympäristöjä koskeva maininta kuin muissa c-merkinnöissä. Inventoituja kohteita on Kempeleen ja Hiukkavaaran keskuksissa.

Voimassa olevaan 1. vaihemaakuntakaavaan esitetään 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa muutos, jolla poistetaan kaikilta keskustatoimintojen alueilta (C-1, c, c-2 ja c-3) kaupan suuryksiköiden enimmäismitoitusta koskeva suunnittelumääräys. Muutos perustuu eduskunnan käsittelyssä olevaan (tilanne helmikuussa 2017) maankäyttö- rakennuslain muutosesitykseen (hallituksen esitys 24. 1.2016).

Hallituksen esityksessä perusteina lain muutokselle esitetään:

Ympäristöministeriön selvityksen mukaan vähittäiskaupan selvitykset ja kaavaratkaisut on koettu liian yksityiskohtaisiksi suhteessa maakuntakaavan rooliin alueiden käytön yleispiirteisenä suunnitelmana. Selvityksessä todetaan, että kaupan konseptien kehittyessä nopeasti keskustatoimintojen alueelle osoitettu enimmäismitoitusta saattaa rajoittaa keskustan kehittämistä, jos kaavoitusvaiheessa ei ole osattu ottaa huomioon kaikkia kaupan kehitykseen vaikuttavia tekijöitä. Ongelmana on usein ollut saada riittävästi kauppaa keskustoihin ja löytää tiiviistä keskustarakenteesta sopivia paikkoja vähittäiskaupan suuryksiköille.

3.7.2. Vähittäiskaupan suuryksiköt

Ympäristöministeriön 2015 vahvistamassa 1. vaihemaakuntakaavassa käsiteltiin seudullisesti merkittävien kaupan suuryksiköiden sijainti ja mitoitus MRL:n vaatimusten mukaisesti. Kaavan pohjaksi laadittiin kaupan palvelurakenneluvuorokaudet 2011 ja 2013. Maankäyttö- ja rakennuslain muutosta koskevassa lakiesityksessä (hallituksen esitys 24. 11.2016) ehdotetaan vähittäiskaupan suuryksikön kokoraja nostettavaksi 2 000 kerrosneliömetristä 4000 kerrosneliömetriin sekä poistettavaksi velvoite osoittaa maakuntakaavan keskustatoimintojen alueella vähittäiskaupan suuryksiköiden enimmäismitoitusta. Lisäksi luovutettiin velvoitteesta ottaa huomioon kaupan laatu sijoitettaessa vähittäiskaupan suuryksikkö muualle kuin keskusta-alueelle. Vähittäiskaupan suuryksikön ensisijainen sijaintipaikka olisi edelleen keskusta-alue. Suuryksikkö voitaisiin kuitenkin sijoittaa myös muualle edellyttäen, että kaupan palvelujen saavutettavuus otetaan sijoituksen perusteena huomioon.

Lain muutosta perustellaan HESSä mm. seuraavasti:

Vähittäiskaupan yksikkökoko on vuosien myötä kasvanut. Nykyinen vähittäiskaupan suuryksikköraja on vuodelta 1999. Tarve vähittäiskaupan suuryksikön kokorajan nostamiselle ilmenee erityisesti päivittäistavarakaupassa, missä kaupan valikoimat ovat kasvaneet. Paljon tilaa vaativassa erikoistavaran kaupassa ja muussa erikoistavaran kaupassa toimialaliikumukset ovat kasvattaneet pinta-alatarvetta. Ympäristöministeriön selvityksen mukaan suuret supermarketit ovat yleensä kooltaan 1 500–3 500 kerrosneliömetriä; suurilla markkina-alueilla on kysyntää usein yli 2 000 kerrosneliömetrin suuruisille myymälöille. Myyntipinta-alaltaan 1 000–1 499 kerrosneliömetrin suuruisien päivittäistavarakaupan myymälöiden lukumäärä ja suhteellinen osuus kaikista myymälöistä on kasvanut vuosina 2000–2014. Suomen päivittäistavarakaupan markkinat ovat keskittyneet kahdelle toimijalle. Näiden yhteinen markkinaosuus on noin 80 prosenttia. Uusien toimijoiden alalle tuloa on osaltaan hankaloittanut

päivittäistavarakaupalle sopivien toimipaikkojen saatavuus.

Voimassa olevassa 1. vaihemaakuntakaavassa on annettu vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevia yleisiä suunnittelumääräyksiä:

- Vähittäiskaupan suuryksiköt on sijoitettava tukemaan yhdyskuntarakennetta. Suuryksiköiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja toteuttamisessa on otettava huomioon tasapainoisen palveluverkon kehittäminen, olemassa olevien keskustatoimintojen alueiden kaupalliset palvelut ja niiden toiminta- ja kehitysedellytykset, yhdyskuntarakenteen muu kehitys sekä palveluiden hyvä saavutettavuus eri väestöryhmille.
- Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan alueella merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja on päivittäistavarakaupassa 3 000 k-m² ja muussa vähittäiskaupassa 5 000 k-m² lukuun ottamatta
- Maakuntakaavassa osoitettua Oulun seudun yhteistä taajamatoimintojen aluetta, jossa alaraja on päivittäistavarakaupassa 5 000 k-m² ja muussa vähittäiskaupassa 10 000 k-m² sekä
- Kuusamon, Raahen ja Ylivieskan taajamatoimintojen alueita, joissa alaraja on päivittäistavarakaupassa 3 000 k-m² ja muussa vähittäiskaupassa 7 000 k-m².

Vaalan kunnan alueella voimassa olevassa Kainuun kaupan vaihemaakuntakaavassa ei ole esitetty kaupan suuryksiköitä eikä keskustatoimintojen aluetta. Sitä koskee kuitenkin kaavan yleismääräys:

Merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön tai myymäläkesittymän koon alaraja keskustatoimintojen alueen ulkopuolella

Päivittäistavarakauppa:

- Kajaanin taajamatoimintojen alueella 4000 k-m²
- Taajamatoimintojen alueella 3000 k-m²
- Muualla Kainuussa 2000 k-m²

Tilaa vaativa erikoistavarakauppa:

- Kajaanin taajamatoimintojen alueella 10000 k-m²
- Kuhmon, Paltamon, Sotkamon ja Suomussalmen taajamatoimintojen alueilla 5000 k-m²
- Muualla Kainuussa 3000 k-m²

Muu erikoistavarakauppa:

- Kajaanin taajamatoimintojen alueella 5000 k-m²
- Muualla Kainuussa 3000 k-m²

Taajamatoimintojen alueella tarkoitetaan Kainuun maakuntakaava 2020:n taajamatoimintojen alueita (A -aluevarausmerkintä ja A -kohdemerkintä).

Vaalan kuntakeskus on Kainuun maakuntakaavassa osoitettu taajamatoimintojen kohdemerkinnällä.

3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa muutetaan merkitykseltään seudullisen kaupan suuryksikön kokorajojen määrittely seuraavaan muotoon:

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan alueella merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja on 4 000 k-m², lukuun ottamatta

- maakuntakaavassa osoitettua Oulun seudun yhteistä taajamatoimintojen aluetta, jossa alaraja on 10 000 k-m² sekä
- Kuusamon, Raahen ja Ylivieskan taajamatoimintojen alueita, joissa alaraja on 7 000 k-m².

Edellä esitettyjen kokorajojen alle jääviä kaupan suuryksiköitä voidaan suunnitella kunnan yleiskaavoituksella, vaikka maakuntakaavassa ei ole kaupan suuryksikön tai keskustatoimintojen merkintää. Seudullisesti merkittävän kaupan suuryksikön rajan määrittely koskee MRL:n muutoksen voimaantulon jälkeen vain edellä mainittuja kaupunkialueita, joilla koko voi olla suurempi kuin MRL:n mukainen 4000 m². Muualla seudullisesti merkityksellisen kaupan kokorajoja ei voi enää soveltaa, koska alle 4000 m² kaupat eivät lain mukaan ole suuryksiköitä eivätkä sisälly maakuntakaavoituksen ohjausvelvoitteen. Myöskään päivittäistavarakaupan osalta ei ole taroituksenmukaista määrittellä alhaisempaa kokorajaa, koska kaupan laatua ei lain mukaan oteta huomioon.

Kaupan suuryksiköiden enimmäismitoituksissa tarkoitetaan YM:n *Vähittäiskaupan suuryksiköiden kaavoitus -oppaan* (Ympäristöhallinnon ohjeita 3/2013) mukaisesti määriteltäviä kaupan tiloja.

Seudullisesti merkittävien vähittäiskaupan suuryksiköiden alarajan tarkentamiseksi kaupan palveluverkon täydennysselvityksessä 2013 arvioitiin, kuinka paljon asukkaita kaksi suurmyymälää tarvitsee toimiakseen keskimääräisellä myyntitehokkuudella. Laskelmat osoittavat, että 1. vaihemaakuntakaavassa erikokoisille keskuksille määritellyt seudullisesti merkityksellisen kaupan koon alarajat vastaavat paikallista asukas pohjaa.

VÄHITTÄISKAUPAN SUURYKSIKKÖ

Merkinnällä osoitetaan merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumiskohteet keskustatoimintojen alueiden ulkopuolella.

Suunnittelumääräykset:

Kohdemarkinnalla osoitettujen alueiden sijainti ja laajuus on määriteltävä yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa siten, että alueet muodostavat toiminnallisesti yhtenäisen kokonaisuuden. Alueelle voidaan osoittaa yksi tai useampi merkitykseltään seudullinen vähittäiskaupan suuryksikkö tai myymäläkeskittymä. Kaupan suuryksiköiden toteuttamisen ajoitus tulee sitoa muun yhdyskuntarakenteen ja toimivien liikenneyhteyksien toteuttamiseen.

Alueille voidaan sijoittaa sellaista uutta vähittäiskauppaa, joka tukee ja vahvistaa palvelurakennetta keskustatoimintojen alueet huomioon ottaen. Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa alueiden saavutettavuuteen joukko- ja kevyellä liikenteellä on kiinnitettävä erityistä huomiota.

Suuryksiköiden enimmäismitoitukset kerrosalaneliömetreinä (k-m²):

- Ylikylä (Zeppelin), Kempele 50 000
- Mettalanmäki, Raahen 40 000,
- Tiilimaa, Nivala 20 000
- Linnanmaa, Oulu 15 000
- Savari, Ylivieska 75 000

ERIKOISKAUPAN SUURYKSIKKÖ

Merkinnällä osoitetaan merkitykseltään seudullisten tilaa vaativan erikoiskaupan suuryksiköiden sijoittumiskohteet.

Suunnittelumääräykset:

Kohdemarkinnalla osoitettujen alueiden sijainti ja laajuus on määriteltävä yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa siten, että alueet muodostavat toiminnallisesti yhtenäisen kokonaisuuden. Alueelle voidaan osoittaa yksi tai useampi merkitykseltään seudullinen erikoiskaupan suuryksikkö tai myymäläkeskittymä. Kaupan suuryksiköiden toteuttamisen ajoitus tulee sitoa muun yhdyskuntarakenteen ja toimivien liikenneyhteyksien toteuttamiseen.

Alueille voidaan sijoittaa paljon tilaa vaativan erikoistavaran kauppaa. Tilaa vaativalla erikoiskaupalla tarkoitetaan toimialaluokituksen (TOL 2008) mukaista rauta- ja rakennustarvikkeiden, kodinkoneiden, huonekalujen, puutarha-alan, veneiden, moottoriajoneuvojen sekä muiden paljon tilaa vaativien erikoistavaroiden vähittäiskauppaa.

Suuryksiköiden enimmäismitoitukset kerrosalaneliömetreinä (k-m²):

- Kiimingin Välikylä, Oulu 25 000
- Kamutanmäki, Raahen 25 000
- Taanila, Ylivieska 25 000
- Liminganportti, Liminka 20 000
- Meinala, Kalajoki 15 000

- Jouhtenenmäki, Haapavesi 10 000
- Asemakylä, Ii 10 000
- Pentinkangas, Ii 10 000

kma

VÄHITTÄISKAUPAN KEHITTÄMISEN KOHDEALUE

Merkinnällä osoitetaan alueita, joille on yhdyskuntarakenteellisen sijaintinsa perusteella mahdollista sijoittaa paljon tilaa vaativan kaupan suuryksiköitä.

Suunnittelumääräykset:

Alueelle voidaan osoittaa yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa merkitykseltään seudullisia erikoiskaupan suuryksiköitä tai myymäläkeskittymiä myös keskustatoimintojen alueiden ja kaupan suuryksikkö-alueiden ulkopuolelle.

Alueelle voidaan sijoittaa sellaista paljon tilaa vaativan tavaran tai muuta erikoiskauppaa, joka ei kaupan laatu huomioon ottaen sovellu keskustatoimintojen alueille. Kaupan suuryksiköiden toteuttamisen ajoitus tulee sitoa muun yhdyskuntarakenteen ja toimivien liikenneyhteyksien toteuttamiseen.

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on selvittävä riittävässä laajuudessa, ettei hanke yksin tai yhdessä muiden kehittämisvyöhykkeen hankkeiden kanssa heikennä palveluiden saatavuutta alueellisesti tai väestöryhmittäin eikä heikennä erikoiskaupan toimintamahdollisuuksia keskusta-alueilla.

Suuryksiköiden enimmäismitoitus kerrosalaneliömetreinä (k-m²):

- Kaakkuri–Vasaraperä, Ritaharju–Ritaportti ja Äimärautio, Oulu: yhteenlaskettu kokonaismitoitus 300 000
- Zatielliitti–Zeppelin, Kempele: 80 000
- Tupos, Liminka, Kempele: 40 000
- Savari, Ylivieska: 50 000

MERKITYKSELTÄÄN SEUDULLISET VÄHITTÄISKAUPAN SUURYKSIKÖT

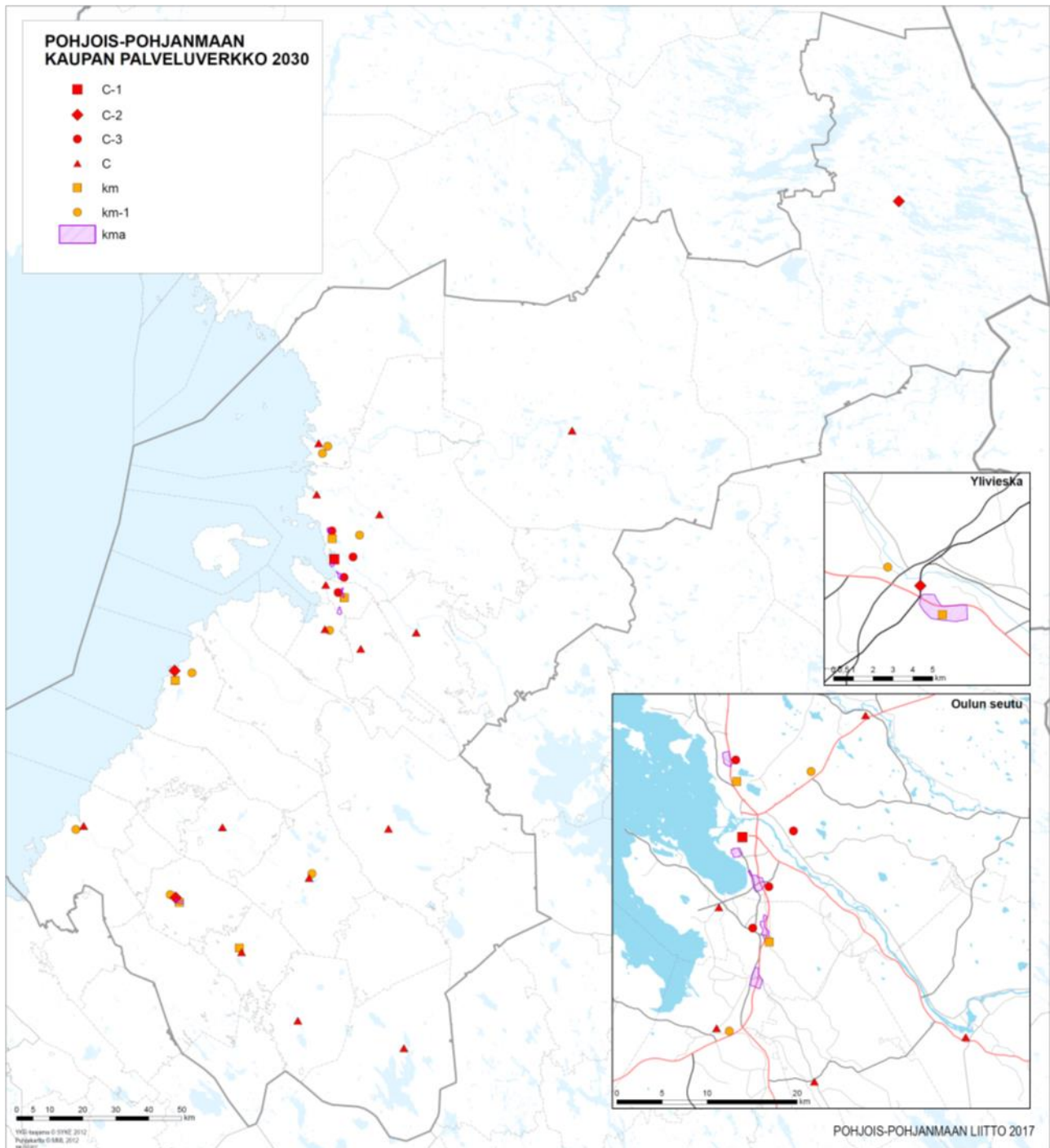
Yleisiä suunnittelumääräyksiä:

Vähittäiskaupan suuryksiköt on sijoitettava tukemaan yhdyskuntarakennetta. Suuryksiköiden yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja toteuttamisessa on otettava huomioon tasapainoisen palveluverkon kehittäminen, olemassa olevien keskustatoimintojen alueiden kaupalliset palvelut ja niiden toiminta- ja kehitysedellytykset, yhdyskuntarakenteen muu kehitys sekä palveluiden hyvä saavutettavuus eri väestöryhmille.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan alueella merkitykseltään seudullisen vähittäiskaupan suuryksikön koon alaraja on 4000 k-m², lukuun ottamatta

- maakuntakaavassa osoitettua Oulun seudun yhtenäistä taajamatoimintojen aluetta, jossa alaraja on 10 000 k-m² sekä
- Kuusamon, Raahen ja Ylivieskan taajamatoimintojen alueita, joissa alaraja on 7 000 k-m².

Edellä mainittuja kokoja pienempiä vähittäiskaupan suuryksiköitä on mahdollista toteuttaa maakuntakaavassa osoitettujen alueiden ulkopuolelle kunnan kaavoitukseen ja vaikutusten arviointiin perustuen.

Kuva 14. Seudullisesti merkittävät kaupan suuryksiköt vaihemaakuntakaavassa.

Kohdemarkinnalla **km** osoitetaan merkitykseltään seudullisten vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittumiskohdet keskustoimintojen alueiden ulkopuolella (taajamatoimintojen alueilla). Merkinnät ovat voimassa olevan 1. vaihemaakuntakaavan mukaisia ja perustuvat Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkkoselvitykseen (2011) ja sen täydennykseen (2013). Kaavaehdotuksessa esitetyille **km**-alueille on jo toteutettu kaupan suuryksiköitä Raahen Mettalanmäkeä ja Nivalan Tiilimaata lukuun ottamatta (taulukko 21).

Raahen Mettalanmäen enimmäismitoituksesta poistetaan 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa päivittäistavarakaupan enimmäismitoitus, MRL:n muutosesitykseen perustuen. Kaupan konseptit muuttuvat nopeasti, ja päivittäistavaran osuuden määrittely on usein vaikeaa.

Maakuntakaavassa esitettyihin enimmäismitoituksiin lasketaan olemassa olevat ja uudet kaupan suuryksiköt.

Taulukko 21. Vaihemaakuntakaavaehdotuksessa osoitetut vähittäiskaupan suuryksiköiden alueet, merkintöjen perusteet ja kaupan suuryksiköiden mitoitus.

Kaavamerkintä	Kohde	Merkinnän peruste	Kaupan suuryksiköiden mitoitus (k-m ²)
km	Kempele, Ylikylä (Zeppelin)	Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko 2030 selvitys ja täydennysselvitys, Oulun seudun yleiskaava, asemakaava, toteutunut tilanne	50 000
km	Oulu, Linnanmaa	Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko 2030 selvitys, Oulun yleiskaava ja asemakaava, toteutunut tilanne	15 000
km	Raahe, Mettalanmäki	Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko 2030 selvitys, hankkeen selvitykset, Raahen yleiskaava ja asemakaava	40 000
km	Ylivieska, Savari	Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko 2030 selvitys, Ylivieskan yleiskaava ja asemakaava, toteutunut tilanne	75 000
km	Nivala, Tiilimaa	Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko 2030 selvitys, Nivalan yleiskaava	20 000

Erikoiskaupan suuryksikön kohdemerkinnällä km-1 osoitetaan merkitykseltään seudullisten tilaa vaativan tai muun keskustatoimintojen alueille soveltumattoman erikoiskaupan suuryksiköiden sijoittumiskohteet. Merkinnät ovat 1. vaihemaakuntakaavan mukaisia ja perustuvat Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkkoselvitykseen ja sen täydennykseen. Kaikilla vaihemaakuntakaavassa esitetyillä km-1- alueilla on jo kaupan toimitiloja lukuun ottamatta Kiimingin Välikylän aluetta ja Iin Asemakylän aluetta, jonka toteutuminen on mahdollista uuden ohikulkutien valmistuttua (taulukko 22).

Esitettyihin kaupan enimmäismitoituksiin lasketaan ole-massa olevat ja uudet kaupan suuryksiköt. Kaupan suuryksiköiden enimmäismitoituksissa tarkoitetaan YM:n Vähittäiskaupan suuryksiköiden kaavoitusoppaan (Ympäristöhallinnon ohjeita 3/2013) mukaisesti määriteltäviä kaupan tiloja. Tiedot alueiden kaupan nykytilanteesta on esitetty 1. vaihemaakuntakaavan kaupan palveluverkon täydennysselvityksessä. Selvitys päivitetään 3. vaihemaakuntakaavan ehdotusvaiheessa, kun MRL:n muutoksen sisältö ja voimaantulo on varmistunut.

Taulukko 22. Vaihemaakuntakaavassa osoitettujen tilaa vaativan erikoistavarakaupan suuryksiköiden alueet, merkintöjen perusteet ja kaupan suuryksiköiden enimmäismitoitus.

Kaavamerkintä	Kohde	Merkinnän peruste	Kaupan suuryksiköiden mitoitus k-m ²
km-1	Haapavesi, Jouhtenenmäki	Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkon täydennysselvitys, asemakaava	10 000
km-1	Kalajoki, Meinala	Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko 2030 selvitys, asemakaava	15 000
km-1	Ii, Asemakylä	Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko 2030 selvitys, yleiskaava	10 000
km-1	Ii, Pentinkangas	Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko 2030 selvitys, asemakaava	10 000
km-1	Oulu, Kiimingin Välikylä	Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko 2030 selvitys, asemakaava	25 000
km-1	Liminka, Liminganportti	Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko 2030 selvitys, asemakaava	20 000
km-1	Raahe, Kamutanmäki	Raahen yleiskaava, asemakaava, toteutunut tilanne	25000
km-1	Ylivieska, Taanila	Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkon täydennysselvitys	25 000

Vähittäiskaupan kehittämisen kohdealueiden (kma) merkinnät on vahvistettu 1. vaihemaakuntakaavassa eikä niihin esitetä muutoksia 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa. Kohdealueiden mitoitukset perustuvat Oulun seudulla ja Ylivieskassa nykyisin olevaan kaupan suuryksiköiden pinta-alaan ja selvityksessä arvioituun lisäpinta-alan tarpeeseen. Tarkoituksena on mahdollistaa yksityiskohtaisemmalla kaavoituksella sellaisten suurten, ylimaakunnallisesti merkittävien kaupan hankkeiden toteuttaminen, jotka perustuvat alueellisia kaupan tarvelaskelmia laajempaan toimintapohjaan, esim. matkailuun. Vaihtoehtoisilla sijoituspaikoilla vyöhykkeen sisällä turvataan myös kaupan kilpailun mahdollisuuksia. Tällöin ei yksittäistä kaupan suuryksikköä varten vaadittaisi hankekohdasta maakuntakaavaa, mutta edellytetään koko vyöhykettä koskevia selvityksiä ja vaikutusten arviointia. Oulun seudun ja Ylivieskan kaupan vyöhykkeillä on riittävä alueellinen asiakaspohja ja liikenneverkko, joka mahdollistaa suurten hankkeiden sijoittumisen.

Vyöhykkeiden sisällä olevat km-kohdemarkinnat (Ylivieskassa ja Kempeleessä) mahdollistavat myös muun kuin tilaa vaativan erikoiskaupan, ml. päivittäistavara-kaupan ja osoittavat sen sijoittumisen alueella.

Tupoksen kma-alue sijoittuu kahden kunnan alueelle, mutta kaupan mitoitusta ei ole tarkoituksenmukaista jakaa maakuntakaavassa kuntakohtaisesti. Alueen osayleiskaavan hyväksymisen yhteydessä kuntien keskinäisellä sopimuksella mitoitus on jaettu suhteessa Liminka 30 000 k-m² ja Kempele 10 000 k-m². Keskusta-alueille soveltumattoman kaupan alueen osoittaminen vyöhykkeenä lisää vaihtoehtoisia sijaintipaikkoja ja tuo joustavuutta kaupan alueiden toteutukseen. Alueen rajauksessa on

otettu huomioon valtakunnallisesti arvokas Lakeuden maisema-alue.

Kaupan saavutettavuus. MRL:n muutosesityksessä keskustan ulkopuolelle sijoittuvan kaupan suuryksikön perusteena on saavutettavuus. Sillä tarkoitetaan hallituksen esityksen mukaan kaupan palvelujen sijoittumista suhteessa asuinalueiden tai esimerkiksi matkailukeskusten sijaintiin ja palvelujen käyttäjien mahdollisuuksiin saavuttaa nämä palvelut eri kulkumuodoilla. Saavutettavuuden arviointikriteerit riippuvat kuitenkin myös kaupan laadusta, joten paljon tilaa vaativan kaupan ja muun kaupan suuryksiköiden erottelu on maakuntakaavassa edelleen perusteltua. 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa ei esitetä tältä osin muutoksia voimassa olevaan maakuntakaavaan. Kaavan ehdotusvaiheen valmistelussa selvitetään tarkemmin muutosten mahdollisuudet ja vaikutukset.

Vaihemaakuntakaavassa osoitettujen kaupan suuryksiköiden ympäristössä olevan asutuksen määrä kuvaa kaupan sijaintia yhdyskuntarakenteessa ja lähiympäristössä (taulukko 23). Alle yhden ja kahden kilometrin päässä asuvien määrä kuvaa kaupan saavutettavuutta kävelen tai pyörällä. Tilaa vaativan erikoistavarakaupan osalta lähialueen asutuksen merkitys on vähäisempi. Väestötiedot ovat Suomen Ympäristökeskuksen YKR-ruutuaineistosta vuodelta 2011. Useiden kauppapaikkojen lähialueille on kaavoitettu uutta asutusta, mikä muuttaa suhdetta yhdyskuntarakenteeseen. Yleis- ja asemakaavojen mukaista vielä toteutumaton yhdyskuntarakennetta ei kuitenkaan ole otettu tarkastelussa huomioon.

Taulukko 23. Asukasmäärät kaupan suuryksikköalueiden ympäristössä.

km, km-1	asukasmäärä 1 km säteellä	2 km	3 km	osuus kunnan asukkaista 3 km säteellä (%)
Kempele, Zeppelin	2030	6310	11570	72
Oulu, Linnanmaa	2530	17850	33980	18
Oulu, Kiimingin Välikylä	160	890	2780	1
Ii, Asemakylä	300	2010	3890	41
Ii, Pentinkangas	60	620	2340	25
Haapavesi, Jouhtenenmäki	580	3330	3850	52
Kalajoki, Meinala	60	610	2750	22
Liminka, Liminganportti	760	2310	4460	49
Nivala, Tiilimaa	360	2300	4310	39
Raahe, Mettalanmäki	860	4320	8590	33
Raahe, Kamutanmäki	660	3190	5370	21
Ylivieska, Savari	360	3150	7300	51
Ylivieska, Taanila	1900	7100	10600	74
kma-vyöhykkeet:				
Liminka-Kempele, Tupos			1900	
Kempele, Zetelliitti-Zeppelin			12700	

Oulu, Kaakkuri- Vasaraperä			16400	
Oulu, Ritaharju- Ritaportti			22000	
Oulu, Äimärautio			30400	

Lähialueen asukasmäärien lisäksi maakuntakaavan valmistelun yhteydessä on tarkasteltu Oulun seudun kaupan suuryksiköille osoitettujen alueiden saavutettavuutta erityisesti lain edellyttämien kevyen liikenteen ja joukkoliikenteen kannalta. Laskennallinen matka-aika olemassa olevia yhteyksiä pitkin eri kulkumuodoilla ja asukasmäärä eri aikaetaisyyden vyöhykkeillä on esitetty taulukossa 24.

Taulukko 24. Oulun seudun kaupan kohteiden asukassaavutettavuus eri kulkutavoilla.

Kulkutapa	Matka-aika (min)	Asukasmäärä (YKR 2011)								
		Limingan-portti	Tupos	Zeppe-lin	Zatel-liitti	Kaakkuri	Äimärautio	Välikylä	Linnan-maa	Ritaharju
Polkupyörä	20	4173	2358	12527	7818	4915	3750	2131	5665	7159
Kävely	15	136	7	1041	24	80	2	79	423	17
Kävely	30	1297	63	4505	2486	2807	155	757	4157	3732
Henkilöauto	15	17971	47109	102514	128617	144176	131383	114142	136454	133497
Joukkoliikenne	30	3358	63	6899	2496	15598	19083	12968	12573	4647

Alustava vaikutusten arviointi

VaiHEMAAKUNTAKAAVAN luonnoksessa esitettävät kaupan suuryksiköitä koskevat muutokset voimassa olevaan maakuntakaavaan perustuvat maankäyttö- ja rakennuslain muutosehdotukseen, jonka hyväksymiskäsittely on kaavaluonnosta laadittaessa kesken. Kaavan vaikutuksia voidaan arvioida kaupan palveluverkon päivitysselvityksen pohjalta, kun lain lopullinen sisältö ja sen vaikutus kaavaratkaisuun on varmistunut. Maankäyttö- ja rakennuslain muutoksesta annetussa hallituksen esityksessä (11/2016) on arvioitu vähittäiskauppaa koskevan sääntelyn keventämisen pääasiallisia vaikutuksia yleisellä tasolla seuraavasti:

Vähittäiskaupan suuryksiköitä koskevan sääntelyn keventämisestä aiheutuu merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Ehdotus lisää kaupan toimialan kilpailun edellytyksiä ja kaupan toimijoiden edellytyksiä kehittää palvelujaan. Ehdotuksen arvioidaan lisäävän toimeliaisuutta kaupan toimialalla ja tukevan elinvoiman vahvistumista laajemmin, minkä arvioidaan välillisesti vahvistavan julkisen talouden kestävyyttä.

Yritysvaikutukset. Ehdotetut muutokset vähentävät merkittävästi vähittäiskauppaan kohdistuvaa erityistä sijainnin ohjausta. Ympäristöministeriön teettämän selvityksen mukaan suuryksikön kokorajan nostaminen 4 000 kerrosneliometriin tarkoittaisi, että tarkastelussa mukana olleista nykyisistä suuryksiköistä alle kolmannes ja päivittäistavarakaupan osalta noin 4 prosenttia olisi erityisen sijainnin ohjauksen piirissä. Selvityksen tiedot perustuvat

seitsemän maakuntakaavan kaupan selvityksiin, eikä pääkaupunkiseutu ole mukana tarkastelussa.

Ehdotuksen arvioidaan edistävän toimivan kilpailun kehittymistä lisäämällä uusien toimijoiden alalle tulon mahdollisuuksia erityisesti päivittäistavarakaupassa. Kaavoituksen vähittäiskauppaan kohdistuvien kilpailuvaikutusten arviointi on kuitenkin haasteellista johtuen kaupan sopeuttavat toimintaansa jatkuvasti toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin. Muutokset toimijoiden toiminnassa edellyttävät reagoitua ja muutoksia vuorostaan muissa toimijoissa. Kaupan kilpailutilanne on näin ollen jatkuvassa muutoksessa ja muutokset toimialalla riippuvat yksittäisten toimijoiden toimista.

Ehdotus lisää kilpailun edellytyksiä parantamalla muiden kuin paljon tilaa vaativan erikoistavaran kaupan sijoittumismahdollisuuksia keskusta-alueiden ulkopuolelle. Myös nykyisten vähittäiskaupan myymälöiden laajentaminen helpottuu. Ehdotuksen mahdolliset negatiiviset vaikutukset kohdistuvat todennäköisesti pieniin markkina-alueisiin, joissa alalle tulon mahdollisuudet saattavat heikentyä, jos esimerkiksi nykyisten vähittäiskaupan myymälöiden laajentamisen myötä uusille toimijoille ei riitä markkinoita.

Ehdotus lisää kaupan toimijoiden mahdollisuuksia kehittää toimintaansa ja palvelujansa liiketoiminnallisista lähtökohdista ja asiakastarpeiden pohjalta. Suuryksikön kokorajan nostaminen 2 000 kerrosneliömetristä 4 000 kerrosneliometriin tukee valikoimien laajentamista sekä parantaa vähittäiskaupan mahdollisuuksia kustannuste-

hokkuuden lisäämiselle. Ehdotus myös tukee uusien kaupan konseptien kehittämistä ja tuomista markkinoille. Vähittäiskaupan suuryksikön kokorajan nostaminen parantaa kaupan toimintaedellytyksiä erityisesti niiden toimialojen osalta, joilla yleisimmin esiintyy 2 000–4 000 kerrosneliömetrin suuruisia myymälöitä. Tämän vuoksi ehdotettu muutos todennäköisesti lisää 2 000–4 000 kerrosneliömetrin kokoisten myymälöiden määrää. Suomen Ympäristökeskuksen tarkastelun mukaan myyntipinta-alaltaan 1 000–1 499 kerrosneliömetrin suuruisten päivittäistavarakaupan myymälöiden lukumäärä ja suhteellinen osuus kaikista myymälöistä on kasvanut vuosina 2000–2014. Lukumäärän ja myyntipinta-alan kasvua selittää vähittäiskaupan suuryksikön nykyinen kokoraja 2 000 kerrosneliömetriä, joka näyttäisi kannustaneen päivittäistavarakauppaa kehittämään tämän kokoluokan myymälöitä.

Vähittäiskaupan suuryksiköihin kohdistuvan sääntelyn vähentymisen ja kaupan aukiolosäännösten vapautumisen yhteisvaikutusten arvioidaan heikentävän erityisesti pienten, myyntipinta-alaltaan alle 500 kerrosneliömetrin suuruisten lähikauppojen ja pienten supermarkettien kilpailumahdollisuuksia. Päivittäistavarakaupan myymälöiden lukumäärän kehitys on ollut laskeva ja pienten myy-

mälöiden osuus kaikista myymälöistä pienentynyt. Ehdotetun muutoksen arvioidaan yhdessä kaupan aukiolosäännösten vapauttamisen kanssa voimistavan tätä kehitystä.

Vaikutukset kotitalouksiin. Kilpailun lisääntyessä erityisesti keskisuurilla ja suurilla markkina-alueilla kotitaloudet todennäköisesti hyötyvät lisääntyvästä hintakilpailusta sekä valikoimien parantumisesta. Lisäksi keskusta-alueiden ulkopuolella sijaitsevien vähittäiskaupan myymälöiden valikoimien laajeneminen voi vähentää asiakkaiden liikkumistarvetta myymälöiden välillä. Toisaalta mikäli keskusta-alueiden erikois- ja päivittäistavarakauppa siirtyy muualle merkittävästi, asiakkaiden liikkumistarve voi myös lisääntyä.

Vaikutukset julkiseen talouteen. Ehdotuksen arvioidaan lisäävän toimeliaisuutta kaupan toimialalla ja täten vaikuttavan positiivisesti talouteen. Toisaalta ehdotus vähentää maakunnan liittojen ja kuntien mahdollisuuksia ohjata kaupan sijoittumista sen laatu huomioon ottaen ja esimerkiksi kauppaa palvelevia liikennetarkoituksia. Tarvitavien liikennetarkoitusten toteuttaminen kauppaa ja yhdyskuntarakennetta palvelevasti voi näin lisätä kuntien kustannuksia.

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Oulun seudun kaupan palveluverkko, Oulun seutu 2010

Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko 2030, loppuraportti 31.10.2011. Pohjois-Pohjanmaan liitto, julkaisu B:67, 2012
Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan vähittäiskaupan ja erikoistavarakaupan suuryksiköiden sijainti suhteessa väestöön ja asutuskuntiin. Työraportti Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan selvityksiä 6.2012

Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko, täydennysselvitys 2013

Mettalanmäen asemakaavan muutos, kaupallisten vaikutusten arviointi. Työraportti Raahan kaupunki 2.12.2011
 muut hankekohtaiset kuntakaavoitukseen liittyvät kaupan selvitykset

Oulun seudun kaupan saavutettavuusselvitys, Strafica 2013

Uuden Oulun yleiskaava (Oulun kaupunki 2016)

Oulun kaupunkiseudun rakennemalli 2040 (2015)

Vähittäiskaupan suuryksiköiden kaavoitus, Ympäristöhallinnon ohjeita 3/2013

Kaupan sijainnin sääntely, Kilpailu- ja kuluttajaviraston selvitys 2013

3.8. Soiden käytön päivitykset

EO-tu

TURVETUOTANTOALUE

Merkinnällä osoitetaan turvetuotantoalueita, joilla on turpeen ottotoimintaa tai joilla on voimassa oleva ympäristölupa turvetuotantoa varten. 3. vaihemaakuntakaavassa merkinnällä osoitetaan alueita, joilla on 15.8.2013 jälkeen myönnetty ympäristölupa turvetuotantoa varten.

SL

LUONNONSUOJELUALUE

Merkinnällä osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltaviksi tarkoitettuja alueita.

Suunnittelumääräys:

Alueen ja sen ympäristön maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa siten, ettei vaaranneta alueen suojelun tarkoitusta, vaan pyritään edistämään alueen luonnon monimuotoisuuden sekä alueiden välisten ekologisten yhteyksien säilymistä. Rakennuslupahakemuksesta tulee pyytää MRL 133 § mukainen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen lausunto.

SL-1

Merkinnällä osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltaviksi tarkoitettuja suoalueita. Alueella on voimassa MRL 33 § mukainen rakentamisrajoitus.

Suojelumääräys:

Alueella ei saa ryhtyä sellaisiin suon vesitaloutta muuttaviin toimenpiteisiin, jotka saattavat vaarantaa alueen suojeluarvoja. Suojelumääräys on voimassa, kunnes suojelualue perustetaan, kuitenkin enintään 5 vuotta tämän maakuntakaavan lainvoimaiseksi tulosta. Määräys ei koske alueellisesti tärkeää pohjavedenhankintaa.

S-1

SUOJELUALUE

Merkinnällä osoitetaan valtion maalla olevia Metsähallituksen omalla päätöksellä perustettavia soiden-suoalueita. Alueilla on voimassa MRL 33.1 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.

Suojelumääräys:

Alueella ei saa ryhtyä sellaisiin suon vesitaloutta muuttaviin toimenpiteisiin, jotka saattavat vaarantaa alueen suojeluarvoja. Määräys ei koske alueellisesti tärkeää pohjavedenhankintaa.

se-1

SELVITYSALUE / INVENTOITAVA SUOALUE

Merkinnällä osoitetaan mahdollisesti turvetuotantoon soveltuvia suoalueita, joiden maankäyttö voidaan ratkaista vasta selvitysten valmistuttua. (Merkintä vain kaavan luonnosvaiheessa Vaalan alueella).

se-2

Merkinnällä osoitetaan luonnonarvoja sisältäviä suoalueita, joiden maankäyttö voidaan ratkaista vasta selvitysten valmistuttua. (Merkintä vain kaavan luonnosvaiheessa Vaalan alueella).

Yleisiä suunnittelumääräyksiä:

Soiden ja turvemaiden käyttö tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että voimassa olevassa Oulujoen - Iijoen vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelman toimenpideohjelmassa esitetyt vesien tilaa koskevat tavoitteet saavutetaan.

Alla mainituilla valuma-alueilla turvetuotanto on vaiheistettava voimakkaasti ja vesiensuojelumenetelmien tehokkuuteen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Kivarinjoen (alue 61.14) ja Livojoen alaosa (alue 61.51) valuma-alueilla turvetuotannon vaiheistamisella on pyrittävä myös poronhoidolle aiheutuvien haittavaikutusten lieventämiseen.

- 53.02 Kalajoen alaosa
- 54.02 Pyhäjoen keskiosa
- 57.01 Siikajoen alaosa
- 57.03 Siikajoen yläosa
- 57.06 Lamujoki
- 58.02 Temmesjoen keskiosa
- 59.14 Sanginjoen alaosa
- 59.15 Sanginjoen yläosa
- 60.02 Ylikiminki
- 60.03 Kiiminkijoen keskiosa
- 60.06 Nuorittajoen alaosa
- 60.07 Nuorittajien yläosa

61.14 Kivarinjoki
61.51 Livojoen alaosa
63.01 Kuivajoen alaosa
Kiiminkijoen vesistöalue

se-1 -alueiden selvitysten jälkeen kaavaehdotukseen nimettävät Vaalan kunnan alueelle sijoittuvat valuma-alueet (täydentyä 3. vaihemaakuntakaavaehdotukseen).

Nykytilanne ja voimassa oleva maakuntakaava

Pohjois-Pohjanmaan lainvoimainen 1. vaihemaakuntakaava sisältää kokonaisvaltaisen soiden käytön suunnittelun. Siinä on käsitelty valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden mukaisesti sekä turvetuotantoon soveltuvat suot että luonnonarvoja omaavat suot. Suunnittelulinjauksiltaan 1. vaihemaakuntakaavan suosuunnittelu vastaa kansallista suostrategiaa (valtioneuvoston periaatepäätös 30.8.2012). Maakuntavaltuuston hyväksymässä lainvoimaisessa 2. vaihemaakuntakaavassa on viisi maise-mallisesti arvokasta suokokonaisuutta osoitettu arvokaina maisema-alueina, muutoin ei soiden käyttöä ole käsitelty.

Soiden käytössä on tapahtunut muutoksia 1. vaihemaakuntakaavan laadinnan jälkeen. Kaavassa osoitetuista turvetuotantoalueista osassa tuotanto on jo päättynyt, ja turvetuotantoon soveltuviksi osoitettuja alueita on siirtynyt tuotantoon lainvoimaisten lupapäätösten myötä. Soidensuojelussa valtakunnallisen soiden suojelutyöryhmän työ vuosina 2012–2015 ei johtanut soidensuojeluohjelmaan. Linjauksen mukainen vapaaehtoinen suojelu kohdistetaan määrärahojen supistumisen myötä Etelä-Suomeen. Poikkeuksena ovat Metsähallituksen hallinnassa olevat arvokkaat suot. Niiden osalta muodostettiin suojelupaketti, joka sisältää sekä lakisääteisesti toteutettavat suot että Metsähallituksen omalla päätöksellä toteutettavat suojelusuoit. Ratkaisu on hyväksytty valtion talousarvion yhteydessä. Metsähallituspaketin soista osa toteuttaa 1. vaihemaakuntakaavan luonnonarvosoiden varauksia ja osa on uusia, soidensuojelutyöryhmän työn yhteydessä kartoitettuja kohteita. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus on lähtenyt toteuttamaan 1. vaihemaakuntakaavan soidensuojelukohteita ja kohteita on jo hankittu luonnon-suojelutarkoitukseen. SL-1 -alueille on kaavassa asetettu viiden vuoden toteuttamismääräaika kaavan lainvoimaistumisesta lukien.

Soiden suunnittelutarve on Vaalan kunnan osalta laajempi: Kainuun maakuntakaavassa 2020 ei ole vastaavaa suokohtaista suunnittelua. Kainuun maakuntakaavassa on Vaalaan osoitettu olemassa olevat luonnon-suojelulain mukaiset soidensuojelualueet ja turvetuotannon erityisvyöhyke (eo – tt), johon liittyvä suunnittelumääräys velvoittaa turvetuotannon suunnitteluun niin, että vesistö-alueen kokonaiskuormitus vähenee. Lisäksi Kainuun maakuntakaavassa on koko aluetta koskeva yleismääräys, joka velvoittaa kohdentamaan turvetuotannon ensisijaisesti soille, joiden luonnon- tai kulttuuriarvot eivät ole seudullisesti merkittäviä. Vaala on suovaltainen kunta, jossa soiden eri käyttömuodoilla on suuri merkitys. Soiden kuivatus maatalouskäyttöön on käynnistynyt jo ennen sotia, ja kunnassa on useita turvetuotantoalueita ja soidensuojelualueita. Samalla Vaalassa on uusien turvetutkimusten perusteella runsaasti tuotantokelpoisia käyt-

tämättömiä turvevaroja ja tehtyjen suojelutöiden perusteella luonnon-suojelullisesti arvokkaita soita suojelun ulkopuolella.

Tavoitteet

Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavan alueen osalta tavoitteena on osoittaa soiden käytön merkittävät muutokset suhteessa 1. vaihemaakuntakaavaan. Päivityksessä otetaan huomioon viranomaispäätöksillä edennyt toteutuminen: turvetuotantolupia koskevat päätökset sekä soidensuojelua edistävät viranomaispäätökset. Maakuntakaavan mittakaavan takia pienipiirteisiä (mm. alle 30 ha:n) muutoksia ei kuitenkaan osoiteta.

Vaalan alueen osalta tavoitteena on soiden käytön kaavoitus muuta maakuntaa vastaavasti. Tämä tarkoittaa turvetuotantoalueiden ja turvetuotantoon soveltuvien alueiden osoittamista sekä vähintään maakunnallisten luonnonarvosoiden osoittamista kaavakartalla.

Turvetuotannon määrällinen tavoite mitoitettiin 1. vaihemaakuntakaavassa maakunnallisen energiasstrategian ennusteen perusteella, eli hitaasti alenevaan turpeen käyttöön. Samalla arvioitiin, että kaavan varauksista voi toteutua noin 40 %, eli varauksia pyrittiin tekemään 2,5-kertaisesti todelliseen tarpeeseen nähden. Viime vuosina turpeen kysyntä on alentunut jopa nopeammin, kuin mitä Pohjois-Pohjanmaan energiasstrategian perusteella oletettiin. Toisaalta tilanne voi muuttua nopeasti Pohjois-Suomen vireillä olevien biojalostamohankkeiden toteutuessa: jos puubiomassan tarve lisääntyy merkittävästi, energialaitokset joutuvat korvaamaan puuta turpeella. Vapolla on vireillä teknisen hiilen tuotantolaitoshanke, joka voi sijoittua Haapavedelle. Tämä hidastaisi turpeen käytön vähentymiskehitystä, mutta ei muuttaisi alenevaa trendiä. Vaalan turvetuotantoon soveltuvilla soilla voi myös olla vaihtokohdemerkitystä, sillä Pohjois-Pohjanmaalla osa turvetuotantoyhtiöiden tuotantoon tarkoitamista ja niiden hallussa olevista alueista on osoitettu 1. vaihemaakuntakaavan luonnon-suojeluun.

Ottaen huomioon edellä mainitut turpeen käytön tekijät, Vaalan turvetuotantoon soveltuvien alueiden varausten tavoiteluku mitoitetaan muuta maakuntaa vastaavaan tasoon suhteutettuna nykyiseen tuotantoon. Tällöin uusien alueiden varauksia tarvitaan 1 600 ha, kun oletuksena on, että niistä 40 % eli 640 ha toteutuu seuraavan 30 vuoden kuluessa. Kaavaluonnokseen osoitettavien selvitysvaiheen aluetarve on tätä suurempi, noin 2 500 ha. Tämä mahdollistaa maastoinventointien ja kuulemisvaiheiden perusteella tapahtuvan karsinnan.

Tarkistukset 1. vaihemaakuntakaavan soiden käyttöön

Turvetuotantoalueet. 1. vaihemaakuntakaavassa on osoitettu turvetuotantoalueita (EO-tu) 28 355 ha (15.8.2013 tilanne). Nykytilanteen (8.11.2016) mukainen

turvetuotantoalueiden määrä on 25 399 ha ilman Vaalaa, eli luvitettujen tuotantoalueiden kokonaismäärä on supistunut noin 3 000 ha, vaikka uusia soita on otettu tuotantoon. Nämä turvetuotannosta poistuneet alueet osoitetaan kaavaluonnoksessa poistuvina EO-tu -merkintöinä. Alueet tulevat siirtymään lähivuosina jälkikäyttöön.

1. vaihekaavassa on osoitettu turvetuotantoon soveltuvia soita tu-1 ja tu-2 -merkinnöillä 52 441 ha kokonaisalana, joka sisältää 22 016 ha tuotantokelpoista alaa. Tästä tuotantoon on siirtynyt luvitusmenettelyllä 1 376 ha tuotantoalana ja merkintöjen kokonaisalana 4 679 ha. Tuotantoon siirtyneet tu-1 ja tu-2 -alueet tarkistetaan EO-tu -varauksiksi.

3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on osoitettu turvetuotantoalueiden merkittävät muutokset 1. vaihemaakuntakaavan ehdotuksen laatimisen (15.8.2013) jälkeen. Turvetuotantoalueiden muutoskohteet on eritelty liitteessä 2 sisältäen myös kohteet, joita ei pienipiirteisyyden takia ole osoitettu kaavakartalla.

Luonnonarvosuot. Soidensuojelun täydennysohjelma-valmistelun pohjalta tehty Metsähallituksen soita koskeva suojeluratkaisu koskee yhteensä 6 055 ha:n suoalaa 1. vaihemaakuntakaavan alueelta. Suojeluratkaisun aiheuttamat olennaiset muutokset sisällytetään kaavaluonnokseen seuraavasti:

Metsähallituksen soiden suojeluratkaisun huomioon ottaminen 3. vaihemaakuntakaavassa		
Luonnonsuojelulailla toteutettavat 1. vaihemaakuntakaavaan jo sisältyvät	ha	Merkintä 3. vaihemaakuntakaavassa
kaavan SL-1 -alueita	1 145	SL-1: vain >30 ha:n laajennuksia sisältävät suot osoitetaan
kaavan luo-1 -alueita	1 521	SL-1
kaavan suokehityssarjoja	587	SL-1
kaava-alueita yhteensä	3 253	
Uudet kohteet		
Luonnonsuojelulailla toteutettavat	1 782	SL-1
Metsähallituksen omalla päätöksellä	1 020	S-1

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus on jo hankkinut 1. vaihekaavan SL-1 -alueista luonnonsuojelualueeksi toteuttamista varten 575 ha. Hankinnat toteuttavat osia SL-1 -alueista ja vastaavat kaavamerkintää, joten niitä ei osoiteta erikseen muutoksina. Lisäksi ELY-keskus on hankkinut suokehityssarjojen alueista 184 ha. Nämä osoitetaan SL-1 -merkinnöillä.

Luonnonarvosoiden muutoskohteet on eritelty liitteessä 2 sisältäen myös kohteet, joita ei pienipiirteisyyden takia ole osoitettu kaavakartalla.

Vaalan soiden käyttö

Vaalan soita on ajantasaista aineistoa, mikä mahdollistaa kaavallisen suunnittelun. Geologian tutkimuskeskus on inventoinut Vaalan turvevaroja viime vuosiin saakka ja tutkimukset ovat varsin kattavat. Vaalan luonnonarvosoi- toa on inventoitu Kainuun suojelutieteessä, joka toteutettiin vuosina 2010 – 2012 eli pääosin samaan aikaan Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelma -hankkeen (2010 – 2013) aikana. Vaalan luonnonarvosoiden suojeluarvoa käsiteltiin soidensuojelutyöryhmän työssä ja arvokkaiden soiden maanomistajille ilmoitettiin vuonna 2015 kirjeitse luonnonarvoista.

Vaalan nykyinen luvitettu turvetuotantoala on kaikkiaan 2 075 ha, mikä käsittää kaikkiaan 11 erillistä lupa- aluetta. Tämä ala ei ole kokonaisuudessaan enää tuotantovaiheessa. Luvitetut turvetuotantoalueet osoitetaan merkinnällä EO-tu. Soiden käytön yleinen suunnittelumääräys koskee myös tätä merkintää.

Geologian tutkimuskeskus on inventoinut Vaalasta kaikkiaan 99 kpl suurtuotantokelpoisia soita. Tuotantokelpoisuus on arvioitu kahtena luokkana: A-luokan soilla on vähintään 50 ha yli 1,5 m:n turvevarantoa, B-luokan soilla raja-arvot ovat 10 ha ja 1,0 m:n syvyys. Näiden maankäytöllistä ja ympäristöllistä soveltuvuutta turvetuotantoon on aluksi arvioitu Luonnonvarakeskuksen LIFEPEATLandUse-hankkeen kehittämän Suo-Mestatyökalun avulla. Työkalu oli pilottivaiheessa ja arviointi tehtiin kahdessa työpajassa. Ensimmäisessä työpajassa työkalua käytti yhteensä 13 eri intressitahojen henkilöä. Työpajan perusteella saatiin yhteinen näkemys siitä, mitkä suot eivät ympäristösyiden takia sovellu tuotantoon. Saatujen kokemusten perusteella työkalun arviointikriteerejä täsmennettiin, ja toisen arvioinnin teki neljä vaihemaakuntakaavan laadintaan osallistuvaa henkilöä. Toisen vaiheen kriteerejä olivat turvevaranto, etäisyys pohjavesialueisiin, etäisyys asutukseen, luonnontilaisuusluokka, luonnonarvot, ilmasto lämmittävä vaikutus, fosforikuormitus ja omistuskiinteistöjen lukumäärä.

Seuraavassa vaiheessa mahdollisia soita tarkasteltiin kohdekohtaisesti. Tällöin käsiteltiin samanaikaisesti seuraavia näkökulmia:

- kaikkien ensimmäisessä työpajassa turvetuotantoon soveltumattomiksi katsomat kohteet
- mahdollisimman monen toisessa työpajassa soveltuviksi katsomat kohteet
- mahdollinen turvetuotannollinen varaus
- tarkempi suhte asutukseen, vesistöihin, pohjavesialueisiin ja virkistyskäyttöarvoihin
- luonnontilaisuusluokan tarkistus

Kohdekohtaisen tarkastelun perusteella valittiin yhteensä 29 suota alueiksi, joiden soveltuvuutta tulee selvittää tarkemmin mm. tehtyjen ja vielä tehtävien uusien luontointientien perusteella. Näiden sisältämä tuotantokelpoinen ala on yhteensä 2 600 ha. Kohteita tulee karsiutumaan, sillä niihin kohdistuu ristiriitaisia intressejä. Ta- voitteenä on, että hyväksyttyyn kaavaan voidaan sisällyttää yhteensä 1 600 ha:n tuotantokelpoinen ala tu-1- ja tu-2 -merkinnöillä osoitettuna. Selvittävät mahdolliset turvetuotantoon soveltuvat alueet osoitetaan kaavaluonnoksessa selvitysalueina se-1 (vastaavaa merkintää käytettiin 1. vaihekaavan valmistelussa). Merkintä kuvaa en-

sisijaisesti selvittämistä turvetuotannollisen soveltuvuuden näkökulmasta. Selvitystuloksia voidaan myös soveltaa luonnonarvojen näkökulmasta, mikäli kohteen luonnonarvot osoittautuvat merkittäviksi. Mahdollisten turvetuotantoon soveltuvien alueiden erityiset luonnonarvot selvitetään maastoinventoinnein lukuun ottamatta pitkälle muuttuneita turvemaita. Inventointien kohdentamistarkkuutta varmennetaan Suo-Mestassa mallinnettujen potentiaalisten luonnonarvojen avulla. Eri kohteiden luonnonarvoja vertaillaan pisteytyksellä.

Metsähallituksen soita koskevaan ratkaisuun sisältyy Vaalasta yksi kohde, Lihassuo-Poutiaisensuo-Jäminnsuo. Kyseessä on suuri (1 270 ha) suo-metsä-mosaikkia edustava kohde, joka on tarkoitettu suo- ja metsänsuojelun omalla päätöksellä. Suo osoitetaan kaavaluonnoksessa S-merkinnällä.

Muita Kainuun suojelutyössä vähintään maakunnallisesti arvokkaiksi todettuja ja soidensuojelutyöryhmän arvokkaiksi toteamia soita on Vaalassa yhteensä 6 kohdetta, 673 ha. Ne osoitetaan kaavaluonnoksessa selvitysalueina se-2. Vaikka kohteet on jo todettu luonnonsuojelullisesti arvokkaiksi, tarkentavaa selvitystyötä tarvitaan seuraavista syistä: Kolmella ravinkehoitteella on radan kunnostus saattanut aiheuttaa muutoksia. Yhdellä kohteella raja- ja osin epävarma. Lisäksi kohteiden maanomistajien suhtautumista sekä luonnonsuojelualueena toteuttamisen rahoituksellisia edellytyksiä selvitetään tarkemmin ennen kuin luonnonarvoa osoittava kaavamerkintä valitaan.

Turvetuotannon vesiensuojeluun liitetään ehdotusvaiheessa 1. vaihemaakuntakaavaa vastaavat merkinnät ja määräykset. Niihin sisältyy yleinen suunnittelumääräys sekä tu-merkinnöillä osoitettuja turvetuotantoon soveltuvia alueita koskeva suunnittelumääräys. Yleinen suunnittelumääräys sisältää turvetuotannon suunnittelun ja toteuttamisen niin, että vesienhoitosuunnitelman toimenpideohjelmassa esitetyt tavoitteet voidaan saavuttaa. Lisäksi yleinen suunnittelumääräys sisältää osoitettuja riskialueita koskevan erityistavoitteen. Riskialueita arvioidaan ja osoitetaan vasta mahdollisten turvetuotantoon soveltuvien alueiden selvitysten jälkeen, kun tu-alueiden valinta täsmentyy. Muilta osin yleinen suunnittelumääräys on sisällytetty jo tähän kaavaluonnokseen.

Kaavaluonnoksessa osoitettavat Vaalan soiden käytön alueet on eritelty kohteittain liitteessä 3.

Alustava vaikutusten arviointi

Kokonaisuudessaan kaavaluonnokseen välittömästi liittyvät soiden käytön ympäristövaikutukset jäävät melko pieniksi johtuen siitä, että kaava käsittelee päivitysluonteisesti vain merkittävimpiä muutoksia. Poikkeuksen muodostaa Vaalan kunnan alue, jonka osalta kaavavalmistelussa tehdään laajempi suunnittelu.

Kaavaluonnos tuo kuitenkin poistuvien turvevarausten kautta esille soiden käytön uuden kehityssuuntauksen Pohjois-Pohjanmaalla. Soita muuttavan käytön pinta-alaosuus on alkanut supistua ja samalla soidensuojelun sekä jälkikäytön osuudet kasvavat. Metsähallituspakettiin sisältyvät uudet soidensuojelualueet täydentävät maakunnan soidensuojelualueiden verkostoa 2 300 ha:lla (n. 1,5 %). Turvetuotantoalueiden (EO-tu) vähenemä on 3

000 ha (11 %) ja turvetuotantoon soveltuvien alueiden vähenemä 1 400 ha (6 %). Samaan aikaan metsätaloudessa ei enää ojiteta uusia soita ja heikkotuottoisia ojitusalueita jätetään puunkasvatuksen ulopuolella uuden metsälain mahdollistamana. Uusien kosteikkojen rakentaminen on ollut viime vuosina vilkasta. Kosteikkorakentaminen on osaksi liittynyt turvetuotannosta poistuneiden alueiden jälkikäyttöön, osaksi päätavoitteena on ollut vesiensuojelu tai riistatalous.

Luvitetun turvetuotantoalan supistuminen ei kuitenkaan merkitse turvetuotannon päättymistä. Osittain uusien lupien poistumaa pienempi määrä johtuu luvituksen vaikeuksista. Uusien turvetuotantoalueiden (EO-tu) ympäristövaikutukset jäävät keskimäärin pienemmiksi kuin vanhemman turvetuotannon ympäristövaikutukset. Uudet luvat ovat kohdistuneet yhtä poikkeusta lukuun ottamatta 1. vaihemaakuntakaavassa osoitetuille turvetuotantoon soveltuville alueilla. Siten niiden ympäristöllinen soveltuvuus on arvioitu ja otettu huomioon myös lupamenettelyä laajemmasta näkökulmasta. 1. vaihemaakuntakaavan turvetuotantoon soveltuvat suot ovat valtaosin pitkälle muuttuneiden luonnontilaisuusluokkien soita ja pieneltä osin luonnonarvoiltaan heikoimpia luonnontilaisuusluokan 2 soita.

Jälkikäyttöön liittyvät suunnittelumääräykset esitetään uusien Vaalan alueelta osoitettavien turvetuotantoon soveltuvien soiden osalta vasta kaavaehdotusvaiheessa. Muuttavan käytön ympäristövaikutusten kannalta on lähivuosina kokonaisuudessaan merkittävää se, millaiseksi tuotannosta poistuvien turvesoiden jälkikäyttö muotoutuu. Vesiensuojelun kannalta on eduksi, jos useisiin jälkikäyttökohteisiin liitetään vesiensuojelullisia kosteikkoja. Niillä voidaan vähentää sekä jälkikäyttöalueen muusta osasta että sen ulkopuolelta aiheutuvaa vesistökuormitusta. Samalla myös tuotetaan kosteikkoluonnon monimuotoisuushyötyjä.

Kaavaluonnokseen liittyvät soiden käytön ympäristövaikutukset muodostuvat suurimmiksi Vaalan alueella. Vaalan on tarkoitus osoittaa vahvistuvaan kaavaan noin 1 600 ha uusia turvetuotantoon soveltuvia alueita. Näiden soiden valinta tapahtuu pitkälle haitallisten ympäristövaikutusten välttämisen näkökulmasta. Tähän kaavaluonnokseen on valittu tarkemmin selvitettäväksi 29 suota 99 turvevarojen omaavan suon joukosta. Valintaan on käytetty Luonnonvarakeskuksen kehittämää useita ympäristökriteerejä sisältävää Suo-Mesta työkalua. Kaavaluonnoksen selvitysalueilta tehdään kasvillisuus- ja linnustoinventointeja. Turvetuotantoon soveltuviksi osoitettavien soiden joukko tulee edelleen rajautumaan niiden tulosten sekä lausuntojen ja huomautusten perusteella. Osoitettaviin turvetuotantoon soveltuviin alueisiin tullaan liittämään ympäristövaikutuksia huomioon ottavat suunnittelumääräykset.

Mahdollisina luonnonarvosoina selvitettävät alueet (se-2) sekä jo tässä luonnoksessa S-merkinnällä osoitettava Metsähallituksen päätöksellä perustettava soidensuojelualue tulevat tuomaan merkittävän monipuolistuksen Vaalan soidensuojeluun. Vaalassa nykyiset soidensuojelualueet ovat suuria ja osin linnustollisesti arvokkaita aapasaita. Metsähallituksen omalla päätöksellä perustettava Lihassuo-Poutiaisensuo-Jäminnsuo edustaa monipuolista suo-metsämosaikkia. Selvitetävät Oulujokilaakson

raviinikohteet sekä Rokuan muodostuman reunaan liittyvät suot edustavat Vaalan nykyisistä suojelusoista poikkeavaa suoluontoa.

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Hyvinvointia energiasta. Pohjois-Pohjanmaan energiastrategia 2020. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2012

Ehdotus soiden ja turvemaiden kestävän ja vastuullisen käytön ja suojelun kansalliseksi strategiaksi. Työryhmämuistio, MMM 2011:1

Valtioneuvoston periaatepäätös soiden ja turvemaiden kestävästä ja vastuullisesta käytöstä ja suojelusta 30.8.2012

Soidensuojelutyöryhmän ehdotus soidensuojelun täydentämiseksi. Ympäristöministeriön raportteja 26/2015

Uutta tietoa Kainuun soista. Kainuun suoselvitys –projektin tulosraportti. Kainuun ELY-keskus, 2012

Pohjois-Pohjanmaan ja Länsi-Kainuun suo-ohjelma –hankkeen raportit (useita, osoitteessa www.pohjois-pohjanmaan.fi/projects, käyttäjätunnus aapa, salasana suo)

Vaalan alueen suurtuotantokelpoiset turvevarat. Geologian tutkimuskeskuksen paikkatietokoosteet turvetutkimuksista vuoteen 2010 saakka sekä vuosilta 2011 – 2015

Turvetuotantoon myönnetty ympäristöluvat 18.11. 2016. Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen aineisto.

LIFEPEATLandUse –hankkeen Suo-Mesta -työpaja-aineistot 2017

3.9. Biotalousalueen aluetarpeet, biojalostamot

t-1

TEOLLISUUS- JA VARASTOALUE

Merkinnällä osoitetaan vähintään seudullista merkitystä omaavia, lähinnä perinteisen teollisuuden tuotanto- ja varastoalueita, jotka eivät sisälly taajamatoimintojen aluevaraukseen ja jotka halutaan turvata muulta maankäytöltä.

Lisämerkinnällä -1 osoitetaan seudullisesti merkittävien biojalostamojen alueet.

Seudullisesti merkittävät biojalostamot

Biojalostus kasvaa ja kehittyy nopeasti. Kyseessä on globaali kehitys, joka kytkeytyy uusiutumattomien luonnonvarojen hupenemiseen ja niiden käytön ympäristövaikutuksiin mukaan luettuina ilmastovaikutukset. Kehitystä viitoittavat kansallinen sekä maakunnallinen biotalousstrategia ja hallitusohjelman mukaiset panostukset biotalouden kärkihankkeisiin. Myös kiertotaloudesta on laadittu kansallinen tiekartta 2016-2025. Pohjois-Pohjanmaan biotalousstrategian toteuttamista ollaan parhailaan vauhdittamassa Pohjois-Pohjanmaan liiton ja biotalouden kehittäjäorganisaatioiden yhteisellä hankkeella Kohti kestävää taloutta.

Pohjois-Pohjanmaalla on vireillä useita seudullisesti merkittäviä biotaloushankkeita. Niiden suunnitteluasteet vaihtelevat, eikä hankkeiden toteuttamisesta ole vielä päätöksiä. Toteutuessaan nämä hankkeet olisivat kuitenkin merkittäviä teollisia investointeja, jotka vaikuttaisivat maankäyttöön ja liikennevirtoihin. Tulevaisuuden biojalostuslaitokset eroavat perinteisistä teollisuus- tai energialaitoksista siinä, että niihin sisältyy useita jalostushaaroja, joista syntyy monia lopputuotteita. Tyypillistä tulee olemaan, että samalla jalostuslaitosalueella toimii useita yrityksiä. Vireillä olevien biojalostushankkeiden sijainnilliset tekijät ovat osin yleispeiteviä moniin erilaisiin biojalostustoimintoihin.

Kaavaluonnoksessa osoitetaan merkinnällä t-1 sellaiset seudullisesti merkittävät biojalostamojen alueet, jotka sijoittuvat teollisuus- ja taajama-alueiden ulkopuolelle. Osoitettavia alueita ovat:

- Kuusamon biojalostamo: Kuusamon biojalostamo hanke on esiselvitysvaiheessa. Tavoitteena on vaiheittain toteutettava, monipuolinen biojalostuksen keskittymä.
- Haapaveden Kanteleen Voima Oy:n energialaitokseen liittyvä biojalostamo: Biojalostamohanke on parhaillaan YVA-vaiheessa. Vaihtoehtoina ovat etanolituotanto tai bioöljytuotanto. Raaka-aineena käytettäisiin pienpuuta ja kierrätyspuuta. Alue on jo nykyisin osoitettu en- ja t-kohdemarkkinnoilla. Kohdemarkkintä en liittyy Kanteleen Voima Oy:n nykyiseen energialaitokseen. Kohdemarkkinna t taustalla on alueelle jo aiemmin suunniteltu biojalostamo.
- Haapajärven biojalostamo: Haapajärven biojalostamosta on jo tehty esiselvityksiä ja hankkeen suunnittelu etenee. Kyseessä olisi sellutehtaaseen liittyvä biojalostamo.
- Sievin biojalostamo, Scanchips Oy (t-1 -merkintä jo 1. vaihemaakuntakaavassa): Pitkälle selvitetty ja suunniteltu korsimassaa ja lehtipuuta etanoliksi jalostava laitos, johon liittyy useita sivuvirtatuotteita. Hanke on mukana energiakärkihankehaussa.
- Teollisuus tai taajama-alueiden sisälle sijoitettavia, vastaavia biojalostamojen alueita ovat seuraavassa esitetyt. Niitä ei osoiteta erikseen kaavamerkintöjen päällekkäisyyden takia. Nykyiset kaavamerkinnät on esitetty sulkeissa.
- Haapaveden biojalostamo, Vapo Oy (A-aluevaraus): Sijaintipaikka on esiselvitysvaiheen yhtenä vaihtoehtona Vapo Oy:n suunnitteleman teknisen hiilen jalostuslaitokselle. Raaka-aineena olisi turve, joten kyseessä ei olisi varsinainen biojalostamo, mutta laitos kasvattaisi turpeen jalostusastetta ja jalostus voi myöhemmin tuottaa yhtymäkohtia myös bioraaka-ainepuolelle.
- Oulu, Laanilan alue (A-aluevaraus sekä en -kohdemarkkintä): Alueella jo nykyisin kaksi energiantuotantolaitosta sekä muurahaishappoa ja vetyperoksidia fossiiliraaka-aineista valmistavat laitokset. Energiantuotantolaitoksista Laanilan ekovoimalaitos edustaa biotaloutta/kiertotaloutta. Alueen soveltuvuudesta uuden biojalostamon paikaksi on useita selvityksiä. Kehitysyhtiö Furetan Oy:llä on energiakärkihankehaku jalostuslaitoksesta, joka tuottaisi bioraaka-aineista etanolia, biohiiltä ja bioraaka-aineita. Oulun Energian Toppilan vanhemman voimalaitoksen uusintahankkeeseen sisältyy biojalostamon mahdollisuus toteutettuna joko Laanilaan tai Toppilaan.
- Oulu, Nuottasaaren alue (T-aluevaraus): Alueella on StoraEnson sellu- ja paperitehdas sekä niiden sivuvirtoja jalostavia laitoksia, jotka ovat eri yhtiöiden hallinnassa. Alue on jo nykyisellään suuri ja monipuolinen biojalostamo. Samalla alueella on hyvät mahdollisuudet kehittyä ja monipuolistua edelleen. Kehitys riippuu pitkälle StoraEnson investoinneista.
- Chempolis Oy:n alue (A-aluevaraus): Alueella toimiva Chempolis Oy on biojalostusteknologioiden kehittäjä, yhtiöllä on myös biojalostusprosessien demonstraatiolaitos. Lähellä sijaitseva Fermion Oy valmistaa lääkeaineita. Chempoloksen alue soveltuu useiden yritysten muodostamaksi biojalostamopuistoksi, johon liittyy korkean jalostusasteen tuotekehitystä.

Alustava vaikutusten arviointi

Biojalostamojen ympäristövaikutukset riippuvat kyseisen laitoksen raaka-ainepohjasta ja jalostusprosesseista. Seudullisesti merkittävät jalostamojen ympäristövaikutukset käsitellään YVA-menettelyllä. Osa edellä mainituista jalostamohankkeista on jo käsitelty YVA-menettelyssä tai YVA on parhaillaan käynnissä.

Biojalostamojen ympäristövaikutukset jakautuvat jalostamopaikan lähiympäristövaikutuksiin sekä raaka-aineen hankinnasta ja kuljetuksista aiheutuviin vaikutuksiin.

Biojalostamot ovat monien ympäristövaikutusten ja ilmastovaikutusten näkökulmasta edullisia, koska ne korvaavat vaihtoehtoista uusiutumattomiin luonnonvaroihin ja

fossiiliisiin energiaraaka-aineisiin perustuvaa tuotantoa. Laitosten ilmastotaseet kuitenkin vaihtelevat prosesseista ja lopputuotteista riippuen.

Aluetalouden ja työllisyyden näkökulmasta biojalostamoilla on merkittävä myönteinen vaikutus. Ne synnyttävät työllisyysvaikutuksen sekä jalostuksessa että raaka-ainehankinnassa. Lisäksi työllistävä vaikutus kohdistuu moniin eri osaamis- ja ammattialoihin. Vähintään seudullisesti merkittävien biojalostamojen tuotteet ovat suurelta osin vientituotteita. Kansantaloudellinen hyötyvaikutus kertaantuu, jos tuotteet korvaavat aiempia tuonti-hyödykkeitä.

3.10. Porotalous

PORONHOITOALUE

Suunnittelumääräykset:

Poronhoitoalueella on turvattava poronhoidon ja muiden luontaiselinkeinojen alueidenkäytölliset toiminta- ja kehittämisedellytykset. Poronhoitoon olennaisesti vaikuttavaa alueiden käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon poronhoidolle tärkeät alueet, kuten erotus- ja ruokintapaikat sekä pyyntiaidat, jotka on esitetty maakuntakaavan selostuksessa. Valtion maiden osalta on neuvoteltava asianomaisen paliskunnan kanssa.

Poronhoitoalueeseen kuuluu Pohjois-Pohjanmaan maakunnasta osa Oulua ja Iitä sekä Pudasjärven, Taivalkosken sekä Kuusamon kunnat kokonaisuudessaan. Pohjois-Pohjanmaalle ulottuu kaikkiaan 15 paliskuntaa, jotka eräiltä osin ulottuvat myös Kainuun ja Lapin maakuntien alueille (kuva 15). Kuukaana paliskunta ulottuu Pohjois-Pohjanmaalle vain hyvin pienelle alueelle, joten maakunnassa on käytännössä 14 toimivaa paliskuntaa.

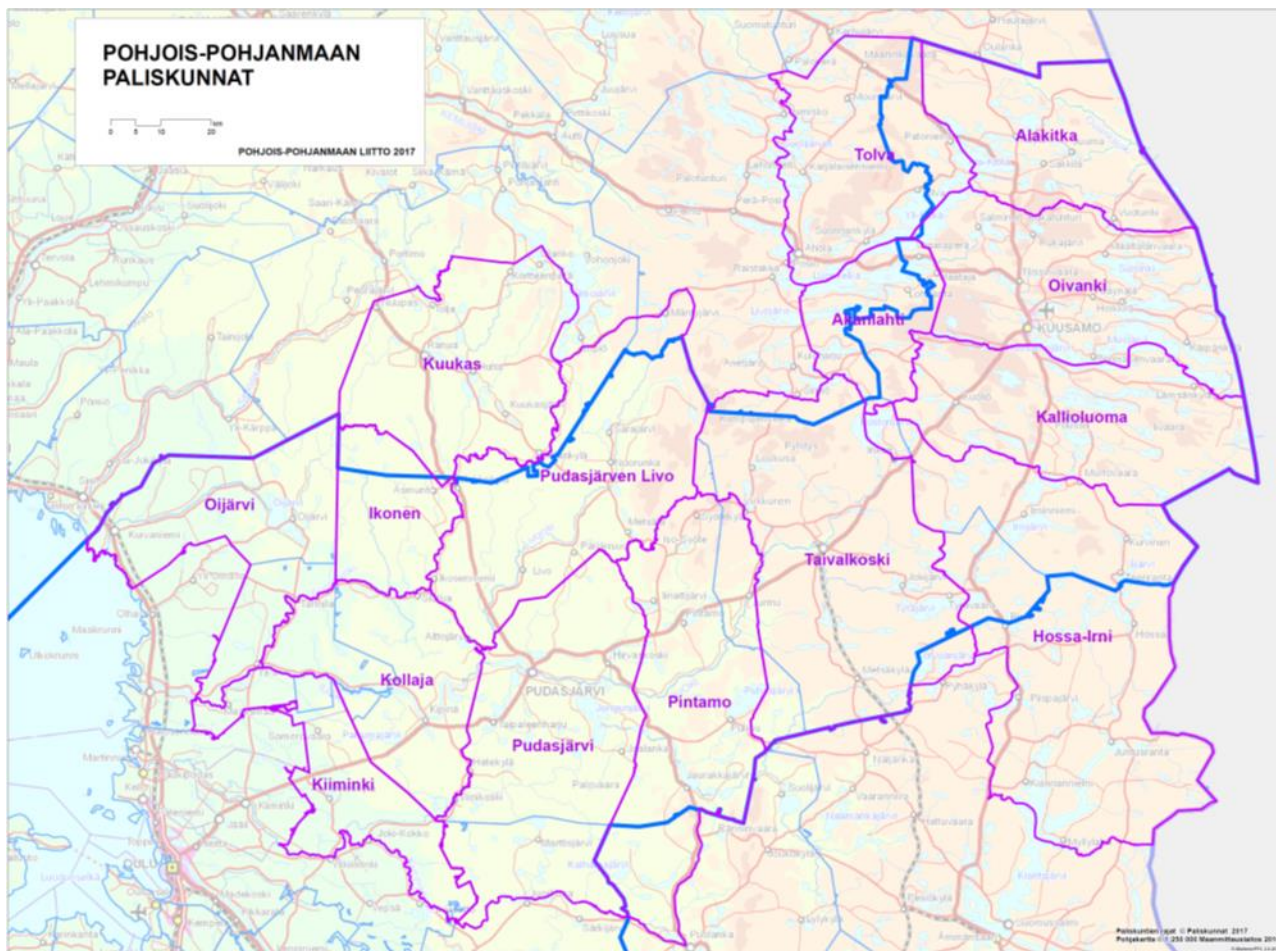
Poroelinkeinon harjoittamista ohjaa poronhoitolaki. Poronhoitolain mukaan poronhoitoa saadaan tässä laissa säädetyin rajoituksin harjoittaa poronhoitoalueella maan omistus- tai hallinto-oikeudesta riippumatta, eli sen asema poikkeaa monista elinkeinoista. Kullakin paliskunnalla on oma hallintojärjestelmä, jota johtaa poroisäntä. Porotalouden ohjaus-, neuvonta- ja asiantuntijaorganisaationa toimii Paliskuntain yhdistys. Poroelinkeino ei ole pelkästään elinkeinotoimintaa, vaan sillä on myös kulttuurinen ulottuvuus. Lisäksi se on vahvasti vuodenaikojen kiertoon perustuvaa toimintaa. Poroelinkeino on poronhoitoalueella huomattava maankäyttäjän maa- ja metsätalousvaltaisilla alueilla sekä suojelualueilla.

Poronhoidolle erityisen tärkeitä alueita ovat erotus- ja vasanmerkintäaidat, paliskunnan raja-, laidunkierto- ja

työaidat, kuljetusreitit, vasonta-alueet ja poroteurastamot aitarakennelmiseen sekä talviruokinnan kannalta kriittiset jäkälä- ja loppoalueet. Muiden poronhoidon alueiden tai rakennelmien, kuten tärkeiden laidun- ja vasoma-alueiden tai esteaitojen, sijoittumista voi tiedustella paliskunnalta tai paliskuntaryhdistykseltä, joka paliskunnan luvan saatuaan voi antaa paikkatietomateriaalia aiheesta.

Voimassa olevassa Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa porotalouden tarpeet on otettu huomioon osoittamalla poronhoitoalue ja antamalla sille yleismääräys, joka velvoittaa porotalouden toimintaedellytysten turvaamiseen muussa maankäytössä. Määräyksessä on erikseen nimetty yhteensovittamistarve porotalouden kannalta ongelmallisille maankäyttömuodoille: turvetuotannolle, metsänuudistamiselle ja matkailulle. Yleismääräys on säilytetty entisessä muodossaan. Maakuntakaavassa on erikseen osoitettu porotaloudelle tärkeä ekologinen yhteystarve.

Poronhoidon kannalta tärkeät alueet esitetään erillisessä liitetiedostossa (täydennetään kaava-aineistoihin Pohjois-Pohjanmaan liiton [www-sivuille](http://www.sivuilla)).

Kuva 15. Pohjois-Pohjanmaan paliskunnat.

3.11. Lentoliikenteen varalaskupaikat

sy-2

SUOJA-ALUE / LENTOLIIKENTEEN VARALASKUPAIKKA

Lisämerkinnällä -2 osoitetaan tieverkkoon kuuluvan varalaskupaikan suoja-alue.

Suunnittelumääräykset:

Alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon lentoliikenteen varalaskupaikasta johtuvat maankäytön rajoitukset.

Suunniteltaessa rakentamista alueelle tulee puolustusvoimille varata mahdollisuus lausunnon antamiseen. Alueen maankäytön suunnittelussa on varauduttava kattavan rinnakkaistiestön toteuttamiseen.

sy-3

Lisämerkinnällä -3 osoitetaan aluetta, jolla on voimassa lentoliikenteen varalaskupaikasta johtuvia rajoituksia.

Suunnittelumääräykset:

Alueen suunnittelussa tulee ottaa huomioon lentoliikenteen varalaskupaikasta johtuvat maankäytön rajoitukset.

Lentoesteen muodostavista mastoista ja rakenteista on pyydettävä puolustusvoimien lausunto sekä ilmailulain 864/2014 158 § mukainen lausunto Trafilta.

Voimassa olevissa Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavoissa ei ole osoitettu lentoliikenteen varalaskupaikkoja.

Lentoliikenteen varalaskupaikoiksi on 3. vaihemaakuntakaavassa osoitettu nykyisin käytössä olevat tieverkkoon kuuluvat Nivalan (vt 27), Pudasjärven (kt 87) ja Siikalatvan (mt 822) varalaskupaikat suoja-alueineen.

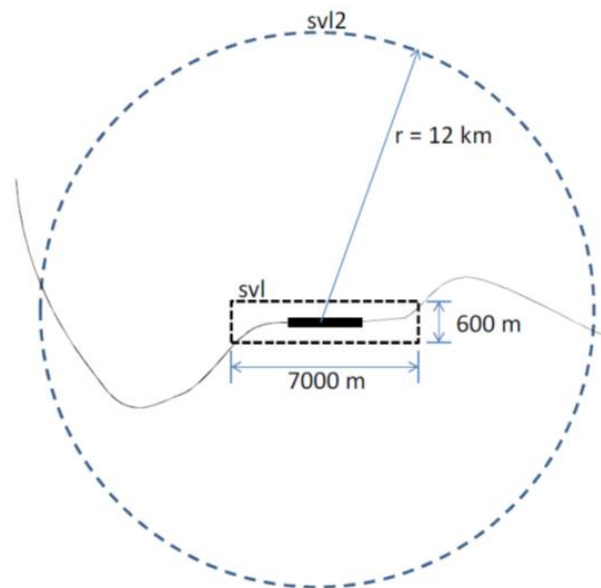
Maantielain 44 §:n mukaan maantien suoja-alueeseen kuuluvaksi alueeksi voidaan osoittaa varalaskupaikan kohdalla 300 metriä sivulle ja pituussuunnassa kummastakin päästä 750 metrin etäisyydelle ulottuvalla jatkeella. Rakennusta ei saa pitää suoja-alueella. Nivalassa varalaskupaikan raja on osoitettu oikeusvaikutteisessa yleiskaavassa. Muut varalaskupaikat eivät sijoitu kaava-alueille.

Vaihemaakuntakaavassa on osoitettu merkinnällä sv-2 Puolustusvoimien suosituksen mukainen varalaskupaikan suoja-alue, jonka koko on 600m x 7000m. Koska varalaskupaikka voi aiheuttaa ilmavoimien harjoitusten yhteydessä maantien sulkemisen pitkäksi ajaksi, maakuntakaavan suunnittelumääräys edellyttää varautumaan maankäytön suunnittelussa kattavan rinnakkaistiestön toteuttamiseen.

Varalaskupaikoille osoitettu suojavaähyke (sv-3) ulottuu 12 km säteelle varalaskupaikan keskipisteestä. Ilmailulain 158 § mukaisesti tuulivoimaloiden ja muiden lentoesteitä muodostavien korkeiden rakennelmien rakentaminen ei ole sallittua väyhykkeen alueella. Vaihemaakuntakaavan suunnittelumääräys edellyttää, että mahdollisesti lentoes-

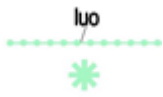
teen muodostavia rakennelmia suunniteltaessa pyydetään lausunto puolustusvoimilta ja liikenteen turvallisuusvirasto Trafilta.

Vaihemaakuntakaavan merkinnät perustuvat oheiseen puolustusvoimien suosituksen mukaiseen varalaskupaikan ja suojavaähykkeiden mitoituskaavioon.

3.12. Luo-kohteet ja perinnemaisemat

3.12.1. Luo-kohteet

LUONNON MONIMUOTOISUUDEN KANNALTA ERITYISEN TÄRKEÄ ALUE

Merkinnällä osoitetaan suojelualueiden ulkopuolella olevia tärkeitä lintualueita sekä merkittävimmät uhanalaisten kasvien alueet.

Suunnittelumääräys:

Alueen maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että edistetään alueen monimuotoisuuden säilymistä. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee varmistaa, että suunniteltu maankäyttö ei vaaranna linnuston ja kasvien elinoloja.

Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on esitetty Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa (2005) ja Hankikiven ydinvoimamaakuntakaavassa luo-merkinnällä osoitetut alueet ja kohteet. Luonnosvaiheessa poistettavina merkintöinä on esitetty Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa SL-alueina esitetyt luo-kohteet sekä Vaalan kunnan luo-kohteet.

Luo-merkinnällä osoitettuja alueita ja niiden osoittamista/poistamista käsitellään tarkemmin vaihemaakuntakaavan jatkovalmistelussa laadittavan selvityksen perusteella (luo-kohteiden päivitysinventointi, linnustollisesti tärkeiden alueiden tarkastelu huomioon ottaen mm. Birdlife:n MAALI-hankkeen tulokset).

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa (2005) luo-merkinnällä osoitettiin ”suojelualueiden ulkopuolella olevia tärkeitä lintualueita sekä merkittävimmät uhanalaisten kasvien alueet”. Merkintään liittyvän suunnittelumääräyksen mukaan ”alueen maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa niin, että edistetään alueen monimuotoisuuden säilymistä. Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee varmistaa, että suunniteltu maankäyttö ei vaaranna linnuston ja kasvien elinoloja.”

Luo-alueet on osoitettu kohdemerkinnällä lukuun ottamatta Pyhäjoen Hanhikiveä ja Raahen edustan merialuetta. Kaavaselvityksen mukaan ”Hanhikiven alue on laajajakko ja siinä on monipuolisesti maanköyhämisrannikon luontoarvoja. Raahen edustan merialueesta on se osa rantojensuojeluohjelman alueesta, joka ei sisälly Natura 2000-ohjelmaan, osoitettu luonnon monimuotoisuusalueena”.

Kasvien osalta (”Uhanalaisten kasvilajien keskittymät”) kohdemerkinnät perustuivat Pohjois-Pohjanmaan seutukaavan (1993) aluevarauksiin, joita tarkistettiin vuosituhaten alussa maakuntakaavan valmistelun yhteydessä Oulun yliopiston Kasvimuseon ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen kanssa. Kohteet, joiden suojeluarvo on vähentynyt seutukaavan laatimisen jälkeen, jätettiin merkittämättä. Kohteita ei 2000-luvun taitteessa kuitenkaan inventoitu maastossa; maakuntakaavassa esitettyjen kohteiden valinta perustui olemassa olevaan tietoon ja

asiantuntijanäkemykseen. Aiemman seutukaavan aluevaraukset pohjautuivat Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliiton uhanalaisia kasvilajeja koskeviin julkaisuihin. Yleisesti ottaen em. selvityksiä voi pitää vanhentuneina. Selvityksissä esitetyt arviot kohteiden suojeluarvoista ja merkittävydestä perustuvat 1980-luvulla tehtyihin maastoinventointeihin ja ensimmäiseen arviointiin Suomen lajiston uhanalaisuudesta. Vaihemaakuntakaavan jatkovalmistelun yhteydessä laadittavassa selvityksessä (luo-kohteiden päivitysinventointi) muodostetaan kuva alueiden nykytilasta: kohteen säilyminen hakkuilta, rakentamiselta ja muilta toimenpiteiltä sekä kohteen luontoarvot (lajisto, luontotyyppit).

Näitä lajistollisesti arvokkaita kohteita osoitettiin yhteensä 15 kpl (ks. taulukko 25). Osa kohteista on toteutunut myöhemmin luonnonsuojelualueina tai ne on varattu myöhemmissä kaavoissa luonnonsuojelutarkoitukseen. Esim. osia Jyrävänjärven alueesta on liitetty Oulangan kansallispuistoon. Kuusamon Teerisuo-Hanhisuo on liitetty Natura 2000 -verkostoon.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa osoitettuja luo-merkintöjä on tarkistettu osin sekä Hankikiven ydinvoimamaakuntakaavassa että Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa (maakuntavaltuusto 3.12.2012, KHO 3.3.2017). Hanhikiven ydinvoimamaakuntakaavassa aiempaa luo-alueen rajausta supistettiin niin, että vain voimalaitoksen alueen pohjois- ja itäpuoliset ranta-alueet sisältyvät siihen. Voimalaitosalueen eteläpuolella säilyvät luontokohteet on osoitettu yhteisellä luo-kohdemerkinnällä. Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa osa merkinnöistä korvattiin puolestaan luonnonsuojelualueen (SL) merkinnällä toteutuneen tilanteen mukaisesti. SL-alueina on 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettu Väntelänkari (Hailuoto), Aronien rinne (Kuusamo), Teerisuo-Hanhiharju (Kuusamo) sekä Isohalmeenmaa ja Pikkuhalmeenmaa (Oulu). Kohteet on perustettu tai tarkoitettu perustaa lakisääteiksi luonnonsuojelualueiksi.

Linnuston osalta luo-kohteena on esitetty suojelualueiden ulkopuoliset kansainvälisesti ja valtakunnallisesti tärkeät linnustoalueet (IBA ja Finiba).

Taulukko 25. ”Uhanalaisten kasvilajien keskittymät” ja ”maankohoamisrannikon luontokohteet” Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa (2005) ja alueiden käsittely myöhemmissä kaavoissa (SL = luonnonsuojelualue).

Kunta	Kohde	Selite	Käsittely 3. vaihemaakuntakaavassa
Kuusamo	Jyrävänjärvi	Osin SL (liitetty osin Oulangan kansallispuistoon)	Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Kuusamo	Aroniemen rinne	1. vaihemaakuntakaava: SL	Poistetaan
Kuusamo	Teerisuo-Hanhiharju	Liitetty Natura 2000 -verkkoon vuonna 2005; 1. vaihemaakuntakaava: Natura/SL	Poistetaan
Pudasjärvi	Kokkolammen eteläpää		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Ii (Kuivaniemi)	Isoaho		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Hailuoto	Väntelänkari	1. vaihemaakuntakaava: SL	Poistetaan
Oulu (Kiiminki)	Isohalmeenmaa	1. vaihemaakuntakaava: SL	Poistetaan
Oulu (Kiiminki)	Pikkahalmeenmaa	1. vaihemaakuntakaava: SL	Poistetaan
Oulu (Oulunsalo)	Kallioselkä		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Pyhäjoki	Yläsalo		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Kärsämäki	Halmemäki		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Pyhäjoki	Hanhikivenniemi	Rajausta muutettu Hanhikiven ydinvoimamaakuntakaavassa	Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Pyhäjärvi	Rytky	po. Ryty	Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Pyhäjärvi	Ristimäki		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Pyhäjärvi	Rönkköniemi	po. Rönkkölänniemi	Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Pyhäjärvi	Leväsuo		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Raahe	Raahen edustan merialue (Naturaan sisältyvät rantojen suoje- luohjelman osa-alue)		Tarkentuu jatkosuunnittelussa

Taulukko 26. Suojelualueiden ulkopuoliset linnustoalueet (IBA, Finiba) Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa (2005).

Kunta	Kohde	Selite	Käsittely 3. vaihemaakuntakaavassa
Kuusamo	Kuratti		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Taivalkoski	Pirinsuo		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Pudasjärvi	Ihmelampi – Sarajärvi		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Oulu	Isterinjärven ympäristön suot Pudasjärvi	Yli-Ii, kaksi kohdemarkintää	Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Oulu	Papinjärvi		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Oulu	Pyykösjärvi		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Siikalatva	Kortteinen		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Siikalatva	Mankilan pellot		Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Haapavesi	Haapaveden lintujärvet	Kolme kohdemarkintää	Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Pyhäjoki	Yppäriin lahdet	Kaksi kohdemarkintää	Tarkentuu jatkosuunnittelussa
Reisjärvi	Vuohojärvi		Tarkentuu jatkosuunnittelussa

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Siika-, Pyhä- ja Kalajokilaaksojen uhanalaiset kasvit. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, julkaisu B 56, 1988

Oulun seudun uhanalaiset kasvit. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, julkaisu B 59, 1989

Koillismaan uhanalaiset kasvit. Pohjois-Pohjanmaan seutukaavaliitto, julkaisu B 64, 1990

3.12.2. Perinnemaisemat

• PERINNEMAISEMAKOHDE

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviä perinnemaisema- ja perinnebiotooppikohteita.

Suunnittelumääräykset:

Alueiden suunnittelussa ja käytössä tulee edistää kohteen kulttuuri- ja luonnonperintöarvojen säilymistä. Valtakunnallisesti arvokkaisiin kohteisiin merkittävästi vaikuttavissa hankkeissa on varattava valtion aluehallintoviranomaiselle ja museoviranomaiselle tilaisuus antaa lausunto.

Perinnemaisemakohteet ovat perinteisten maankäyttötapojen muovaamia alueita. Ne ovat usein tärkeitä myös ekologisesti, biotooppeina. Perinnebiotoopit ovat perinteisen maatalouden synnyttämiä ainutlaatuisia lajistollisia kokonaisuuksia. Perinnebiotoopit ovat kulttuurivai-
kutteisista, pääosin niitto- ja laiduntalouden muovaamia luontotyyppisiä, kuten niittyjä, hakamaita, metsälaitumia ja nummia.

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat perinnemaisemat on esitetty kaavakartalla kohdemerkinnällä. Arvokkaiden perinnemaisemien valikoima perustuu 1990-luvulla Pohjois-Pohjanmaalla, Keski-Pohjanmaalla ja Kainuussa tehtyihin inventointeihin. Kohteita on tärkeä hoitaa varhaisten elinkeinojen ilmentäjinä, luonnon moninuotoisuuden turvaajina ja maisemallisista syistä.

Vaihemaakuntakaavan luonnosvaiheessa Vaalan kunnan alueelle sijoittuvat perinnemaisemakohteet on esitetty kumottavina merkintöinä. Kohteiden käsittelyä 3. vaihemaakuntakaavassa tarkennetaan jatkovalmistelun yhteydessä.

Tiedot valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaista perinnemaisemista tarkistetaan 3. vaihemaakuntakaavan ehdotukseen koko maakunnan alueella. Himangan kunnan alueella sijaitsevat arvokkaat perinnemaisemat merkitään kaavakartalle kaavaehdotukseen.

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Keski-Pohjanmaan arvokkaat maisema- ja kulttuurialueet. Keski-Pohjanmaan liitto, Sigma Konsultit Oy, 2001

Vainio Maarit, Kekäläinen Hannele (toim.). *Pohjois-Pohjanmaan perinnemaisemat.* Alueelliset ympäristöjulkaisut 44. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 1997

Tikkanen Hannu, Hongell Harri, Polso Anne. *Keski-Pohjanmaan perinnebiotoopit.* Länsi-Suomen ympäristökeskus, Kokkola. 1999

Vainio Maarit, Autio Saara, Leinonen Reima. *Kainuun perinnemaisemat.* Alueelliset ympäristöjulkaisut 147. Kainuun ympäristökeskus. 2000

3.13. Vaalan alueidenkäyttö

Vaalan kunta on siirtynyt Kainuun maakunnasta Pohjois-Pohjanmaahan vuoden 2016 alussa. Vaalan alueella voimassa olevat Kainuun maakuntakaavojen merkinnät tarkistetaan ja päivitetään Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihe-maakuntakaavassa kokonaisuudessaan ja osa merkinnöistä kumotaan.

Vaalaa koskevia maakuntakaavarakkaisuja on esitetty edellä koko maakunnan alueella käsiteltyjen teemojen yhteydessä, ja tässä luvussa on selostettu ne merkinnät, jotka esiintyvät vaihemaakuntakaavan luonnoksessa vain Vaalan alueella.

3.13.1. Alue- ja yhdyskuntarakenne

A

TAAJAMATOIMINTOJEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan asumisen, palvelujen, teollisuus- ja muiden työpaikka-alueiden ym. taajamatoimintojen sijoittumisalue ja laajentumisalueita.

Suunnittelumääräykset:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee alueiden käyttöönottojärjestyksessä ja mitoituksessa kiinnittää erityistä huomiota vaihtoehtoisten aluekokonaisuuksien toiminnallisesti ja taajamakuullisesti ympäristön laatuun ja kevyen liikenteen toimintaedellytyksiin.

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee edistää yhdyskuntarakenteen eheyttämistä hajanaisesti ja vajaasti rakennetuilla alueilla sekä taajaman ydinalueen kehittämistä toiminnallisesti ja taajamakuullisesti selkeästi hahmotuvaksi keskukseksi. Maankäyttöratkaisuissa tulee pyrkiä hyvään energiatalouteen.

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee määritellä kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen kannalta edulliset vyöhykkeet taajamarakenteen kehittämisen perustaksi.

Yksityiskohtaisempiin kaavoihin tulee sisällyttää periaatteet uudisrakentamisen sopeuttamisesta rakennettuun ympäristöön. Alueiden käytön suunnittelussa ja rakentamisessa on varmistettava, että alueella sijaitsevien kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiden kohteiden kulttuuri- ja luonnonperintöarvot säilyvät.

Taajaman merkittävä laajentaminen päätien toiselle puolelle yksityiskohtaisempaan kaavaan perustuen edellyttää turvallisten yhteyksien järjestämistä päätien poikki.

Maankäytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon tulvariskialueet ja tulvien hallintasuunnitelmat sekä varautua sään ääri-ilmiöiden vaikutuksiin.

Lisämerkintä –1 osoittaa, että alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja käytössä tulee ottaa huomioon maankohoamisrannikon erityispiirteet.

Vaalan taajama on osoitettu voimassa olevassa Kainuun maakuntakaavassa kohdemerkinnällä A. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavoissa ei ole taajamatoimintojen kohdemerkintää, vaan taajamat osoitetaan aluevarausmerkinnällä. 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa Vaalan taajamatoimintojen alue on osoitettu yleispiirteisesti

vuonna 2009 hyväksytyn Vaalan keskustaajaman osayleiskaavan perusteella. Taajamatoimintojen alueen suunnittelumääräykset ovat voimassa olevan Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavan mukaiset ja ne ovat samansuuntaiset Kainuun maakuntakaavan vastavien määräysten kanssa.

3.13.2. Maaseudun asutusrakenne

mk

MAASEUDUN KEHITTÄMISEN KOHDEALUE

Merkinnällä osoitetaan ylikunnallisia maaseutuasutuksen alueita, joilla kehitetään erityisesti maatalouden ja muihin maaseutuelinkeinoihin, luonnon- ja kulttuuriympäristöön sekä maisemaan tukeutuvaa asumista, elinkeinotoimintaa ja virkistyskäyttöä. Vyöhykkeillä on tarvetta kehittää kuntien yhteistyöllä yhtenäisiä suunnitteluperiaatteita.

Kehittämisperiaatteet:

Alueita kehitetään jokiluontoon ja -maisemaan perustuvana sekä valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviin kulttuuriympäristöihin ja -kohteisiin tukeutuvana asumis-, virkistys- ja vapaa-ajan alueena ja luontomatkailuvyöhykkeenä. Maaseutua kehitettäessä sovitetaan yhteen maaseutuelinkeinojen, pysyvän asutuksen ja loma-asutuksen tavoitteet, erityisesti maatalouden toimintaedellytykset huomioon ottaen. Loma-asutuksen ja matkailupalvelujen suunnitelmallisella kehittämisellä pyritään tukemaan maaseudun pysymistä asuttuna.

Kohdealueella sijaitsevia taajamia kehitetään erityisesti jokimaiseman arvojen ja mahdollisuuksien pohjalta.

Suunnittelumääräykset:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä huomiota luonnon ja ympäristön kestäväan käyttöön, maatalouden ja muiden maaseutuelinkeinojen toimintaedellytyksiin, maiseman hoitoon, vesistön vedenlaadun turvaamiseen ja ulkoilureittien kehittämiseen.

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee määritellä tulvan aiheuttamat rajoitukset rakentamiselle.

Aluekohtaiset täydentävät suunnittelumääräykset:

mk-3

Oulujokilaakso

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on kiinnitettävä erityistä huomiota Oulujoen vedenlaadun, erityisesti Oulun käyttöveden laadun turvaamiseen.

Voimalaitosympäristöjen suunnittelussa ja käytössä tulee ottaa huomioon alueiden kulttuuriperintöarvot ja kalateiden toteuttamismahdollisuudet.

Jokilaakson virkistys- ja matkailupalvelujen kehitystä on pyrittävä edistämään varaamalla riittävästi alueita virkistystoimintaa ja reittejä varten. Rantaan ja muille ympäristöltään vetovoimaisille alueille on jätettävä riittävän laajat ja mahdollisimman yhtenäiset vihervyöhykkeet jokisuistosta Rokualle ja Oulujärvelle. Veneilyä varten on varattava riittävästi laituri- ja rantautumispaikkoja.

Alueiden käyttöä suunniteltaessa tulee varautua Oulu-Kajaani-Vartius -käytävän liikenneyhteyksien sujuvuuden ja turvallisuuden parantamiseen kansainvälisen kehittämiskäytävän palvelutason mukaiseksi.

at

KYLÄ

Merkinnällä osoitetaan maaseutuasutuksen kannalta tärkeitä kyläkeskuksia, jotka ovat toimintapohjaltaan vahvoja, aluerakenteen tai ympäristötekijöiden kannalta tärkeitä tai sijaitsevat taajaman läheisyydessä.

Suunnittelumääräykset:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa kyläkeskuksen asemaa on pyrittävä vahvistamaan sovittamalla yhteen asumisen, alkutuotannon ja muun elinkeinotoiminnan tarpeet sekä kehittämällä kylän ydinaluetta toiminnallisesti, kyläkuvallisesti ja liikennejärjestelyiltään selkeästi hahmottuvaksi kohtaamispaikaksi.

Uudisrakentaminen on pyrittävä sijoittamaan siten, että se sijoittuu palvelujen kannalta edullisesti olevan kyläasutuksen sekä tie- ja tietoliikenneyhteyksien läheisyyteen.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota rakentamisen sopeuttamiseen kyläkokonaisuuteen ja -ympäristöön, vesihuollon järjestämiseen ja hyvien peltoalueiden säilyttämiseen maatalouskäytössä.

Vaalan kylät

Voimassa olevaa Pohjois-Pohjanmaan 2. vaihemaakuntakaavaa varten käytiin lävitse koko maakunnan potentiaaliset kyläalueet, joita tarkasteltiin edelleen erilaisten muuttujien avulla. Kylistä laskettujen tilastotietojen, ole-

massa olevia palvelujen, kuntien yleiskaavojen ja strategisten suunnitelmien, aluerakenteellisen merkityksen sekä kylän sijoittumisen kaupunki-maaseutuvyöhykkeille pohjalta vaihekaavaan merkittiin yhteensä 164 kylää. Lisäksi vanhoja asemakaavoitettuja kyläalueita osoitettiin taajamatoimintojen aluemerkinä. Kylän kriteerinä harvaan asutulla maaseudulla oli yli 100 asukasta, ydinmaaseudulla vähintään noin 150 ja muilla vyöhykkeillä

yli 200 asukasta. Väestön selkeä väheneminen sekä lasten ja nuorten vähäinen määrä tulkittiin kylän tulevaisuuden kannalta merkitykselliseksi. Olemassa olevien koulujen ja kauppapalvelujen merkitystä korostettiin, samoin kuin loma-asutusta ja sijaintia matkailualueella. Vaikka väestölliset tai muut kriteerit eivät kaikilta osin täyttyneet, kylä voitiin osoittaa 2. vaihemaakuntakaavassa, mikäli sillä oli aluerakenteellista merkitystä ja pitkien etäisyyksien vuoksi.

Kainuun maakuntakaavassa 2020 maaseudun aluerakennetta on tarkasteltu hivenen erilaisesta näkökulmasta kuin Pohjois-Pohjanmaalla. Kylät on tulkittu Vaalan osalta luokkiin B, erityisen vetovoimainen ympäristö (esim. loma-asutuksen, matkailun tai muun elinkeinon ansiosta), tai C, muuten poikkeuksellisen arvokas kylä-alue (esim. kylä edustaa tyypillistä kainuulaista asutusmaisemaa).

Kaikilta osin Vaalan osalta ei ole ennätetty tehdä täysin kattavaa kyläanalyysiä. Alustavien tulosten perusteella Kainuun maakuntakaavaan 2020 olevaan kyläverkostoon on tehty muutoksia (taulukko 27). Aiempi Säräisniemen vanhan kuntakeskuksen alakeskus -merkintä on muutettu kylämerkinnäksi (at). Pelsoon on laskettu mukaan

myös Suutarinkylä ja Jaalankaan on laskettu kuuluvaksi koko Jaalangan lahden alue, eli myös Liminpuron alue. Manamansalon merkitys on vähäisestä vakituudesta asutuksesta huolimatta niin tärkeä matkailullisesti ja kunnan aluerakenteen kannalta, että se on merkitty edelleen kylänä. Veneheitto on merkitty edelleen kylänä. Neittävän väestömäärä jää alhaiseksi eikä alueella ole suurta matkailullista vetovoimaa, joten sitä ei ole merkitty aiemmasta poiketen 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa enää kylänä. Uutena kylänä vaihemaakuntaluonnokseen on merkitty Oulujokivarren molemmin puolin sijaitseva Nuojuan alue, jossa on kohtuullinen väestömäärä ja jossa harjoitetaan huomattavassa määrin maataloutta.

Maakuntakaavan kylämerkintään liittyvä kaavamääräys koskee koko kyläasutuksen aluetta, joka voi olla huomattavasti laajempi kuin kohdemarkkintä.

Kylien ulkopuolista maaseutu-asutusta ei ole osoitettu erillisellä kaavamerkinnällä, mutta sen sijoittumista kuvataan pohjakartalla. Osa kyläasutuksesta on luokiteltu YKR-aineistossa taajamaksi tiiviin asutuksen vuoksi.

Taulukko 27. Vaalan kylien käsittely voimassa olevassa Kainuun maakuntakaavassa ja Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa.

Kunta	Kylän aiempi nimi, Kainuun mkk 2010	Kainuun mkk 2020 merkintä (luokka)	Väestö 2015/loma-asuntoja 2015 (YKR)	Alustava selvitys, peruste muutokselle	3. vaihemaakuntakaavan luonnoksen merkintä
Vaala	Säräisniemi	Kuntakeskuksen alakeskus (B, C)	223/121	Vanha kuntakeskus, ei asemakaavaa → kylä	Kylä: Säräisniemi
Vaala	Manamansalo	Kylä (B)	93/354	Väestömäärä alhainen, matkailullinen ja aluerakenteellinen merkitys suuri → kylä	Kylä: Manamansalo
Vaala	Neittävä	Kylä (B)	100/63	Väestömäärä alhainen → ei vaihemaakunta-kaavan luonnokseen	-
Vaala	Pelso	Kylä (B)	241/12	Pelsoon lasketaan mukaan myös Suutarinkylä	Kylä: Pelso- Suutarinkylä
Vaala	Veneheitto	Kylä (B)	174/24	Ei muutoksia	Veneheitto
Vaala	Jaalanka	Kylä	166/239	Jaalangassa vähän väestöä, runsaasti loma-asutusta → kyläalueeksi koko Jaalangan lahden ympäristö eli käsittää myös Liminpuron	Jaalanka-Liminpuro
Vaala	Nuojuu	-	211/40	Väestökeskittymää Oulujoen molemmin puolin → uusi kylä	Nuojuu

3.13.3. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKAS MAISEMA-ALUE

Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston periaatepäätöksen (1995) mukaiset valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet Vaalan kunnassa:

- Manamansalo
- Säräisniemi

Suunnittelumääräykset:

Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja kehittämisessä on otettava huomioon alueen ominaispiirteet sekä turvattava maisema- ja kulttuuriarvojen säilyminen.

Alueen suunnittelussa on arvioitava ja sovitettava yhteen maakuntakaavassa osoitetun käyttötarkoituksen mukainen maankäyttö sekä alueen maisema- ja kulttuuriympäristöarvot.

Maisema-alueella tulee edistää peltojen, niittyjen ja muiden avoimien maisematilojen säilymistä. Erityisesti Limingan lakeuden ja Muhoksen peltoalueiden tärkeät linnuston kerääntymisalueet tulee turvata.

Uudis- ja täydennysrakentamisen suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota rakentamisen sopeutumiseen sijainniltaan ja rakennustavaltaan maisemaan.

Suunnittelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota julkaisussa *Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueiden mietintö II* (Mietintö 66/1992, ympäristöministeriö, 1993) esitetyissä aluekuvauksissa selostettujen ominaispiirteiden ja arvojen säilymiseen.

MAAKUNNALLISESTI ARVOKAS MAISEMA-ALUE, JOTA ON EHDOTETTU VALTAKUNNALLISESTI ARVOKKAAKSI

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, joita on ehdotettu valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi (Ympäristöministeriö, MAPIO-työryhmä, 11.1.2016):

- Manamansalon kulttuurimaisemat
- Rokuanvaaran maisemat

Suunnittelumääräykset:

Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja kehittämisessä on otettava huomioon alueen ominaispiirteet sekä maisema- ja kulttuuriarvot.

Alueen suunnittelussa on arvioitava ja sovitettava yhteen maakuntakaavassa osoitetun käyttötarkoituksen mukainen maankäyttö sekä maisema- ja kulttuuriympäristöarvot.

Maisema-alueella tulee edistää peltojen, niittyjen ja muiden avoimien maisematilojen säilymistä.

Uudis- ja täydennysrakentamisen suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota rakentamisen sopeutumiseen sijainniltaan ja rakennustavaltaan maisemaan.

Suunnittelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota kaavaselostuksen luvussa 3.13.3. *Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet* esitetyissä aluekuvauksissa selostettujen ominaispiirteiden ja arvojen säilymiseen.

MAAKUNNALLISESTI ARVOKAS MAISEMA-ALUE

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (päivitys- ja täydennysinventointi 2011-2013). Luettelo alueista on esitetty kaavaselostuksessa.

Suunnittelumääräykset:

Alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja kehittämisessä on otettava huomioon alueen ominaispiirteet sekä maisema- ja kulttuuriarvot.

Alueen suunnittelussa on arvioitava ja sovitettava yhteen maakuntakaavassa osoitetun käyttötarkoituksen mukainen maankäyttö sekä maisema- ja kulttuuriympäristöarvot.

Maisema-alueella tulee edistää peltojen, niittyjen ja muiden avoimien maisematilojen säilymistä.

Uudis- ja täydennysrakentamisen suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota rakentamisen sopeutumiseen sijainniltaan ja rakennustavaltaan maisemaan.

Suunnittelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota selvityksissä *Arvokkaat maisema-alueet Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi* (Pohjois-Pohjanmaan liitto, julkaisu B:86, 2015) sekä *Kainuun kulttuuri-maisemat ja maisemanähtävyydet. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden*

päivitys- ja täydennysinventointi 2011–2013 (Maaseutumaisemat – arvokkaiden maisema-alueiden inventointi, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, 2013) esitetyissä aluekuvauksissa selostettujen ominaispiirteiden ja arvojen säilymiseen.

Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa esitetään vuoden 2016 alussa Pohjois-Pohjanmaan maakuntaan liittyneen Vaalan kunnan alueella sijaitsevat valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet, maakunnallisesti arvokkaat valtakunnallisesti arvokkaiksi ehdotetut maisema-alueet sekä maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. Luettelo maisema-alueista on esitetty liitteessä 4. Muiden Pohjois-Pohjanmaan kuntien alueilla sijaitsevat arvokkaat maisema-alueet on esitetty Pohjois-Pohjanmaan 2. vaihemaakuntakaavassa.

Kulttuurimaisema on ihmisen ja luonnon yhteisvaikutuksena syntyneitä ympäristöä, jota voidaan tarkastella esimerkiksi alueellisenä, visuaalisena, kokemuksellisenä tai historiallisena kokonaisuutena (*Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020*). Valtakunnallisesti arvokkaiksi määritellyt maisema-alueet edustavat maisemamaakunnalleen tyypillisiä tai muuten edustavia maisemia, joilla on huomattavaa valtakunnallista merkitystä. Ne ilmentävät korkeita luonnon, kulttuurin ja maiseman arvoja. Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ovat asiantuntijaviranomaisten määrittelemiä maakunnallista ominaisuutta ja maakunnallisia erityispiirteitä ilmentäviä maisemia. Ne kuvastavat oman maakuntansa identiteettiä ja sisäistä monimuotoisuutta. Maankäyttö- ja rakennuslain mukaiset valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet edellyttävät, että arvokkaat maisema-alueet otetaan huomioon alueiden käytössä, kuten maakuntakaavoituksessa.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet on esitetty Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa valtioneuvoston periaatepäätöksen 1995 mukaisilla rajoituksilla.

Valtakunnallisesti arvokkaiksi ehdotetut maisema-alueet on esitetty Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa maakunnallisesti arvokkaina maisema-alueina, joita on ehdotettu valtakunnallisesti arvokkaiksi. Alueita koskevat samat suunnittelumääräykset kuin maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita. Aluevalikoima ja alueiden rajoitukset perustuvat vuosina 2011–2013 toteutettuun päivitys- ja täydennysinventointiin. Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivytysinventoinnin on tarkoitus korvata valtioneuvoston periaatepäätöksellä vuonna 1995 vahvistettu valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden inventointi valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoitettamana valtakunnallisena inventointina. Asiasta päättää valtioneuvosto. Uuden valtioneuvoston periaatepäätöksen voimaantulon jälkeen valtakunnallisesti arvokkaiksi ehdotettuja maisema-alueita koskevat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita koskevat suunnittelumääräykset.

Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet on 3. vaihemaakuntakaavassa osoitettu vuosina 2011–2013 laaditun päivitys- ja täydennysinventoinnin perusteella.

Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Pohjois-Pohjanmaalla Vaalan kunnan alueella on valtioneuvoston periaatepäätöksen 1995 mukaan 2 valtakun-

nallisesti arvokasta maisema-alueita: Manamansalo ja Säränsniemi. Alueiden ominaispiirteet ja arvot on esitetty julkaisussa *Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueetöryhmän mietintö II* (1993).

Valtioneuvoston periaatepäätöksessä 1995 valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi määritelty Säränsniemi on päivytysinventoinnissa määritelty maakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Alueen status valtakunnallisesti arvokkaana maisema-alueena on voimassa uuden valtioneuvoston periaatepäätöksen voimaantuloon saakka.

Maakunnallisesti arvokkaat, valtakunnallisesti arvokkaiksi ehdotetut maisema-alueet

Pohjois-Pohjanmaalla Vaalan kunnan alueella on vuosina 2011–2013 toteutetun päivitys- ja täydennysinventoinnin perusteella 2 valtakunnallisesti arvokkaiksi ehdotettua maisema-alueita: Manamansalon kulttuurimaisemat ja Rokuanvaaran maisemat. Niistä Manamansalon alue on jo entuudestaan valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (Manamansalo). Rokuanvaaran maisema-alue on ehdotettu päivytysinventoinnin pohjalta uutena alueena valtakunnallisesti arvokkaaksi. Alue sijaitsee osittain Utajärven kunnan alueella, ja se on esitetty myös Pohjois-Pohjanmaan 2. vaihemaakuntakaavassa.

Maakunnallisesti arvokkaiden, valtakunnallisesti arvokkaiksi ehdotettujen maisema-alueiden ominaispiirteet ja arvot on esitetty alla:

Manamansalon kulttuurimaisemat. Manamansalon kulttuurimaisemat edustavat Oulujärven ranta-alueille tunnusomaista kalastukseen ja pienimuotoiseen maanviljelyyn perustunutta saaristoasutusta. Alueen saaristoluonto ja kylien viljelymaisema muodostavat tasapainoisen kokonaisuuden. Manamansalon pohjoisosien hajanaisesti sijoittuneissa kylissä on jäljellä perinteisiä viljelyaloja ja vanhoja rakennuksia. Lisäarvoa alueen maisemaan tuovat varhaisesta erätaloudesta kertovat pyyntikuoppaketjut aivan kyläasukuksen tuntumassa. Maisema-alueella ja sen tuntumassa on myös arvokkaita luontokohteita, kuten kosteikkoja sekä rantamuodostumia.

Rokuanvaaran maisemat. Rokuanvaara on monipuolinen harju- ja dyynimuodostuma, joka on osa koko Kainuun ja Pohjois-Pohjanmaan läpi kulkevaa harju- ja reunamuodostumajaksoa. Geomorfologialtaan erittäin arvokkaalla Rokuanvaaralla kaikki harjuluonnon ominaispiirteet ovat kehittyneet poikkeuksellisen laajoiksi ja selkeiksi. Alueen karut jäkäläköt ovat Suomen mittakaavassa ainutlaatuiset, ja suppien ja dyynien rinteillä tavataan useita erityisiä kasvillisuustyyppisiä. Rokua on merkittävä retkeilykohde, ja matkailu- ja lomarakentaminen keskittyy järvien ja lampien rannoille.

Maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet

Pohjois-Pohjanmaalla Vaalan kunnassa on vuosina 2011–2013 toteutetun päivitys- ja täydennysinventoinnin

perusteella kolme maakunnallisesti arvokasta maisema-aluetta: Neittävän kylä, Oulujoen kulttuurimaisema ja voimalaitokset sekä Säräisniemi. Niistä Säräisniemi on valtioneuvoston periaatepäätöksellä 1995 määritelty valtakunnallisesti arvokkaaksi maisema-alueeksi. Uuden valtioneuvoston periaatepäätöksen voimaantuloon saakka aluetta koskevat valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita koskevat suunnittelumääräykset.

Maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden ominaispiirteet ja arvot on esitetty julkaisussa *Kainuun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi 2011-2013* (2013).

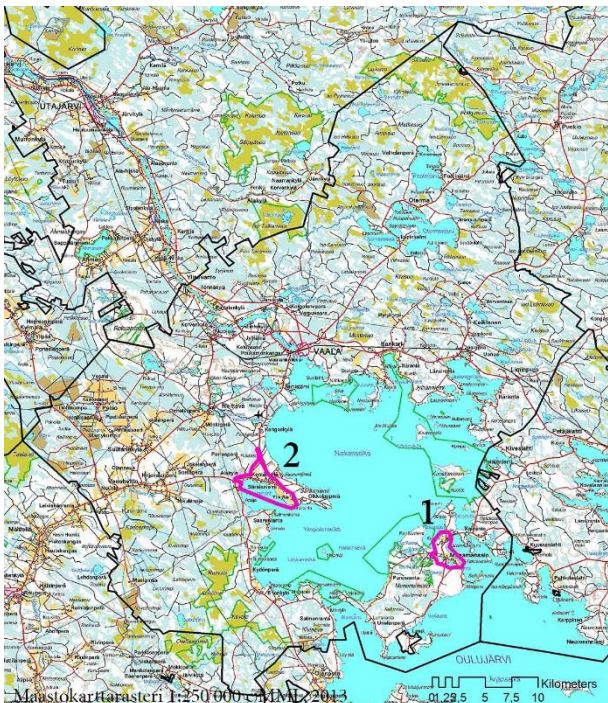
Maisema-alueiden inventoinnit

Kainuun maakunnan alueella on toteutettu valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi vuosina 2011–2013. Työn tausta ja tavoitteet, luettelo inventoiduista kohteista sekä maisema-alueiden kuvaukset ja kartat (valtakunnallisesti arvokkaiksi ehdotettujen alueiden osalta luonnokset) on esitetty julkaisussa *Kainuun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi 2011-2013* (2013).

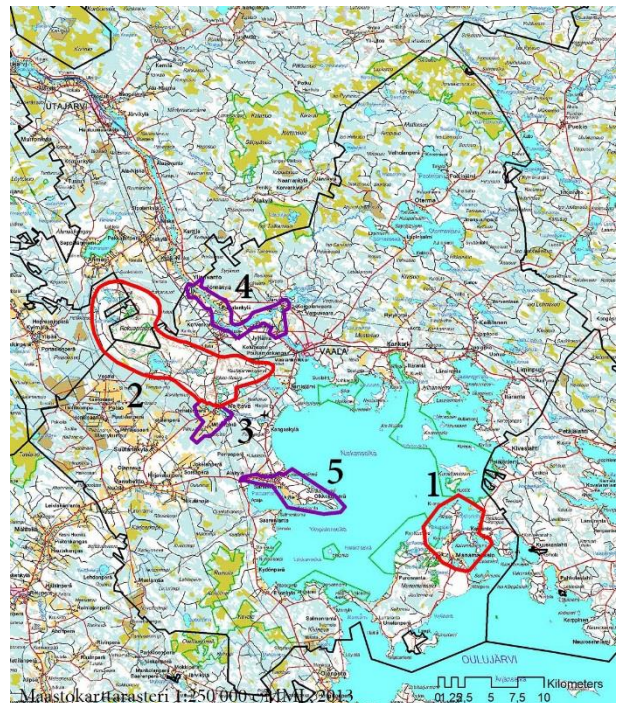
Valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitysinventointi on toteutettu ympäristöministeriön ohjauksessa. Se on osa ympäristöministeriön käynnistämää

valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointia, joka on tehty koko Suomen alueella vuosina 2010–2014. Inventoinnin päätavoitteena on ollut tarkistaa aluevalikoima sekä alueiden arvoluokka ja rajaukset vastaamaan uudistuneita maisemanhoidon toteuttamis- ja ohjausjärjestelmiä. Koko maan inventointien tulosten perusteella on ympäristöministeriön asettaman MAPIO-työryhmän toimesta laadittu kokonaisarviointi ja koottu päivitetty ehdotus valtakunnallisesti arvokkaiksi maisema-alueiksi, minkä jälkeen ministeriö ja ELY-keskukset ovat toteuttaneet kuulemisen tammi-maaliskuussa 2016. Sen jälkeen valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista valmistellaan uusi valtioneuvoston päätös, joka korvaa aikaisemman päätöksen vuodelta 1995.

Inventoinnit on tehty asiantuntijaohjauksessa. Valtakunnallisesti inventointia on ohjannut ympäristöministeriön asettama MAPIO-työryhmä, jossa ovat edustettuina ympäristöministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, Suomen ympäristökeskus, Metsähallitus, Museovirasto, ELY-keskukset ja maakuntien liitot. Kainuun inventointi on tehty osana laajempaa Maisemat ruotuun -hanketta vuosina 2011-2013. Hankkeen toteuttajana on ollut Lapin ELY-keskus. Inventoinnista ovat vastanneet maisema-arkkitehdit Matleena Muhonen ja Mervi Savolainen maakunnallisen arviointiryhmän ohjauksessa. Arviointiryhmässä ovat olleet edustettuina Kainuun liitto, Kainuun ELY-keskus, Kajaanin kaupunki ja Kainuun museo.

Kuva 16. Valtakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet Vaalassa (valtioneuvoston periaatepäätös 1995): 1. Manamansalo, 2. Säräisniemi.

Kuva 17. Maakunnallisesti arvokkaat valtakunnallisesti arvokkaiksi ehdotetut maisema-alueet (MAPIO-työryhmä 2016) ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet (päivitys- ja täydennysinventointi 2011-2013) Vaalassa: 1. Manamansalon kulttuurimaisemat, 2. Rokuanvaaran maisemat, 3. Neittävän kylä, 4. Oulujoen kulttuurimaisema ja voimalaitokset, 5. Säräisniemi.

Maisema-alueiden arviointi on tehty inventointitietojen ja maastoanalyyseihin pohjalta. Arvioinnissa on kiinnitetty huomiota seuraaviin asioihin:

- luonto, luonnonarvot ja luonnon monimuotoisuus
- maiseman ja maankäytön historiallinen kehitys ja sen jatkuvuus
- kulttuuripiirteiden edustavuus, harvinaisuus, säilyneisyys ja alkuperäisyys
- symboli- ja identiteetti-arvot (tapahtumapaikat, historialliset tapahtumat, alueen väestölle merkittävät piirteet)
- alueen elinvoimaisuus ja nykyinen toimivuus
- maisemakuvan yhtenäisyys, eheys ja vaikuttavuus
- maisemamaakunnan erityispiirteet (maisema-alueellisten erityispiirteiden kuvaajana)
- maisemahäiriöt ja luonnonarvoja alentavat vauriot ja uhkatekijät
- päällekkäisyydet valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen ympäristöjen (RKY 2009) kanssa

Kainuussa inventoinnissa on keskitytty etenkin maaseudun kulttuurimaisemiin. Lisäksi on huomioitu kulttuurihistoriallisesti huomattavat maisemanähtävyydet. Inventointiin eivät kuulu alkuperäistä luontoa koskevat kohteet, metsätalouskohteet, kaupungit, tiemaisemakohteet ja perinnemaisemat.

Maisema-alueiden rajauksissa on pyritty noudattamaan maisemarakenteen näkyvissä olevia luontevia rajoja sekä hahmottamaan yhtenäisiä aluekokonaisuuksia. Luontevia rajoja ovat muun muassa yhtenäiset metsäiset reunavyöhykkeet, selänteiden lakialueet, vesistöt, joet ja joissain tapauksissa ihmisen luomat rakenteet kuten tiet tai taajamien reunit. Avointa maisematilaa rajaavien reunavyöhykkeiden mukaanotto rajaukseen on oleellista, sillä juuri ne nousevat merkittävään rooliin alueen hoidon ja maankäytön suunnittelussa. Rajauksiin sisällytettiin harkiten myös lähistöllä olevia kohteita kuten muinaisjään-
nös-kohteita, arvokkaita luonnonympäristöjä, rakennettun ympäristön kohteita sekä perinnebiotooppeja.

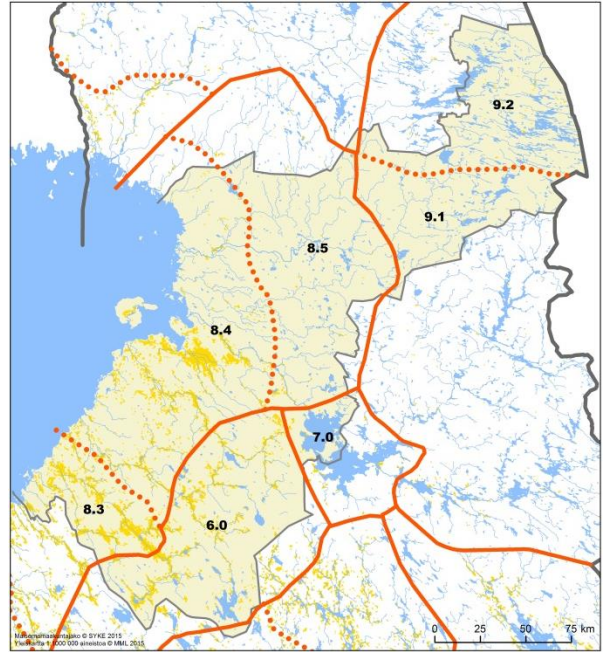
Pohjois-Pohjanmaan alueelle tyypilliset maisemat

Maisemamaakunnat ja maisemaseudut. Pohjois-Pohjanmaan alueelle tyypillisiin maisemiin kuuluu toisistaan ominaispiirteiltään huomattavasti poikkeavia maisemia: niitä ovat mm. Perämeren laakeat rannikkoalueet, selvärajaiset jokilaaksot, nevalakeuden suoalueet ja Koillismaahan jylhät vaaramaisemat. Maakunnan länsiosissa maisemalle ovat luonteenomaisia Perämereen laskevat joet, asutut ja viljellyt jokilaaksot ja niiden väleihin rajautuvat karut ja harvaanasutut selännealueet. Maakunnan keski-osa on suovaltaista vedenjakaja-alueita, harva asutus ja pienialaiset viljelysalueet keskittyvät vesistöjen rannoille. Koillisosat ovat jylhää vaaramaisemaa, asutus on harvaa vaara-asutusta. Pohjois-Pohjanmaan alueelle tyypillisiä arvokkaita luontotyyppisiä ovat Perämeren maankohoamisrannikon luonto, aapasuoluonto sekä vanhat havumetsävyöhykkeen luonnonmetsät.

Valtakunnallisessa maisemamaakuntajaoissa Pohjois-Pohjanmaa sijaitsee neljän maisemamaakunnan – Suomenselän, Oulujärven seudun, Pohjanmaan sekä Kainuun ja Kuusamon vaaramaan – alueella (kuva 18). Niistä Pohjanmaan maisemamaakunta jakautuu Pohjois-

Pohjanmaan maakunnan alueella kolmeen maisemaseutuun: Keski-Pohjanmaan jokiseutuun ja rannikkoon, Pohjois-Pohjanmaan jokiseutuun ja rannikkoon sekä Pohjois-Pohjanmaan nevalakeuden seutuun. Kainuun ja Kuusamon vaaramaa jakautuu kahteen maisemaseutuun: Kainuun vaaraseutuun ja Kuusamon vaaraseutuun.

Pääosa Vaalan kunnasta sijaitsee Oulujärven seudun maisemamaakunnan alueella.

Kuva 18. Maisemamaakunnat ja maisemaseudut Pohjois-Pohjanmaalla. Jako ilmentää kulttuurimaisemille ominaisia alueellisia piirteitä ja maisemien vaihtelevuutta. Pohjois-Pohjanmaa sijaitsee neljän maisemamaakunnan, Suomenselän (6.0), Oulujärven seudun (7.0), Pohjanmaan (8.0) sekä Kainuun ja Kuusamon vaaramaan (9.0), alueella. Pohjanmaan maisemamaakunta jakautuu kolmeen maisemaseutuun: Keski-Pohjanmaan jokiseutuun ja rannikkoon (8.3), Pohjois-Pohjanmaan jokiseutuun ja rannikkoon (8.4) sekä Pohjois-Pohjanmaan nevalakeuden seutuun (8.5). Kainuun ja Kuusamon vaaramaa jakautuu Kainuun vaaraseutuun (9.1) ja Kuusamon vaaraseutuun (9.2).

Alustava vaikutusten arviointi

Maakuntakaava turvaa arvokkaiden maisema-alueiden säilymistä. Kaavassa on osoitettu valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet. Niitä koskevien suunnittelumääräysten tavoitteena on alueiden valtakunnallisten ja maakunnallisten arvojen turvaaminen. Suunnittelumääräykset ohjaavat sovittamaan yhteen alueiden kehittämistarpeet maisemaan liittyvien arvojen kanssa. Vaihemaakuntakaavassa ei ole osoitettu sellaista uutta maankäyttöä, joka olisi ristiriidassa maisema-alueiden arvojen kanssa.

Arvokkailla maisema-alueilla kiinnitetään huomiota kulttuuriympäristön moniarvoisuuden ja ajallisen kerroksellisuuden säilyttämiseen. Eri-ikäisistä elementeistä koostuva kerroksellinen ympäristö koetaan useimmiten miellyttävänä ja laadukkaana elinympäristönä.

Arvokkailla maisema-alueilla tavoitteena on, että suunnittelu ja kehittäminen tapahtuvat maisema-alueelle tyypilliset ominaispiirteet ja arvot huomioon ottavalla, niitä tukevalla ja vahvistavalla tavalla. Alueilla turvataan maisemalle tyypillisten erityispiirteiden ja arvojen säilyminen eri elinkeinojen toimintaa ja alueiden kehittämismahdollisuuksia vaarantamatta. Alueiden kehittämistä ohjataan ja tuetaan sovittamalla nykyisen elinkeinotoiminnan vaatimat muutokset historiallisiin kehityskulkuihin. Tavoitteena on, että maisema-alueilla säilyvät ne aineettomat hyödykkeet, jotka syntyvät ympäristö- ja maisemanäkökulmat huomioon ottavan elinkeinotoiminnan tulokseksi. Näitä ovat mm. alueen yleinen viihtyisyys, houkuttelevuus, ekologinen monimuotoisuus, ajallinen kerroksellisuus sekä alueellinen ja paikallinen identiteetti.

Valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen status ei estä taajamien, kylien tai matkailualueiden kehittämistä. Rakentaminen on kuitenkin sopeutettava maisemaan siten, etteivät alueiden keskeiset arvot vaarannu.

Maisema-alueet eivät estä maaseutuelinkeinojen ja maiseman kehitystä eivätkä vaikeuta nykyisten maatalouselinkeinojen harjoittamista.

Arvokkaita maisema-alueita koskevat maakuntakaavamääräykset eivät rajoita maa- ja metsätalouden harjoittamista.

Arvokkaat maisema-alueet saattavat välillisesti asettaa reunaehdoja maisemaa voimakkaasti muuttavalle toiminnalle, kuten maa-ainesten ottaminen, teiden rakentaminen ja rakennusten purkaminen.

Maisema-alueet asettavat rajoituksia tuulivoimarakentamiselle. Tuulivoimarakentamisen suunnittelun periaatteiden mukaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet ovat pääsääntöisesti tuulivoimarakentamiselle soveltumattomia.

Maisemainventoinneissa on lähtökohtaisesti huomioitu maiseman muuttuva luonne ja kerroksellisuuden merkitys. Esimerkiksi nykymaaloudelle tyypillisten kookkaiden ja korkeiden tuotantorakennusten todetaan olevan olennainen osa elinvoimaista maaseutumaisemaa. Samoin liikerakennukset hahmottuvat osana maisemaa.

Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat maisema-alueet tulee osoittaa maakuntakaavoissa, jotka vuorostaan ohjaavat kuntakaavoitusta. Mikäli arvokkaalle maisema-alueelle laaditaan yleiskaava tai asemakaava, tulee viranomaisten kiinnittää erityistä huomiota lähtötehtävien ja perusselvitysten riittävyteen sekä maiseman ominaispiirteisiin, kokonaiskuvaan ja identiteettiarvoihin. Suunniteltavien hankkeiden maisemavaikutukset tulee arvioida erikseen, jotta esimerkiksi mahdollinen täydennysrakentaminen sopeutuu sijainniltaan, mittakaavaltaan ja rakennustavaltaan maisemaan.

Kuva 19. Valjastettu Oulujoki Lamminahon kohdalla Vaalassa (kuva: Kirsti Reskalenko 2015).

Kuva 20. Rokuanvaaran valtakunnallisesti arvokasta harjumaisemaa (kuva: Riitta Kosonen).

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

- Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueityöryhmän mietintö II. Mietintö 66/1992, ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, 1993*
- Arvokkaat maisema-alueet Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi 2013–2015. Pohjois-Pohjanmaan liitto, julkaisu B:86, 2015*
- Kainuun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi 2011–2013. Maaseutumaisemat – arvokkaiden maisema-alueiden inventointi, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, 2013*
- Maisemanhoito. Maisema-alueityöryhmän mietintö I. Mietintö 66/1992, ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, 1993*
- Pohjois-Pohjanmaan arvokkaat maisema-alueet. Pohjois-Pohjanmaan liitto, Oulu, 1997*
- Valtioneuvoston periaatepäätös valtakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista ja maisemanhoidon kehittamisestä 5.1.1995. http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Luonto/Maisemat/Arvokkaat_maisemaalueet (7.10.2013)*

3.13.4. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö

VALTAKUNNALLISESTI ARVOKAS RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston päätöksen mukaiset valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009). Osa kohteista ei näy kaavakartalla; luettelo valtakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä ja -kohteista on esitetty kaavaselostuksen liitteessä 5 a.

Suunnittelumääräykset:

Alueiden käytön suunnittelussa tulee edistää kulttuuriympäristön valtakunnallisten ja maakunnallisten arvojen säilymistä.

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on otettava huomioon rakennettujen kulttuuriympäristöjen kokonaisuudet ja ominaispiirteet. Suunnittelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota RKY 2009 -inventoinnissa sekä *Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 -selvityksessä* kirjattuihin arvoihin ja ominaispiirteisiin.

MAAKUNNALLISESTI ARVOKAS RAKENNETTU KULTTUURIYMPÄRISTÖ

Merkinnällä osoitetaan maakunnallisesti arvokkaat aluemaiset rakennetut kulttuuriympäristöt ja tieosuudet. Osa kohteista ei näy kaavakartalla; luettelo kaikista maakunnallisesti arvokkaista rakennetuista kulttuuriympäristöistä ja -kohteista on esitetty kaavaselostuksen liitteessä 5 a.

Suunnittelumääräykset:

Alueiden käytön suunnittelussa tulee edistää kulttuuriympäristön maakunnallisten arvojen säilymistä.

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa on otettava huomioon rakennettu kulttuuriympäristö ja sen ominaislaatu. Suunnittelussa tulee erityisesti kiinnittää huomiota *Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 -selvitykseen* kirjattuihin arvoihin ja ominaispiirteisiin.

Kuva 21. Valtakunnallisesti merkittävää Lamminahon pihapiiriä (kuva: Kirsti Reskalenko).

Rakennettu kulttuuriympäristö eli rakennusperintö tarkoittaa rakennettuja alueita, rakennuksia sekä erilaisia rakenteita, kuten teitä ja siltoja. (*Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020*). Valtakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö käsittää Museoviraston laatimaan inventointiin Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009) sisältyvät alueet ja kohteet. Inventointi on otettu valtioneuvoston päätöksellä 22.12.2009 maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun ympäristön osalta. Val-

takunnallisesti arvokasta rakennettua kulttuuriympäristöä edustavat alueet ja kohteet antavat alueellisesti, ajallisesti ja kohdetyypeittäin monipuolisen kokonaiskuvan maamme rakennetun ympäristön historiasta ja kehityksestä.

Kuva 22. Valtakunnallisesti merkittävä Nuojuan voimalaitos.

Kaavakartalla osoitetaan kuusi Vaalassa sijaitsevaa, valtioneuvoston vuonna 2009 vahvistamaa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä. Valtakunnallisena tavoitteena on näiden kulttuuriympäristöjen rakenteen, kylä- ja kaupunkikuvan sekä alueilla jo olevien rakennusten ja ympäristön säilymisen turvaaminen. Lisäksi tavoitteena on mahdollisen täydennysrakentamisen ja muiden muutosten sopeuttaminen kulttuuriympäristön ominaisluonteeseen ja erityispiirteisiin. Säilyttämisen ja muutosten laajuus ja sisältö ratkaistaan kuntakaavoituksella. Valtakunnallisesti arvokkaiden kulttuuriympäristöjen luettelo ja valtakunnallisten arvojen kuvaukset löytyvät osoitteesta <http://www.rky.fi>. Kohteet on myös lueteltu selostuksen liitteessä 5 a. Valtakunnallisesti arvokkailla alueilla on myös maakunnallisesti merkittäviä kohteita ja arvoja, jotka on kirjattu Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 -selvitykseen.

Kaavakartalla osoitetaan luonnosvaiheessa kaksi alueista maakunnallisesti arvokasta rakennettua kokonaisuutta – *Pelson vankilan 1930- ja 40-luvun rakennukset* ja *Säräisniemi*. Maakuntakaavan alueiden ominaisluonetta kuvaava merkintä – maakunnallisesti arvokas rakennettu kulttuuriympäristö – ei ole suojelumerkintä. Se ei myöskään kumoa samalle alueelle aluevarausmerkinnällä osoitettua käyttötarkoitusta. 41 päivytysinventoinnissa maakunnallisesti arvokkaaksi tunnistettua kohdetta (rakennusryhmää, yksittäistä rakennusta, rakennelmaa ja tietä) on lueteltu liitteessä 5 a.

Kuva 23. Suutarinkylän entinen kansakoulu (1951) on esi-merkki jälleenrakennusajan laadukkaasta koulurakentamisesta.

Päivytysinventointi

Maakunnallisesti arvokkaan rakennusperinnön päivytysinventoinnissa 2016-2017 selvitetään maastotarkistuksin *Vaalan kulttuuriympäristöohjelman* (2002) kohteiden nykyiset arvot. Lisäksi inventoinnissa kiinnitetään erityistä huomiota vuosina 1945–1990 valmistuneisiin rakennuksiin, joista yhteisöllisesti tärkeimpiä ovat lukuisat koulut.

Päivytysinventoinnissa arvottaminen tarkoittaa kohteiden kulttuurihistoriallisen ominaisluonteen tunnistamista ja suhteuttamista laajempaan, koko maakunnan kulttuuriympäristöjen kokonaisuuteen, rakennustyyppin historiaan tai historialliseen ilmiöön. Arvottaminen on kohteiden kulttuurihistoriallisen arvon määrittelyä riippumatta kohteiden käyttö- tai välinearvoista jonkin muun hyvän saavuttamisessa. Muiden arvojen vaikutus ja merkitys punnitaan kuntakaavoituksessa ja muussa suunnittelussa sekä kohteiden korjaus- ja kehittämissankkeiden lupaharkinnassa.

Aluekokonaisuuksien arvottamisessa kiinnitetään huomiota paitsi alueella sijaitsevien yksittäisten kohteiden arvoihin, myös niiden yhdessä muodostaman kokonaisuuden ominaispiirteisiin ja arvoihin. Kokonaisuuden arvo voi olla myös suurempi kuin osiensa summa, eli itsessään paikallisesti arvokkaat kohteet voivat muodostaa yhdessä maakunnallisesti arvokkaan kokonaisuuden.

Inventointiraportissa kuvaillaan kunkin alueen ja kohteen ominaispiirteet ja arvot. Rakennusperinnön arvot on jaoteltu seuraavasti:

Historialliset todistusarvot (Ht). Historiallisten todistusarvojen lähtökohtana on rakennuksen tai alueen ilmentämä aineeton ja aineellinen historia. Niiden arvot ovat usein objektiivisia ja jossain määrin mitattavissakin, kuten ikä, ja suhteutettavissa muuhun rakennuskantaan esimerkiksi määrällisinä ja harvinaisuus/yleisyys kriteereinä.

Rakennushistorialliset arvot (R). Rakennushistorialliset arvot sisältävät rakennuksen, rakennelmien ja ympäristöjen arkkitehtuurihistoriaan, rakennustekniikkaan sekä rakentamisen prosesseihin ja rakentamiseen, mutta myös niiden muutoksiin, lisäyksiin ja korjauksiin liittyviä ominaisuuksia.

Rakennushistoriallisten arvojen määrittämiseksi on tunnistettava ne erityispiirteet, jotka liittävät kohteen rakentamisen kehitykseen ja tyylihistorian virtauksiin ja ilmiöihin yleensä. Arvot syntyvät paitsi suunnittelun ja rakentamisen, myös käytön vaatimien kunnostus- ja muutostöidenpiteiden tuloksena. Rakennustekniikkaan ja rakennuttamiseen liittyvät arvot muodostuvat rakennusaikaansa ja rakennuttajan mahdollisuuksiin sidoksissa olevista tyyppillisistä materiaali- ja rakennusteknisistä ratkaisuista. Arvoja ovat myös rakennustekniset, rakennustaiteelliset ja toiminnalliset innovaatiot ja uudistukset tai rakennuksen tekniset järjestelmät.

Rakennushistorialliset arvot sisältävät myös kaupunkirakennustaiteen ja kaavoituksen historiaan liittyviä tekijöitä, samoin kuin esimerkiksi kaivoskylien tai teollisten ympäristöjen asemakaavallisia ratkaisuja.

Historialliset arvot (H). Historiallisissa arvoissa on kyse siitä, miten ympäristö tai yksittäinen rakennus ilmentää historiallisia prosesseja, ilmiöitä ja tapahtumia, kuten esimerkiksi asuttaminen, teollistuminen ja koululaitoksen kehitys. Voidaan sanoa, että historialliset arvot muodostuvat syistä, joiden takia on ylipäänsä rakennettu tai muokattu ympäristöä. Keskeisiä historiallisia arvoja ovat myös talous- ja sosiaalishistoriaan liittyvät merkitykset, samoin kuin teollisuuden, liikenteen, hallinnon ja sivistyshistorian ulottuvuudet.

Maisema- ja ympäristöhistorialliset arvot (M). Kulttuuriympäristö on ihmisen muovaama ympäristö, jonka erityispiirteet ilmentävät kulttuurin vaiheita sekä ihmisen ja luonnon vuorovaikutusta. Tällä suhteella ja vuorovaikutuksella voi olla vuosisatojen historia. Maankäytön historia ilmentää lukuisaa joukkoa historiallisia arvoja – erityisesti taloushistoriaan, sosiaalishistoriaan ja tekniikan historiaan liittyviä ilmiöitä. Vastaavia ilmiöitä ovat myös muun muassa yhdyskunta- ja kaupunkirakenne sekä infrastruktuurin luonne ja sijoittuminen.

Historialliset puistot kuvastavat arkkitehtuurin tavoin eri aikakausien tyyli- ja makusuuntauksia. Ensimmäiset julkiset puistot olivat kaupunkipuistoja ja 1800-luvun puolivälin jälkeen puistoja rakennettiin julkisten rakennusten, kuten asemien, oppilaitosten ja parantoloiden yhteyteen.

Säilyneisyysarvot (S). Säilyneisyys täydentää historiallisia todistusarvoja. Säilyneisyydessä näkyy se, miten rakennus tai ympäristö on elänyt ja mitä sille on tapahtunut vuosien saatossa. Säilyneisyyden yhteydessä käytettyjä käsitteitä tai määritteitä ovat autenttisuus/aitous, kerrostuneisuus, jatkuvuus, patina sekä harvinaisuus ja/tai yleisyys.

Autenttisuus tarkoittaa sitä tapaa, jolla ympäristö tai rakennus on säilyttänyt alkuperäisiä tai sen historialle olennaisia fyysisiä erityispiirteitä. Se liitetään tavallisesti rakennuksen tai ympäristön rakentamis- tai syntyvaiheeseen. Autenttisuus liittyy laajemminkin rakennuksen tai ympäristön alkuperäiseen käyttöön tai sellaisiin muutoksiin ja käyttöihin, joiden arvioidaan tuoneen kohteeseen myönteisiä ja säilyttämisen arvoja ominaisuuksia. Tästä muodostuu historiallinen kerrostuneisuus ja jatkuvuus.

Patinalla tarkoitetaan niitä iän ja käytön jälkiä, jotka ilmentävät myönteisesti rakennuksen ja ympäristön ikää ja historiaa ja joiden säilyminen on olennaista rakennuksen iän havaitsemiseksi ja sen ominaisluonteen säilyttämiseksi.

Taiteelliset ja visuaaliset arvot (T). Rakennusperinnön taiteellisissa arvoissa on kyse arkkitehtuurin ja taiteen historiallisesta ja muussa tutkimuksessa, mutta myös arkkitehtuuri- ja taidekriitikissä sekä yhteiskunnallisessa keskustelussa ilmenevistä, yleisesti tunnustetuista laadullista arvoista. Rakennustaiteellinen arvo liittyy rakennuksen tai ympäristön arkkitehtoniseen muodonantoon, toteutuksen laatuun ja innovatiivisuuteen, toiminnallisiin ja rakenteellisiin ratkaisuihin. Se saattaa liittyä myös rakennuksen yksittäisiin osiin; erityisesti kyseeseen saattavat tulla arvokkaat sisätilat tai rakennuksen julkisivujen koristeluun tai sen yksityiskohtiin liittyvät piirteet.

Sisätilat ovat aina osa arkkitehtonista kokonaisuutta. Sisätilat voivat myös olla kulttuurihistoriallisesti tarkasteltuna itsenäisiä kulttuurimuistomerkkejä. Tällaisten tilojen tehtävä ja arvo muodostuu tilasta ja sen käytön jättämisestä jäljistä sekä kiinteästä kalustuksesta ja tilan toimintaan liittyvistä huonekaluista tai laitteistoista, jotka on suunniteltu erityisesti tätä tilaa varten. Kiinteällä sisustuksella on merkitystä kokonaisuudelle erityisesti silloin, kun sillä on historiallinen, yhteiskunnallinen ja taiteellinen yhteys rakennukseen ja kun se on säilynyt paikoillaan. Visuaaliset, kaupunkikuvalliset ja maisemalliset arvot muodostuvat kohteen sijoittumisesta ympäristöönsä sekä ympäristön rakenteesta ja visuaalisesti hahmotettavasta ilmiöstä. Yksittäinen rakennus voi olla jonkin kokonaisuuden luonteenomainen osa tai sijaintialuettaan muovaava tai hallitseva elementti. Usein erityisesti arkkitehtuurimonumenteiksi ajatellut rakennukset sisältävät jo valmistuessaan ympäristöllisiä arvoja. Laajassa kokonaisuudessa kyse voi olla myös kaupunkikuvan, taajamakuva tai kaupunkitilan kannalta tärkeistä alueista tai kaupunkikuvasta sinänsä.

Identiteetti- ja symbolimerkitykset (I). Rakennusperinnön säilyttämisessä huomioitavien identiteetti- ja symboliarvojen on oltava yhteisössä olemassa olevia, tunnistettuja ja hyväksyttyjä tai selvästi määriteltävissä olevia merkityksiä. Erityisesti symbolimerkityksiä voidaan tunnistaa myös kohteiden historiallisen analyysin kautta, kuten rakennuksen erityinen historiallinen edustavuus ilmiönsä esimerkkinä; kohteilla voi siis olla symboli- ja identiteettimerkityksiä historiallisen tapahtuman, yhdyskunnan rakentamisen ja muutoksen tai muun sellaisen seikan kannalta. (HE 101/2009 vp).

Päivätyksinventointi on pääosin tehty maakuntaliiton omana työnä. Inventoinnin asiantuntijaohjauksesta on vastannut Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunta. Päivätyksinventoinnissa kaikki *Vaalan kulttuuriympäristöohjelman* kohteet on tarkistettu, valokuvattu ja niiden arvojen säilyminen on arvioitu maastossa. Mukana on myös uusia kohteita, jotka on tunnistettu arvokkaiksi maastotarkistuksissa. Kaikki kohteet on arvioitu Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunnassa.

Maastokäyntien yhteydessä kohteiden mahdollisesta maakunnallisesta arvosta on keskusteltu kiinteistönomistajien kanssa, jos heidät on tavoitettu.

Alustava vaikutusten arviointi

Maakuntakaava turvaa tärkeiden kulttuuriympäristöjen säilymistä: kaavassa on osoitettu valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympä-

ristöt sekä muinaismuistokohteet. Rakennettuja kulttuuriympäristöjä koskevien suunnittelumääräysten tavoitteena on alueiden valtakunnallisten ja maakunnallisten arvojen turvaaminen. Vaihemaakuntakaavassa ei ole osoitettu sellaista uutta maankäyttöä, joka olisi ristiriidassa kulttuuriympäristön arvojen kanssa.

Hyvin säilynyt, alueellisesti omaleimainen ja eri aikakausista rakentuva kerroksellinen kulttuuriympäristö on merkittävä kulttuurinen, taloudellinen ja sosiaalinen voimavara ja uuden toiminnan mahdollistaja. Kulttuuriympäristöjen hoito ja ylläpito edellyttävät taloudellisia voimavaroja; toisaalta hyvin hoidetussa kulttuuriympäristössä on liiketoiminnallista arvoa. Hyvin hoidettu ja elinvoimainen kulttuuriympäristö tukee asukkaiden viihtyvyyttä, uusien elinkeinojen syntymistä ja vanhojen kehittymistä sekä alueiden omiin vahvuuksiin perustuvaa kehittämistä. Suomen matkailustrategian 2020 mukaan Suomeen suuntautuvassa kulttuurimatkailussa painottuvat muun muassa paikalliset kulttuuriympäristöt, yksittäiset kulttuurikohteet ja reitit sekä alueelliset, omaleimaiset kulttuuripiirteet. Myös arkeologinen kulttuuriperintö kiinnostaa ihmisiä ja voi toimia matkailun resursina.

Maakuntakaavaan laatimiseen liittyvät arvokkaiden rakennettujen kulttuuriympäristöjen päivitysinventoinnit ja niihin liittyvä vuorovaikutus ovat osaltaan lisänneet kulttuuriympäristötietoisuutta maakunnassa ja toteuttavat maakuntaohjelman 2014–2017 kärkiteemaa Maakunnan monimuotoisen kulttuuriperinnön ja -ympäristön vahvistaminen. Valtakunnallisella ja maakunnallisella arvolla on merkitystä kulttuuriympäristökohteiden hoitoon ja korjaamiseen myönnettyjen avustusten saannissa.

Rakennusperinnön inventoinneissa on koottu ja tuotettu vertailevaa tietoa erityisesti toisen maailmansodan jälkeen rakennetuista ympäristöistä ja niiden arvoista, mikä voi edistää nuoremman rakennuskannan säilymistä osana arvokkaaksi koettuja ympäristöjä. Hyvinvointiyhteiskunnan rakentaminen on ollut suuri kansallinen tehtävä ja siihen liittyvä rakennuskanta kertoo paikallisesti yhteisistä ponnistuksista. Maakunnallinen status voi innostaa kiinteistöjen omistajia ja käyttäjiä hoitamaan nuorempaa rakennusperintöä entistä paremmin. Tämä koskee asukkaiden lisäksi myös elinkeinoelämän toimijoita.

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rakennusperinnön suojelemisesta sekä laeiksi maankäyttö- ja rakennuslain 57 ja 166

§:n ja rikoslain 48 luvun 6 §:n muuttamisesta HE 101/2009 VP

<http://www.rky.fi> (tammikuu 2015)

Siipola, Pirjo. *Vaalan kulttuuriympäristöohjelma*. Alueelliset ympäristöjulkaisut 205, Kainuun ympäristökeskus, 2002

Kulttuuriympäristöstrategia 2014–202. Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014, 2014

3.13.5. Arkeologinen kulttuuriperintö

▪ MUINAISMUISTOKOHDE

Merkinnällä osoitetaan muinaismuistolailla (295/63) rauhoitettut kiinteät muinaisjäännökset.

Suunnittelumääräys:

Kohdetta koskevista maankäytön suunnitelmista on pyydettävä museoviranomaisen lausunto.

Maakuntakaavassa osoitetaan 124 Vaalan alueella olevaa kiinteää muinaisjäännöskohdetta, jotka ovat 28.2.2017 olleet Museoviraston ylläpitämässä muinaisjäännösrekisterissä osoitteessa <http://kulttuuriymparisto.nba.fi>. Ajantasaisimmat tiedot voi tarkistaa muinaisjäännösrekisteristä, jossa on tarkemmat tiedot kohteista ja niiden sijainnista. Tarvittaessa tulee ottaa yhteyttä museoviranomaiseen. Kohteet on lueteltu kunnittain selostuksen liitteessä 6.

Vaalan arkeologisen kulttuuriperinnön päivitysinventointi käynnistyy vuoden 2017 alussa Pohjois-Pohjanmaan museon, Pohjois-Pohjanmaan liiton ja Vaalan kunnan yhteistyönä. Päivitystarve on ilmeinen, koska perusinventointi on vuodelta 1969 ja se perustuu ilmeisesti vieläkin vanhempiin arkistolähteisiin.

Päivitysinventoinnissa tullaan alkukesän 2017 tehtävin maastotarkastuksin ajantasaistamaan vanhat kohdetiedot sekä 1969 inventoinnin osalta että 1980- ja 1990-lukujen tarkastuksiin perustuvat vanhentuneeksi katsottavat kohdetiedot. Tarkistettujen inventointitietojen on määrä olla muinaismuistorekisterissä syksyllä 2017 ennen maakuntakaavaehdotuksen nähtäville asettamista.

Kiinteän muinaisjäännöksen kaivaminen, peittäminen, muuttaminen, vahingoittaminen, poistaminen ja muu siihen kajoaminen on kielletty ilman muinaismuistolain nojalla annettua lupaa. Laki suojelee kiinteät muinaisjäännökset automaattisesti ilman erillistä päätöstä. Jos jossain havaitaan merkkejä mahdollisesta muinaisjäännöksestä, on työt lain mukaan keskeytettävä ja ilmoitettava asiasta Museovirastoon tai maakuntamuseoon. Tällöin on yleensä kyseessä ennestään tuntematon kiinteä muinaisjäännös, joka näin tulee konkreettisesti muinaismuistolain piiriin. Muinaismuistolaki myös velvoittaa maankäyttöä ja vesialueita suunniteltaessa selvittämään, koskeeko hanke kiinteitä muinaisjäännöksiä. Myös muinaisjäännöksen hoitoon vaaditaan Museoviraston lupa.

Koska uusia aiemmin tuntemattomia muinaisjäännöksiä löydetään koko ajan lisää ja vanhoja kohteita koskevia tietoja tarkistetaan, julkaistut luettelot vanhenevat nopeasti. Niinpä erilaisten maankäyttöhankkeiden yhteydessä muinaisjäännöksiä koskevien tietojen kattavuus ja ajantasaisuus on syytä säännönmukaisesti selvittää.

On lisäksi huomattava, että muinaisjäännösrekisterissä ja kaavakartalla pistetietona esitetty kohde voi olla huomattavasti pistettä laajempi. Esimerkiksi kivikautiset asuinpaikat voivat olla kymmenien tai jopa satojen metrin pituisia vyöhykkeitä, jotka seurailevat muinaista rantaa. Yleensä pisteen koordinaatit osoittavat kohteen keskiosaa tai sen keskeisimmäksi arvioitua kohtaa. Pistemäistä tietoa voidaankin pitää eräänlaisena huomiomerkkinä, joka osoittaa alueella olevaa laajempaa muinaisjäännöstä.

Vaalan arkeologinen kulttuuriperintö

Arkeologinen kulttuuriperintö muodostaa kulttuuriympäristön vanhimman ajoitettavan kerrostuman ja kulttuuriympäristön historiallisen pohjan. Muinaisjäännökset ovat maisemassa, maaperässä tai veden alla säilyneitä rakenteita, muodostelmia tai esineitä, jotka ihminen on tehnyt. Arkeologiseen kulttuuriperintöön kuuluvat kaikki muinaisilta ajoilta olevat ihmisen toiminnasta kertovat jäljet, jotka maaperässä ovat säilyneet. Näitä ovat etenkin maisemassa säilyneet kiinteät muinaisjäännökset. Näistä osa on selvästi havaittavissa, osa piiloutuu maaperään tai veden alle. Maastossa ja maisemassa sijaitsevien kiinteiden muinaisjäännösten lisäksi arkeologiseen kulttuuriperintöön kuuluvat myös esinelöydöt. Esihistorialliset kohteet ja löydöt ovat tärkein aineisto tutkittaessa aikaa, jolta ei ole olemassa kirjallisia lähteitä. Arkeologisin keinoin tutkitaan myös historiallisen ajan ilmiöitä.

Asuinpaikat. Monet kivikautisista ja varhaismetallikautisista asuinpaikoista muodostuvat pelkästä maan peittämästä kulttuurikerroksesta, jonka alueella ei välttämättä ole minkäänlaisia maanpäälle erottuvia rakenteita, mutta josta tutkittaessa paljastuu muun muassa tulenpidon jälkiä ja esinelöytöjä. Kivikautisia asuinpaikkoja on Nimisjärven rannoilla, Oulujoen ja kutujoen varsilla, Neittävällä, Jaalangassa, Manamansalossa ja otermalla.

Nimisjärven ja Nimisjoen rannoilta tunnetaan 15 esihistoriallista asuinpaikkaa. Nimisjärveltä löytyneiden saviasutioiden palojen perusteella on nimetty kaksi keramiikkar ryhmää: pohjoissuomalainen Säräisniemen kampakeramiikka (Sär 1) ja varhaismetallikautinen, asbestisekoitteinen Säräisniemi 2 –keramiikka (Sär-2). Sär 2 -keramiikka eroaa myöhäiskivikautisista asbestikeramiikoista ennen kaikkea siinä, että astiat ovat tasapohjaisia. Ajallisesti asuinpaikkojen löydöt edustavat aikaa varhaisimmasta kivikaudesta (esikeraaminen aika) alkaen aina varhaismetallikaudelle.

Keskiajalla on asuttu pienissä hirsituvisissa, joiden nurkassa on ollut sisäänlämpiävä kiuasuuni. Rakennustyyppi säilyi pitkään erämaissa ja kaukana asutuksesta olevilla paikoilla. Sitä vastaavia jäännöksiä löytyy suhteellisen myöhäistenkin tervahautojen läheisyydestä tai eräsijoilta.

Kainuun vanhin kristillinen hautausmaa sijaitsee Manamansalon Martinkannassa. Hautausmaata on ilmeisesti käytetty jo ennen Kainuun ensimmäisen kirkon rakentamista 1550-luvun lopussa tai seuraavan vuosikymmenen alussa. Kirkko poltettiin ilmeisesti vuonna 1578, mutta hautausmaan käyttö jatkui kirkon tuhoutumisen jälkeenkin.

Vanhimpia työ- ja valmistuspaikkoihin kuuluvia muinaisjäännöksiä ovat pyyntikuopat, joista vanhimmat ovat

kivikaudelta. Manamansalonkin Martinkannan 70 kuopan pyyntikuoppaketjun vanhimmat kuopat on ajoitettu kivikaudelle. Kuoppapyyntiä on tosin harjoitettu vielä historiallisellakin ajalla. Järvikylän Kiviojankankaalla on puolestaan 34 pyyntikuopan ketju. Pyyntikuopat erottuvat maastossa suppilomaisina kuoppina, joiden halkaisija on yleensä kahdesta neljään metriä ja syvyys 50–100 cm. Pyyntikuopat sijoittuvat pitkiksi ketjuiksi peurojen luontaisille reiteille harjanteiden tai kankaiden reunoille ja kapeikkoihin.

Patolaitteiden avulla on pyydetty kalaa jo kivikaudella. Otermajärven Lapinsalmen lapinpadon jäänteet koostuvat kahdesta erillisestä kivrakennelmasta kahden metrin etäisyydellä toisistaan. Ne ovat puisten kalapatojen perustuksia ja periytyvät nykyisessä muodossaan historialliselta ajalta. Myös Nimisojassa on lapinpato.

Historiallisen ajan tervanpoltto kukoisti Oulujärven seudulla 1800-luvulta 1920-luvulle. Kuuluisia tervanpolttopaikkoja olivat muun muassa Kankaan talo Manamansalossa, Lapinsalmen talo Otermassa sekä Syvänpään ja Koukkarin talot Neittävällä. Vaalassa on lukuisia tervahautoja.

Kuva 24. Myllyrannan voimakanava (kuva: Kirsti Reskalenko 2016)

Tervanpoltton kukoistusaikaan Oulujoen länsirannalla toimi vuosina 1838–1859 Myllyrannan rautaruukki, jonka päärakennuksen kivijalka on edelleen nähtävillä, kuten myös vuonna 1860 niemen poikki rakennettu voimakanava.

Vesireitit ja maantiet. Oulujärveä ja Oulujokea on käytetty kulkureitteinä läpi historian. Sisämaasta laskevat joet muodostivat kattavan liikenneverkon niin sulan veden aikana kuin myös talvisilla hiihto- ja rekikeleillä. Tilus-, kylä- sekä muut vähäiset paikallistiet muodostivat maaliikenteelle hyvin alueellista verkkoa vasta keskiajalta lähtien.

Vanhan Oulu-Kajaani välisen maantien kokonaispituus noin 170 km. Reitti jakaantuu Oulujoen etelärantaa Oulusta Utajärvelle johtavaan viljelysmaismavaltaiseen osuuteen, Utajärveltä Säräisniemelle johtavaan ns. Keisarintiehen ja vesi-/talvitiehen Säräisniemeltä Kajaanin Koutaniemeen. Säräisniemen ja Kajaanin välinen reitti on ollut valtaosaltaan vesi- ja jäätietä. 1700-luvun lopun paikallistettu maayhteys on merkitty kaavakartalle maakunnallisesti arvokkaana rakennettuna kulttuuriympäristönä.

Keisarin tie, joka on rakennettu 1600-luvulla yhdistämään Kajaanin ja Oulun linnoja, kuvastaa tieyhteyksien varhaista kehityshistoriaa harvaan asutussa pohjoisimmassa Suomessa. Tie on kulkenut Oulusta Säräisniemelle Oulujärven länsirannalle, josta matka kohti Kajaania on jatkunut Oulujärven yli joko vesitse tai jäitse.

Valtakunnallisesti merkittävä (RKY 2009) Keisarin tie kulkee Säräisniemen kylästä mäntymetsää kasvavan Rokuan harjuvyöhykkeen etelälaitaa suurta suoaluetta kiertäen Neittävälle Kukkolaan, Rokuanjärven eteläpuolitse nykyisen Rokuan kansallispuiston rajalla edelleen Muhokselle ylittäen kuntarajan Isokiven historiallisen rajakiven kohdalla. Rokuan talon Rokuanjärven etelärannalla tiedetään toimineen postitalona ja kestikievarina 1600-luvulta 1860-luvulle. Pihapiirissä on säilynyt mm. asuinrakennus 1800-luvun alusta.

Oulun ja Kajaanin linnoja yhdistävää tieyhteyttä ryhdyttiin rakentamaan 1600-luvun alussa. Tien rakentaminen liittyi itärajan ja valtakunnan puolustamiseen. Se rakennettiin vesi- ja maareittejä yhdistellen reitille, jolla Vienan ja Karjalan kauppa oli kulkenut jo vuosisatoja.

Vasta valmistunutta tietä liikkui Kustaa II Adolf seurueineen talvella 1622 matkalla Liivinmaan sodasta Viipurin kautta valtiopäiville Tukholmaan. Historiansa ensimmäiset vuosikymmenet tie soveltui vain ratsukäyttöön ja lieinee saatu ajokelpoiseksi 1700-luvun puolivälissä.

Keisarintie oli 1600-luvulta 1800-luvun lopulle tärkeä postitie Tukholman ja Viron välillä ja ainoa maantie Oulusta Kajaaniin.

Kesätie ulottui Oulusta Säräisniemelle Oulujärven länsirannalle. Tien ylläpito kuului Oulun, Paltamon ja Sotkamon talonpojille. Venäläiset paransivat ratsutietä hattujen sodan miehitysaikana (1741–1743) ja 1700-luvun puolivälissä rakennettiin kesätie Säräisniemeltä Kajaaniin asti.

Keisarintien ja vanhan Oulu-Kajaani-maantien vanhat linjaukset on osoitettu kaavassa valtakunnallisesti tai

maakunnallisesti arvokkaina rakennettuina kulttuuriympäristöinä. Arvokkaiden teiden tienpidolliset tarpeet, kuten kuivatus tai tien päällystäminen, tulee ottaa huomioon maakuntakaavaa tarkemmassa suunnittelussa ja maankäytössä.

Sotahistorialliset kohteet. Toiseen maailmansotaan liittyvien kohteiden kartoitus on ollut vähäistä ja sodan aikaiset kohteet ovat niin kutsuttuja muita kulttuuriperintökohteita, eivät kiinteitä muinaisjäännöksiä. Niiden suojelutarve ratkaistaan tapauskohtaisesti. Vaalassa on pieni toisen maailmansodan aikanaikin käytetty sorakii-toteinen lentokenttä, jonka reunalla on sodan aikaisia sirpalesuojia.

Vedenalaiset muinaisjäännökset. Oulujärveltä ei tunneta ainoatakaan vedenalaista muinaisjäännöstä. Oulujärven tutkimushistoria liittyy läheisesti Oulujokilaakson tutkimuksiin, sillä suurin osa varsinkin arkeologisesta tutkimusperinnöstä liittyy Oulujoen rannoille sekä sen läheisille pienille järville.

Kuva 25. Vaalan lentokenttä vuoden 1943 kartassa (Kadonneen kulttuuriperinnön metsästäjät – Blogi Metsähallituksen talousmetsien kulttuuriperintöinventoinnista 2010-2015. 16.1.2017).

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Arvokkaat maisema-alueet. Maisema-alueetöryhmän mietintö II. Mietintö 66/1992, ympäristöministeriö, ympäristönsuojeluosasto, 1993

<http://kulttuuriperintöinventointi.blogspot.fi/2014/03/kiitoteita-ja-konekorsuja.html> (16.1.2017)

<https://extras.csc.fi/arctinet/pronssikausi/104.phtml> (16.1.2017)

Tevali, Riitta. *Inventointiraportti, Kajaani, Paltamo, Vaala, Oulujärvi. Oulujärven vedenalaisarkeologinen osainventointi 8.9.–10.9.2014.* Museovirasto, Kulttuuriympäristön hoito/Arkeologiset kenttäpalvelut, AKMA201414:9, 2014

Purhonen, Paula (toim.). *Maiseman muisti - Valtakunnallisesti merkittävät muinaisjäännökset.* Museovirasto, Helsinki, 2001

Muinaisjäännösrekisteri, http://kulttuuriymparisto.nba.fi/netsovellus/rekisteriportaali/mjreki/read/asp/r_default.aspx (28.2.2017)

Suvanto, Maria. *Vanha Oulu-Kajaani-maantie.* Tieinventointi Utajärveltä Kajaaniin, 2006

Kulttuuriympäristöstrategia 2014–2020. Valtioneuvoston periaatepäätös 20.3.2014, 2014

3.13.6. Natura 2000 -verkoston alueet, luonnonsuojelualueet

NATURA 2000 -VERKOSTOON KUULUVA ALUE

Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston päätösten mukaiset Natura 2000 -verkoston alueet.

Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston päätösten mukaiset Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet. Verkoston tarkoitus on turvata luonnon monimuotoisuuden säilyminen Euroopan unionin alueella. Verkosto koostuu lintudirektiivin mukaisista linnustonsuojelualueista sekä luontodirektiiviin perustuvista luontotyyppien ja luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelualueista.

Vaihemaakuntakaavan merkintä ilmaisee, että alue kuuluu Natura-ohjelmaan. Alueiden luonnonarvojen turvaaminen toteutetaan useiden eri lakien avulla. Pääsääntöisesti alueet perustetaan lakisääteiksi luonnonsuojelualueiksi luonnonsuojelulain mukaisessa menettelyssä.

Vaihemaakuntakaavassa osoitetaan Vaalan kunnan alueelle sijoittuvat Natura 2000 -verkoston alueet (taulukko 28). Alueita on yhteensä 10 kpl ja niiden kokonaispinta-ala on 22 809 hehtaaria. Maakuntarajan molemmin puolin sijoittuvat Oulujärven saaret ja ranta-alueet (FI1200104) ja Oulujärven lintusaaret (FI1200105) osoitetaan kaavassa siltä osin, kun ne sijoittuvat Vaalan kunnan alueelle.

Taulukko 28. Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa osoitettavat Natura 2000 -verkoston alueet, niiden suojeluperusteet ja toteuttamistavat Vaalassa.

Natura-tunnus	Alueen nimi	Suojeluperuste	Toteutustapa
FI1200104	Oulujärven saaret ja ranta-alueet (osa)	SCI	LSL, UL, VL
FI1200105	Oulujärven lintusaaret (osa)	SPA	LSL, UL, VL
FI1200800	Rumala – Kuvaja – Oudonrimmet	SPA/SCI	LSL (vesialueet VL)
FI1200801	Painuanlahti	SPA	LSL, (vesialueet VL)
FI1200802	Likainen ja Likaisen Penikka	SCI	LSL (vesialueet VL)
FI1200804	Siirasojan lehto	SCI	LSL (vesialueet VL)
FI1200805	Sarvisuo – Jerusaleminsuo	SCI	LS (vesialueet VL)
FI1201011	Latvakangas	SCI	LSL
FI1102608	Rokua	SCI	LSL, Maa-ainesL
FI1106004	Tolkansuo	SPA/SCI	LSL

SL**LUONNONSUOJELUALUE**

Merkinnällä osoitetaan luonnonsuojelulain nojalla suojeltuja tai suojeltaviksi tarkoitettuja alueita.

Suunnittelumääräykset:

Alueen ja sen ympäristön maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa siten, ettei vaaranneta alueen suojelun tarkoitusta, vaan pyritään edistämään alueen luonnon monimuotoisuuden sekä alueiden välisten ekologisten yhteyksien säilymistä. Rakennuslupahakemuksesta tulee pyytää MRL 133 § mukainen elinkeino- ja ympäristökeskuksen lausunto.

Luonnonsuojelualueina osoitetaan Vaalan kunnan alueelle sijoittuvat olemassa olevat luonnonsuojelualueet sekä eri suojeluohjelmien alueet siltä osin, kun ne on tarkoitus toteuttaa luonnonsuojelulain mukaisina alueina.

Luonnonsuojelualueen merkinnällä osoitettavien luonnonsuojelualueiden kokonaispinta-ala on noin 28 000 hehtaaria.

Osoitettava luonnonsuojelualueverkosto perustuu ympäristöhallinnon paikkatietoaineistoihin (Suomen ympäristökeskus, helmikuu 2017) sekä Oulujärven saarten osalta Kainuun maakuntakaavassa 2020 osoitettuihin SL-alueisiin.

Taulukko 29. Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavassa osoitettavat SL-alueet Vaalan kunnan alueella.

Kunta	Alue	Suojelualueen ja/tai suojeluohjelma-alueen tunnus
Vaala	Latvakangas	FI1201011
Vaala	Kalikka	YSA991402, FI1200105
Vaala	Sarvisuon-Jerusalemisuon soidensuojelualue	SSA110103, SSO110450
Vaala	Likainen ja Likaisen Penikka	YSA201296, FI1200802, LVO110263
Vaala	Rumalan-Kuvajan-Oudonrimpien soidensuojelualue	SSA110068, SSO110350
Vaala	Tolkansuon soidensuojelualue	SSA110086, SSO110434
Vaala	Rokuan kansallispuisto	KPU110018
Vaala	Siirasojan lehto	LHO110387, FI1200804
Vaala	Oulujärven saaristot (osin) Oulujärven saaret ja ranta-alueet (osin) Apajakari Hirvisaari Kuosto Muut Manamansalon yksityiset luonnonsuojelualueet	RSO110107 FI1200104 YSA20377 YSA202482 YSA202781 Tarkentuu
Vaala	Jaalangan tervaleppäkorpi	SSO110406

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Ympäristöhallinnon aineistot (Suomen ympäristökeskus, paikkatietoaineistot helmikuu 2017)
Kainuun maakuntakaava 2020

3.13.7. Arvokkaat harjuaalueet

MY-hs

ARVOKAS HARJUALUE

Merkinnällä osoitetaan valtioneuvoston hyväksymän valtakunnallisen harjijensuojeluohjelman mukaiset harjuaalueet ja muut vähintään seudullisesti arvokkaat harjuaalueet.

Suunnittelumääräykset:

Alueen maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa niin, ettei maisemakuvaa turmella, luonnon merkittäviä kauneusarvoja tai erikoisia luonnonesiintymiä tuhota eikä luonnonoloissa aiheuteta huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia.

Arvokkaat harjuaalueen merkinnällä osoitetaan Vaalan kunnan alueelle sijoittuvat harjijensuojeluohjelman alueet sekä muita vähintään seudullisesti arvokkaita harjuaalueita.

Vaalan kunnan alueella on kaksi valtakunnallista harjijensuojeluohjelman aluetta: Manamansalo (HSO110134) ja Rokuanvaara (HSO110109). Vaalassa voimassa olevassa Kainuun maakuntakaavassa on osoitettu ge -kohdemerkinnällä luonnon- ja maisemansuojelun kannalta

arvokkaiksi harjuaalueiksi Kainuun ympäristökeskuksen julkaisun *Luonnon- ja maisemansuojelun kannalta arvokkaat harjut Kainuussa* (1999) mukaiset valtakunnallisesti ja alueellisesti arvokkaat harjut sekä muut 3. seutukaavan valmistelun yhteydessä arvokkaiksi arvioidut harjuaalueet (taulukko 30).

Taulukko 30. Vaalan arvokkaat harjuaalueet.

Kunta	Alue	Tunnus ja peruste
Vaala	Kuostonsaari	VAA9/5
Vaala	Manamansalo, Paljakantärmä	VAA9/9
Vaala	Manamansalon Säynäskangas Manamansalo, Ruutinlamminkangas	VAA9/7, VAA9/8
Vaala	Rokuanvaara, Kansallispuisto-Pookivaara Rokuanvaaraa, Rokuanjärven-Saarijärven alue Pikku-Rokua Rokua, Papinmäen dyynialue	VAA9/1, VAA9/2, VAA9/3, VAA9/4
Vaala	Säräisniemen Olkkolanniemi	VAA9/6

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Geologiset tiedot ja mahdollisuudet, Kainuun maakuntasuunnitelma ja -kaava 2020. GTK 2001

Harjijensuojeluohjelma-alueet

Luonnon ja maisemansuojelun kannalta arvokkaat harjut Kainuussa. Kainuun ympäristökeskus, 1999

3.13.8. Arvokkaat geologiset muodostumat

ARVOKAS GEOLOGINEN MUODOSTUMA

Merkinnällä osoitetaan luonnon- ja maisemansuojelun kannalta valtakunnallisesti arvokkaat geologiset muodostumat.

Suunnittelumääräykset:

Alueen maankäyttö tulee suunnitella ja toteuttaa niin, ettei maisemakuvaa turmella, luonnon merkittäviä kauneusarvoja tai erikoisia luonnonesiintymiä tuhota eikä luonnonoloissa aiheuteta huomattavia tai laajalle ulottuvia vahingollisia muutoksia.

MOREENIMUODOSTUMA

TUULI- JA RANTAKERROSTUMA

Vaihemaakuntakaavassa osoitetaan valtakunnallisesti arvokkaat geologiset muodostumat Vaalan kunnan alueella. Alueiden osoittaminen perustuu Suomen ympäristökeskuksen inventointeihin, joissa on selvitetty valtakunnallisia arvoja omaavat kallioalueet, moreenimuodostumat sekä tuuli- ja rantakerrostumat.

Voimassa olevan Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavan tapaan valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat on osoitettu merkinnällä ge-2 ja tuuli- ja rantakerrostumat merkinnällä ge-3.

Valtakunnallisesti arvokkaiden kallioalueiden, moreenimuodostumien sekä tuuli- ja rantakerrostumien inventoinnit ja arvottaminen perustuvat maa-aineslain (555/1981) mukaisen lupaharkinnan kriteereihin. Pääkriteereinä ovat olleet geologiset, biologiset ja maisemalliset tekijät, mutta myös muut tekijät kuten virkistyskäyttö, kulttuurihistoria ja arkeologia, pohjavesi, luonnontilaisuus ja lähiympäristö ovat vaikuttaneet kohteiden arvon määrittelyyn. Alueet on arvotettu asteikolla 1-4 siten, että suurin arvo on luokan 1 kohteilla.

Arvokkaat geologiset muodostumat on tarkoitettu otettavaksi huomioon maa-aineslain mukaisessa lupaharkinnassa. Alueiden soveltuvuus muuhun maankäyttöön tulee ratkaista tapauskohtaisesti toimintojen sijoittumisvaihtoehtojen ja vaikutusten arvioinnin perusteella; lähtökohtana on maankäytön suunnittelu siten, ettei se merkittävästi heikennä kohteiden ominaispiirteitä.

Merkinnät ovat alueiden erityisominaisuuksia osoittavia, eikä niihin liity MRL 33 § mukaista ehdollista rakentamisrajoitusta. Geologisesti arvokkaiden alueiden merkintä ei estä alueiden maa- ja metsätalouskäyttöä.

Voimassa olevassa Kainuun maakuntakaavassa ei ole osoitettu kaavamerkinnoin tai määräyksiin valtakunnallisesti arvokkaita moreenimuodostumia tai tuuli- ja rantakerrostumia. Ympäristöhallinnon aineistojen (2017) mukaan Vaalan kunnan alueelle sijoittuu taulukkoon 31 kootut valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat ja tuuli- ja rantakerrostumat. Kunnan alueella ei ole valtakunnallisesti arvokkaita kallioalueita.

Taulukko 31. Vaalan alueen valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat ja tuuli- ja rantakerrostumat (Lähde: Suomen ympäristökeskus).

MOREENIMUODOSTUMAT (ge-2)									
Tunnus	Nimi	Kunta	Muodostumatyyppi	Arvo-luokka	Pinta-ala ha	Geologiapistteet	Biologiapistteet	Maisemapisteet	Muutos-Pvm
MOR-Y11-063	Siliäkangas	Vaala	drumliini	4	52	3,00	4,00	4,00	12.5.2015
MOR-Y12-035	Kaivannon-Rusilanlahden reunamoreniparvi	Vaala	reunamuodostuma	4	26	2,75	3,75	3,50	12.5.2015
TUULI- JA RANTAKERROSTUMAT (ge-3)									
Tunnus	Alue	Kunta	Muodostumatyyppi	Arvo-luokka	Pinta-ala ha	Geologiapistteet	Biologiapistteet	Maisemapisteet	Muutos-Pvm
TUU-12-067	Multimäet	Vaala	Tuuli- ja rantakerrostuma	3	257	2,75	3,25	3,75	8.5.2012
TUU-12-068	Hietaranta	Vaala	Tuuli- ja rantakerrostuma	3	37	3,25	3,25	2,25	8.5.2012
TUU-12-070	Laajakangas-Kangasharju	Vaala	Tuulikerrostuma	4	85	3,25	3,75	3,50	8.5.2012
TUU-12-073	Peurajärvenkangas-Ruutilammenkangas	Vaala	Tuuli- ja rantakerrostuma, luokka 3	3	451	2,75	3,50	3,50	8.5.2012
TUU-12-074	Painanteenkangas	Vaala	Tuuli- ja rantakerrostuma, luokka 3	3	208	2,75	2,75	3,00	8.5.2012
TUU-12-072	Paljakantörmä-Soiluanniemi	Vaala	Tuuli- ja rantakerrostuma, luokka 2	2	82	2025	2,25	1,75	8.5.2012
TUU-12-075	Rytölähden dyynit ja rantakerrostumat	Vaala	Tuuli- ja rantakerrostuma, luokka 3	3	82	3,50	2,75	2,50	8.5.2012
TUU-12-077	Rokua	Vaala, Utajärvi, Muhos	Tuuli- ja rantakerrostuma, luokka 1	1	8102	1,00	2,25	2,75	8.5.2012

Moreenimuodostumien inventoinnissa on luetteloitu valtakunnallista arvoa omaavat moreenimuodostumat, joita Pohjois-Pohjanmaalla ovat yleisimmin drumliinit ja kumpumoreenit. Vaalan alueella on kaksi valtakunnallisesti arvokasta moreenimuodostumaa; Kaivannon-Rusilanlahden reunamoreniparvi Manamansalon Kaivannonniemellä ja Oravaisenniemellä sekä osin Utajärven kunnan alueelle Tolvansuon lähelle sijoittuva Siliäkankaan drumliini. Kumminkin kohteet kuuluvat moreenimuodostumien arvoluokkaan 4.

Valtakunnallisesti arvokkaiden tuuli- ja rantakerrostumien inventoinnissa on kuvattu sellaiset tuuli- ja ranta-

kerrostumien alueet, joiden geologiset, biologiset ja maisemalliset arvot ovat maa-aineslain (555/1981) tarkoittamalla tavalla valtakunnallisesti merkittäviä. Esiintymiä on sekä nykyisellä rannikolla että kauempana sisämaassa. Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen arvokkaita ovat luonnontilaiset hiekkarannat ja rannikoiden puuttomat ja luontaisesti vähäpuustoiset hiekkadyynit sekä niihin liittyvät kehityssarjat. Rannikoiden kaikki tuulikerrostumien luontotyytit, hiekkarannat ja sisämaan dyynimäiset on arvioitu uhanalaisiksi.

Vaalan kunnan alueella on kahdeksan valtakunnallisesti arvokasta tuuli- ja rantakerrostumaa, jotka sijoittuvat

Rokuanvaaran harjumuodostuman alueelle sekä Manamansaloon. Näistä yksi on erittäin arvokas tuuli- ja rantakerrostuma (Rokua).

Rokuan osalta valtakunnallisesti arvokas tuuli- ja rantakerrostuma-alue osoitetaan kaavakartalla MY-hs -mer-

kinällä niiltä osin kun ei käytetä SL- tai kansallispuisto-merkintää. Paljakantörmä-Soiluanniemen tuuli- ja rantakerrostuma kuuluu 2. luokkaan ja suurin osa muista Vaalaan osoitettavista uusista kohteista edustaa 3. luokan kerrostumia.

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Valtakunnallisesti arvokkaat moreenimuodostumat. Suomen Ympäristö 14/2007

Valtakunnallisesti arvokkaat tuuli- ja rantamuodostumat. Suomen ympäristö 32/2011

Luonnon ja maisemansuojelun kannalta arvokkaat kallioalueet Kainuussa. Suomen ympäristökeskus, 2000

3.13.9. Matkailun vetovoima-alue

mv

MATKAILUN VETOVOIMA-ALUE / MATKAILUN JA VIRKISTYKSEN KEHITTÄMISEN KOHDE-ALUE

Merkinnällä osoitetaan ympäristöarvojen, matkailun ja virkistyksen kannalta valtakunnallisesti ja kansainvälisesti merkittäviä aluekokonaisuuksia.

Suunnittelumääräys:

Alueen maankäyttöä suunniteltaessa on kiinnitettävä erityistä huomiota virkistysalueiden ja -reittien verkoston muodostamiseen sekä maisema- ja ympäristöarvojen säilymiseen ja matkailukeskusten rakentamisen sopeuttamiseen ympäristöön

Aluekohtaiset kehittämisperiaatteet:

mv-3

Rokua – Oulujärvi

Alueen kehittäminen perustuu hyvinvointi-, ja virkistyspalveluihin, kansallispuistoon ja Rokua Geopark-kokonaisuuteen, Oulujärveen sekä muuhun luontoon ja ulkoiluun liittyviin virkistystoimintoihin.

Matkailun vetovoima-alueita kuvaavalla kehittämisperiaatemerkinällä osoitetaan maakunnan matkailu- ja virkistystoiminnan kehittämisen kannalta merkittävimmät aluekokonaisuudet. Niihin sisältyvät valtakunnallisten matkailukeskusten alueet ja niihin liittyvät virkistys-, suojelu- ja muut alueet, jotka muodostavat tai joista on mahdollista kehittää matkailu- ja virkistystoimintaa palveleva laaja kokonaisuus.

VaiHEMAAKUNTAKAAVASSA täydennetään Rokuan-Oulujärven matkailun vetovoima-alueen rajausta siten, että se kattaa myös Vaalan kunnan alueen. Samalla tarkistetaan merkintään liittyvää kehittämisperiaatetta.

Rokua-Oulujärvi alueeseen liittyy kansallispuisto, hyvinvointi- ja virkistyspalvelut sekä Oulujärven luontoon ja ulkoiluun liittyvät virkistystoiminnot. Rokuan alue ympäristöineen on osa kansainvälistä Geopark-verkostoa, minkä myötä alueesta on kehittymässä kansainvälisesti kiinnostava matkailukohde.

Vetovoima-alueen kehittämisperiaatemerkinällä pyritään siihen, että alueille muodostuu matkailu- ja virkistyskeskuksiin tukeutuva virkistysalueiden ja reittienverkosto ja että myös muut alueidenkäyttöratkaisut tukevat matkailuun ja virkistystoimintaan perustuvia alueen kehittämismahdollisuuksia.

Matkailun vetovoima-alueille on ominaista maiseman ja luonnon vaihtelevat piirteet sekä edustavat luonnonalueet tai kulttuuriympäristöt. Alueet ovat olemassa olevia, pääosin jo pitkälle kehitettyjä matkailu- ja virkistyskokonaisuuksia. Kohteet muodostuvat usein laajoja ja yhtenäisiä kokonaisuuksia, joissa matkailu- ja virkistyspalvelujen kysynnän painopiste on matkailukeskuksissa ja niiden lähiympäristössä. Vyöhykkeet kattavat Pohjois-Pohjanmaan maakunnan merkittävimmät matkailu- ja virkistyskokonaisuudet.

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Kainuun maakuntakaava 2020

Pohjois-Pohjanmaan virkistysverkkoselvitys. Pohjois-Pohjanmaan liiton julkaisu B:80.

3.13.10. Virkistysalueet, virkistys- ja matkailukohteet ja reitistöt

V

VIRKISTYSALUE

Merkinnällä osoitetaan vähintään seudullisesti merkittäviä, viheralueverkoston kannalta tärkeitä retkeily-, ulkoilu-, urheilu- ja virkistysalueita.

Alueita koskee MRL:n 33 §:n mukainen rakentamisrajoitus.

Suunnittelumääräykset:

Alueen maankäyttöä suunniteltaessa tulee kiinnittää erityistä huomiota alueen virkistyskäytön kehittämiseen ja ympäristöarvojen säilymiseen.

Alueen maankäyttöä suunniteltaessa tulee kiinnittää huomiota alueen eri käyttömuotojen tarkoituksenmukaiseen yhteensovittamiseen. Oulun Virpiniemen ja Salonselän alueilla erityistä huomiota tulee kiinnittää maa-ainesten oton ja yleisen virkistyskäytön yhteensovittamiseen sekä maa-ainesten ottoalueiden maisemointiin.

Vaihemaakuntakaavassa osoitetaan Vaalan kunnan alueelle sijoittuvat seudullisesti merkittävät virkistysalueet.

Virkistysaluemerkinnällä (V) osoitetaan vähintään seudullisesti merkittäviä ulkoilu-, retkeily-, urheilu- ja virkistysalueita. Esitetyt virkistysalueet ovat pinta-alaltaan tai sijainniltaan merkittäviä, maakunnallisen viheralueverkoston tai taajamien vihervetkon kannalta tärkeitä aluekokonaisuuksia. Osoitettavat virkistysalueet perustuvat Kainuun maakuntakaavaan 2020.

Virkistysalueilla on voimassa MRL:n 33 §:n mukainen ehdollinen rakentamisrajoitus.

Virkistysalueina osoitetaan Jylhäkangas-Jylhänniemi, Karhusaari sekä osa Oulujärven retkeilyalueen saarista. Oulujärven valtion retkeilyalue on valtakunnallisesti merkittävä virkistysalue. Taulukossa 32 on Kainuun maakuntakaavan liitteen 15. virkistysalueiksi (V) osoitetut alueet.

Osoitettavat virkistysalueet muodostuvat lähinnä Oulujärven retkeilyalueeseen kuuluvista luonnonsuojelu- ja rantojensuojelualueista, joilla on seudullisesti merkitystä retkeily- ja virkistyskäyttöä. Oulujärven retkeilyalueeseen kuuluvat sekä Manamansalon saaren valtion maat että Oulujärven länsiosan, Niskanselän saaria ja vesialueita. Oulujärven retkeilyalueella on myös matkailullista merkitystä; matkailupalvelut keskittyvät erityisesti Manamansalon leirintäalueelle. Oulujärvi ja retkeilyalue ovat osa Rokua Geopark -aluetta ja sitä kautta kuuluvat maailmanlaajuiseen Geopark- matkailukohteiden verkostoon.

Taulukko 32. Vaalan kunnan alueelle osoitettavat virkistysalueet.

Kunta	Alueen nimi	Kuvaus
Vaala	Oulujärven retkeilyalue	Valtion retkeilyalue
Vaala	Karhusaari	Valtion retkeilyalueeseen liitettävä alue, Natura-alue
Vaala	Purjekari	Valtion retkeilyalueeseen liitettävä alue, Natura-alue
Vaala	Jylhäkangas-Jylhänniemi	Valtion retkeilyalueeseen liitettävä alue

VIRKISTYS- JA MATKAILUKOHDE

Merkinnällä osoitetaan vähintään seudullisia virkistys- ja matkailukohteita sekä muita seudullisesti merkittäviä virkistys- ja matkailupalvelujen kehittämiskohteita

Vaihemaakuntakaavassa osoitetaan Vaalan kunnan alueelle neljä virkistys- ja matkailukohdetta.

Virkistys- ja matkailukohteen merkinnällä osoitetaan vähintään seudullisesti merkittäviä virkistys- ja matkailun kehittämiskohteita.

Virkistys- ja matkailukohteina on osoitettu Vaalan Manamansalon leirintäalueen ydin Teeriniemi, Manamansalon Martinlahti ja Säräisniemen Ruununtörmä, joiden kehittäminen perustuu olemassa olevien matkailukohteiden kehittämiseen. Lisäksi kohdemerkinnällä osoitetaan Vaalan Kurikkavaaran lähivirkistysalue.

Manamansalon Teeriniemen leirintäalue ja sen lähiympäristön kalastuspaikat ja retkeilypolut keräävät suurimmat kävijämäärät alueella (vuonna 2014 koko Oulujärven retkeilyalueella oli 39 500 kävijää). Manamansalon Martinlahti pitää sisällään sataman ja motellimajoituksen matkailupalvelukeskittymän. Säräisniemen Ruununtörmällä on satamaan, caravan-alueeseen ja loma-asumiseen perustuvia matkailupalvelurakenteita.

VIHERYHTEYSTARVE

Merkinnällä osoitetaan kaupunkiseutujen ja jokilaaksovyöhykkeiden sisäisiä ja niitä yhdistäviä tavoitteellisia ulkoilun runkoreittejä ja niihin liittyviä pienialaisia virkistysalueita. Merkintään sisältyy sekä olemassa olevia että kehitettäviä ulkoilu-, pyöräily-, melonta- ym. reittejä.

Suunnittelumääräys:

Yksityiskohtaisemmalla suunnittelulla tulee turvata virkistysalueiden ja -reittien seudullinen jatkuvuus ja kehittäminen sekä liittyminen virkistyskeskuksiin, suojelualueisiin ja kulttuuriympäristöihin.

Viheryhteystarve on kehittämisperiaatemarkintä, jolla osoitetaan maakunnan tavoitteelliset ulkoilun runkoreitit viheralueineen. Markintä kattaa kaikki aktiiviulkoilun muodot: patikoinnin, pyöräilyn, melonnan ym. Markintä sisältää myös paikallisten reittien ja paikallisten virkistysalueiden kehittämisen tavoitteen.

Voimassa olevassa 2. vaihemaakuntakaavassa viheryhteystarveverkosto käsittää jokilaaksojen suuntaiset yhteydet, Oulun ja Raahan seutujen yhteydet ja etelä-pohjois-suuntaisen rannikon yhteyden.

3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa viheryhteystarveverkostoa on täydennetty Vaalan kunnan osalta. Käytännössä Oulujokilaakson viheryhteystarvetta on jatkettu Vaalaan keskustaajamaan Oulujoen niskalle (Vaalan kurkku).

Markintä painottaa jokien ja niihin liittyvien viheralueiden virkistysarvoa ja kehittämismahdollisuuksia. Jokilaaksojen yhteystarpeet ovat yleispiirteisiä, aluerakennetta mukailevia yhteystarpeita, joiden sisältö täsmentyy yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Markinnan tavoitteena on edistää viheryhteyksien säilymistä ja ulkoilureittien muodostumista siten, että ne palvelevat väestön virkistystarpeita ja luovat edellytyksiä myös matkailun kehittämiseksi. Pyrkimyksenä on palvelutasoltaan kehittynyt ja jatkuva verkosto, joka tukeutuu virkistyskeskuksiin, kulttuuriympäristöihin ja luontokohteisiin. Oulujärvelle ja sen ympäristöön sekä Manamansaloon markintää ei ole tarkoituksenmukaista kuitenkaan laajentaa, koska käytännössä koko alue on matkailu- ja virkistysaluetta.

TÄRKEÄ ULKOILU- TAI RETKEILYREITTI

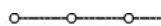
Merkinnällä osoitetaan ylimaakunnallisia ulkoilu- ja retkeilyreittejä.

TÄRKEÄ MELONTA- TAI VESIRETKEILYREITTI

Merkinnällä osoitetaan ylimaakunnallisia melonta- tai vesiretkeilyreittejä pääjokiuomien ulkopuolella.

MOOTTORIKELKKAILUREITTI TAI -URA

Merkinnällä osoitetaan olemassa olevia ja suunniteltuja moottorikelkkailun pääreittejä.

VENEVÄYLÄ

Merkinnällä osoitetaan Perämeren rannikon ja Oulujärven ylikunnallisia veneilyväyliä.

VENESATAMA

Merkinnällä osoitetaan seudullisesti merkittäviä venesatamia.

Tärkeä ulkoilu- tai retkeilyreitti

Tärkeän ulkoilu- tai retkeilyreitin merkinnällä osoitetaan olemassa olevia tai kehitettäviä ylimaakunnallisia virkistysreitikonaisuuksia. Yleistavoitteena on edistää tärkeimpien ylikunnallisten ja maakuntarajat ylittävien reitien suunnittelua, toteuttamista ja ylläpitoa.

Voimassa olevassa 2. vaihemaakuntakaavassa osoitetut reitit ovat pääosin jo toteutettuja retkeily- ja muita reittejä, joihin liittyy usein kehittämistarvetta. Aiemmin voimassa olleessa maakuntakaavassa osoitetut tavoitteelliset ylikunnalliset reitit eivät ole toteutuneet suunnitellussa laajuudessa. Reittien kysyntä on siirtynyt selkeästi matkailun ja väestön painopistealueille. Osa jo toteutetuista pitkistä vaellusreiteistä on heikossa kunnossa, koska kehittämisen ja ylläpidon painopiste on päiväretkeilyyn soveltuvissa reiteissä.

2. vaihemaakuntakaavan periaatetta on sovellettu myös Vaalan osalta 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa. Kainuun maakuntakaavasta on Vaalan osalta poistettu muut ulkoilureitit paitsi Rokua-Vaala ulkoilureitti sekä Rokuan kansallispuiston alueen Keisarin kierroksen reitti liityntäpolkuineen. Nuo reittiosuudet täydentävät Oulujokivarren Tervareististön Oulusta aina Oulujärvelle saakka. Tavoitteellinen E6 -vaellusreitti (Eurovaellusreitti) Siikalatvalta kohti Rokuaa on jätetty luonnoksesta pois, koska sen toteutuminen on hyvin epätodennäköistä. Myöskään Manamansalon kautta kiertävää Kainuun maakuntakaavassa 2020 osoitettua ulkoilureittiä ei ole esitetty kaavaluonnoksessa. Erillisiä hiihtoreittejä ei ole osoitettu. Luonnoksessa on esitetty Oulujokivarteen Utajärven rajalta Vaalaan jatkettu viheryhteystarve, joka sisältää mm. Lumman lenkin Nuojuan ja Vaalankurkun välillä.

Tärkeä melonta- tai vesiretkelyreitti

Maakunnassa on paljon erilaisia melontaan ja vesiretkelyyn soveltuvia jokiuomia. Vesiretkelyyn soveltuvien suurempien jokien pääuomat on osoitettu jo 2. vaihemaakuntakaavassa viheryhteystarvemerkinällä. Siinä on osoitettu merkittäviä sisävesien pääjokiuomien ulkopuolisia melonta- ja vesiretkelyreittejä kaikkiaan seitsemän. Niiden merkitys on suuri matkailualueiden luontomatkailulle. Kainuun maakuntakaavoissa ei ole Vaalaan osoitettu erillisiä melonta- ja vesiretkelyreittejä. 3. vaihemaakuntakaavan luonnokseen on Vaalassa osoitettu Kutu-joen melontareitti. Tämän noin 50 km pitkä reitti koostuu Kutu- ja Tervajoista sekä muutamasta järvisuudesta. Oulujärvi kokonaisuudessaan ja etenkin Oulujärven retkeilyalue on erinomaista melonta- ja vesiretkelyaluetta, mutta sinne ei ole erikseen osoitettu melonta- tai vesiretkelyreittejä.

Moottorikelkkailureitti tai -ura

Pohjois-Pohjanmaan 2 vaihemaakuntakaavassa on osoitettu moottorikelkkailun tavoitteellinen runkoreististö olemassa olevan tilanteen ja todettujen yhteysväli-

den perusteella. Suurin osa moottorikelkkailusta tapahtuu Pohjois-Pohjanmaalla urilla, joita on karkeasti arvioituna 2 400 km. Niistä maakuntakaavan on merkitty noin 1 800 km (sisältäen myös vesistöjen ylityksiä). Moottorikelkkareittejä on noin 500 km. Reittitoimituksia on tehty lähinnä Oulu- ja Kiiminkijokien laaksoissa, yhdysreitillä Oulun suunnalta Pudasjärvelle sekä Kuusamon keskeisimmällä runkoreitillä. 2. vaihemaakuntakaavassa osoitettiin yhteysväliarpeita koko maakuntaan noin 600 km. Tarve moottorikelkkailun runkoreittien toteuttamiseen reittitoimituksella tulee todennäköisesti kasvamaan etenkin alueilla, missä kelkkailumäärät ovat isoimmat ja maanomistusolot ovat hajanaiset. Kelkkailureittien toteuttaminen reittitoimituksilla etenee tapauskohtaisesti, eikä sitä ohjata maakuntakaavalla.

Vaalassa moottorikelkkailijoiden käytettävissä on moottorikelkkauria, eli alueella ei ole tehty reittitoimituksia. 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa Kainuun maakuntakaavan 2020 moottorikelkkareististöä on karsittu poistamalla Siikalatvan kunnan Mäläskän kylän suunnalta Pelson kautta Rokualle osoitettu moottorikelkkailureitti. Muuten kelkkailureististö vastaa Kainuun maakuntakaavassa 2020 esitettyä reittiverkostoa. Vaalan keskustasta on osoitettu kelkkaurat kunnanrajoille Rokualle, pohjoiseen Oterman suuntaan, itään kohti Jaalankaa sekä Oulun järven itäpuolitse kohti Vuolijokea. Lisäksi Manamansalon kautta on osoitettu kelkkaura. Moottorikelkkailun runkoreististön kattavuuden vuoksi Vaalaan ei ole osoitettu lainkaan moottorikelkkailun yhteystarpeita.

Veneväylä

2. vaihemaakuntakaavassa ei ole osoitettu sisävesien veneiteitä eikä -satamia. Oulujärvellä veneilyn merkitys on kuitenkin niin suuri, että veneväylien ja -satamien osoittaminen 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on perusteltua. Vaalan veneväylästä ei ole juurikaan muutettu Kainuun maakuntakaavan 2020 tilanteesta, mutta esitystapaa on yleispiirteistetty koskien Niskanselän koillisosan Jaalanganlahtea ja Kankarinlahtea.

Venesatama

2. vaihemaakuntakaavassa esitettiin Perämeren rannikon venesatamaverkosto, johon kuului useita hyvin varusteltuja palvelu- ja matkailusatamia. Niiden satamapalvelut ovat suhteellisen kattavat ja ne täydentyvät osin myös kaupunkien ja taajamien tarjoamilla palveluilla. Vieraslaiturein varustetuista venesatamista vieraspaikkoja on yleensä muutama. Perämeren venesatamaverkostoa täydentävät muut vapaa-ajan veneilyn kannalta tärkeät retkisatamat merialueen saarissa sekä kala- ja venesatamat. Niissä satamapalvelut on kehitetty alun perin kalastuselinkeinon tarpeisiin, mutta toiminta on ajan mittaan kehittynyt vapaa-ajan toimintojen suuntaan. Venesatamien infrastruktuuri on kuitenkin päässyt paikoin rapistumaan, ja niiden ylläpito ja kehittäminen tulevat vaatimaan taloudellisia panostuksia.

Oulujärvellä on varsin kattava venesatamaverkko. 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa Vaalan alueelle osoitetaan kuusi tärkeintä veneilyä ja alueen matkailuelinkeinoja tukevaa venesatamaa (taulukko 33). Vaalan taajaman edustalla on Sahanlahden venesatama, jossa toimii myös Oulujärven melontakeskus. Ruununranta on osoitettu Säräisniemelle, Oulujärven vapaa-aikakeskuksen yhteyteen. Teeriniemen vieraslaituri on Manamansalon leirintäalueen ja sen tarjoamien palveluiden yhteydessä. Kilonniemen kalasatama palvelee pääasiassa Oulujärven

kalastuselinkeinoja. Martinlahden palvelusatama palveluineen ja Rytölahden kala- ja retkisatama ovat Manamansalossa Ärjänselän puolella, kun muut venesatamat ovat Niskanselän puolella. Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa osoitettujen venesatamien lisäksi Vaalassa on useita retkisatamia, joita ei ole merkitty vaihemaakuntakaavaluonnokseen.

Taulukko 33. Vaalan kunnan alueelle osoitettavat venesatamat.

Kunta	Venesatama	Tyyppi	Vieraspaikkoja	Väylän syvyys (m)
Vaala	Sahanranta	Koti- ja vierassatama	12	1,5 – 3,1
Vaala	Ruunutormä	Koti- ja vierassatama	2 -4	1,5 – 3,1
Vaala	Kilonniemi	Kala- ja vierassatama	4	1,5 – 2,0
Vaala	Martinlahti	Palvelusatama	30	1,6 – 2,6
Vaala	Teeriniemi	Vierassatama	12	1,5 – 2,0
Vaala	Rytölahti	Kala- ja retkisatama	3	1,5 – 2,0

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Kainuun maakuntakaava 2020

Oulujärven retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelma. Metsähallitus

Oulu-Kajaani -kehittämisyöhyke, Rokua-Oulujärvi matkailun Master Plan 2020

Oulujärven käyntisatamat palvelutietoineen. <http://www.kajaanipurjehtijat.net/satamat.htm>

Vaalan kunta. Venepaikat ja satamat. http://www.vaala.fi/sivu/fi/palvelut/rakentaminen_ja_asuminen/venepaikat_ja_satamat/

3.14. Himangan alueidenkäyttö

A

TAAJAMATOIMINTOJEN ALUE

Merkinnällä osoitetaan asumisen, palvelujen, teollisuus- ja muiden työpaikka-alueiden ym. taajamatoimintojen sijoittumisalue ja laajentumisalueita.

Suunnittelumääräykset:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee alueiden käyttöönottojärjestyksessä ja mitoituksessa kiinnittää erityistä huomiota vaihtoehtoisten aluekokonaisuuksien toiminnallis-taloudelliseen edullisuuteen, ympäristön laatuun ja kevyen liikenteen toimintaedellytyksiin.

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee edistää yhdyskuntarakenteen eheyttämistä hajanaisesti ja vajaasti rakennetuilla alueilla sekä taajaman ydinalueen kehittämistä toiminnallisesti ja taajamakuvaselkeästi selkeästi hahmottuvaksi keskukseksi. Maankäyttöratkaisuissa tulee pyrkiä hyvään energiatalouteen.

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee määritellä kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen kannalta edulliset vyöhykkeet taajamarakenteen kehittämisen perustaksi.

Yksityiskohtaisempiin kaavoihin tulee sisällyttää periaatteet uudisrakentamisen sopeuttamisesta rakennettuun ympäristöön. Alueiden käytön suunnittelussa ja rakentamisessa on varmistettava, että alueella sijaitsevien kulttuuriympäristön tai maiseman vaalimisen kannalta tärkeiden kohteiden kulttuuri- ja luonnonperintöarvot säilyvät.

Taajaman merkittävä laajentaminen päätien toiselle puolelle yksityiskohtaisempaan kaavaan perustuen edellyttää turvallisten yhteyksien järjestämistä päätien poikki.

Maankäytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon tulvariskialueet ja tulvien hallintasuunnitelmat sekä varautua sään ääri-ilmiöiden vaikutuksiin.

Lisämerkintä –1 osoittaa, että alueen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa ja käytössä tulee ottaa huomioon maankohoamisrannikon erityispiirteet.

Kalajoen kaupunkiin liittyneen entisen Himangan kunnan alueella on ollut voimassa Keski-Pohjanmaan 1. ja 2. vaihemaakuntakaava. Niiden merkinnät on korvattu ja osa kumottu Pohjois-Pohjanmaan 1. ja 2. vaihemaakuntakaavoissa. Tässä 3. vaihemaakuntakaavassa esitetään Himangan taajamatoimintojen alueen laajennus, joka perustuu Kalajoen kaupungin kaavoituskatsauksessa 2017 esitettyihin asemakaavahankkeisiin (mm. Meri-Himangan alue). Taajamatoimintojen alue on rajattu yleispiirteisesti ja sitä tarkistetaan vaihemaakuntakaavan ehdotusvaiheessa.

Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan tullessa voimaan Keski-Pohjanmaan maakuntakaavat eivät ole miltään osin voimassa Himangan alueella.

Muut Himangan alueen uudet maakuntakaavamerkinnot on esitetty edellä tässä selostuksessa koko maakuntaa koskevilla teemakohtaisilla sisältökuvauksilla.

3.15. Yleiset suunnittelumääräykset

Voimassa olevissa maakuntakaavoissa on annettu yleisiä suunnitteluperiaatteita ja määräyksiä, jotka koskevat koko maakuntakaava-aluetta, myös kaavan ns. valkoisia alueita, joilla ei ole kaavamerkintöjä. Edellä kohdissa 3.2.

ja 3.8. on esitetty tuulivoimaa ja turvetuotantoa koskevat yleiset suunnittelumääräykset. Niiden lisäksi 3. vaihe-
maakuntakaavan luonnoksessa esitetään muutoksia ja täydennyksiä seuraaviin yleismääräyksiin:

3.15.1. Rantojen käyttö

Kehittämisperiaatteet:

Turvataan tasapuoliset mahdollisuudet ranta-alueiden käyttöön varaamalla rantaa riittävästi yleiseen virkistykseen. Varaudutaan loma-asutuksen kasvun jatkumiseen ja eri tyyppisten loma-asuntoalueiden kysyntään: perinteinen omarantainen asutus järviolueilla, tiivis lomakylätyyppinen asutus merenrannikolla ja matkailukeskusten läheisyydessä. Tavoitteena on hyvien vapaa-ajan ympäristöjen muodostaminen tasapuolisesti eri käyttäjäryhmille.

Rakentamista ohjataan sietokyvyltään hyvillä rannoilla. Rakentamattomien ja pienten vesistöjen rannoille rakentamista ei suositeta. Maisemallisesti keskeiset ja arat rannat jätetään rakentamisen ulkopuolelle.

Vakituisen asumisen ja loma-asutuksen sijoittumisessa suositetaan kyläkeskusten, taajamien ja matkailukeskusten läheisyyttä. Suunnitelmallisella asuntorakentamisella tuetaan erityisesti maaseudun asutuksen ja palvelujen säilymistä.

Yleisiä suunnittelumääräyksiä:

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa tulee ottaa huomioon ranta-alueen ympäristöolosuhteet, vesihuollon järjestäminen sekä rakennusoikeuden, yhteiskäyttöalueiden ja yleisten alueiden tasapuolinen ja kautuminen eri maanomistajille. Yksityiskohtaisemmissa kaavoissa voidaan taajamien ja kylien ulkopuolella enintään puolet rantaviivasta osoittaa rakennusmaaksi. Pienissä vesistöissä rantarakentamisen mitoituksessa tulee lisäksi ottaa huomioon vesistön sietokyky ja vesipinta-ala. Pienissä saarissa mitoituksen tulee perustua saaren pinta-alaan.

Rantojen käyttöä koskevat yleiset kehittämisperiaatteet ja suunnittelumääräykset on vahvistettu Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa (2005).

Vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on otettu huomioon Maankäyttö- ja rakennuslain muutosesitys (HE 11/2016), jonka mukaan MRL 73 § vaatimusta riittävän yhtenäisen ranta-alueen säilyttämisestä lievennettäisiin siten, että olemassa olevien kylien kohdalla riittäisi virkistykseen soveltuvien alueiden huomioon ottaminen.

Sen pohjalta 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa lievennetään rakentamiselta vapaan rantaviivan määrää niin, että se ei koske kyläasutuksen alueita. Myöskään taajamien ranta-alueita kaavoitettaessa tai kaavaa uudistettaessa vapaan rantaviivan vähimmäisosuuden määrittely maakuntakaavassa ei ole tarkoituksenmukaista.

3.15.2. Erityistoiminnot / vaara-alueet

Yleisiä suunnittelumääräyksiä:

Vaarallisia kemikaaleja käyttävää tai varastoivaa laitosta ympäröivän konsultointiväyhykkeen yksityiskohtaiseen suunnitteluun on kiinnitettävä erityistä huomiota. Suunniteltaessa riskille alttiiden toimintojen, kuten asuinalueiden, vilkkaiden liikenneväylien, yleisölle tarkoitettujen kokoontumistilojen ja sairaaloiden sijoittumisesta väyhykkeen sisälle on kaavaa laadittaessa pyydettävä palo- ja pelastusviranomaisen ja tarvittaessa TUKES:n lausunto.

Maakunnassa on useita kymmeniä vaarallisia kemikaaleja käsitteleviä tai varastoivia laitoksia, joita koskevat ns. Seveso III -direktiivin määräykset ja ympäristöministeriön ohjeistus niiden huomioon ottamiseksi kaavoituksessa. Koska kohteita ja niiden ympärille määriteltyjä konsultointiväyhykkeitä ei esitetä kaavakartalla niiden pienialaisuuden vuoksi, maakuntakaavaan lisätään uusi Seveso-

kohteita koskeva koko maakuntaa koskeva suunnittelumääräys.

Turvatekniikan keskus TUKES ylläpitää luetteloa Seveso III -direktiivin mukaisista laitoksista, jotka ovat toiminnan laajuuden perusteella turvallisuusselvityslaitoksia tai toimintaperiaateasiakirjalaitoksia. Nestekaasulaitokset

ovat laitoksia, joissa on nestekaasua 5 – 50 tonnia ja muita vaarallisia kemikaaleja alle 20 % luparajasta. TUKES:n luettelo Pohjois-Pohjanmaan vaarallisten kemikaalien laitoksista (päivitetty 16.12.2016) on liitteenä 7.

3.15.3. Maa- ja metsätalous

Yleisiä suunnittelumääräyksiä:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on turvattava hyvien ja yhtenäisten peltoalueiden säilyminen tuotantokäytössä. Maaseutua kehitettäessä on pyrittävä sovittamaan yhteen asutuksen tavoitteet ja maatalouden, mukaan lukien karjatalouden, toimintaedellytykset.

Maankäyttöä suunniteltaessa on tuettava metsätalousalueiden ja -yksiköiden yhtenäisyyttä ja toimivuutta. Metsätaloutta suunniteltaessa tulee edistää metsien monipuolista hyödyntämistä yhteensovittamalla eri käyttömuotojen ja luonnon monimuotoisuuden tavoitteita.

Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa (2005) vahvistetut maa- ja metsätaloutta koskevat yleiset suunnittelumääräykset säilyvät 3. vaihemaakuntakaavassa muuttumattomina.

3.16. Poistuvat ja kumottavat merkinnät ja määräykset

Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa esitetään poistettavaksi / kumottavaksi tai korvattavaksi muulla merkinnällä voimassa olevien maakuntakaavojen merkintöjä. Ne on esitetty tämän selostuksen teemakohtaisissa kaavaluonnoksen sisältökuvauksissa. Pohjois-Pohjanmaan kokonaismaakuntakaavan ja 1. vaihemaakuntakaavan yksittäisiä merkintöjä on merkitty poistettavaksi kaavakartalla seuraavasti:

- Hailuodon tieliikenteen yhteystarvemerkinä ja sitä koskeva suunnittelumääräys (1. vaihemk) korvataan merkinnällä ohjeellinen / vaihtoehtoinen tielinjaus (luvussa 3.6)
- tieliikenteen yhteystarvemerkinä Limingan Tupoksen ja Oulun lentoaseman välillä (1. vaihemk) poistetaan (luvussa 3.6)
- yksittäisiä tuulivoima-alueita (1. vaihemk) poistetaan (luvussa 3.2)
- turvetuotantoalueet, joilla tuotanto on päättynyt (1. vaihemk), poistetaan (luvussa 3.8)
- yksittäisiä maa-ainesten ottoalueita (P-P maakuntakaava) poistetaan (luvussa 3.1)
- jätevedenpuhdistamon merkinä (P-P maakuntakaava) Oulun Haukiputaalta poistetaan ja Kalajoella siirretään (luvussa 3.4)
- Raahen satama-aluevarauksen kanssa osittain päällekkäin oleva luo- alueen merkinä sekä luonnon-suojelualueiden sisään jääneet kohdemerkinnät (P-P maakuntakaava) poistetaan, luo-alueiden maakunnallinen tarkastelu tehdään kaavan ehdotusvaiheessa (luvussa 3.12).

Kalajoen Himangan alueella olleet Keski-Pohjanmaan 1. ja 2. vaihekaavojen merkinnät ja määräykset on korvattu tai kumottu Pohjois-Pohjanmaan 1. ja 2. vaihemaakuntakaavoissa.

Vaalan alueella voimassa olevien Kainuun maakuntakaavan 2020 ja Kainuun kaupan vaihemaakuntakaavan merkinnät korvataan tässä 3. vaihemaakuntakaavassa kokonaisuudessaan. Kaavakartalla on merkitty poistettavaksi/kumottavaksi seuraavat merkinnät:

- turvetuotannon erityisvyöhyke, joka korvautuu aluekohtaisilla merkinnöillä ja vesistöalueita koskevalla määräyksellä kaavan ehdotusvaiheessa
- maa- ja metsätalousvaltaisten alueiden merkinä ja suunnittelumääräys poistetaan
- perinnemaisemakohde, kohteiden maakunnallinen tarkastelu tehdään kaavan ehdotusvaiheessa
- luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisen tärkeä alue, alueiden ja kohteiden maakunnallinen tarkastelu tehdään kaavan ehdotusvaiheessa.

Rantojen käyttöä ja turvetuotantoa koskevat Kainuun maakuntakaavan 2020 yleiset suunnittelumääräykset korvautuvat 3. vaihemaakuntakaavaluonnoksen vastavilla määräyksillä. Liikenneturvallisuutta koskeva yleinen suunnittelumääräys ja liito-oravien esiintymispaikkoja koskeva yleinen suojelumääräys kumotaan.

Kainuun kaupan vaihemaakuntakaavan Vaalaa koskeva yleinen suunnittelumääräys korvautuu 3. vaihemaakuntakaavaluonnoksen kauppaa koskevalla määräyksillä.

PERINNEMAISEMAKOHDE

Merkinnällä osoitetaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittäviä perinnemaisema- ja perinnebiotooppikohteita.

Suunnittelumääräys:

Kohteiden suunnittelussa tulee turvata kohteen kulttuuri- ja luonnonperintöarvojen säilyminen.

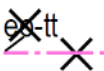

LUONNON MONIMUOTOISUUDEN KANNALTA ERITYISEN TÄRKEÄ ALUE

Kohdemerkinnällä luo osoitetaan suojelualueiden ulkopuolella olevia tärkeitä lintualueita sekä merkittävimmät uhanalaisten kasvien ja hyönteisten esiintymisalueet.

Suunnittelumääräys:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee varmistaa, että suunniteltu maankäyttö ei vaaranna alueen linnuston ja uhanalaisten kasvien tai hyönteisten elinoloja.

TURVETUOTANNON ERITYISVYÖHYKE

Osa-aluemerkinnällä eo-tt osoitetaan turvetuotannon erityisvyöhykkeitä, joiden rajausta perustuu valuma-alueiden rajauksiin. Turvetuotannon erityisvyöhykkeet on osoitettu Kainuun järvien ja jokien käyttökelpoisuusluokituksen perusteella. Niitä valuma-alueita, jotka eivät sisälly turvetuotannon erityisvyöhykkeisiin koskee ainoastaan koko maakuntakaava-aluetta koskeva suunnittelumääräys.

Kainuun maakuntakaavassa on annettu turvetuotantoa koskien koko maakuntakaava-aluetta koskeva suunnittelumääräys:

Turvetuotantoon tulee ottaa ensisijaisesti jo ojitettuja soita tai sellaisia ojittamattomia soita, joiden luonnon- tai kulttuuriarvot eivät ole seudullisesti merkittäviä. Turvetuotantoa tulee harjoittaa siten, että sen aiheuttama paikallinen ja valuma-aluekohtainen vesistön kuormituksen lisäys ei vaaranna vesistöjen tilaa. Suopohjien jälkikäytön suunnittelussa tulee ottaa huomioon alueelliset maankäyttötarpeet.

Osa-aluemerkinnällä (eo-tt) osoitetuille turvetuotannon erityisvyöhykkeille annetaan suunnittelumääräys:

Seuraavilla vesistöalueilla turvetuotannon suunnittelussa on huomioitava vesistövaikutukset siten, että kokonaiskuormitusta pyritään vähentämään.

- vesistöalue 57.04 Neittävän alue, Vaala
- vesistöalue 58.05 Pelson alue, Vaala
- vesistöalue 59.17 Muhosjoen yläosa, Vaala
- vesistöalue 59.21 Oulujoen yläosa, Vaala
- vesistöalue 59.26 Kutujoen alaosa, Vaala ja Puolanka
- vesistöalue 59.27 Kutujoen yläosa, Vaala ja Puolanka

Koko maakuntakaava-aluetta koskeva turvetuotannon suunnittelumääräys koskee myös osa-aluemerkinnällä osoitettuja turvetuotannon erityisvyöhykkeitä.

M

MAA- JA METSÄTALOUSVALTAISET ALUEET

Merkinnällä M osoitetaan pääasiassa maa- ja metsätalouskäyttöön tarkoitettuja alueita.

Rakentamismääräys:

Alueelle saa rakentaa yleistä virkistyskäyttöä varten tarkoitettuja rakennuksia. Valtion retkeilyalueille sallitaan niiden yleisen virkistystoiminnan kannalta tarpeellinen rakentaminen.

Suunnittelumääräys:

Maa- ja metsätalouskäyttöön tarkoitettuja alueita voidaan käyttää alueen pääasiallista käyttötarkoitusta sanottavasti häiritsemättä ja luonnetta muuttamatta myös erityislainsäädännön ohjaamana muihin tarkoituksiin, kuten luontais- tai muuhun elinkeinotoimintaan, turvetuotantoon, maa- ja kiviainesten ottoon, haja-asutusluonteiseen pysyvään ja loma-asumiseen sekä jokamiehen oikeuden rajoissa ulkoiluun ja retkeilyyn. Alueille voidaan perustaa yksityisiä suojelualueita. Ilman erityisiä perusteita hyviä ja yhtenäisiä peltoalueita ei tule ottaa taajamatoimintojen käyttöön. Maankäyttöä suunniteltaessa on tuettava metsätalousalueiden yhtenäisyyttä ja toimivuutta.

LIKENNETURVALLISUUS

Yleinen suunnittelumääräys:

Yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja muussa alueiden käyttöä koskevassa suunnittelussa tulee kiinnittää erityistä huomiota liikenneturvallisuuden edistämiseen sekä sujuvan ja hyvän liikenneympäristön saavuttamiseen.

LIITO-ORAVAN ESIINTYMISPAIKAT

Yleinen suojelumääräys:

Liito-oravien esiintymisalueiden yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa ja metsien käsittelyssä tulee turvata liito-oraville tärkeiden pesäpuiden ja niitä suojaavien puiden sekä liikkumisen kannalta riittävän puuston säilyminen.

3.17. Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavasta (2005) sellaisenaan siirrettävät merkinnät ja määräykset

■ ■ ■ ■ KANSAINVÄLINEN KEHITTÄMISVYÖHYKE: PERÄMERENKAARI

Suunnittelumääräykset:

Kehittämisyöhykkeen toimintojen verkostoitumista tulee edistää alueidenkäyttöratkaisuilla.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on varauduttava palvelutasoltaan korkeatasoisiin kansainvälisiin liikenneyhteyksiin, erityisesti pääteiden liikenteen sujuvuuden ja turvallisuuden parantamiseen, raideliikenteen kehittämiseen sekä tietoliikenneverkostoihin.

Perämeren rannikon matkailu- ja virkistyspalvelujen yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon seudullisesti merkittävien virkistysalueiden, veneilyreittien ja -satamien kehittämistarpeet sekä yhtenäisen kevyen liikenteen reitin kehittämismahdollisuus.

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee ottaa huomioon maankohoamisen taloudelliset ja ympäristölliset vaikutukset sekä turvattava maiseman ja luonnontalouden erityispiirteet ja luonnon kehityskulkujen alueellinen edustavuus. Maankohoamisrannikon luonnon- ja kulttuuriperinnön kansainvälisten arvojen säilymistä ja matkailullista hyödyntämistä on pyrittävä edistämään.

kk-1

KAUPUNKIKEHITTÄMISEN KOHDEALUE: OULUN KAUPUNKISEUTU

Merkinnällä osoitetaan Oulun seudun yhtenäisen yhdyskuntarakenteen aluetta, joka muodostaa Oulun valtakunnanosakeskuksen ydinalueen. Alueella on tarvetta kuntien yhteistoimintaan alueidenkäytön suunnittelussa ja hankkeiden yhteensovittamisessa.

Suunnittelumääräykset:

Oulun kaupunkiseudulla kasvu tulee kohdistaa ensisijaisesti kuntakeskuksiin ja alakeskuksiin, missä kaupunki- ja taajamarakennetta on pyrittävä täydentämään ja eheyttämään. Uudet asuntoalueet tulee sijoittaa joukkoliikenteen kannalta edullisesti ja niillä tulee suosia tiivistä pientaloasutusta.

Alueen kaupunki-, kunta- ja aluekeskuksiin voidaan sijoittaa seutua palvelevia vähittäiskaupan suuryksiköitä, jotka tulee sijoittaa siten, että ne tukevat yhdyskuntarakennetta ja ovat hyvin kevyt- ja joukkoliikenteen saavutettavissa.

Yksityiskohtaisemmalla suunnittelulla tulee luoda edellytykset seudullisen virkistysalueverkoston toteuttamiselle. Oulujoen suistosta ja Oulujokilaaksosta sekä keskeistä kaupunkiseuturakennetta yhdistävästä virkistysaluekehästä koostuvan yhtenäisen vihervyöhykkeen muodostuminen on turvattava.

kk-2

RAAHEN KAUPUNKISEUTU

Merkinnällä osoitetaan Raahen-Pattijoen yhtenäisen yhdyskuntarakenteen aluetta, joka muodostaa Raahen aluekeskuksen ydinalueen.

Suunnittelumääräykset:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa on pidettävä lähtökohtana kaupunkiseudun nykyistä rakennetta ja turvattava tuotanto- ja liiketoimintojen kehittämismahdollisuudet riittävillä aluevarauksilla. Uusilla alueilla tulee suosia pientaloasutusta siten, että seudulla on tarjolla vaihtoehtoisia asumismuotoja.

Raahen keskustaa kehitettäessä suunnittelun lähtökohtana on pidettävä historiallisen ruutukaavan ja vanhan puukaupunkimiljöön säilymistä.

Uusien kauppapalvelujen sijoitusratkaisuilla ei saa vaarantaa kaupungin keskustan kehittämisedellytyksiä.

Kaupunkiseudulla tulee yksityiskohtaisemmalla suunnittelulla luoda edellytykset seudullisen virkistysalueverkoston toteuttamiselle.

kk-3

OULUN ETELÄISEN ALUEEN KAUPUNKIVERKKO

Merkinnällä osoitetaan maakunnan eteläosan maaseutukaupunkien verkko, joka muodostaa Oulun eteläisen aluekeskuksen ydinalueen.

Suunnittelumääräykset:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa kaupan ja muiden palvelujen, elinkeinoelämän, asutuksen, liikenteen ja virkistystoimintojen sijoittelussa on pyrittävä tehostamaan verkostokaupungin olemassa olevien yhdyskuntien alueiden käyttöä kuntien välisellä yhteistyöllä ja työnjaolla.

Alueen kaupunkikeskuksiin voidaan sijoittaa seutua palvelevia vähittäiskaupan suuryksiköitä, jotka tulee sijoittaa siten, että ne ovat hyvin kevyt- ja joukkoliikenteen saavutettavissa.

kk-4

KUUSAMON MATKAILUKAUPUNKI

Merkinnällä osoitetaan Koillis-Suomen aluekeskuksen ydinalue, jota kehitetään kansainvälisenä matkailu- ja kaupunkikeskuksena.

Suunnittelumääräykset:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee edistää toiminnallisesti monipuolisen sekä maisemallisesti ja kaupunkikuvallisesti korkeatasoisen matkailukaupungin kehittämistä Kuusamon kaupunkikeskustan ja Rukan matkailukeskuksen muodostaman kaksoiskeskuksen varaan.

JOUKKOLIIKENTEEN KEHITTÄMISKÄYTTÄVÄ

Merkinnällä osoitetaan Oulun seudun joukkoliikenteen korkean palvelutason pääreitit. Osa reiteistä sisältyy Oulun seudun laatukäytävään ja osa voi kulkea moottoriväylää pitkin.

Suunnittelumääräys:

Yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa tulee luoda yhdyskuntarakenteelliset edellytykset joukkoliikenteen kehittämiseksi.

av

ARVOKAS VESISTÖ

Merkinnällä osoitetaan lohikannan elvytysohjelmaan sisältyvien jokien pääuomat ja uhanalaisen eliölajiston kannalta erityisen arvokkaita virtavesistöjä.

MY

MAA- JA METSÄTALOUSVALTAINEN ALUE, JOLLA ON ERITYISIÄ YMPÄRISTÖARVOJA

Merkinnällä osoitetaan Natura 2000-verkostoon sisältyviä alueita, joiden ympäristöarvojen turvaaminen on tarkoitus toteuttaa metsälain nojalla.

se

SELVITYSALUE

Merkinnällä osoitetaan kaivosmineraali-, maa-aines- ja pohjavesiesiintymän aluetta, jonka kehittämismahdollisuuksien selvittäminen, käyttötavoitteiden yhteensovittaminen ja käyttöön ottamisen vaikutukset ympäristöön edellyttävät lisäselvityksiä ja jatkosuunnittelua.

MAAKUNTAKAAVA-ALUEEN RAJA

OULU VALTAKUNNANOSAKESKUKSEN/MAAKUNTAKESKUKSEN NIMI

HAAPAV KAUPUNKIKESKUKSEN NIMI

VAALA KUNTAKESKUKSEN NIMI

KAARKURI ALAKESKUKSEN NIMI

Rautio KYLÄKESKUKSEN NIMI

Rokua-Ou MATKAILU- JA VIRKISTYSALUEKOKONAISUUDEN NIMI

YLEISIÄ SUUNNITTELUMÄÄRÄYKSIÄ

Maakuntakaavassa av-merkinnällä osoitettujen vesistöjen tilaan vaikuttavat toimenpiteet on suunniteltava siten, että arvokkaan vesialueen soveltuvuutta varauksen perusteena oleville eliölajeille ei vaaranneta.

Lentoesteiden korkeusrajoitukset tulee ottaa huomioon lentoasemien ja lentopaikkojen ympäristöjen yksityiskohtaisemmassa kaavoituksessa.

4. Vaihemaakuntakaavan vaikutukset

Vaikutusten arviointia täydennetään 3. vaihemaakuntakaavan ehdotusvaiheessa. Luonnosvaiheessa vaikutuksia on arvioitu alustavasti teemoittain (ks. edellä).

5. Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toteuttaminen

Maankäyttö- ja rakennuslain 24 § mukaan maakunnan suunnittelussa on huolehdittava valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden huomioon ottamisesta siten, että edistetään niiden toteuttamista. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (yleis- ja erityistavoitteet), jotka liittyvät 3. vaihemaakuntakaavan teemoihin ja niiden huomioon ottaminen on esitetty seuraavassa pääkohdittain.

Harmaalla tekstillä on esitetty tavoitteet, jotka eivät suoraan liity Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan tavoitteisiin.

Toimiva aluerakenne

- **Aluerakenteen tasapainoinen kehittäminen hyödyntämällä olemassa olevia rakenteita ja alueiden omia vahvuuksia**
Maakuntakaavan aluerakenteellinen perusratkaisu tähtää voimassa olevan maakuntasuunnitelman mukaisesti olemassa olevan keskusverkoston ja kehittämisvyöhykkeiden vahvistamiseen.
- **Monikeskuksisen, verkottuvan ja hyviin liikenneyhteyksiin tukeutuvan aluerakenteen kehittäminen**
Maakunnan aluerakenteen runkona on Oulun ja kolmen alueellisen keskuksen muodostama monikeskuksinen kokonaisuus, jota täydentävät ylimaakunnalliset kehittämisvyöhykkeet. Kaavalla turvataan hyvät liikenneyhteydet aluekeskusten välillä ja maakunnan ulkopuolelle.
- **Ylimaakunnallisten kehittämisvyöhykkeiden toimintaedellytysten tukeminen**
Oulu-Kajaani-Vartius osoitetaan ylimaakunnallisena liikennekäytävänä.
- **Kaupunkien ja maaseudun vuorovaikutuksen edistäminen, kyläverkoston kehittäminen sekä maaseudun elinkeinotoimintojen monipuolistaminen**
Vaihemaakuntakaavassa käsitellään kyläverkko ja maaseutuasutus Vaalan kunnan osalta, muu maakunta on käsitelty 2. vaihemaakuntakaavassa.
- **Maanpuolustuksen ja rajavalvonnan tarpeiden huomioon ottaminen**
Puolustusvoimien tarpeet on otettu huomioon tuulivoima-alueita osoitettaessa. Tuulivoimala-alueille on annettu vaihemaakuntakaavassa suunnittelumääräyksiä puolustusvoimien tutkavalvonnan ym. tarpeiden huomioon ottamisesta yksityiskohtaisemmassa suunnittelussa. Lentoliikenteen varalaskupaikat suojavyöhykkeineen on osoitettu.

Eheytyvä yhdyskuntarakenne ja elinympäristön laatu

- Olemassa olevien yhdyskuntarakenteiden hyödyntäminen ja eheyttäminen
- **Liikenneturvallisuuden sekä joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytysten parantaminen**
Seudullisten kevyen liikenteen väylien kehittämistarpeet ja pääteiden varren kevyen liikenteen väylien tarve on osoitettu.
- **Riittävien alueiden varaaminen elinkeinotoiminnoille**
Kaupalle aluevaraukset periustuvat tarvelaskelmiin ja riittävään sijoituspaikkojen vaihtoehtojen turvaamiseen. Teollisuuden, biojalostamoiden ja kaivostoiminnan alueita on osoitettu.
- **Ilmastonmuutokseen sopeutuminen**
Maaseudun kehittämisvyöhykkeillä on tulvavaaran huomioon ottamista koskeva suunnittelumääräys.
- **Vähittäiskaupan suuryksiköiden sijoittaminen tukemaan olevaa yhdyskuntarakennetta**
Kaupan suuryksiköiden sijoittamisessa painotetaan keskusta-alueita. Keskustojen ulkopuolelle osoitetut kaupan alueet sijaitsevat taajamatoimintojen alueilla ja tukeutuvat olevaan ja suunnittelukaudella toteutuvaan asutukseen. Suunnittelumääräyksellä kytketään kaupan rakentaminen muun yhdyskuntarakenteen toteutumiseen.
- **Kaupunkiseutujen kehittäminen tasapainoisina kokonaisuuksina ja keskusta-alueiden kehittäminen**
Oulun kaupunkiseudulla osoitetaan alakeskusten verkko ja kaupan suuryksiköiden sijoittuminen ensisijaisesti keskusta-alueille.

- Maaseutuasutuksen ja matkailutoimintojen suuntaaminen tukemaan maaseututaajamia ja kyliä
- **Tulvavaara-alueille rakentamisen ehkäisy**
Maaseudun kehittämisvyöhykkeillä on tulvavaaran huomioon ottamista koskeva suunnittelumääräys.
- **Hyvä taajamakuva, viheralueiden yhtenäisyys**
3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa on käsitelty vain Vaalan ja Himangan taajamatoimintojen alueet, joille on annettu mm. kulttuuriympäristöä ja taajamakuvalista kehittämistä koskeva suunnittelumääräys.
- **Terveydelle aiheutuvien haittojen ehkäiseminen**
Oulun ja Kuusamon lentoaseman melualue on esitetty, muille lentokentille on annettu lentomelun huomioon ottamista koskevat suunnittelumääräykset. Tuulivoimala- alueiden rajauksessa on otettu huomioon melu ym. haitalliset vaikutukset muodostamalla suojaetäisyydet suhteessa asutukseen ja annettu melu- ja välkevaikutusten ehkäisemistä koskeva suunnittelumääräys. Vaarallisten kemikaalien käsittelylaitosten suojavyöhykkeistä on yleinen suunnittelumääräys.
- **Jätteenkäsittelyn, vesi- ja jätevesihuollon ratkaisujen osoittaminen**
Vaihemaakuntakaavassa on osoitettu keskitetyt, seudulliset jätevedenpuhdistamot.
- **Energian säästämisen ja uusiutuvien energialähteiden edistäminen**
Tuulivoima-alueet ja biojalostamoiden varaukset edistävät uusiutuvien energialähteiden käyttöä.

Kulttuuri- ja luonnonperintö, virkistyskäyttö ja luonnonvarat

- **Arvokkaiden luonnonalueiden ja niiden monimuotoisuuden säilyminen**
Suoluonnon suojelualueet on päivitetty toteutumistilanteen ja soidensuojelun täydennysesityksen sopimusten mukaisesti, luo-alueet tarkistetaan kaavan jatkovalmistelussa. Vaalan alueelta luonnonsuojelualueet ja valtakunnallisesti arvokkaat geologiset muodostumat on osoitettu kattavasti.
- Ekologisten yhteyksien säilyminen suojelualueiden välillä
- Luonnon virkistyskäytön ja luonto- ja kulttuurimatkailun edistäminen, hiljaisten alueiden säilyttäminen
- **Luonnonvarojen saatavuuden turvaaminen tuleville sukupolville**
Turvetuotantoalueiden mitoitus perustuu strategioiden mukaiseen turpeen käytön vähenemiseen, jolla turvetuotantoalueiden riittävyys ja suoluonnon muu kestävä käyttö turvataan.
- **Valtakunnallisesti merkittävien kulttuuriympäristöjen ja luonnonperinnön säilyttäminen**
Vaalan alueella on osoitettu kaikki Natura-alueet ja muut valtakunnallisesti arvokkaat luontoalueet, muun maakunnan osalta ne on käsitelty 1. ja 2. vaihemaakuntakaavassa. Vaalan alueella olevat valtakunnalliset ja valtakunnallisesti arvokkaiksi ehdotetut maisema-alueet sekä RKY 2009-luettelon kulttuuriympäristökohteet on osoitettu. Koko maakunnan alueella tuulivoimarakentaminen on ohjattu valtakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden ja kulttuuriympäristöjen ulkopuolelle.
- Matkailukeskusten ja -alueiden ja vapaa-ajan vyöhykkeiden kehittäminen
- **Loma-asutuksen mitoittaminen, luonnonvarojen arvokkaiden ranta-alueiden säilyminen ja loma-asumisen viihtyisyys**
Rantojen käytön yleistä suunnittelumääräystä on tarkistettu MRL:n muutosesityksen mukaisesti.
- Ylikunnallisten virkistysreitistöjen muodostaminen
- **Kiviainesvarojen ja pohjavesien suojelutarpeiden yhteensovittaminen**
Kiviainesvarat, seudullisesti merkittävien kiviainesten ottoalueet ja tärkeät pohjavesialueet on osoitettu vaihemaakuntakaavassa POSKI-hankkeen selvitysten perusteella.
- **Turvetuotantoalueiden varaaminen ja yhteen sovittaminen suojelutarpeiden kanssa**
Turvetuotantoalueet ja soiden muu käyttö, ml. Suojelualueet, on suunniteltu kansallisen suostrategian ja maakunnallisen suo-ohjelman periaatteiden mukaisesti kokonaisvaltaisesti ja yhteen sovittaen.
- Taajamien läheisten yhtenäisten pelto- ja metsäalueiden pirstoutumisen välttäminen

Toimivat yhteysverkostot ja energiahuolto

- **Liikennejärjestelmien kehittäminen kokonaisuuksina, jotka palvelevat sekä asumista että elinkeinoelämää**
Liikennejärjestelmän kehittämisessä painopiste on eri liikennemuotoja yhdistävissä kuljetusketjuissa ja logistiikka-alueissa.
- **Ympäristöä vähän kuormittavien liikennemuotojen käyttöedellytysten ja liikenneturvallisuuden parantaminen**
Seudullisten kevyen liikenteen väylien kehittämistarpeet on osoitettu, minkä lisäksi kaavassa on pääteiden varren kevyen liikenteen väyliä koskeva suunnittelumääräys.
- **Valtakunnallisesti tärkeiden liikenneväylien, satamien ja lentoasemien sekä rajanylityspaikkojen kehittämismahdollisuuksien turvaaminen**
Vaihemaakuntakaavassa on osoitettu valtakunnallisiin ja Euroopan laajuisen TEN-T-verkkoon ehdotettujen liikenneväylien kehittämisen edellyttämät tieyhteyksien parantamistarpeet. Satamien ja lentoasemien maaliikenneyhteydet ja niiden kehittäminen on osoitettu. Satamien ja lentoasemien sekä niiden yhteydessä olevien logistiikka-alueiden kehittämismahdollisuuksia turvaavat suunnittelumääräykset.

- **Valtakunnallisen energiahuollon kannalta merkittävien voimajohtojen osoittaminen hyödyntämällä ensisijaisesti olemassa olevia johtokäytäviä**
Uudet valtakunnallisesti merkittävät voimajohdot on osoitettu pääosin olemassa olevien kantaverkon johtokäytävien yhteyteen, suunnittelutilanteen mukaisesti ohjeellisella tai yhteystarpeen merkinnöillä. Suunnittelussa on varauduttu ydinvoimalan ja merkittävien tuulivoimakeskittymien sähkönsiirtotarpeisiin.
- Varautuminen uusiutuvia ja jäteperäisiä polttoaineita käyttävien energialaitosten tarpeisiin
- **Tuulivoiman hyödyntämiseen parhaiten soveltuvien alueiden osoittaminen**
Maakunnallisen selvityksen ja yhteisvaikutusten arvioinnin perusteella vaihekaavassa on tarkistettu ja täydennetty voimassa olevassa 1. vaihemaakuntakaavassa osoitetut tuulivoimatuotantoon parhaiten soveltuvat alueet.

Luonto- ja kulttuuriympäristöinä erityiset aluekokonaisuudet

- Rannikkoalueen luonto- ja kulttuuriarvojen säilyttäminen
- Maankohoamisrannikon luonnon kehityskulkujen alueellisen edustavuuden turvaaminen
- **Poronhoidon alueidenkäytöllisten edellytysten turvaaminen poronhoitoalueella**
Poronhoitoalueen merkinnän ja tarkistetun suunnittelumääräyksen lisäksi turvetuotanto- ja tuulivoima-alueille on annettu erityisiä suunnittelumääräyksiä, joilla pyritään turvaamaan poronhoidon edellytykset. Poronhoitoalueelle ei ole osoitettu uusia toimintoja, jotka voisivat merkittävästi vaikeuttaa poronhoidon toimintaedellytyksiä.

6. Maakuntakaavan oikeusvaikutukset

6.1. Ohjausvaikutus kuntakaavoitukseen

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) 32.1 §:n mukaan maakuntakaava on ohjeena laadittaessa ja muutettaessa yleiskaavaa ja asemakaavaa sekä ryhdyttäessä muutoin toimenpiteisiin alueiden käytön järjestämiseksi.

Maankäyttö- ja rakennuslain tavoitteena on osoittaa eri kaavamuodoille selkeästi omat tehtävänsä alueiden käytön suunnittelujärjestelmässä. Maakuntakaava on yleispiirteinen maankäyttösuunnitelma, joka jättää paikalliset alueidenkäyttöä koskevat kysymykset kuntakaavoituksen ratkaistaviksi.

Jos liikenneväylä tai teknisen huollon johtolinja on esitetty ohjeellisen tai vaihtoehtoisen linjauksen merkinnällä, tulee ratkaisua pyrkiä kuntakaavoituksessa tarkentamaan. Jos väylän tai linjan tarve osoitetaan yhteystarve-merkinnällä, on asia syytä todeta yksityiskohtaisemman kaavan kaavaselostuksessa.

Maakuntakaavassa käytetyt alueen ominaisluonnetta kuvaavat merkinnät, kuten arvokkaat maisema- ja kulttuuriympäristöalueet, eivät kumoa samalle alueelle aluevarausmerkinnöin osoitettua käyttötarkoitusta. Nimityksensä mukaisesti ominaisuusmerkinnät osoittavat jotakin alueen erityisominaisuutta, jonka vaalimiseksi annettu suunnittelumääräys tulee ottaa huomioon suunniteltaessa alueelle aluevarausmerkinnän mukaista maankäyttöä.

Maakuntakaava on joustava. Maakuntakaavassa esitettyjen aluevarausten laajuutta ja sijaintia voidaan yksityiskohtaisemmassa kaavassa muuttaa tai aluevarauksesta voidaan myös luopua. Edellytyksenä on, että maakuntakaavan keskeiset tavoitteet eivät vaarannu. Maakuntakaavan tavoitteet on turvattava samassa kaavassa, jossa maakuntakaavan ratkaisusta poiketaan.

Maakuntakaavan joustamista voidaan tarkastella kolmella tasolla:

- maakuntakaavan täsmentyminen.
- hyväksyttävä eroavuus maakuntakaavaan
- maakuntakaavan muuttamista edellyttävä ratkaisu.

Maakuntakaavassa esitetyn ratkaisun kanssa ristiriitainen kaavaratkaisu kuntakaavoituksessa ei ole mahdollinen ilman maakuntakaavan muuttamista. Myös maakunnallisesti tai seudullisesti vaikuttavan uuden kaavaratkaisun esittäminen vain kuntakaavoituksessa synnyttää ristiriitatilanteen maakuntakaavan kanssa.

Maakuntakaava ei ole voimassa yksityiskohtaisemman oikeusvaikutteisen kaavan alueella muutoin kuin näiden kaavojen muuttamista koskevien vaikutusten osalta. Maakuntakaava voi kuitenkin vaikuttaa kuntakaavan muuttamistarpeeseen. Esimerkiksi kuntakaavassa oleva ristiriita maakuntakaavassa esitettyjen valtakunnallisten

alueidenkäyttötavoitteiden kanssa osoittaa, ettei kunta-kaava ole enää ajan tasalla.

6.2. Viranomaistoiminta

Maankäyttö- ja rakennuslain 32.2 §:n mukaisesti viranomaisten on suunnitellessaan alueiden käyttöä koskevia toimenpiteitä ja päättäessään niiden toteuttamisesta otettava maakuntakaava huomioon, pyrittävä edistämään kaavan toteuttamista ja katsottava, ettei toimenpiteillä vaikeuteta kaavan toteuttamista.

Maakuntakaavan ottaminen huomioon ja edistämismahdollisuus koskee kaikkia sellaisia valtion ja kuntien viranomaisia, jotka harjoittavat alueiden käyttöön liittyvää suunnittelua tai toteuttamista. Velvoitteen on katsottu koskevan myös valtion liikelaitoksista annetussa laissa (627/1987) tarkoitettuja valtion liikelaitoksia.

Maakuntakaavan huomioon ottaminen tarkoittaa toimimista tavalla, joka ei vähennä maakuntakaavan toteuttamismahdollisuuksia. Maakuntakaavan toteuttamisen edistäminen edellyttää puolestaan aktiivisempaa, maakuntakaavan toteuttamista palvelevaa toimintatapaa. Kuntia koskevana säännös tarkoittaa lähinnä kaavoituksen suuntaamista maakuntakaavan tarkoituksenmukaista toteuttamista edistävälle alueelle.

6.3. Rakentamisrajoitus

Maankäyttö- ja rakennuslain 33.1 §:n mukaan maakuntakaavassa virkistys- tai suojelualueeksi taikka liikenteen tai teknisen huollon verkostoja tai alueita varten osoitettua alueella on voimassa rakentamista koskeva rajoitus. Kun kaava saa lainvoiman, tulee rakentamisrajoitus automaattisesti voimaan näillä alueilla. Rakentamisrajoituksen aluetta voidaan kaavamääräyksellä supistaa tai laajentaa. Kohdemerkinnöillä osoitettuihin yhdyskuntateknisen huollon ja liikenteen aluevarauksiin ei kuitenkaan sisälly rakentamisrajoitusta.

Alueen ominaisluonnetta kuvaavalla merkinnällä osoitetut alueet eivät ole suojelualueita eikä rakentamisrajoitus koske niitä. Rakentamisrajoitus ei koske myöskään kehittämisperiaatemerkinnöillä osoitettuja alueita, jotka usein ovat hyvin laajoja.

Rakentamisrajoituksen kohdealueilla ei lupaa rakentamisen rakentamiseen saa myöntää siten, että maakuntakaavan toteutuminen vaikeutuu. Harkinta- ja päätösvalta on kunnan rakennuslupaviranomaisella. Rakentamisrajoitus on kuitenkin ehdollinen. Jos rakennuslupan epäamisestä aiheutuu hakijalle huomattavaa haittaa, lupa on myönnettävä, ellei kunta tai muu julkisoikeudellinen yhteisö lunasta aluetta tai suorita haitasta kohtuullista korvausta. Suojelualueilla lunastus- tai korvausvelvollinen yhteisö on yleensä valtio.

Kun liikenneväylä tai teknisen huollon johtolinja on esitetty ohjeellisen tai vaihtoehtoisen linjauksen merkinnällä, ei alueelle tule rakentamisrajoitusta, ellei siitä ole erikseen maakuntakaavassa määrätty. Rakentamisrajoitukseen ei myöskään johda liikenteen, teknisen huollon tai virkistystyksen yhteystarvemerkintä.

Mikäli hakijalle aiheutuu rakennusluvan epäämisestä huomattavaa haittaa, on lupa rakentamiseen edellä mainituin edellytyksin myönnettävä. Haitan arvioinnissa otetaan huomioon vain sellainen este rakentamiselle, joka johtuu nimenomaan maakuntakaavasta.

Lunastuksesta maakuntakaavan perusteella säädetään MRL 99 §:ssä. Lunastusluvan voi saada kunta tai muu kaavaa toteuttava viranomainen laissa esitetyin perustein.

6.4. Maakuntakaavan arvokkaita maisema-alueita, rakennettuja ympäristöjä ja arkeologista kulttuuriperintöä koskevien merkintöjen ja määräysten oikeusvaikutukset

Maakuntakaavan kulttuuriympäristöä koskeva sisältö ohjaa kunnan kaavoitusta samojen periaatteiden mukaisesti kuin maakuntakaava muutenkin. Maakuntakaavan oikeusvaikutukset voidaan ryhmitellä yksityiskohtaisempaan kunnan alueiden käytön suunnitteluun, viranomaistoimintaan ja maanomistajaan tai muuhun oikeudenhaltijaan kohdistuviin oikeusvaikutuksiin.

Kunnan alueiden käytön suunnitteluun kohdistuvat oikeusvaikutukset

Maakuntakaavan 3. vaihekaavan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ja rakennettuja kulttuuriympäristöjä osoittavat merkinnät ilmaisevat alueiden erityisominaisuutta, jonka säilyminen halutaan turvata tai jonka asettamat reunaehdot tulee ottaa huomioon alueiden käyttöä maakuntakaavaa tarkemmin suunniteltaessa. Ne eivät ole aluevaraus- tai suojelumerkintöjä. Maakuntakaavan 3. vaihekaavassa annetaan vain suunnittelumääräyksiä.

Kunnan harkinnassa on, miten maakuntakaavan kulttuuriympäristöä koskeva sisältö vaikuttaa yleis- ja asema-kaavaratkaisuihin. Tällaisia ovat esimerkiksi MRL:n 43 §:n 2 momentin mukainen rakentamis- tai toimenpiderajoituksen (MRL 128 §:n mukainen maisematyölupa) määrääminen yleiskaavoissa tai MRL:n 16 §:n mukaisen suunnittelutarvealueen osoittaminen yleiskaavoissa tai rakennusjärjestyksessä. Maakuntakaava ei sellaisenaan voi synnyttää tarvetta soveltaa yleiskaavan toimenpiderajoituksen määräämistä tai suunnittelutarvealuetta koskevia säännöksiä.

On lisäksi huomattava, että monet maakuntakaavan kulttuuriympäristöön liittyvistä merkinnöistä ovat informatiivisia. Kyseinen erityisominaisuus tulisi ottaa kunnan kaavoituksessa huomioon joka tapauksessa ja riippumatta siitä, onko kyseinen alue osoitettu maakuntakaavassa. Esimerkiksi valtakunnallisten alueidenkäyttövoitteiden mukaiset, valtakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita ja valtakunnallisesti merkittäviä kulttuurihistoriallisia ympäristöjä koskevat suunnitteluvuorotteet

koskevat maakuntakaavoituksen ohella ja siitä riippumatta suoraan myös yleis- ja asemakaavoitusta. Sama koskee myös mm. maakuntakaavassa esitettyjä muinaismuistokohteita ja erityislainsäädännön nojalla suojeltuja rakennuksia.

Viranomaistoimintaan kohdistuvat oikeusvaikutukset

Lähtökohtana on, että maakuntakaava voi tuoda viranomaistoimintaan uusia harkintaperusteita vain siinä laajuudessa kuin asianomainen erityislainsäädäntö sen sallii. On myös huomattava, että maakuntakaavan viranomaisvaikutukset koskevat vain niitä maakuntakaavan alueita, joilla ei ole voimassa oikeusvaikutteista yleis- tai asema-kaavaa.

Mikäli viranomaisharkinnan perusteet on tyhjentävästi määritelty ao. erityislainsäädännössä, ei maakuntakaavalla ole tässä harkinnassa merkitystä. Esimerkiksi museoviranomaiset soveltavat muinaismuistolain (295/1963) säännöksiä maakuntakaavan sisällöstä riippumatta.

Maa-ainesten ottamisedellytykset perustuvat maa-ainelakiin (555/1981). Maa-ainesluvaviranomaiset käyttävät kuitenkin lupaharkinnassa hyväkseen samaa selvitysaineistoa, johon maakuntakaavankin ottoaluevaraukset ja geologisen suojelun alueet perustuvat. Kyse on tällöin sellaisesta maakuntakaavan informatiivisesta sisällöstä, joka joudutaan ottamaan huomioon maakuntakaavasta riippumatta jo muunkin lainsäädännön perusteella viranomaisharkinnassa.

On myös lainsäädäntöä, joka määrittelee suoraan kaavoituksen ja ao. erityislainsäädännön välisen suhteen. Tällaisia lakeja ovat mm. maantielaki (503/2005) ja ratalaki (110/2007), joiden mukaan teiden tai ratojen suunnittelun tulee lähtökohtaisesti perustua MRL:n mukaiseen oikeusvaikutteiseen kaavaan. Kulttuuriympäristön huomioon ottaminen välittyy tällaisissa tapauksissa viranomaistoimintaan suoraan kaavan ohjausvaikutuksen kautta.

Osaan viranomaistoimintaa ohjaavaa lainsäädäntöä sisältyy säännöksiä, joiden mukaan kaava on viranomaisharkinnassa otettava huomioon, mutta vain osana muita harkintaperusteita tai tietyin reunaehdoin. Tällainen on esimerkiksi sähkömarkkinalaki (1172/2004), jonka 20 §:n perusteella maakuntakaava voi suoraan ohjata voimajohdosten rakentamista tai mikäli kyseistä linjavarausta ei kaavassa ole, maakuntakaavan kulttuuriympäristöön liittyvä sisältö voi olla yhtenä harkintaperusteena kunnan suostumuksen antamisessa.

Luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla tehtävässä luonnonsuojelusuunnittelussa ja maiseman suojelussa on otettava huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset näkökohdat sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet.

Maakuntakaavan 3. vaihekaavan arvokkaita maisema-alueita tai rakennettuja kulttuuriympäristöjä koskevat suunnittelumääräykset eivät rajoita metsänkäyttöä. Metsätalousmaaksi luettavilla alueilla – lukuun ottamatta maakuntakaavassa suojelualueeksi osoitettuja alueita – sovelletaan metsälakia. Jos hakkuun kohteella on metsän monimuotoisuuden säilyttämisen, maiseman tai metsän

monikäytön kannalta erityistä merkitystä, hakkuu voidaan tehdä kohteen erityisluonteen edellyttämällä tavalla (Metsälaki 5 b). Tämä tarkoittaa sitä, että metsänomistajalla on metsäsuunnitelmassaan mahdollisuus ottaa huomioon esimerkiksi arvokkaat maisemat.

Maanomistajaan kohdistuvat oikeusvaikutukset

Maakuntakaavan 3. vaihekaavassa ei ole kulttuuriympäristömerkintöihin liittyviä suojelumääräyksiä tai rakentamisrajoituksia. On myös huomattava, että maakuntakaava ei ole voimassa oikeusvaikutteisen yleiskaavan eikä asemakaavan alueella. Se tulee kuitenkin ottaa huomioon kuntakaavaa muutettaessa.

Maakuntakaavan arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt otetaan huomioon rakentamishankkeen lupaharkinnassa. Maankäyttö ja rakennusasetuksen (MRA) 67 §:n mukaan kunnan rakennusvalvontaviranomaisen tu-

lee 14 päivän kuluessa purkamisilmoituksen tai purkamiseen johtavan rakennuslupahakemuksen saatuaan tiedottaa siitä kunnanhallitukselle ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle, jos rakennuksen tai sen osan purkaminen voi merkitä historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaan rakennuksen taikka kaupunkikuvan tai rakennetun ympäristön turmeltumista. MRL 118 §:ssä puolestaan määrätään, että rakentamisessa, rakennuksen korjaus- ja muutostyössä ja muita toimenpiteitä suoritettaessa samoin kuin rakennuksen tai sen osan purkamisessa on huolehdittava siitä, ettei historiallisesti tai rakennustaiteellisesti arvokkaita rakennuksia tai kaupunkikuvaa turmella.

Vaikka lainsäädäntö ei kiellä tuulipuistojen sijoittamista arvokkaille maisema-alueille, katsotaan valtakunnallisesti ja maisemallisesti arvokkaat maisema-alueet sekä valtakunnallisesti arvokkaat rakennetut kulttuuriympäristöt (RKY 2009) pääsääntöisesti tuulivoimarakentamiselle soveltumattomiksi.

Kaavan selvitykset ja tietopohja:

Kulttuuriympäristö maakuntakaavoituksessa. Suomen ympäristö 28/2011. Ympäristöministeriö, 2011
Maisemavaikutusten arviointi tuulivoimarakentamisessa. Suomen ympäristö 1/2016. Ympäristöministeriö, 2016
Tuulivoimarakentamisen suunnittelu. Ympäristöhallinnon ohjeita 4/2012. Ympäristöministeriö, 2012

7. Toteuttaminen ja seuranta

Maakuntakaavan toteuttaminen tapahtuu pääasiassa kuntien kaavoituksen ja viranomaisten päätösten kautta. Maakuntakaavan päätoteuttajana ovat alueen kunnat.

Valtion viranomaisilla on maakuntakaavan edistämismahdollisuus. Maakuntakaava on otettava huomioon myös, kun suunnitellaan ja päätetään erityislakien nojalla ympäristön käytöstä.

Maakunnan liiton välineet maakuntakaavan edistämiseksi, toteuttamiseksi ja seurannalle ovat edunvalvonta, aluekehityksen hankerahoitus sekä kuntakaavoituksen lausunto- ja neuvottelumenettelyt. Kehittämistä tukevat myös omaehtoista aluekehittämistä ohjaavat ei-oikeusvaikutteiset suunnitelmat ja Master Planit.

Maakuntakaavassa osoitettavan alue- ja yhdyskuntarakenteen seuranta perustuu pääosin ympäristöhallinnon lupa- ja paikkatietoaineistoihin. Maaseutuasutuksen sekä matkailu- ja virkistysalueiden kehitystä voidaan seurata Suomen ympäristökeskuksen yhdyskuntarakenteen seurantarjestelmän (YKR) avulla. Vuosittain laadittavat kuntien kaavoituskatsaukset ovat keskeinen yksityiskohdallisen kaavoituksen seurannan väline.

Seudullisesti merkittävien kaupan suuryksiköiden toteutumisen seuranta sisältyy maakunnan liiton vastuulla olevaan maakuntakaavan seurantaan. Siinä hyödynnetään liiton omia ja muiden viranomaisten ylläpitämiä paikkatietoaineistoja. Ympäristöhallinnon verkkosivuille www.ymparisto/kaupantietopankki kootaan kaupan mitoituksessa ja seurannassa tarvittavia SYKE:n tuottamia paikkatieto- ja tilastoaineistoja.

Turvetuotantoalueita toteuttavat turvetuottajat ja turvetta käyttävät ja jalostavat laitokset. Turvetuotantoalueiden ympäristöluvuissa määritellään yksityiskohtaisesti toteuttamisen ehdot.

Tuulivoima-alueiden toteuttaminen edellyttää yksityiskohtaisempaa kunnan kaavoitusta ja yli 10 voimalan (tai 30 MW) alueilla myös YVA-lain mukaista arviointimenettelyä. Sähkön runkoverkon suunnittelusta, rakentamisesta ja ylläpidosta vastaa Fingrid Oy. Sähkölinjojen toteuttaminen tapahtuu sähkömarkkinalain mukaisilla menettelyillä.

Kulttuuriympäristön kehittäminen kuuluu usean hallinnonalan tehtäviin. Lainsäädäntö- ja kehittämistehtävät kuuluvat ministeriöille. Museovirasto toimii valtion asiantuntijavirastona kulttuuriympäristöasioissa. Toimeenpanotehtäviä hoitaa mm. valtion aluehallinto. Kulttuuriympäristön kannalta erityisen tärkeässä asemassa ovat kunnat ja maakuntien liitot, jotka ohjaavat kulttuuriympäristön kehittämistä kaavoituksella. Lisäksi kunnat vaikuttavat kulttuuriympäristöön ohjaamalla ja valvomalla rakentamista. Alueellisina asiantuntijoita ovat maakuntamuseot. Viranomaistahojen yhteistyötä ja kulttuuriympäristön tilan seurantaa voidaan toteuttaa Pohjois-Pohjanmaalla maisematoimikunnassa ja kulttuuriympäristötoimikunnassa. Tärkeä rooli on myös asukkaiden ja hallinnon vuoropuhelulla.

8. Osallistuminen ja vuorovaikutus

8.1. Kaavaprosessin aloitus- ja kaavaluonnosvaihe

- Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavan uudistaminen on tullut vireille 2010.
- Maakuntavaltuusto hyväksyi 1. vaihemaakuntakaavan 2.12.2013. Ympäristöministeriö vahvisti sen 23.11.2015 ja kaava on tullut lainvoimaiseksi KHO:n päätöksellä 3.3.2017.
- Maakuntavaltuusto hyväksyi 2. vaihemaakuntakaavan 7.12.2016. Kaava on tullut lainvoimaiseksi 2.2.2017.
- Maakuntakaavan uudistamisen kolmas vaihe (3. vaihemaakuntakaava) on tullut vireille 18.1.2016. Osallistumis- ja arviointisuunnitelma oli nähtävillä 26.1.2016 – 26.2.2016. Siitä saatiin 37 lausuntoa ja 11 osallisten mielipidettä. Palaute käsiteltiin maakuntahallituksessa 13.6.2016.
- Kaavan aloitusvaiheen viranomaisneuvottelu pidettiin 30.5.2016. Poronhoitolain 53 §:n mukainen neuvottelu pidettiin 17.8.2016.
- Maakuntahallitus on hyväksynyt 3. vaihemaakuntakaavan selvityksiä 2016–2017.
- Vaihemaakuntakaavan luonnos ja keskeinen valmisteluaineisto nähtävillä.

8.2. Kaavaluonnoksen palautteen huomioon ottaminen

Valmisteluvaiheen kuulemisen aikana saatu palaute ja siihen laaditut vastineet käsitellään maakuntahallituksessa. Päätöksenteosta saatu ohjaus huomioidaan jatkosuunnittelussa.

8.3. Muu vuorovaikutus ja osallistuminen

Vaihemaakuntakaavan valmistelua, selvityksiä, kaavaluonnosta ja -ehdotusta on käsitelty kuntien maakuntakaavoituksen neuvottelukunnan kokouksissa 2016–2017.

Kaavaprosessin virallisten kuulemisten ja neuvottelujen lisäksi valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta on ollut kaavan selvitysten yhteydessä kuntien, viranomaisten ja muiden osallisten kanssa. Maakuntakaavan valmisteluyhteistyötä on tehty Pohjois-Pohjanmaan kulttuuriympäristötoimikunnassa ja maisematoimikunnassa sekä mm. tuulivoimaselvityksen ja POSKI-hankkeen ohjausryhmässä sekä soiden käytön selvitysten yhteydessä.

9. Kaavan selvitykset

Pohjavesialueet, maa-ainesten ottoalueet ja arvokkaat harjualueet

- Pohjavesien suojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittaminen Pohjois-Pohjanmaalla. Vaihe 1 vuosina 2011-2014, Vaihe 2 vuosina 2013-2015, Vaihe 3 vuosina 2015-2017. Pohjois-Pohjanmaan liitto (valtakunnallinen POSKI –projekti, Suomen ympäristökeskus ja Geologian tutkimuskeskus).
- *Pohjavesien suojelun ja kiviaineshuollon yhteensovittaminen Pohjois-Pohjanmaalla. Yhteenvetoraportti.* Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2017.

Tuulivoima

- *Tuulivoimarakentamisen tilanne Pohjois-Pohjanmaalla.* Nykytileselvitys 20.2.2017. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2017.
- *Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavassa osoitettujen tuulivoima-alueiden ulkopuolelle sijoittuvat seudulliset tuulivoima-alueet.* Kohdekuvaukset 13.3.2017. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2017.
- *Tuulivoimarakentamisen vaikutukset muuttoliinustoon Pohjois-Pohjanmaalla.* Selvitys Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavaa varten. Pohjois-Pohjanmaan liitto/Sito Oy, 2016.
- *Tuulivoimarakentamisen vaikutukset maisemaan ja rakennettuun kulttuuriympäristöön Pohjois-Pohjanmaalla.* Selvitys Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavaa varten. Luonnos 22.2.2017. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2017.
- *Tuulivoimarakentamisen suhde asutukseen Pohjois-Pohjanmaalla.* Selvitys Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavaa varten. Luonnos 6.3.2017. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2017.
- Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan tuulivoimaselvitys: selvityskartat 1-8. Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2017.

Infrastruktuuri

- Pohjois-Pohjanmaan vesihuollon kehittämisohjelma 2035, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan (valmistuu keväällä 2017).
- Kantaverkon kehittämissuunnitelma 2015-2025 (Fingrid Oyj), muut sähköverkkosuunnitelmat.

Liikenne

- Oulun seudun liikennejärjestelmäsuunnitelma 2030 (Liikennevirasto, Oulun seudun kunnat, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan liitto, 2015).
- Oulun kaupunkiseudun MALPE-rakennemalli 2040 (Oulun seudun kunnat, Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus, Pohjois-Pohjanmaan liitto 2015).
- Kainuun, Keski-Pohjanmaan ja Pohjois-Pohjanmaan liikennestrategia ja liikennejärjestelmäsuunnitelma (KaKe-PoLi, Pohjois-Pohjanmaan liitto 2011).
- Pohjois-Suomen liikenne- ja logistiikkastrategia, Pohjois-Pohjanmaan, Lapin, Keski-Pohjanmaan ja Kainuun liitot, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin ELY-keskukset, Liikennevirasto (valmistuu keväällä 2017).

Mineraalivaranto- ja kaivosalueet

- Pohjois-Pohjanmaan mineraalivarat ja maankäyttö – kohti kestäväää kaivostoimintaa. PORTTI –hanke. Pohjois-Pohjanmaan liitto ja Geologian tutkimuskeskus (valmistuu keväällä 2017).

Kauppa

- Pohjois-Pohjanmaan kaupan palveluverkko 2030, täydennysselvitys laaditaan 3. vaihemaakuntakaavan jatkovalmistelussa (MRL muutos valmistelussa, ennakoitu valmisteluvaiheen aineistossa).

Soiden käyttö

Kaavaluonnoksessa osoitettujen uusien soiden käytön varausten ja selvitysalueiden perustana olevia selvityksiä ovat:

- LIFEPEATLandUse –hankkeen Suo-Mesta -työpaja-aineistot 2017. (Liittyy Vaalan alueen mahdollisina turvetuotantoon soveltuvina soina selvitettäviin soihin).

- *Soidensuojelutyöryhmän ehdotus soidensuojelun täydentämiseksi*. Ympäristöministeriön raportteja 26/2015. (Liittyy Metsähallituksen hallinnassa oleviin luonnonsuojelullisesti arvokkaisiin soihin).
- Turvetuotantoalueiden ympäristölupatiedot ja vastaavat merkintäpäivitykset perustuvat Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen toimittamiin tietoihin ajankohdasta 8.11.2016.
- *Uutta tietoa Kainuun soista*. Kainuun suoselvitys –projektin tulospöytäkirja. Kainuun ELY-keskus 2012. (Liittyy Vaalan alueen mahdollisina luonnonsuojelullisesti arvokkaina soina selvitettäviin soihin).

Muu tausta-aineisto on esitetty luvussa 3.8.

Luonnonympäristö

- Kaavan jatkovalmistelussa laaditaan selvitys Pohjois-Pohjanmaan maakuntakaavassa (2005) ja Kainuun maakuntakaavassa luo-merkinnällä osoitetuista alueista.

Kulttuuriympäristö

Kainuun maakuntaan vuoden 2015 loppuun saakka kuuluneen Vaalan kunnan alueella valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventoinnit on tehty osana laajempaa Maisemat ruotuun -hanketta vuosina 2011-2013. Inventoinnin tulokset on esitetty julkaisussa *Kainuun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet* (2013). Vaalassa sijaitsevat arvokkaat maisema-alueet eivät ole mukana Pohjois-Pohjanmaan alueella vuosina 2013-2015 toteutetussa valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventoinnissa. Pohjois-Pohjanmaan 3 vaihemaakuntakaavassa Vaalassa sijaitsevia arvokkaita maisema-alueita on kuitenkin tarkasteltu myös suhteessa muualla maakunnan alueella sijaitseviin arvokkaisiin maisema-alueisiin.

- *Arvokkaat maisema-alueet Pohjois-Pohjanmaalla. Pohjois-Pohjanmaan valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi 2013–2015*. Pohjois-Pohjanmaan liitto, julkaisu B:86, 2015.
- *Kainuun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet. Valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaiden maisema-alueiden päivitys- ja täydennysinventointi 2011-2013*. Maaseutumaisemat – arvokkaiden maisema-alueiden inventointi, Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, 2013.

Rakennetun kulttuuriympäristön päivitysinventoinnit Vaalan kunnan alueella toteutetaan osana Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015 –päivitysinventointia.

- Pohjois-Pohjanmaan rakennettu kulttuuriympäristö 2015. Päivitysinventointi Vaalan kunnan alueella on kesken. Tavoitteellinen valmistumisaika elokuu 2017.

Vaalan muinaisjäänneksiä koskevat tiedot päivitetään

- Vaalan muinaisjäänneiden päivitysinventointi. Toteutetaan kesällä 2017. Tavoitteellinen valmistumisaika elokuu 2017.

Vaihemaakuntakaavassa osoitetaan perinnemaisemakohteet 1990- ja 2000-luvulla toteutettujen inventointien pohjalta

- *Keski-Pohjanmaan arvokkaat maisema- ja kulttuurialueet*. Keski-Pohjanmaan liitto, Sigma Konsultit Oy, 2001.
- Tikkanen Hannu, Hongell Harri, Polso Anne. *Keski-Pohjanmaan perinnebiotoopit*. Alueelliset ympäristöjulkaisut 112. Länsi-Suomen ympäristökeskus, Kokkola. 1999.
- Vainio Maarit, Autio Saara, Leinonen Reima. *Kainuun perinnemaisemat*. Alueelliset ympäristöjulkaisut 147. Kainuun ympäristökeskus. 2000.
- Vainio Maarit, Kekäläinen Hannele (toim.). *Pohjois-Pohjanmaan perinnemaisemat*. Alueelliset ympäristöjulkaisut 44. Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus, Oulu. 1997.

Virkistys- ja matkailu

- *Pohjois-Pohjanmaan virkistysverkko selvitys*. Pohjois-Pohjanmaan liitto, julkaisu B:80, 2015.

10.Liitteet

Liite 1	Maakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet (MAT)
Liite 2	Soiden käytön muutokset ja niiden esittäminen Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavan luonnoksessa
Liite 3	Vaalan soiden käytön alueet
Liite 4	Luettelo valtakunnallisesti ja maakunnallisesti arvokkaista maisema-alueista Vaalan kunnan alueella
Liite 5 a	Luettelo Pohjois-Pohjanmaan arvokkaista rakennetun kulttuuriympäristön alueista ja kohteista Vaalan kunnan alueella
Liite 5 b	Kartta Pohjois-Pohjanmaan arvokkaista rakennetun kulttuuriympäristön alueista ja kohteista Vaalan kunnan alueella
Liite 6	Luettelo Vaalan kiinteistä muinaisjäänöksistä
Liite 7	Seveso III -direktiivin mukaiset laitokset
Liite 8	Teemakartta - Pohjois-Pohjanmaan 1. vaihemaakuntakaavan tuulivoima-alueita koskevan ratkaisun tarkistaminen
Liite 9	Teemakartta – Alustavat soiden käytön tarkistukset Pohjois-Pohjanmaan 3. vaihemaakuntakaavaan
Liite 10	Selvityskartta – Maa-ainesten käyttö ja pohjavesien suojele

